MUZEUL JUDEȚEAN BUZĂU

MOUSAIOS

XXI

BUZĂU 2017

MUZEUL JUDEȚEAN BUZĂU

MOUSAIOS

XXI

BUZĂU
2017

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Redactor responsabil: Sebastian Matei
Secretar de redacţie: Daniel Garvăn
Membri: Roxana Munteanu, Cătălin Dinu, Gabriel Stăicuţ, Laurenţiu Grigoraş

ISSN 1582 - 0688

Toată corespondenţa referitoare la buletinul MOUSAIOS va fi trimisă pe adresa:
Muzeul Judeţean Buzău
Bd. Nicolae Bălcescu, nr. 50
120360 Buzău

Toute correspondance concernant la revue MOUSAIOS sera adressée à:
Musée départemental du Buzău,
Boul. Nicolae Bălcescu, no. 50
120360 Buzău

Autorilor le revine responsabilitatea pentru conţinutul lucrărilor publicate, precum şi pentru formele grafice folosite, prescurtări, indicaţii bibliografice, transliterări etc.

Redacţia: MUZEUL JUDEŢEAN BUZĂU
Bd. Nicolae Bălcescu, nr. 50, 120360 Buzău.
Telefon: 0238-710561. Tel/Fax: 0238-710638
e-mail: home@muzeubuzau.ro

CUPRINS

Studii, articole, rapoarte

Daniel GARVĂN
Descoperiri Boian în interfluviul Buzău-Râmnicu Sărat 5

Ion TORCICĂ
Observaţii preliminare privind utilajul litic cioplit din tell-ul de la Vităneşti-*Măgurice* (jud. Teleorman) 27

Roxana MUNTEANU
Câteva remarci privind eneoliticul târziu în nord-estul Câmpiei Române 45

Alin FRÎNCULEASA, Daniel GARVĂN
Un raport pierdut: săpăturile de la Şoimeşti – *Dealul Merez / La Merez*, com. Ceptura, jud. Prahova. Campania 2016 57

Ion MOTZOI-CHICIDEANU, Monica ŞANDOR-CHICIDEANU
Un topor insolit din piatră descoperit la Năeni (jud. Buzău) 69

Eugen- Marius CONSTANTINESCU
Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*. Raport de cercetare arheologică preventivă 93

Eugen-Marius CONSTANTINESCU, Cătălin DINU, Gabriel STĂICUŢ, Daniel GARVĂN
Cercetările preventive de la Pietrosu-Costeşti – *La Arman*, campania 2013 121

Sebastian MATEI, Gabriel STĂICUŢ
Descoperiri arheologice din epoca bronzului şi evul mediu de la Ursoaia, com. Vipereşti, jud. Buzău 151

Cătălin DINU, Daniel GARVĂN,
Sebastian MATEI, Roxana MUNTEANU
Contribuţii la repertoriul arheologic al judeţului Buzău. Cercetări de suprafaţă pe teritoriul comunei Cochirleanca 171

Marius NECULAE, Cătălin DINU
Tezaurul monetar de la Săsenii Vechi, com. Vernești (jud. Buzău), (sec. XV – XVII) 207

Restaurare

Daniela ŞTEFAN
Restaurarea şi conservarea unui vas de provizii din cultura Boian 249

Prezentări de carte / Recenzii

Ольга В. Ларина, Валентин А. Дергачев, ***Памятники культуры линейно-ленточной керамики Республики Молдова (свод источников)=The linear band pottery culture sites of the Republic of Moldova (catalogue)*****, Кишинэу 2017, 354 p.** (Sergiu Bodean) 259

Elena Renţa, ***Cercetările arheologice de salvare de la Ciulniţa, judeţul Ialomiţa (1994-1997)*****, Seria Situri arheologice, V, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2016, 388 p. + 202 fig. + 33 pl.** (Daniel Garvăn) 263

Abrevieri 265

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 5-25

DESCOPERIRI BOIAN
ÎN INTERFLUVIUL BUZĂU-RÂMNICU SĂRAT

Daniel GARVĂN

Cuvinte cheie: Câmpia Râmnicului, eneolitic, cultura Boian
Keywords: Buzău – Râmnicu, Sărat interfluve, Râmnic Plain, Eneolithic, Boian culture

Zona avută în vedere se suprapune Câmpiei Râmnicului ce ocupă partea de est a judeţului Buzău şi o mică porţiune în vestul judeţului Brăila, în interfluviul Buzău-Râmnicu Sărat. Limita de vest este reprezentată de pârâul Câlnău, ce separă Dealurile Subcarpatice de zona joasă, iar limita de est este constituită de râul Buzău, pârâul Boldu şi lacul Balta Albă. De-a lungul Buzăului s-au format o serie de lacuri de tipul limanelor fluviatile, considerate vechi cursuri ale Râmnicului Sărat[1] (Fig. 1/2).

În rândurile ce urmează ne vom opri atenţia asupra câtorva descoperiri de tip Boian din Câmpia Râmnicului, toate pe teritoriul judeţului Buzău. În sectorul de câmpie corespunzător Brăilei nu sunt semnalate astfel de materiale. Cele câteva descoperiri au fost făcute cu mulţi ani în urmă, fiind rezultatul unor cercetări de suprafaţă sau săpături preventive. Materialele se găsesc în depozitele a trei instituţii: Muzeul Judeţean Buzău, Muzeul Municipal Râmnicu Sărat şi Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova. Totodată, am beneficiat şi de acces la arhiva Victor Teodorescu, arheolog care în perioada 1958-1964 a efectuat numeroase cercetări în zona actualului judeţ Buzău.

Semnalările neo-eneolitice în zonă nu sunt numeroase. Printre acestea se află şi cele câteva materiale aflate pe raza satului Sălcioara (com. Ghergheasa) – *Movila Turcului*[2], care au fost confundate uneori cu cele din situl aflat pe raza comunei Smeeni[3], pe malul râului Călmăţui, în care V. Teodorescu semnala prezenţa ceramicii Boian[4].

În timpul cercetărilor preventive din cadrul ansamblului *Adormirea Maicii Domnului* din Râmnicu Sărat au fost descoperite fragmente ceramice Boian, acestea

[1] Posea, Ielenicz 1971, p. 35.
[2] Diaconu 1983, p. 31.
[3] Teodorescu 1959, f. 2. pct. 11; Frînculeasa *et al*. 2017, p. 38.
[4] Comşa 1974, p. 32, pct. 26, fig. 10; Frînculeasa 2010, p. 255, nr. 241.

fiind amintite în treacăt într-un raport referitor la descoperirile anterioare construcţiilor medievale de aici[5].

Pe teritoriul localităţii Poşta Câlnău sunt menţionate două situri. În primul dintre acestea, aflat în punctul *Malul lui Leu*, a fost identificată ceramică Stoicani-Aldeni[6]. Din cel de-al doilea, a cărui locaţie nu este cunoscută, provine ceramică Boian[7].

Situl asupra căruia arheologii s-au oprit cel mai mult este cel de la Vadul Soreşti – *La Bisericuţă*, aflat la marginea zonei noastre de interes, în zona deluroasă, pe malul drept al pârâului Câlnău. Micuţa aşezare de aici a atras atenţia datorită prezenţei ceramicii liniare, Boian-*Bolintineanu* şi *Giuleşti*[8]. Pe teritoriul aceluiaşi sat, în punctul *Podul Hârbocii* a fost descoperită ceramică Stoicani-Aldeni[9].

Catalogul descoperirilor:

1. Nicoleşti – *Puţul cu Cumpănă*, com. Puieşti

A fost identificat la circa 3 km sud-est de marginea satului Nicoleşti, pe partea dreaptă a drumului spre satul Vâlcelele, la aproximativ 3,2 km de albia râului Râmnicu Sărat. Așezarea este plasată pe o terasă mai înaltă de circa 2 m față de zona situată la nord, zonă care în trecut era brăzdată de numeroase vechi cursuri de apă (Fig. 2/1). Situl era cunoscut pentru descoperiri atribuite sec. III-IV[10]. În timpul cercetărilor de teren efectuate în 2016 pentru realizarea studiului arheologic al comunei Puieşti[11], alături de materiale atribuite altor epoci, au fost descoperite două aşchii de silex şi un fragment ceramic decorat în manieră Boian, cu linii incizate şi excizate (Fig. 2/2).

2. Oreavu, com. Valea Râmnicului

În urma unei sesizări, V. Teodorescu a întreprins cercetări de suprafaţă în anul 1962. Aşa cum aflăm din fişa întocmită de către autorul cercetării, existentă în arhiva Muzeului Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, situl se află la „marginea de nord a satului, în spatele unei casei lui Alexandru Anton, pe marginea terasei primare a pârâului Oreavu" (azi Grebănu), pe malul drept al acestuia (Fig. 3/1). A fost identificat un strat arheologic gros de circa 1 m, cu următoarea stratigrafie (descrisă de jos în sus):

„1. Pământ viu, galben-nisipos;
2. Strat de cultură Boian, circa 60 cm;
3. Depunere ulterioară, cenuşiu-închis negricios."

[5] Cristea 1994.
[6] Dragomir 1985, p. 38; Frînculeasa 2010, p. 252.
[7] Diaconu 1983, p. 31; Frînculeasa 2010, p. 252.
[8] Drâmbocianu 1980.
[9] Dragomir 1985, p. 37; Frînculeasa 2010, p. 265.
[10] http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=nicolesti-puiesti-buzau-asezarea-latene-de-la-nicolesti-putul-cu-cumpana-cod-sit-ran-48897.02.
[11] Matei *et al*. 2016.

În nivelul Boian a fost observată groapa unui bordei cu pereţii drepţi, având fundul la 0,65 m de la nivelul de săpare[12]. Deşi satul îşi schimbă denumirea după cel de-al doilea război mondial (devine Oreavu), punctul îl regăsim în literatură sub vechea denumire – Dărâmaţi[13]. Nu este exclus ca de aici să provină şi vasul bitronconic aflat în colecţia Muzeului Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, publicat ca provenind de la Ciorani (jud. Prahova) [14]. La interior, vasul are marcajul *Dărm '62*, ceea ce ne conduce la ideea că s-a produs confuzie între situl de la Dărâmaţi (azi Oreavu, jud. Buzău) şi Cioranii de Jos, com. Ciorani (jud. Prahova) – *Movila Dărâmată*, unde, de asemenea, au fost identificate materiale Boian[15]. Alături de vasul amintit mai sus, decorat prin excizie cu motive meandrice şi „tablă de şah" (Fig. 4/1), în colecţiile muzeului prahovean se păstrează 14 fragmente provenind de la Oreavu / Dărmaţi decorate cu linii incizate paralele sau excizate, ce formează uneori meandre (fig. 4/2-18)[16]. Încercarea noastră de a identifica situl a eşuat, terasa fiind acoperită de case, iar râpa de gunoaie[17].

3. **Râmnicu Sărat** – ***Str. Col. Buzoianu - Ansamblul Adormirea Maicii Domnului***

În depozitul muzeului din localitate au fost identificate fragmente ceramice având marcajul *RS / 60, str. Suvorov*. Fosta stradă *Suvoroff*, denumită astfel până în 1912, s-a numit ulterior *Domireştilor*, iar azi *Col. Buzoianu*[18], se află pe malul stâng al râului, în partea vest a oraşului, pe partea dreaptă a DN 2, în imediata apropiere a podului. Cel mai probabil, materialele au fost descoperite cu ocazia construirii blocurilor din zonă.

Puţinele fragmente păstrate (4) fac parte din categoria ceramicii fine, culoare brună. Dintre cele trei fragmente ce provin de la pahare tronconice (Fig. 6/1-3), două sunt de la partea superioară şi au umărul uşor reliefat, unul prezentând şi mici crestături pe buză (Fig. 6/3), iar ultimul provine de la partea inferioară şi are fundul concav (Fig. 6/2). Cel de-al patrulea fragment aparţine unui vas cu gura rotundă, umăr reliefat şi corpul rectangular. Pare să fi avut şi picioare. A fost decorat cu linii incizate dispuse în unghi încadrate într-un chenar realizat în aceeaşi manieră (Fig. 6/4).

Nu departe de acest loc, în cadrul complexului brâncovenesc „Adormirea Maicii Domnului", cu ocazia cercetărilor arheologice din anii 1991 şi 1992[19], au fost trasate 31 de secţiuni[20], materiale preistorice fiind descoperite în două dintre acestea.

---

[12] V. Teodorescu, 1962-1965, f. 39b-39c, în Fond Teodorescu, Arhiva Muzeului de Istorie şi Arheologie Prahova.
[13] Comșa 1981, p. 15; Frînculeasa 2010, p. 233-234.
[14] Parnic 1999, p. 31, cat. 118; Frînculeasa 2009, p. 67.
[15] Informaţie Alin Frînculeasa, căruia îi mulţumim.
[16] Fragmentele ne-au fost puse la dispoziţie de către Alin Frînculeasa.
[17] Cercetare de teren D. Garvăn, R. Munteanu, S. Matei, 2017.
[18] Neculae 2012, p. 225.
[19] Lupu 1994, p. 270.

În S. XIX, în groapa unui cuptor (Complexul nr. 2), „între malul de lut galben (viu) şi lipitura interioară roşie-cărămizie ...”[21] a fost descoperit un fragment ceramic decorat cu triunghiuri incizate, atribuit de descoperitor fazei *Giuleşti*[22].

Alte fragmente ceramice atribuite epocii preistorice, „greu de încadrat cultural”, au fost descoperite în umplutura unei locuinţe adâncite (Locuinţa nr. 2), cercetată în S. XXVI[23].

Lotul cel mai consistent de materiale preistorice identificat în depozitul muzeului din Râmnicu Sărat păstrează marcajul *R.S. 91 – D.Î.* (Râmnicu Sărat 1991, descoperire întâmplătoare). Cel mai probabil provin din aceleaşi săpături. Lotul ceramic cu acest indicativ este destul de consistent, circa 100 de fragmente. Cele mai multe nu pot fi încadrate tipologic. Provin de la vase modelate din pastă grosieră, cu pleavă în compoziţie, cu suprafaţa cărămizie şi miezul negru (Fig. 7/3-10).

Din punct de vedere tipologic, au fost identificate câteva forme. Amintim un bol cu peretele arcuit şi fundul drept, nedecorat, cu suprafaţa neregulată, modelat din pastă grosieră, cărămiziu la partea superioară şi cenuşiu spre bază (Fig. 5/5). Din acelaşi tip de pastă au fost modelate şi castroanele (Fig. 5/6-7; 6/6-7). Am mai identificat un vas tronconic, realizat din pastă fină, nedecorat, iar pe linia diametrului maxim prezintă o proeminenţă circulară (Fig. 5/3). Vasele bitronconice descoperite au fost realizate, de asemenea, din pastă fină, fiind decorate cu pliseuri fine dispuse orizontal şi oblic (Fig. 5/1-2), uneori cu proeminenţe alungite în zona diametrului maxim (Fig. 5/1). Un fragment pare să provină de la partea superioară a unui vas-altar. Prezintă o deschidere (gura?) circulară şi cu peretele oblic (Fig. 6/8; 7/1).

Pe lângă decorurile amintite (pliseuri, proeminenţe), menţionăm şi un fragment decorat cu linii incizate ce formează meandre (Fig. 5/4) şi un altul decorat cu „tablă de şah” (Fig. 7/2).

În lipsa unor detalii exacte privind locul descoperirilor şi având în vedere distanţa nu foarte mare între cele două puncte, str. Col. Buzoianu şi ansamblul „Adormirea Maicii Domnului” (200-300 m), amplasarea lor pe aceeaşi terasă a Râmnicului Sărat, dar şi de dimensiunile unora dintre aşezările Boian[24], putem considera că este vorba despre o singură aşezare.

4. Râmnicu Sărat – *Străzile Costieni şi Bolintineanu*

În 1968, au fost descoperite întâmplător şi recuperate două vase aparținând culturii Boian. Acestea provin din marginea de sud a oraşului, zonă situată între strada Costieni și strada Bolintineanu (Fig. 3/2) şi au intrat în patrimoniul Muzeului

[20] Cristea 1994, p. 254, n. 7.
[21] Cristea 1994, p. 255.
[22] Cristea 1994, p. 267, fig. 10/4.
[23] Cristea 1994, p.255-256.
[24] Neagu 2003, p. 90-91.

Județean Buzău în anul 1981[25]. În colecţiile Muzeului Judeţean Buzău a fost identificat un singur vas (Fig. 2/3). Este vorba despre un recipient bitronconic, de culoare maronie-roşiatică cu pete negre. Fundul este drept, umărul arcuit şi buza evazată. Deasupra umărului prezintă un mic prag. Decorul realizat prin incizie, constă în triunghiuri succesive şi linii ce formează meandre[26]. În literatura de specialitate, pentru acest vas figurează ca loc de provenienţă mănăstirea *Adormirea Maicii Domnului*[27]. Azi, întreaga zonă este acoperită de construcţii.

5. Sălcioara– *Movila Turcului*, com. Ghergheasa

Situl se află la limita comunelor Ghergheasa şi Boldu, la circa 1,8 km nord-est de satul Sălcioara[28], pe terasa sudică a pârâului Boldu, ce se înalţă abrupt deasupra văii cu circa 10 m. Monotonia reliefului de câmpie este întreruptă din loc în loc de movile înşirate de-a lungul terasei. În jurul a două astfel de movile (cea mai înaltă – Movila Turcului, delimitează cele două comune) (Fig. 8/2) au fost identificate fragmente ceramice preistorice (Fig. 9), unul singur putând fi atribuit cu certitudine culturii Boian (Fig. 9/1-1a). Este vorba despre un mic fragment ce provine de la un castron sau pahar tronconic, modelat din pastă fină, de culoare cenuşie şi decorat cu pliseuri orizontale. Amintit sporadic în literatură, uneori cu unele inadvertenţe[29], situl a fost verificat în anul 2017[30].

6. Stăvărăşti – *În Prund*, com. Balta Albă

Un al lot de materiale Boian provine de pe raza satului Stăvărăşti, com. Balta Albă. Conform marcajului de pe pachet, a intrat în patrimoniul Muzeului Judeţean Buzău în anul 1987, fiind adus de către Ureche Macovei, profesor în localitate la acea vreme. Din aceeaşi sursă aflăm că locul în care au fost descoperite poartă toponimul „În Prund" şi se află la nord de sat, pe malul Bălţii Amara, nu departe de gura de vărsare a pârâului Buzoel (Fig. 10). Punctul a fost verificat în anul 2010, cu ocazia realizării studiului arheologic pentru comuna Balta Albă[31].

Din cele circa 50 de fragmente, cele mai multe provin de la pahare tronconice, de mărimi diferite, toate modelate dintr-o pastă de bună calitate, fină, de culoare cenuşie (Fig. 11/1-2, 4, 6). Bine documentate la nivelul fazei Giuleşti, acestea au fundul concav, peretele drepţi sau uşor arcuiţi şi umărul evidenţiat. Decorul predominant întâlnit pe astfel de piese este cel compus din caneluri fine orizontale dispuse sub umăr. Într-un singur caz, alături de canelurile orizontale, apar şi unele dispuse oblic,

[25] Stăicuţ *et al*. 2013.
[26] Grigoraş 2009, p. 67, nr. cat. 32.
[27] Sârbu 2000, p. 76; Grigoraş 2009, p. 67, nr. cat. 32.
[28] Chiar dacă situl ocupă teritorii ale ambelor comune, păstrăm ca reper acest sat, pentru a nu se crea confuzie.
[29] Comşa 1974, p. 32, pct. 26, fig. 10; Diaconu 1983, p. 31; Frînculeasa 2010, p. 255, nr. 241.
[30] Cercetare de teren: D. Garvăn, R. Munteanu, S. Matei.
[31] Ciobanu *et al*. 2010.

din loc în loc întrerupte de linii fin incizate, dispuse pe umăr (Fig. 11/1). Alte tipuri de vase sunt castroanele tronconice (Fig. 11/5, 7; 12/1, 6). Au fost modelate din pastă grosieră şi decorate cu linii incizate. Un alt fragment face parte dintr-un vas bitronconic lucrat din pastă fină de culoare cărămizie. Nu prezintă decor, are buza dreaptă şi umărul în unghi (Fig. 12/2). Probabil de la un vas tronconic provine un fragment de buză. Aceasta este evazată, iar peretele vasului pare să se continue drept. A fost decorat prin excizie şi excizie, având un şir de triunghiuri sub buză, linii incizate şi excizate, puncte şi „tablă de şah" (Fig. 11/3). Ceramica grosieră este arsă neuniform, având miezul negru şi exteriorul cărămiziu. Gradul de fragmentare nu permite identificarea unor forme. Ca decor întâlnim brâurile alveolate (Fig. 12/9, 11) şi barbotina (Fig. 12/4). Un fragment dintr-un fund prezintă decor la exterior, acesta constând în linii incizate şi triunghiuri excizate (Fig. 12/10).

7. Ştiubei, com. Râmnicelu

Puţinele materiale de pe raza satului Şiubei, au fost descoperite în anul 1987, din jurul unei movile, cel mai probabil aflată pe terasa pârâului Boldu[32]. Alături de materiale tipice sec. IV d. Hr., au fost identificate câteva fragmente ceramice cenuşii, unele decorate prin incizie (Fig. 13/1-5) şi două piese de silex (Fig. 13/6-7).

***

Câmpia Râmnicului era o zonă săracă în descoperiri atribuite epocii neo-eneolitice, cel puţin până în prezent. Situaţia nu este diferită nici pentru celelalte perioade. Aparent, ceva mai bine documentată este perioada sec. IV, în arealul menţionat fiind identificate 10 puncte cu materiale de tip Sântana de Mureş[33]. În realitate este vorba de o lacună de cercetare[34].

Volumul de informaţii despre aceste descoperiri nu este unul foarte generos. Referitor la tipul de habitat, putem preciza că toate descoperirile s-au făcut pe terasele unor râuri. Despre întindere, organizarea internă şi stratigrafia siturilor nu se pot face precizări. Cu excepţia sitului de la Oreavu, unde avem menţionat existenţa unui bordei şi descris sumar un segment stratigrafic, din celelalte situri am avut acces doar la mici loturi ceramice, ce provin din periegheze sau din contexte nu foarte clare (cum este cazul descoperirilor de pe teritoriul Râmnicului Sărat). Aceste impedimente nu ne-au permis realizarea unei analize extinse asupra habitatului.

Pe baza ceramicii, toate punctele pot fi atribuite fazei Giuleşti a culturii Boian, prima locuire neo-eneolitică documentată în zona de câmpie din nord-estul Munteniei[35].

---

[32] Cercetări recente au pus în evidenţă existenţa mai multor situri Boian de-a lungul pârâului Boldu, acestea nefiind introduse în prezentul material.

[33] Petrescu 2002, Harta I.

[34] În anii 2016 au fost efectuate cercetări de suprafaţă pe raza comunelor Cochirleanca şi Puieşti, fiind identificate numeroase situri.

[35] Pandrea 1999.

BOIAN FINDINGS IN THE BUZĂU – RÂMNICU SĂRAT WATERSHED

Abstract

The Râmnic Plain was not included in the area of interest of the archaeologists until recently, given the lack of informations regarding the Chalcolithic occupation of the region. The present study refers to six discoveries attributed to Boian culture. For two of the sites, few informations were known, as for the rest we retrieved data both from the archives of museums and storage facilities. The materials come from preventive excavations and archaeological field surveys and were found in the collections of Buzău County Museum, Râmnicu Sărat Municipal Museum and Prahova Museum of History and Archaeology.

The list of figures

Fig. 1. The position of Buzău – Rm. Sărat watershed on the map of Romania; 2. The map of the area with position of the archaeological sites: 1. Nicoleşti – *Puţul cu Cumpănă*; 2. Oreavu; 3. Râmnicu Sărat – *Col. Buzoianu street – Ensemble of the church „Adormirea Maicii Domnului"*; 4. Râmnicu Sărat –*Costieni and Bolintineanu streets*; 5. Sălcioara-*Movila Turcului*; 6. Stăvărăşti – *În Prund*; 7. Ştiubei.

Fig. 2. Location of the site from Nicoleşti – *Puţul cu Cumpănă*; 2. Boian pottery fragment from Nicoleşti; 3. Bowl discovered in Rm. Sărat – *Costieni and Bolintineanu streets* (1. support – map after the Assault Directory Plans).

Fig. 3. 1. Sketch with the location of the Boian settlement from Oreavu; 2. The layout of the sttlements from Oreavu (2), Râmnicu Sărat – *Col. Buzoianu street – Ensemble of the church „Adormirea Maicii Domnului"* (3), Râmnicu Sărat – *Costieni and Bolintineanu streets* (4); (1. redrawn after V. Teodorescu 1962-1965).

Fig. 4. Pottery from Oreavu (2-4 after Frînculeasa 2010, pl. 123/1-3).

Fig. 5. Boian pottery from Râmnicu Sărat area – *Col. Buzoianu street – Ensemble of the church „Adormirea Maicii Domnului"*.

Fig. 6. Boian pottery from Râmnicu Sărat area – *Col. Buzoianu street – Ensemble of the church „Adormirea Maicii Domnului"*.

Fig. 7. Boian pottery from Râmnicu Sărat area – *Col. Buzoianu street – Ensemble of the church „Adormirea Maicii Domnului"*.

Fig. 8. The site from Sălcioara – Movila Turcului: 1. Location of the site; 2. The site seen from the south (1. after the military map sc. 1:25000).

Fig. 9. Boian pottery (1, 3-9) and silex fragment (2) from Sălcioara – *Movila Turcului* site.

Fig. 10. Location of the site from Stăvărăşti – *În Prund* (1. military map support 1:25000; 2. after Ciobanu *et al*. 2010).

Fig. 11. Poterry from Stăvărăşti – *În Prund*.

Fig. 12. Poterry from Stăvărăşti – *În Prund*.

Fig. 13. Pottery (1-5) and silex tools (6-7) from Ştiubei.

BIBLIOGRAFIE

Comşa 1974 - E. Comşa, *Istoria comunităţilor culturii Boian*, Bucureşti.

Comşa 1981 - E. Comşa, *Date despre descoperirile din epoca neolitică din nord-estul Munteniei*, Vrancea. Studii şi Comunicări, IV, p. 9-24.

Cristea 1994 - F.-L. Cristea, *Cercetări arheologice în cadrul complexului brâncovenesc „Adormirea Maicii Domnului" din Râmnicu Sărat. Aşezarea prefeudală*, Mousaios, IV/1, p. 253-267.

Ciobanu *et al.* 2010 - D. Ciobanu, S. Matei, D. Costache, E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Studiu istoric privind patrimoniul cultural de pe raza comunei Balta Albă*, Arhiva Muzeului Judeţean Buzău (în manuscris).

Diaconu 1983 - Gh. Diaconu, *Buzăul din cele mai vechi timpuri până în anul 1000*, Spiritualitate şi istorie la Întorsura Carpaţilor, Buzău.

Dragomir 1985 - I.T. Dragomir, *Repertoriul descoperirilor arheologice de aspect cultural Stoicani-Aldeni*, Danubius, 11-12, p. 7-48.

Drâmbocianu 1980 - V. Drâmbocianu, *Cercetările arheologice de la Vadu Soreşti, com. Zărneşti, jud. Buzău*, MCA, XIV, p. 16-24.

Frînculeasa 2009 - A. Frînculeasa, *Vas bitronconic*, în D. Garvăn, D. Buzea, A. Frînculeasa, *Precucuteni: originea unei mari civilizaţii* (catalog de expoziţie), Piatra Neamţ, BMA, XXIII.

Frînculeasa 2010 - A. Frînculeasa, *Epoca neolitică în nordul Munteniei*, Ploieşti.

Frînculeasa *et al.* 2017 - A. Frînculeasa, A. Simalcsik, B. Preda, D. Garvăn, *Smeeni-Movila Mare. Monografia unui sit arheologic regăsit*, Biblioteca Mousaios, XIII, Buzău.

Grigoraş 2009 - L. Grigoraş, *Vas bitronconic*, în D. Garvăn, D. Buzea, A. Frînculeasa, *Precucuteni: originea unei mari civilizaţii* (catalog de expoziţie), Piatra Neamţ, BMA, XXIII.

Lupu 1994 - E. Lupu, *Date arheologice privind mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului" din Râmnicu Sărat, jud. Buzău (sec. XVI-XIX)*, Mousaios, IV / 1, p. 269-309.

Matei *et al.* 2016 - S. Matei, D. Garvăn, C. Dinu, *Studiul arheologic al comunei Pueşti*, Arhiva Muzeului Judeţean Buzău (în manuscris).

Neagu 2003 - M. Neagu, *Neoliticul mijlociu la Dunărea de Jos*, CCDJ, XX, Călăraşi.

Neculae 2012 - M. Neculae, *Planul oraşului Râmnicu Sărat – 1912*, Analele Buzăului, IV, p. 221-231.

Pandrea 1999 - S. Pandrea, *Observaţii referitoare la evoluţia culturii Boian în nord-estul Câmpiei Române*, Istros, IX, p. 13-46.

Parnic 1999 - V. Parnic, Catalogul expoziţiei, în M. Neagu (coord.), *Civilizaţia Boian pe teritoriul României* (catalog de expoziţie), Călăraşi.

Petrescu 2002 - Fl. Petrescu, *Repertoriul monumentelor arheologice de tip Sântana de Mureş-Cerneahov de pe teritoriul României*, Bucureşti.

Posea, Ielenicz 1971 - Gr. Posea, M. Ielenicz, *Judeţele patriei. Judeţul Buzău*, 1971.

Sârbu 2000 - D. Sârbu, *Râmnicu Sărat*, în E.-M. Constantinescu (coord.), *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Buzău, p. 76-77.

Stăicuţ *et al.* 2013 - G. Stăicuţ, S. Matei, D. Costache, C. Dinu, L. Ciobotaru, *Studiul arheologic al municipiului Râmnicu Sărat*, Arhiva Muzeului Judeţean Buzău (în manuscris).

Ştefan 2010 – C. E. Ştefan, *Unele observaţii privind habitatul fazei Giuleşti a culturii Boian*, SCIVA, 61, 1-2, p. 5-30.

Teodorescu 1959 – V. Teodorescu, *Comisia pentru studiul formării limbi şi poporului român. Tema „Siliştile din Muntenia şi Oltenia". Raport de activitate 1-30 aprilie 1959, pct. 11*, în , în Fond Teodorescu, Arhiva Muzeului de Istorie şi Arheologie Prahova.

Teodorescu 1962-1965 - V. Teodorescu, *Caiet de teren, 1962-1965, f.39b-39*c, în Fond Teodorescu, Arhiva Muzeului de Istorie şi Arheologie Prahova.

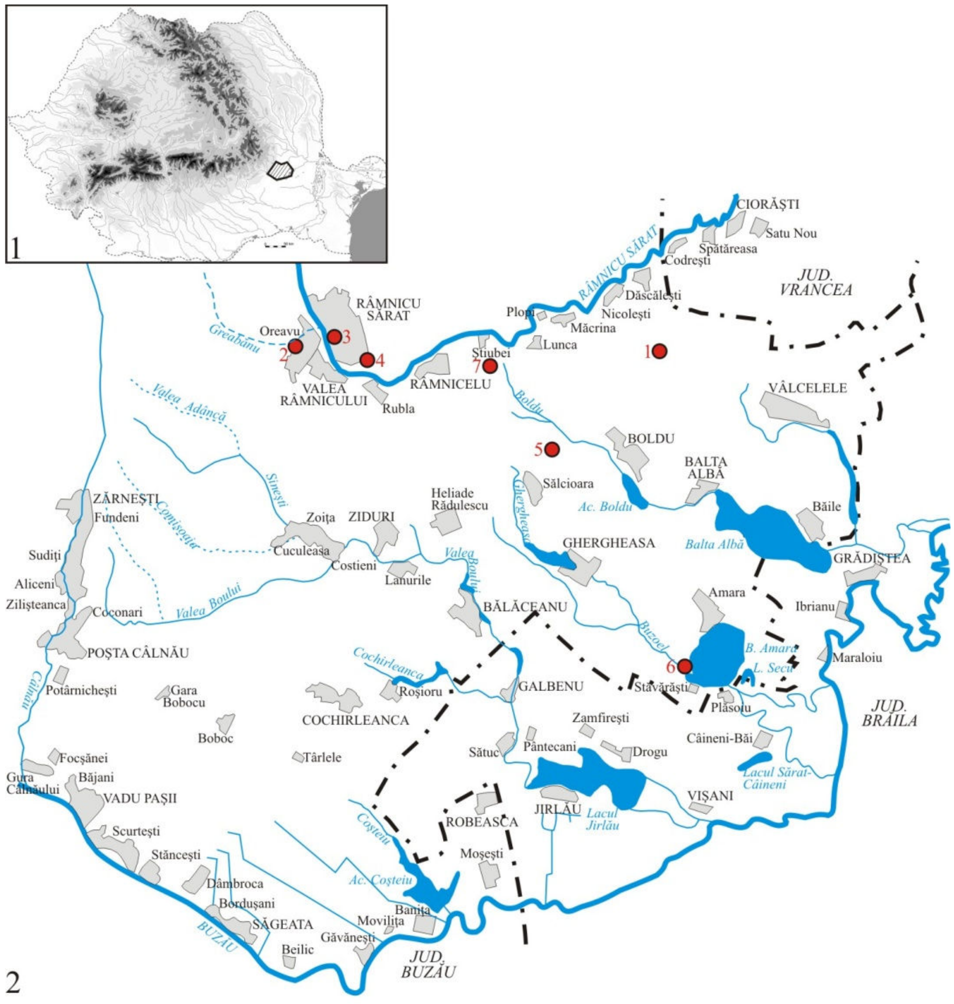

Fig. 1. Poziţia interfluviului Buzău-Rm. Sărat în cadrul României; 2. Harta interfluviului, cu marcarea siturilor: 1. Nicoleşti – *Puţul cu Cumpănă*; 2. Oreavu; 3. Râmnicu Sărat – *Str. Col. Buzoianu - Ansamblul Adormirea Maicii Domnului*; 4. Râmnicu Sărat – *Străzile Costieni şi Bolintineanu*; 5. Sălcioara-*Movila Turcului*; 6. Stăvărăşti-*În Prund*; 7. Ştiubei.

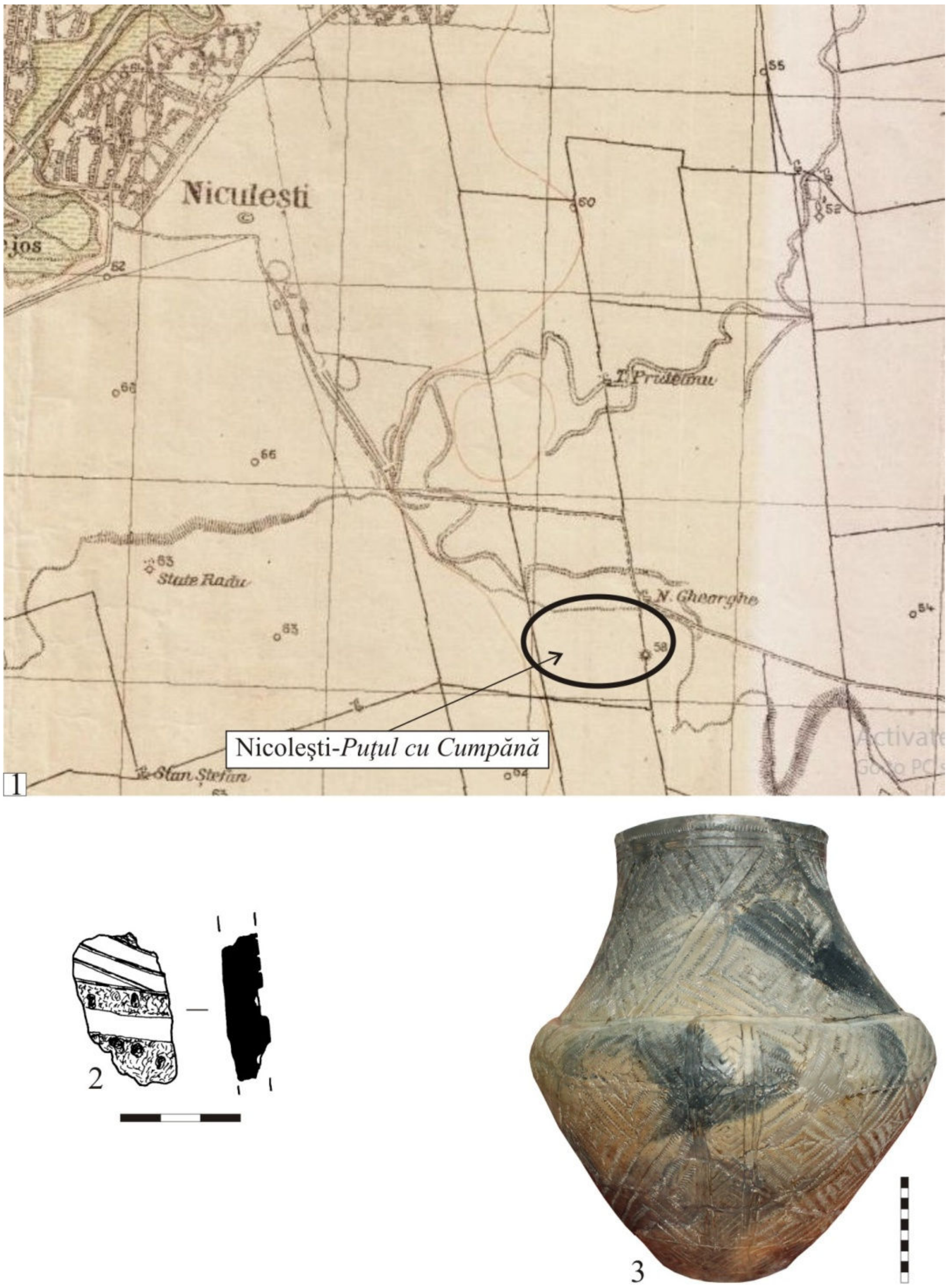

Fig. 2. Amplasarea sitului de la Nicoleşti-*Puţul cu Cumpănă*; 2. Fragment ceramic Boian de la Nicoleşti; 3. Vas descoperit în Rm. Sărat - *Străzile Costieni şi Bolintineanu* (1. suport hartă după Planurile directoare de tragere).

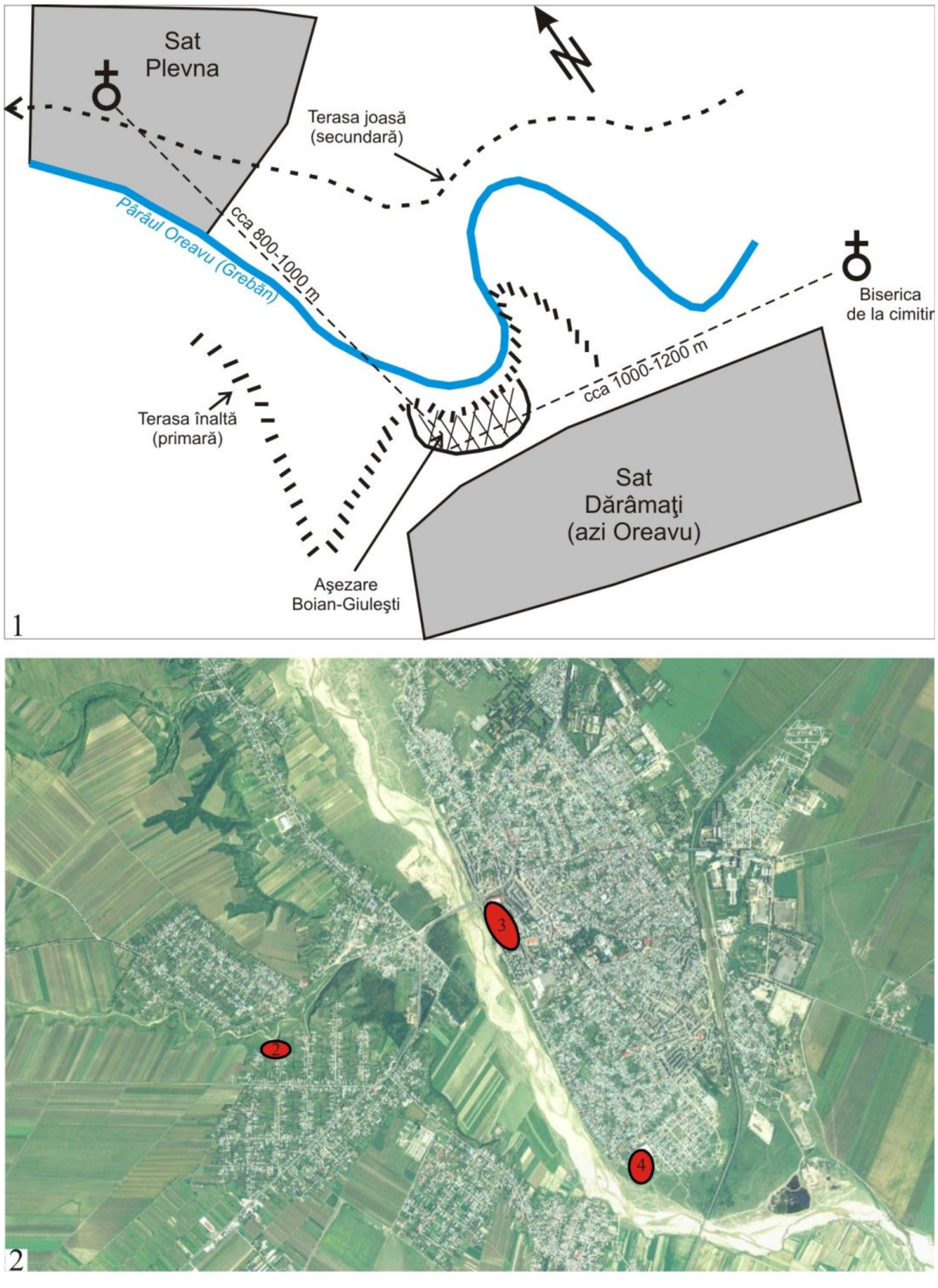

Fig. 3. 1. Schiţa amplasării aşezării Boian de la Oreavu; 2. Dispunerea aşezărilor de la Oreavu (2), Râmnicu Sărat – *Str. Col. Buzoianu - Ansamblul Adormirea Maicii Domnului* (3), Râmnicu Sărat – *Străzile Costieni şi Bolintineanu* (4); (1. redesenat după V. Teodorescu 1962-1965).

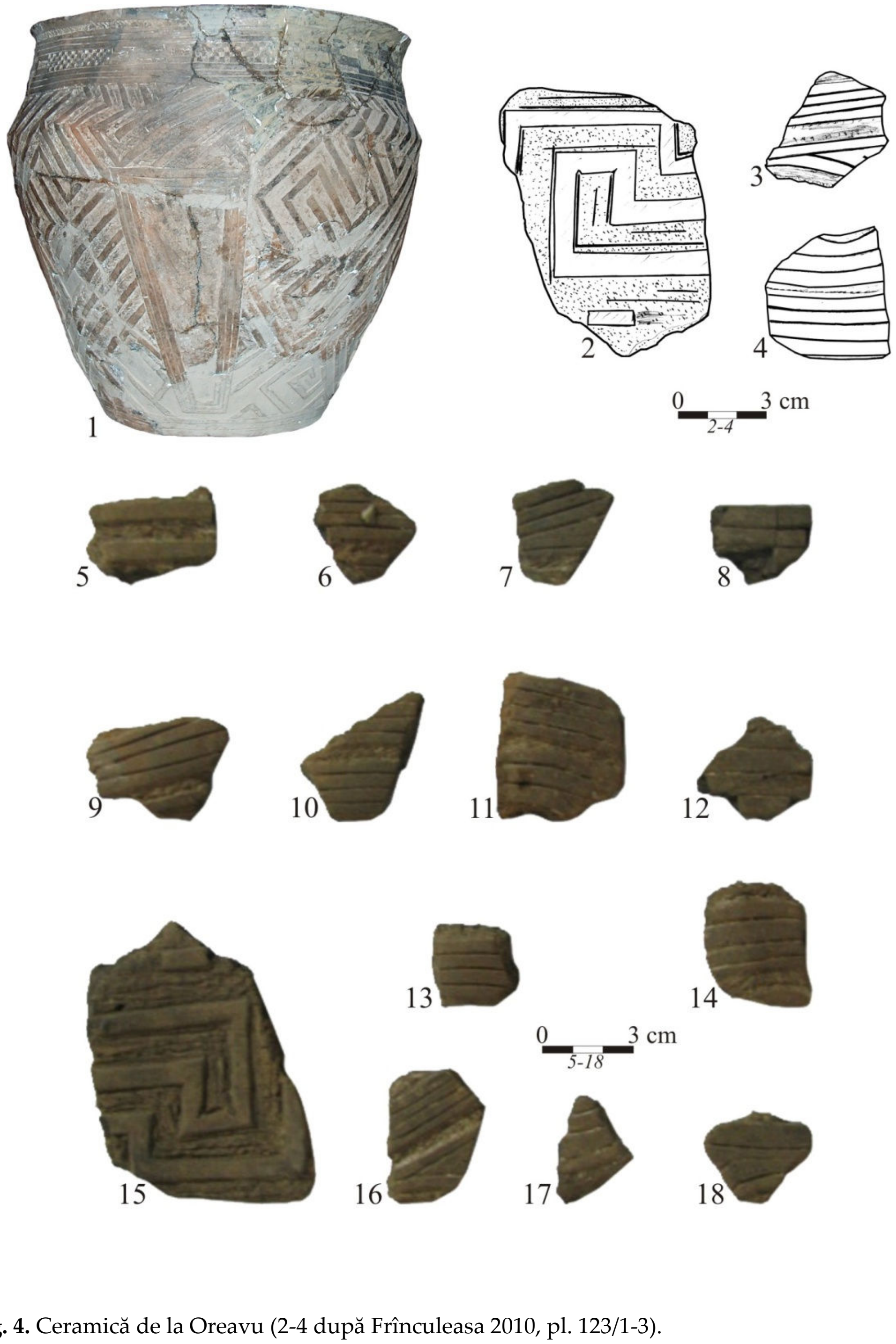

Fig. 4. Ceramică de la Oreavu (2-4 după Frînculeasa 2010, pl. 123/1-3).

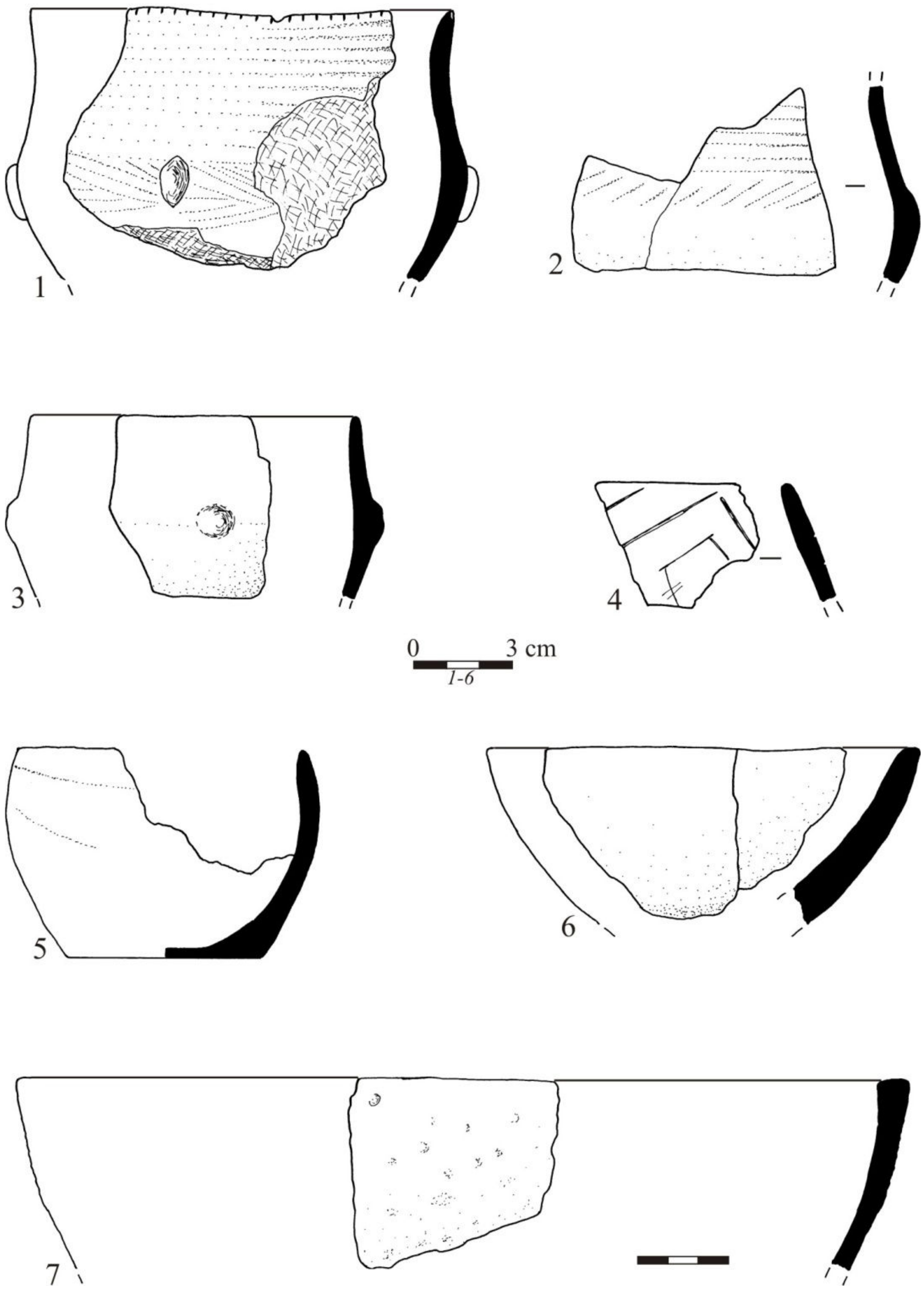

Fig. 5. Ceramică Boian din zona Râmnicu Sărat – *Strada Col. Buzoianu - Ansamblul Adormirea Maicii Domnului.*

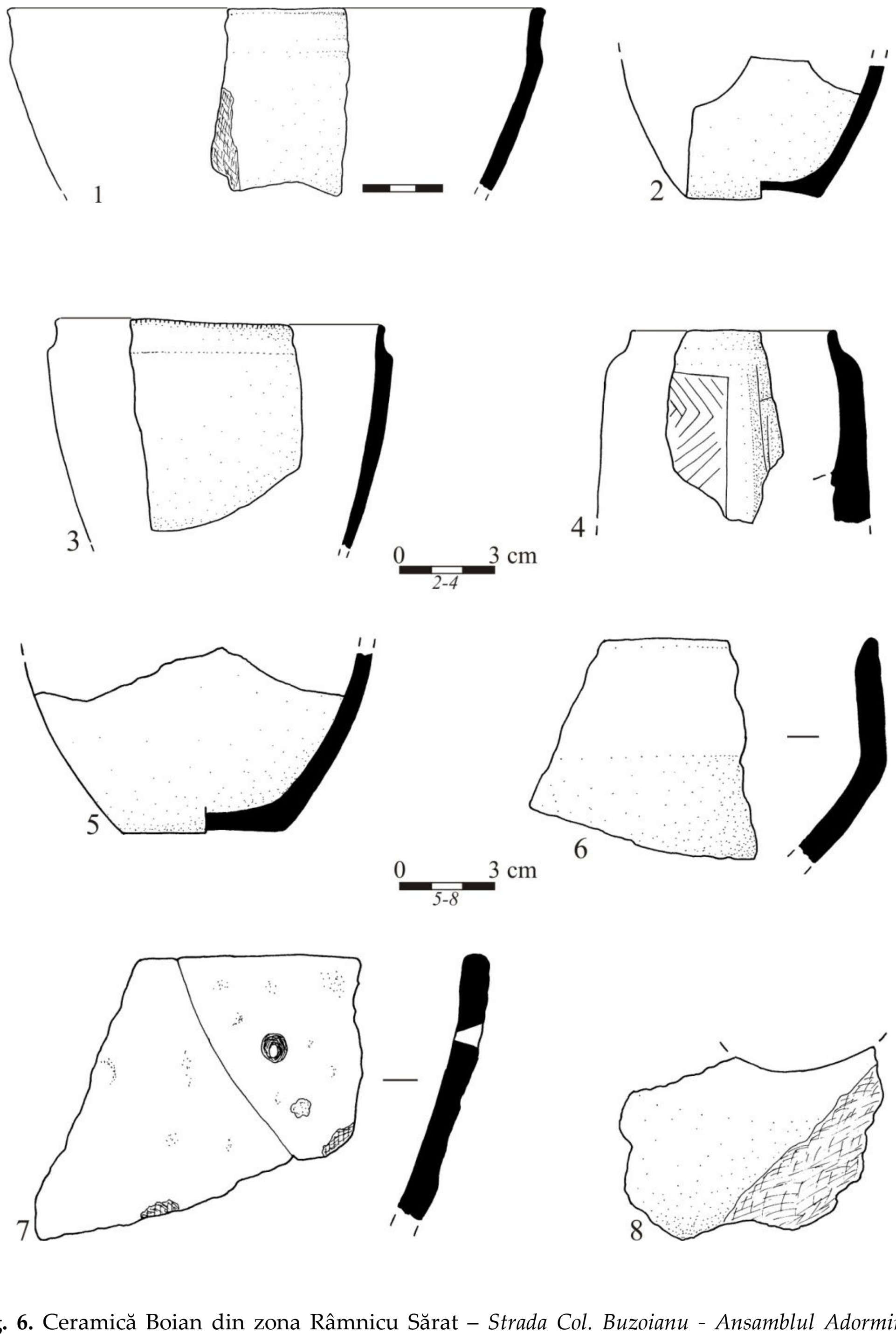

Fig. 6. Ceramică Boian din zona Râmnicu Sărat – *Strada Col. Buzoianu - Ansamblul Adormirea Maicii Domnului*.

Fig. 7. Ceramică Boian din zona Râmnicu Sărat – *Strada Col. Buzoianu - Ansamblul Adormirea Maicii Domnului*.

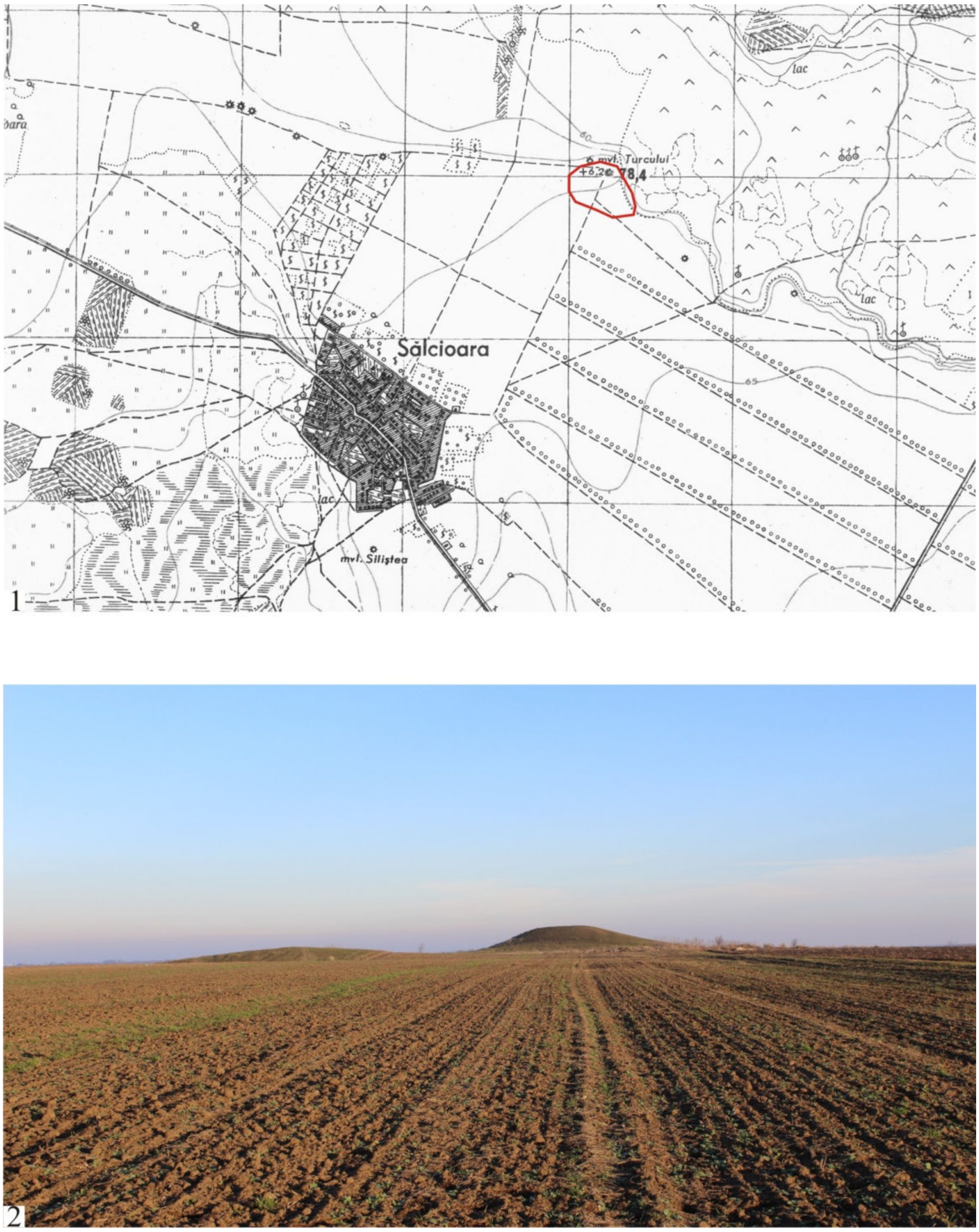

Fig. 8. Situl de la Sălcioara – *Movila Turcului*: 1. Amplasarea sitului; 2. Situl văzut dinspre sud (1. după harta militară sc. 1:25000).

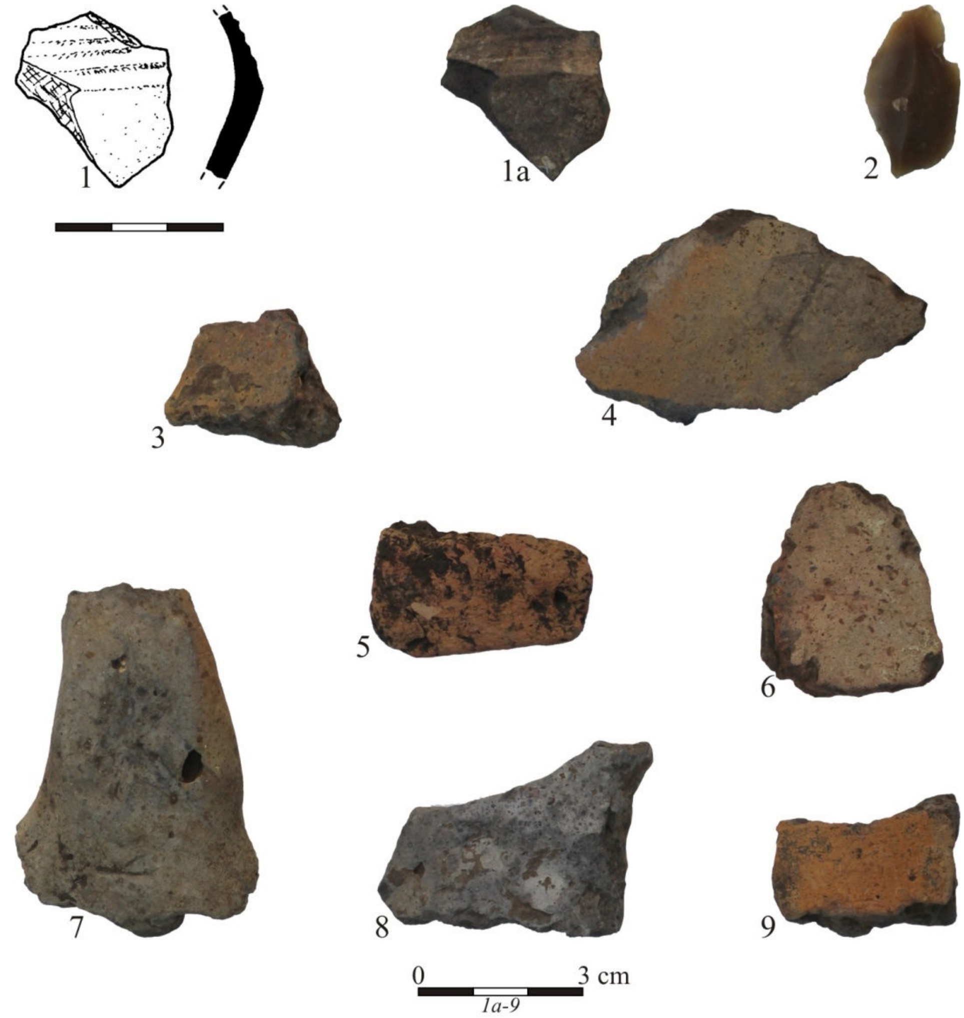

Fig. 9. Ceramică Boian (1, 3-9) şi aşchie silex (2) din situl Sălcioara – *Movila Turcului*.

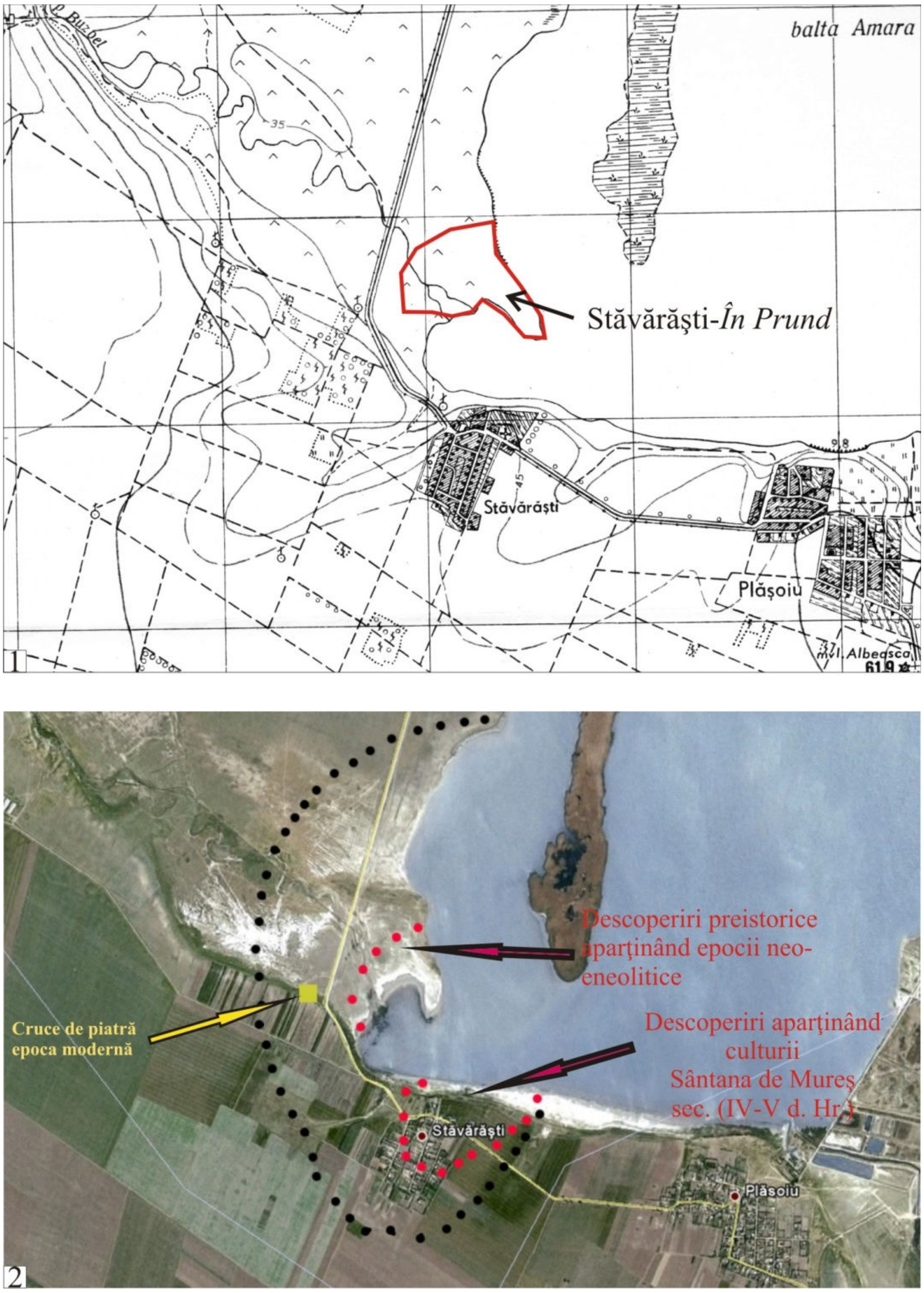

Fig. 10. Amplasarea sitului de la Stăvărăşti – *În Prund* (1. suport harta militară 1:25000; 2. după Ciobanu *et al*. 2010).

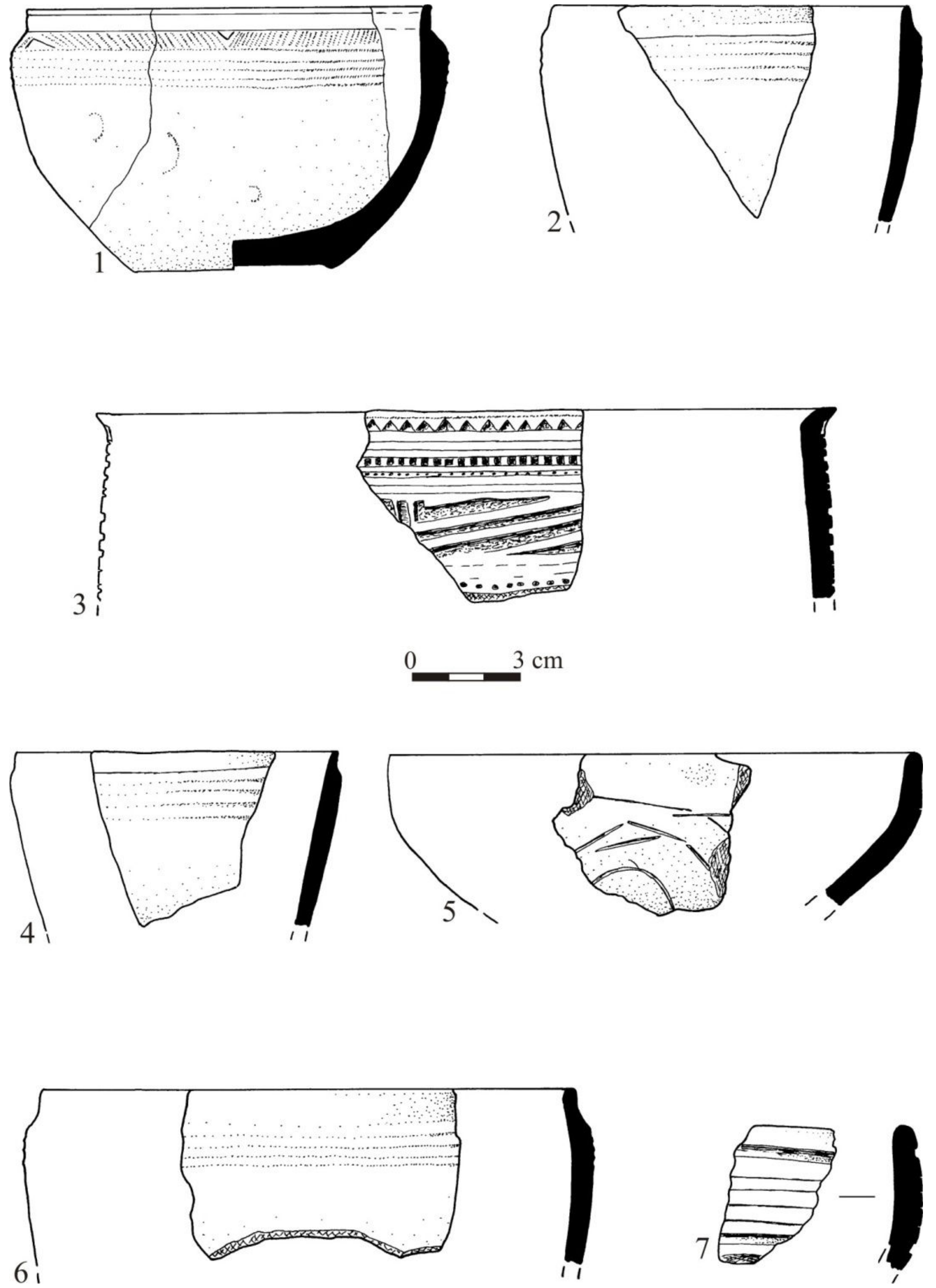

Fig. 11. Ceramică de la Stăvărăşti – *În Prund*.

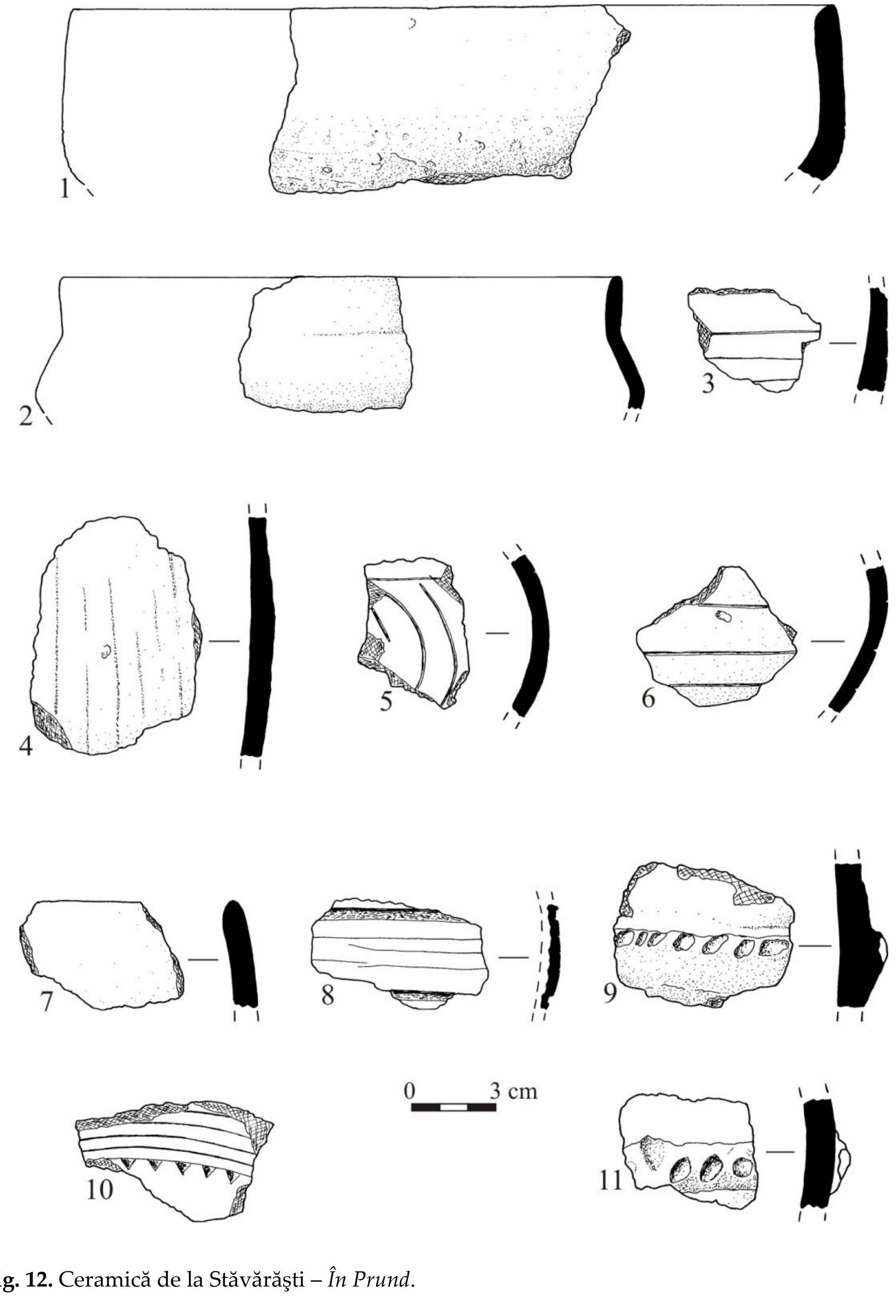

Fig. 12. Ceramică de la Stăvărăşti – *În Prund*.

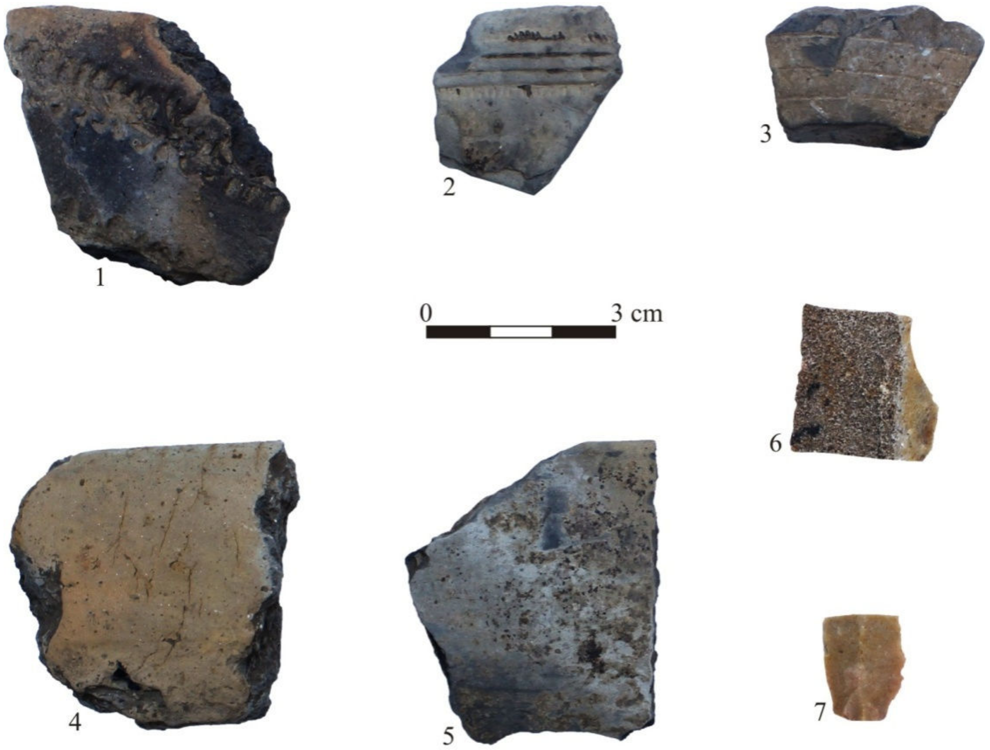

Fig. 13. Ceramică (1-5) şi piese de silex (6-7) de la Ştiubei.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 27-43

OBSERVAŢII PRELIMINARE PRIVIND UTILAJUL LITIC CIOPLIT DIN *TELL*-UL DE LA VITĂNEŞTI-*MĂGURICE* (JUD. TELEORMAN)

Ion TORCICĂ

Cuvinte cheie: eneolitic, silex, Gumelniţa, *tell*, Vităneşti-*Măgurice*
Key words: Chalcolithic, flint, Gumelniţa, *tell*, Vităneşti-*Măgurice*

Informaţii despre utilajul litic cioplit pentru aşezările din vestul şi sud-vestul Munteniei provin de la Vităneşti-*Măgurice*, Alexandria-*Gorgan*, Măgura-*Bran,* Siliştea Videle, Ciolăneştii din Deal, Ţigăneşti şi din alte situri de pe valea Teleormanului sau Vedei[1]. Acestea din urmă sunt din cercetări de suprafaţă şi nu oferă un context clar şi mulţumitor. Toate acestea se adaugă descoperirilor mai vechi, de la Zâmbreasca, Blejeşti, Surduleşti, Teiu, Ziduri şi Drăgăneşti-Olt[2].

Lotul de piese descoperit în *tell*-ul de la Vităneşti-*Măgurice* reprezintă utilajul din ultimul nivel de locuire (Gumelniţa faza B1) cât şi cel din nivelele anterioare acestuia (Gumelniţa faza A2). O analiză statistică pe grupuri de piese s-a făcut deja pe cele din nivelul B1. Acestea provin atât din suprafaţa SX, cercetată în campaniile 1993-1997 cât şi suprafaţa SY cercetată în campaniile 2008-2010, iar contextul este destul de clar. Majoritatea sunt din nivelele exterioare locuinţelor incendiate şi din cele 3 zone menajere depistate. Din inventarul locuinţelor incendiate din nivelul ultim provin câteva piese, cele mai importante fiind trei vârfuri bifaciale de săgeată dintre care două au fost descoperite în distrugerea structurii nr. 13 şi a treia în distrugerea structurii nr. 14.

Întregul lot studiat a permis să se facă observaţii despre materia primă utilizată, posibilele locuri de provenienţă a acesteia, existenţa unei prelucrări parţiale în cadrul sitului cât şi despre metodele de debitaj folosite.

În siturile culturii Gumelniţa din vestul Munteniei al căror material litic ne-a fost accesibil, silexul folosit avea diferite culori şi nuanţe: fumuriu, alb-vineţiu, negru, roşcat, gri, gălbui-deschis şi maroniu în diferite nuanţe mai închise sau mai deschise.

---

[1] Andreescu *et. al.* 2003, p. 71-87; Bailley *et al.* 2001; Bailey *et al.* 1999.
[2] Petrescu-Dîmboviţa 1953, p. 523-642; Dumitrescu 2006, p. 173-198, Măndescu 2001, p. 7-19, Nania 1967, p. 7-23; Nica *et al*. 1994, p. 41-59; Nica *et al*. 1995, p. 9-45.

Uneori mai multe nuanţe se găsesc pe aceeaşi piesă, fapt de altfel normal, îngreunând includerea sa într-o categorie sau alta de culoare.

Pentru situl de la Vităneşti-*Măgurice* s-a constatat pentru toate nivelurile cercetate existenţa alături de silex şi a altor roci: gresiile silicioase cuarţitice (Pl. /2,4; 3/1, 4-8; 4/2; 6/4, 6, 7, 11; 7/4, 10, 15) sau a chertului[3]. Gresia silicioasă este caracterizată printr-o granulozitate medie, mai mare decât a silexului, fiind de culoare galbenă sau cafenie sau cafeniu-roşcată. Raportul utilizării diferitelor categorii petrografice are valori diferite atât de la un nivel la altul cât şi de la o aşezare la alta. La Vităneşti, gresia silicioasă a fost folosită frecvent în nivele aparţinând fazei A2, numărul de piese din această materie primă scăzând pronunţat în nivelul B1. De asemenea, peste 35 % din piesele litice cioplite descoperite în urma sondajului stratigrafic efectuat în *tell*-ul de la Alexandria-*Gorgan* sunt de fapt din gresie silicioasă cuarţitică[4].

Ponderea fiecărei roci într-o aşezare poate fi legată îndeosebi de nevoile de ordin economic ale comunităţii respective şi de cerinţele pentru un anumit tip de material folosit la confecţionarea diferitelor piese. Ca informaţie preliminară se observă utilizarea într-o mare proporţie, la Vităneşti, a gresiei silicioase atât la inserţiile de seceră cât şi la unele lame retuşate (Pl. 7/10, 15).

În ceea ce priveşte calitatea materiei prime, se prefera un silex de bună calitate, dar nu se evita folosirea şi a unuia cu însuşiri mai scăzute. Totuşi, trebuie să se ţină cont de faptul că posibil astăzi se utilizează criterii diferite de clasificare a materiei prime decât în eneolitic. Acest fapt se poate observa pe materialul folosit pentru vârfurile bifaciale de săgeată sau suliţă sau pentru debitarea unor lame de mari dimensiuni (Pl. 6/1; 7/1). Probabil, nivelul de măiestrie implicat în manufacturarea lor trecea peste calitatea materiei folosite.

O primă zonă depistată arheologic în care se găseşte materie primă în depozite secundare este aceea de pe malul Dunării, în zona comunei Ciuperceni, jud. Teleorman şi are caracteristici comune cu ceea ce s-a definit a fi *silex balcanic*[5]. Nu excludem folosirea silexului de la Ciuperceni şi de către membrii culturii Gumelniţa. Deja s-a precizat faptul că varietăţi de silex din aşezările neolitice din bazinul Vedei şi al Teleormanului, analizate macroscopic, sunt din silex balcanic[6].

O altă zonă cu depozite primare de silex cuprinse în depozitele de cretă din Cretacicul Superior exploatate în preistorie se află pe malul drept al Dunării, în zona Nicopole[7]. Calitatea şi tipul materiei prime se aseamănă macroscopic până la identitate cu o categorie de silex folosită masiv în aşezarea de la Vităneşti-*Măgurice*, dar şi în cea de la Alexandria-*Gorgan*.

---

[3] Crandell 2013, p. 130.
[4] Andreescu *et al*. 2002, p. 37-39.
[5] Gurova 2012, p. 27-28.
[6] Crandell 2013, p. 129.
[7] Biagi, Starnini 2011; Gurova 2011, Gurova *et al*. 2016, p. 426, fig. 3.

Dovada directă a prelucrării silexului în cadrul sitului de la Vităneşti-*Măgurice* este dată de existenţa nucleelor (Pl. 2-4, 5/1-5). Acestora se mai adaugă tabletele de amenajare sau reamenajare (Pl. 5/7, 8), porţiunile distale ale nucleelor (Pl. 5/9-11), lamele *à crête* (Pl. 6), accidentele de cioplire de tipul *outrepassé* (Pl. 5/5, 6) şi bineînţeles numărul mare de aşchii de diferite forme şi dimensiuni.

În aşezarea de la Vităneşti au fost descoperite un număr destul de redus de nuclee: 38. Destul de multe nuclee prezintă numeroase incluziuni şi noduli calcaroşi. Au în mod obişnuit o formă prismatică, conică, cilindrică, ovoidală sau neregulată (Pl. 2-4; 5/1-4). Lipsesc cele de formă piramidală. Au avut un plan de lovire (Pl. 2/1, 3; 3/1; 4/1, 3-5) sau chiar mai multe. Atunci când există mai multe planuri de lovire ele sunt perpendiculare unele pe celelalte sau în unghi obtuz ori ascuţit. Unele dintre ele au fost folosite concomitent (Pl. 3/8) sau după epuizarea primului plan de lovire.

Numeroase piese de dimensiuni diferite încă păstrează cortexul pe latura opusă părţii active (Pl. 2/2; 3/5, 8; 5/2, 4). Aceasta din urmă este faţetată şi acoperă jumătate sau 2/3 din nucleu, într-un singur caz la un nucleu din gresie silicioasă fiind de jur-împrejur (Pl. 3/1).

După desprinderea unor aşchii ori lame, nucleii au fost întrebuinţaţi ca frecătoare sau percutoare (Pl. 2/4; 3/2-8; 4/2). Din nivele A2 sunt 13 exemplare de acest fel iar din ultimul, B1, sunt doar 4. Multe au căpătat în urma folosirii prin lovire repetată o formă de sferă turtită (Pl. 3/7,8; 4/2). Pe toate se mai observă negativele lamelor. Tot în legătură cu transformarea nucleelor în frecătoare sau amenajarea porţiunilor terminale pentru o mai eficientă desprindere a lamelor sunt şi părţile distale de nuclee (Pl. 5/9-11). Acestea au fost descoperite atât în nivelele A2 cât şi în cel B1. Majoritatea au o formă piramidală şi mai păstrează negativele lamelor.

Talonul era aproximativ plat sau oblic la 60°-80° şi a fost obţinut printr-o singură desprindere (Pl. 2/1; 3/1; 4/1, 2; 5/3), două sau mai multe (Pl. 2/3; 3/2; 4/4, 5; 5/1, 2, 4). Un exemplar din al doilea nivel al *tell*-ului de la Vităneşti are talonul diedru, o creastă împărţindu-l în două părţi egale (Pl. 3/2). La exemplarele epuizate şi transformate în frecătoare sau percutoare talonul nu se mai individualizează aproape deloc, indicând uneori doar o uşoară orientare, orizontală sau oblică.

S-a folosit percuţia directă sau indirectă dar şi presiunea. Unele lame de dimensiuni diferite, chiar peste 10 cm, au caracteristici tipice ce au luat naştere în urma debitajului prin presiune: profil drept, laturi şi nervuri paralele, lipsa ondulaţiilor pronunţate pe faţa inferioară (Pl. 7/6-9, 18-19)[8].

Ca dimensiuni, nucleele se încadrează între 5 şi 12 cm. Pot fi împărţite în funcţie de mărimi în două grupe mari. Cel mai mare nucleu este din al doilea nivel al sitului, având o lungime de 12,4 cm (Pl. 2/1), fiind urmat de unul din nivelul ultim ce atinge o lungime de 10,4 cm (Pl. 4/1).

[8] Inizan *et al*. 1995, p. 79; Pelegrin 1988; Pelegrin 2006, p. 42-47.

Negativele desprinderilor păstrate pe laturile nucleelor sunt majoritatea lamelare, bine individualizate, paralele şi destul de rectilinii. Majoritatea au 3-4 negative de desprindere, nelipsind totuşi exemplare cu câte 8 sau 6. Un nucleu din gresie silicioasă descoperit pe parcursul campaniei din 2007 de la Vităneşti-*Măgurice*, aparţinând nivelului secund gumelniţean, a păstrat negativele a 10 desprinderi lamelare (Pl. 3/1).

Tot în situl menţionat anterior au fost găsite în nivelul B1 şi nuclee de mici dimensiuni din care au fost debitate lamele. Piesele sunt prismatice şi mai păstrează negativele de lovire iar talonul este nefaţetat, fiind dispus oblic. Un exemplar poartă stigmatele unei acţiuni de percuţie ce a produs un accident, epuizându-l (Pl. 5/4).

Tot din nivelul B1 al *tell*-ului provine un nucleu de mici dimensiuni (L=4,7; l=3,7; gr=2,6 cm) ce are caracteristicile unui debitaj prin presiune (Pl. 4/5). Are o formă prismatică, planul de lovire a fost amenajat înainte de epuizare prin 4 desprinderi lamelare paralele. Doar pe o latură se păstrează negativele a trei desprinderi, cea mai lată având 1,4 cm.

Descoperirea de nuclei în sit s-a considerat o dovadă directă a cioplirii în interiorul sitului, a unui *debitaj domestic*, prin care se înţelege producţia prin şi pentru folosirea unei unităţi domestice[9]. Pentru Vităneşti-*tell,* producţia locală este valabilă pentru o parte a lamelor mici şi de dimensiuni medii. Un caz asemănător s-a constatat cu unele excepţii şi pentru situl de la Atmangeaua Tătărască[10].

Lotul de lame *à crête* descoperite în situl de la Vităneşti indică tehnica adoptată de artizanii preistorici de a amenaja nucleii din care au obţinut lame. Unii autori consideră că sunt semne clare ale percuţiei indirecte[11].

Sunt întâlnite atât în nivelul B1 (pl. 6/8-15) cât şi în celelalte, Gumelniţa A2 (Pl. 6/1-7). Unele lame au fost transformate în unelte: gratoire (Pl. 6/1-3, 12), lame retuşate (Pl. 6/5, 6, 8, 9, 15) sau lame pe troncatură (Pl. 6/10, 11).

Prezenţa lor în cadrul tipurilor de piese poate fi un alt indiciu al cioplirii nucleilor în aşezări. În caz contrar, ele au fost transportate aici de la locul cioplirii, pe distanţe ce pot varia între 15 şi 50 km, în funcţie de locul de extragere al materiei prime[12]. Se poate observa diversitatea mare atât a materiei prime folosită, cât şi a dimensiunilor ce variază destul de mult (Pl. 6).

Tabletele de amenajare sau reamenajare a nucleilor au fost descoperite în număr redus în ambele niveluri de la Vităneşti (Pl. 5/7, 8).

În general, utilajul litic din aşezarea de la Vităneşti-*Măgurice* cuprinde categorii aproape identice tipologic cu cele cunoscute în toate aşezările gumelniţene din alte zone geografice ale acestei culturi[13].

---

[9] Manolakakis 2008a, p. 113.

[10] Dobrescu 2017, p. 236.

[11] Sørensen 2003, p. 243.

[12] Manolakakis 1996, p. 120.

[13] Andrieşescu 1924, p. 51-107; Berciu 1937, p. 1-27; Berciu 1956, p. 493-562; Berciu 1961; Galbenu 1962, p. 287-305; Hansen et al. 2004; Hansen *et al*. 2007; Hansen *et al*. 2008; Harţuche 1959, p. 221-230; Harţuche,

Se remarcă faptul că nu apar noi tipuri de unelte de silex faţă de cele din alte areale gumelniţene ci doar variante ce pot deriva dintr-o folosire diferită a lor sau a schimbării materiei prime. Există totuşi o mare diversitate tipologică ce poate implica şi o varietate funcţională, explicabilă dacă avem în vedere ocupaţiile şi stilul de viaţă al acestor populaţii.

Lamele de silex sunt printre cele mai numeroase piese şi au furnizat date atât despre tipurile de percuţie utilizate cât şi despre gestiunea materiei prime. În general de dimensiuni medii: 5-10 cm, lamele au secţiunea triunghiulară sau trapezoidală. Au fost descoperite totuşi şi lame cu dimensiuni de peste 10 cm. Ele sunt tipice şi pentru alte descoperiri, cum ar fi depozitul de lame de la Băbăiţa[14]. Lipsesc lamele foarte lungi, caracteristice necropolelor gumelniţene[15], dar şi unora dintre aşezările de tip *tell*[16].

Lamele neretuşate din nivelul Gumelniţa A2 şi B1, au forme, profile şi dimensiuni variate, caracteristici date şi de tipul de percuţie folosit în realizarea lor (Pl. 7/1-9, 12-19). Pentru nivelul B1 din aşezarea de tip *tell* de la Vităneşti a fost folosită percuţia directă cu percutor din piatră cât şi cea cu percutor moale. Percuţia directă cu percutor dur este caracteristică şi industriei litice de la Pietrele[17]. Lamele puternic curbate, cu laturi neparalele şi neregulate şi cu un bulb proeminent au fost obţinute în mod normal prin percuţie directă cu percutor de piatră. S-a folosit frecvent şi percuţia indirectă. Menţionăm că percuţia indirectă poate produce atât lame curbe cât şi unele foarte drepte[18] şi dă stigmate destul de clare pe produsele obţinute[19]. Lamele drepte, cu talon punctiform, bulb foarte mic şi laturi paralele sunt mărturii directe pentru produsele unei tehnici prin presiune (Pl. 7/6-9, 11, 18-20). Aceasta necesita şi materie primă de foarte bună calitate[20] şi era o tehnică transmisă, ce nu a putut fi inventată local în nici un caz[21].

Laturile neretuşate sunt de două tipuri, unele destul de drepte (datorită debitajului prin presiune) altele sunt destul de neregulate, în S sau în zig-zag (caracteristici ale percuţiei directe sau indirecte). Aceleaşi caracteristici au fost observate şi în cazul nervurilor. Au fost folosite şi lamele cu cortex (Pl. 7/10,14). În categoria lamelor neretuşate intră şi cele fragmentare, din zona proximală, distală sau mediană (Pl. 7/5-9, 11, 17-20). Uneori lipseşte doar partea distală sau cea proximală. Numărul mare de fragmente mediale a unor lame descoperite conduce la ipoteza ruperii lor intenţionate, realizându-se astfel elemente ce au fost folosite ca inserţii

Dragomir 1957, p. 129-147; Harţuche, Bounegru 1997, p. 17-104; Nălbitoru 2003, p. 35-49; Niţă, Ilie 2013, p. 119-130; Dobrescu 2017, p. 227-259.

[14] Torcică 2011, p. 133-142.

[15] Manolakakis 2008b, p. 131-133.

[16] Hansen *et al*. 2007, p. 64-66.

[17] Hansen *et al*. 2008, p. 59.

[18] Pelegrin 1991, p. 119, fig. 1.

[19] Pelegrin 2006, p. 42-45.

[20] Pelegrin 1988, p. 39.

[21] Sørensen 2003, p. 254; Pelegrin 2003, p. 493.

pentru diverse tipuri de unelte compuse. Fragmentele din lame neretuşate din care s-a păstrat doar partea proximală pot proveni şi de la alte tipuri de unelte, ce s-au fracturat în timpul folosirii. Pot fi de la gratoare, burine, lame retuşate în porţiunea mediană şi/distală sau *perçoire*.

În penultimul nivel Gumelniţa A2, s-au descoperit lame de mari dimensiuni, din gresie silicioasă de culoare galben-maronie (Pl. 7/10). Acestea au fost debitate prin percuţie indirectă. Se mai întâlnesc fragmente meziale din lame fine, înguste, desprinse prin presiune (Pl. 7/5, 6). Alături de acestea apar şi lame din gresie silicioasă de culoare neagră, pentru care s-a folosit tot presiunea (Pl. 7/7, 9). În al treilea nivel Gumelniţa A2, s-a observat folosirea unor lame din silex galben-maroniu ce au în medie o dimensiune mai mare decât cele din celelalte niveluri. De asemenea, se întâlnesc şi lame fine din silex negru, produse prin presiune.

Comparând numărul lamelor, ca produse principale de debitaj, raportat la cel al nucleelor dar şi multitudinea categoriilor de materie primă, se poate spune că o mare parte a lor au fost aduse în aşezare, posibil ca produse finite.

Numărul mic de nuclei în comparaţie cu numărul total al pieselor de silex cât şi existenţa unui silex particular, constituie o dovadă a acestui debitaj nedomestic ce avea ca scop obţinerea unor produse semifinite de genul lamelor mari[22].

Pe de altă parte, aşchiile, lamele cu cortex şi cele *à crête*, pot fi indicii ale unei prelucrări *in situ* a unei părţi a materiei prime, atât sub formă de galeţi dar şi a unora deja prelucraţi. În urma debitajului domestic depistat şi la Vităneşti-*Măgurice,* s-au obţinut produse ce făceau parte din bunurile care nu circulau de la o aşezare la alta şi nici în afara regiunii[23], fiind utilizate doar în sit. Rămâne de identificat de unde şi de la ce distanţă se aducea materia primă pentru acest tip de debitaj.

Prezenţa lamelor debitate prin presiune în toate nivelurile din *tell*-ul de la Vităneşti reprezintă o confirmare a existenţei unor meşteri specializaţi, fenomen specific eneoliticului[24]. Datorită descoperirii la Vităneşti-*Măgurice* doar a unui nucleu tipic pentru debitajul prin presiune, am putea bănui existenţa în sit, la un moment dat, a unui asemenea specialist.

---

[22] Manolakakis 1996, p. 121-123; Coudart *et al*. 1999, p. 278.

[23] Manolakakis 2008b, p. 119.

[24] Pelegrin 2007, p. 317.

PRELIMINARY DATA FOR THE KNAPPED LITHIC MATERIAL FROM VITĂNEŞTI-*MĂGURICE* TELL (TELEORMAN COUNTY)

Abstract

The preliminary analysis of the pieces found in the Vitănești-*Măgurice* allowed us to make observations about the raw material used, its possible origin, the existence of a processing within the site and the methods of knapping process used.

The closest areas of origin, where the flint could come from, are the secondary deposits in Ciuperceni commune, Teleorman County and the primary flint deposits on the right bank of the Danube in the Nicopolis area, both exploited in prehistory.

The direct proof of the processing of the flint within the Vitănești-*Măgurice* site is given by the existence of cores, cores tablets, distal portions of cores, crested blades, plunging knapping accidents and as well as the large number of flakes.

The discovery of cores in the site was considered to be a direct demonstration of inside site mowing and a domestic knapping process. As a result, products that were part of the goods that did not move from one settlement to another or outside the region were obtained.

Flint blades, generally of medium size, up to 13 cm, have provided us with data on both the types of percussion used and the raw material management. By comparing the place number, taken as the main debitage products to the core, but also the multitude of the raw material categories, we consider that much of them was brought to the settlement, possibly finished products.

The presence of the pressure blades at all levels in the Vitănești tells, as well as a typical core for pressure debitage, is a confirmation of the existence of specialized craftsmen, a phenomenon specific to the Chalcolithic.

The list of the plans

Pl. 1. Chalcolithic tell from Vitănești-*Măgurice*, Teleorman County. a) aerial image (photo R. R. Andreescu); b) ground view (from the surrounding meadow).

Pl. 2. Exhausted cores (1-4), Vitănești-*Măgurice*, Gumelnița A2 levels.

Pl. 3. Exhausted cores (1-8), Vitănești-*Măgurice*, Gumelnița A2 levels.

Pl. 4. Exhausted cores (1-5), Vitănești-*Măgurice*, Gumelnița B1 level.

Pl. 5. Exhausted cores (1-4), plunging knapping accidents (5,6), core tablets (7,8), distal parts of cores (9-11), Vitănești-*Măgurice*, Gumelnița A2 levels (6,8-11) and B1 level (1-5,7).

Pl. 6. Crested blades, Vitănești-*Măgurice*, Gumelnița A2 levels (1-7) and B1 level (8-15).

Pl. 7. Unretouched blades (1-9, 12-19) and retouched blades (10, 11, 15, 20). Vitănești-*Măgurice*, Gumelnița A2 levels (1-11) and B1 level (12-20).

BIBLIOGRAFIE

Andreescu *et al.* 2002 - R.R. Andreescu, S. Oanţă-Marghitu, C. Haită, A. Bălăşescu, D. Moise, V. Radu, P. Mirea, P. Zaharia, C. Lazăr, Al. Dragoman, D. Bailey, S. Mills, S. Trick, M. Macklin, A. Howard, L. Thissen, M. Jordanova, A. Bogaard, *Măgura-Lăceni-*

Vitănești (com Măgura, com. Orbeasca, sat Lăceni, com. Purani, sat Vitănești), jud. Teleorman, în CCA 2001, Bucureşti.

Andreescu, Bailey 2003 - R.R. Andreescu, D.W. Bailley, *Alexandria, jud. Teleorman. Punct: Gorgan, VED 003*, în CCA 2002, Bucureşti, p. 37-39.

Andreescu *et al.* 2003 - R. R. Andreescu, P. Mirea, Şt. Apope, *Cultura Gumelniţa în vestul Munteniei. Aşezarea de la Vitănești, jud., Teleorman,* CA, p. 71-87.

Andrieşescu 1924 - I. Andrieşescu, *Les fouilles de Sultana*, Dacia, I, Récherches et découvertes arheologiques en Roumanie, p. 51-107.

Bailey *et al.* 1999 - D.W. Bailey, R.R. Andreescu, S. Mills (eds.), *Southern Romania Archaeological Project: Preliminary Report 1998*, Cardiff Studies in Archaeology, Cardiff.

Bailey *et al.* 2001 - D.W. Bailey, R.R. Andreescu, S. Mills, S. Trick (eds.), *Southern Romania Archaeological Project: Second Preliminary Report*, Cardiff Studies in Archaeology, Cardiff.

Berciu 1937 - D. Berciu, *Săpăturile de la Petru Rareş (1933 şi 1935)*, BMJV, II, p. 1-30.

Berciu 1956 - D. Berciu, *Cercetări şi descoperiri arheologice în regiunea Bucureşti*, MCA, II, p. 493-562.

Berciu 1961 - D. Berciu, *Contribuţii la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, Bucureşti.

Biagi, Starnini 2011 - P. Biagi, F. Starnini, *First discovery of Balkan flint sources and workshops along the course of the Danube river in Bulgaria*, în Z. Tomičić (ed.). Panonski prapovijesni osviti. Zbornik radova posvećenih Korneliji Minichreiter uz 65. Oblijetnicu života, Zagreb, p. 69-83.

Coudart *et. al.* 1999 - A. Coudart, M. Manolakakis, J.-P. Demoule, *Egalité / inégalité sociale et division du travail en Europe durant le néolithique,* în P. Descola, J. Hamel, P. Lemonnier (eds.), *La production du social. Autour de Maurice Godelier (Colloque de Cerisy), Fayard*, Paris, p. 267-288.

Crandel 2013 - O. Crandell, *The provenance of Neolithic and Chalcolithic stone tools from sites in Teleorman county, Romania*, BMJT, Seria Arheologie, 5, p. 125-142.

Dobrescu 2017 - R. Dobrescu, *Quelques observations d'ordre technologique sur les industries lithiques découvertes à Atmangeaua Tătărască (Sokol, Bulgarie),* MCA (serie nouă), XIII, p. 227-259.

Dumitrescu 2006 - H. Dumitrescu, *Zâmbreasca 1947*, Studii de Preistorie, 3 / 2005-2006, p. 173-198.

Galbenu 1962 - D. Galbenu, *Aşezarea neolitică de la Hîrşova,* SCIV, XIII, 2, p. 287-306.

Gurova 2011 - M. Gurova, *Prehistoric flint assemblage from Bulgaria: a raw material perspective,* CCDJ, XXVIII, p. 96-115.

Gurova 2012 - M. Gurova, *'Balkan Flint' – fiction and/or trajectory to Neolithization: Evidence from Bulgaria,* BULGARIAN e-Journal of ARCHAEOLOGY, 1, p. 15-49.

Gurova *et al.* 2016 - M. Gurova, P. Andreeva, P. Stefanova, Y. Stefanov, M. Kočić, D. Borić, *Flint raw material transfers in the prehistoric Lower Danube Basin: An integrated analytical approach*, JAS, 5, p. 422-441.

Hansen *et al.* 2004 - S. Hansen, N. Benecke, Al. Dragoman, *Bericht über die Ausgrabungen in der kupferzeitlichen Teilsiedlung Măgura Gorgana bei Pietrele in Muntenien/Rumänien im Jahre 2002,* Eurasia Antiqua, Band 10, p. 1-53.

Hansen *et al.* 2007 - S. Hansen, M. Toderaş, A. Reingruber, *Pietrele, Măgura Gorgana. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2006,* Eurasia Antiqua, Band 13, p. 43-112.

Hansen *et al.* 2008 - S. Hansen, A. Reingruber, M. Toderaş, *Der kupferzeitliche Siedlungshügel Măgura Gorgana bei Pietrele in der Walachei. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2007,* Eurasia Antiqua , Band 14, p. 19-100.

Harţuche 1959 - N. Harţuche, *Săpăturile arheologice de la Brăiliţa (r. Brăila, reg. Galaţi,),* MCA, V, p. 221-230.

Harţuche, Dragomir 1957 - N. Harţuche, I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Brăiliţa (reg. Galaţi, r. Brăila),* MCA, III, p. 129-147.

Harţuche, Bounegru 1997 - N. Harţuche, O. Bounegru, *Săpăturile arheologice de salvare de la Medgidia, jud. Constanţa. 1957-1958*, Pontica, XXX, p. 17-104.

Inizan *et al.* 1995 - M.-L. Inizan, M. Reduron, H. Roche, J. Tixier, *Technologie de la pierre taillée,* Meudon.

Manolakakis 1996 - L. Manolakakis, *Production lithique et émergence de la hiérarchie sociale: l'industrie lithque de l'énéolithique en Bulgarie (première moitié du IVe millenaire),* Bulletin de la Société Préhistorique Française, 93, 1, p. 121-123.

Manolakakis 2008a - L. Manolakakis, *Open-cast Flint mining, long blade production and long distance exchange: an example from Bulgaria,* în P. Allard, Fr. Bostyn, Fr. Giligny, J. Lech (eds.), *Flint Mining in Prehistoric Europe Interpreting the archaeological records,* BAR International series, 1891, p. 111-121.

Manolakakis 2008b - L. Manolakakis, *Le mobilier en silex taille des tombes de Varna I,* în V. Slavchev (ed.), *The Varna Eneolithic Necropolis and Problems of Prehistory in Southeast Europe. Studia in memoriam Ivani Ivanov*, Varna, p. 115-137.

Măndescu, 2001 - D. Măndescu, *Tellul gumelniţean de la Ziduri, (com. Mozăcen, jud. Argeş),* Argessis, X, p. 7-19.

Nania 1967 - I. Nania, *Locuitorii gumelniţeni în lumina cercetărilor de la Teiu,* Studii de Arheologie şi Istorie, 9, p. 7-23.

Nălbitoru 2003 - Al. Nălbitoru, *Remarks on Gumelniţa lithic tools discovered at Borduşani – Popină, Ialomiţa county,* în D. Popovici, C. Haită, A. Bălăşescu, V. Radu, F. Vlad, I. Tomescu (eds.), *Archaeological pluridisciplinary researches at Borduşani-Popină,* Târgovişte, p. 35-49.

Nica *et al.* 1994 - M. Nica, Z. Floroiu, T. Zorzoliu, M. Vasilescu, *Tell-ul eneolitic gumelniţean de la Drăgăneşti-Olt punctul „Corboaica",* SCIVA, 45, 1, p. 41-59.

Nica *et al.* 1995 - M. Nica, C. Schuster, T. Zorzoliu, *Cercetările arheologice în tell-ul Gumelniţeano-Sălcuţean de la Drăgăneşti-Olt, Punctul „Corboaica" campaniile din anii 1993- 1994,* Cercetări arheologice în aria Nord-Tracă, I, p. 9-45.

Niţă, Ilie 2013 - L. Niţă, A. Ilie, , *The lithic collection from the Chalcolithic tell of Geangoieşti (Dâmboviţa County),* Studii de Preistorie, 10, p. 119-130.

Pelegrin 1988 - J. Pelegrin, *Débitage expérimental par presssion <Du plus petit au plus grand>,* în Technologie préhistorique. Notes et Monographies Techniques du Centre de Recherches Archéologiques, 25, p. 37-53.

Pelegrin 1991 - J. Pelegrin, *Sur une recherche technique experimentale des techniques de debitage laminaire,* în *Archéologie expérimental, tome 2 – la Terre: l'os et la pierre, la maison et les champs, actes du Colloque International "Expérimentations en Archéologie: bilan et perspectives", tenu à l'Archéodrome de Beane les 6, 7, 8 et 9 avril 1988,* Paris, p. 118-128.

Pelegrin 2003 - J. Pelegrin, *New experimental Observations for the Characterization of Pressure Blade Production Techinques,* în P.M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making: From Origin to Modern Experimentation*, New York-Dordrecht-Heidelberg-London, p. 465-500.

Pelegrin 2006 - J. Pelegrin, *Long blade technology in the Old World: an experimental approach and some archaeological result,* în J. Apel, K. Knutsson (eds.), *Skilled Production and Social*

Reproduction: Aspects of Traditional Stone-tool Technology. Proceedings of a Symposium in Uppsala, August 20-24, 2003, p. 37-68.

Pelegrin 2007 - J. Pelegrin, *Réflexions sur la notion de <spécialiste> dans la taille de la pierre au Paléolithique,* în R. Desbrose, A. Thévenin (ed.), *Arts et cultures de la préhistoire. Hommage à Henri Delporte*, Paris, p. 315-318.

Petrescu-Dîmboviţa 1953 - M. Petrescu-Dîmboviţa, *Cercetări arheologice la Surduleşti*, MCA, I, p. 523-642.

Sørensen 2003 - M. Sørensen, *The arrival and Development of Pressure Blade Technology in Southern Scandinavia,* în P.M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making: From Origin to Modern Experimentation*, New York-Dordrecht-Heidelberg-London, p. 237-259.

Torcică 2011 - I. Torcică, *Depozitul de lame de silex descoperit în localitatea Băbăiţa (jud. Teleorman)*, BMJT, Seria Arheologie, 3, p. 133-142.

Pl. 1. *Tell*-ul eneolitic de la Vităneşti-*Măgurice*, comuna Vităneşti, judeţul Teleorman. a) imagine aeriană (foto R.R. Andreescu) şi de la nivelul luncii (b).

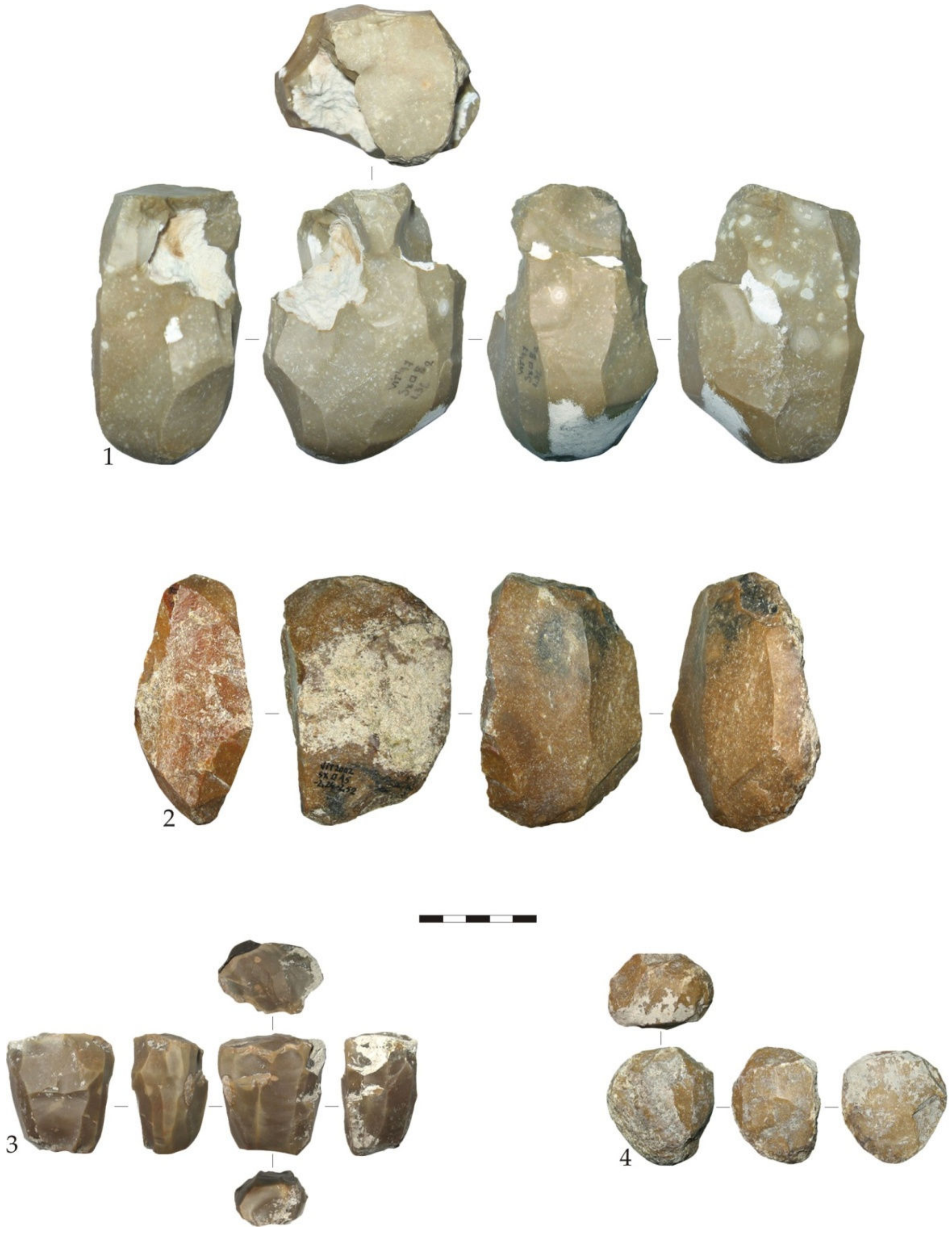

Pl. 2. Nuclei epuizaţi (1-4), Vităneşti-*Măgurice*, nivelele Gumelniţa A2.

Pl. 3. Nuclei epuizaţi (1-8), Vitănești-*Măgurice*, nivelele Gumelniţa A2.

Pl. 4. Nuclei epuizaţi (1-5), Vităneşti-*Măgurice*, nivelele Gumelniţa B1.

Pl. 5. Nuclei epuizaţi (1-4), accidentele de cioplire de tipul *outrepassé* (5, 6), tablete de reamenajare (7, 8), porţiuni distale de nuclei (9-11), Vităneşti-*Măgurice*, nivelele Gumelniţa A2 (6, 8-11) şi B1 (1-5, 7).

Pl. 6. Lame *à crête*, Vităneşti-*Măgurice*, faza Gumelniţa A2 (1-7) şi B1 (8-15).

Pl. 7. Lame neretuşate (1-9, 12-19) şi retuşate (10, 11, 15, 20) Vităneşti-*Măgurice*, nivelele Gumelniţa A2 (1-11) şi B1 (12-20).

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 45-55

ENEOLITICUL TÂRZIU ÎN NORD-ESTUL CÂMPIEI ROMÂNE. CÂTEVA REMARCI PRIVIND AMPRENTA CULTURALĂ LOCALĂ

Roxana MUNTEANU

Cuvinte cheie: *Eneolitic târziu, Cernavoda I, Cucuteni B*
Keywords: *Late Chalcolithic, Cernavoda I, Cucuteni B*

Discutarea materialelor arheologice referitoare la eneoliticul târziu în nord-estul Munteniei nu constituie, nici pe departe, un demers nou. Cu siguranţă, numărul paginilor rezultate din încercarea de definire culturală a descoperirilor circumscrise spaţiului şi timpului menţionate în titlu[1] depăşeşte pe cel al rapoartelor şi monografiilor care comunică rezultatele prelucrării primare a informaţiilor arheologice referitoarea la acelaşi subiect[2].

Pe de altă parte, numărul aşezărilor care documentează într-un mod convingător locuirea eneolitică târzie în zonă este mai curând modest. Cele mai consistente date cunoscute rămân cele obţinute din săpăturile de la Sărata Monteoru, Pietroasa Mică şi Râmnicelu. Acestora li s-au adăugat recent descoperirile de la Şoimeşti-*Merez*[3], precum şi o serie de semnalări sau informaţii parcimonioase privind în special situri din zona Subcarpaţilor Curburii[4].

În ceea ce priveşte depunerea eneolitică de pe *Cetăţuia* de la Sărata Monteoru, identificată în cursul cercetărilor sistematice din 1916-1917 şi 1926-1954, aceasta nu a făcut obiectul unui studiu amănunţit. Rezultatele cercetărilor au fost menţionate sumar în unele rapoarte[5], au fost dezbătute în studii cu caracter de sinteză[6], sau au făcut obiectul unei scurte expuneri care s-a axat în principal pe prezentarea trăsăturilor ceramicii[7].

---

[1] Morintz, Roman 1968; Nestor, Zaharia 1968; Harţuche 1980b; Manzura 1999; Frînculeasa 2010, p. 201-215; Frînculeasa 2012; Vernescu 2013; Frînculeasa 2016.

[2] Harţuche 1980a; Sîrbu *et al*. 2011.

[3] Vezi Frînculeasa, Garvăn, în prezentul volum.

[4] Prezenta analiză se întemeiază doar pe datele şi materialele provenite din aşezări. Nu sunt luate în considerare în cadrul de faţă descoperirile funerare, care diferă ca expresie culturală în măsură semnificativă faţă de situaţia din aşezări şi care nu oferă argumente în cadrul de faţă. O analiză recentă a înmormântărilor din mileniul al IV-lea din Muntenia, în care sunt prezentate şi cele câteva descoperiri din spaţiul nostru de referinţă, la Frînculeasa *et al*. 2017.

[5] Nestor 1944, 25-26; Nestor, Zaharia 1955, 497-499.

[6] Nestor, Zaharia 1968, fig. 2/1, 5, 6; 3; 4.

[7] Zaharia 2013.

Documentaţia de şantier[8] menţionează mai multe locuinţe şi gropi, în special în secţiunile aflate pe latura de nord a *Cetăţuii*[9]. Probabil că aşezarea eneolitică, distrusă în mare măsură de locuirile şi necropolele ulterioare, a ocupat platoul principal al înălţimii, extinzându-se până pe *Col*. Nu se cunosc date privind aspectul, dimensiunile şi numărul complexelor eneolitice interceptate de săpături.

Inventarul mobil recuperat, reprezentat în principal de ceramică, arată că depunerea corespunzătoare acestui palier cronologic trebuie să fi fost destul de consistentă. Prelucrarea parţială[10] a loturilor ceramice eneolitice din campaniile 1940, 1942 şi 1954[11] a permis studierea unui număr de 2873 de fragmente, care se repartizează pe categorii după cum urmează: 44 % ceramică pictată Cucuteni B; 29 % ceramică fină cenuşie (Cernavoda I); 12 % fragmente de vase din pastă amestecată cu cochilii sau calcar pisat; 15 % ceramică eneolitică comună.

După cum se poate lesne observa, categoriile ceramice au ponderi relativ echilibrate, atunci când pasta cu incluziuni calcaroase sau cu cochilii pisate este asimilată categoriei comune. Un spectru asemănător a fost înregistrat şi pentru situl de la Râmnicelu, chiar dacă datele nu sunt la fel de precise[12].

În ceea ce priveşte situl de la Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*, acesta a restituit până în prezent un set relativ modest de date referitoare la epoca la care ne referim[13]. Suprapusă de consistente niveluri de locuire din epoca bronzului şi din perioada dacică (cu o amplitudine variind între 1,50 şi 2,50 metri), depunerea eneolitică, ce

---

[8] Carnete de săpătură aflate în arhiva Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti.

[9] Zonă care a făcut obiectul celor mai intense cercetări. Ceramică eneolitică a fost recuperată, deopotrivă, şi din cele câteva secţiuni trasate în sectorul central şi în cel sudic ale platoului.

[10] Documentarea asupra ceramicii eneolitice din acest sit a constituit parte a cercetării desfăşurate prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală şi post-doctorală", cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Materiale aflate în colecţiile Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti şi ale Muzeului Judeţean Buzău.

[11] Campanii în care s-au cercetat cca. 700 mp, conform planului publicat (Nestor, Zaharia, 1955).

[12] Harţuche 1968a, p. 57-80 – unde se menţionează în date procentuale compoziţia inventarului ceramic recuperat. O lectură superficială, uneori, a acestora, a condus spre ideea că recipientele din pastă cu scoică ar fi fost mai numeroase decât în realitate (de exemplu, la Sîrbu *et al*. 2011, p. 52; Frînculeasa 2012). Conform datelor raportului de săpătură, ansamblul ceramic este împărţit în două categorii principale: una de tip Cucuteni, cealaltă de tip Cernavoda. Dacă despre prima aflăm că reprezintă cca. 30-40%, calculul celei de-a doua, care constituie, prin excludere, 60-70% din întreg, se (re)compune din datele prezentate pentru fiecare din cele patru grupe care o formează. Astfel repertoriul cernavodean cuprinde: 30% pastă cu scoici pisate; „proporţie ceva mai mare" pentru ceramica fină; 40 % ceramică grosieră şi 4-5% „de imitaţie cucuteniană". Trecând peste erorile de apreciere care fac ca procentele pentru lotul cernavodean să depăşească 100%, remarcăm următoarele: fragmentele Cucuteni (probabil categoria pictată, singura uşor de separat macroscopic într-un ansamblu de natura celui de la Râmnicelu) domină ansamblul ceramic, cu până la 40 % din total; categoria grosieră reprezintă 24-28 %, cea cu scoică - 18-21 %, în timp ce pasta fină cernavodeană (cenuşie sau cărămizie, uneori lustruită), prin excludere, nu poate depăşi 18 %. Cu toată relativitatea informaţiilor, rezultă un spectru ceramic asemănător cu cel constatat pe eşantionul de la Sărata Monteoru.

[13] Dupoi, Preda 1977; Sîrbu *et al.* 2011.

măsoară cca. 0,30-0,60 metri grosime, a fost intersectată în special în secţiunile de pe latura de nord-vest a platoului[14]. Apreciem că până în prezent suprafeţele în care nivelul săpăturii a coborât până la eneolitic totalizează puţin peste 200 mp. Au fost cercetate parţial resturile mai multor locuinţe distruse prin incendii, între care patru menţionate în publicaţii[15]. A fost prezentat, cu acelaşi prilej, un lot selectat de materiale arheologice[16], care împreună cu studiul arheozoologic şi cele câteva date absolute obţinute transformă Pietroasa Mică într-unul dintre siturile cel mai bine documentate pentru nivelul eneolitic târziu. Apreciem că în afara valorii intrinseci a informaţiilor obţinute prin cercetările de la *Gruiu Dării*, importanţa pachetului de date de aici, în contextul de faţă, stă şi în aceea că ele constituie o validare a mai vechilor observaţii de la Sărata Monteoru.

Studiind materialele şi datele publicate despre cele două situri amintite mai sus, am remarcat în primul rând inconsecvenţa etichetelor culturale care le-au fost aplicate acestora de-a lungul timpului. Deoarece identificarea eneoliticului de la Sărata Monteoru este anterioară momentului definirii culturii Cernavoda I, descoperirile de aici au fost subsumate, prin prisma ceramicii mai bine-cunoscute la acea vreme, mediului cultural Cucuteni B[17]. Această atribuire a contribuit la conturarea unui areal cucutenian larg[18], care ajunge până în Subcarpaţii Curburii şi a condus, în acelaşi timp, la definirea unui aspect aparte al culturii cu ceramică pictată de la est de Carpaţi, cu valoare cronologică (aşa-numita *variantă Monteoru*)[19]. Aceste două idei au rămas fixate ca atare, regăsindu-se până recent reluate în literatura de specialitate[20]. În bună parte, însă, opiniile referitoare la conţinutul cultural al depunerii eneolitice de la Sărata Monteoru s-a modificat în ultimele cinci decenii, deşi asimilarea acestora în Cucuteni nu a fost abandonată întru totul[21].

Iniţierea cercetărilor la Pietroasa Mică la nivelul anilor '70 a condus la scoaterea în evidenţă a celei de-a doua componente culturale prezentă aici. Deşi identice în conţinut cu cele de la Sărata Monteoru, descoperirile de la Pietroasa Mică, la fel ca şi cele de la Râmnicelu, nu au fost niciodată atribuite mediului Cucuteni, fiind considerate a reprezenta pachetul specific pentru faza finală Cernavoda I[22].

Chiar dacă această atribuire este în mare parte necontestată, unele clasificări nuanţate şi-au făcut simţită prezenţa în anii din urmă. Alcătuirea aparte a repertoriilor

---

[14] Sector în care se înregistrează, dealtfel, cele mai substanţiale urme arheologice.

[15] Sîrbu *et al.* 2011, p. 13, 16-20.

[16] Deşi pertinentă în contextul discutării caracterului cultural al descoperirilor de la *Gruiu Dării*, nu a fost realizată până în prezent o statistică a categoriilor ceramice documentate. Notăm, totuşi, că inventarul ceramic este extrem de asemănător celui de la Sărata Monteoru.

[17] Nestor, Zaharia 1955, p. 499.

[18] Fie prin trasarea unei „graniţe” pe curbura Carpaţilor, fie prin definirea unei „enclave cucuteniene” în nordul Munteniei (la Cucoş 1999).

[19] Niţu 1977, p. 149, 149-153.

[20] Alaiba 2004.

[21] Vezi, de exemplu, Zaharia 2013; Munteanu 2015.

[22] Harţuche 1968a; Harţuche 1968b; Dupoi, Preda 1977; Haşoti 1997; Manzura 1999; Vernescu 2013.

ceramice din aceste situri a ajuns să fie desemnată prin sintagme precum „mixtura Cernavoda I-Cucuteni B” sau Cucuteni B/Cernavoda I[23], incluzând uneori formulări ce ridică semne de întrebare precum „aşezări mixte”, „coabitare” sau „importuri”.

Am considerat, aşadar, că o analiză a conţinuturilor implicate prin aceste denumiri este necesară.

Alte descoperiri relevante

Siturilor de la Sărata Monteoru, Pietroasa Mică şi Râmnicelu li se adaugă o serie de menţiuni sumare sau mai consistente, care modifică semnificativ numărul punctelor din nord-estul Munteniei în care s-au identificat materiale eneolitice târzii, fie de factură Cucuteni B, fie Cernavoda I (Aldeni-*Muchia Vulturului*, Vadu Săpat-*Budureasca - Puţul Tătarului*, Gura Vitioarei, Homorâciu, Însurăţei-*Popina I*, Mălăeştii de Jos, Ploieşti-*Tabaci*, Şoimeşti-*Merez*, Tătaru, Valea Viei[24], Berca[25]). Majoritatea se concentrează în aria primelor culmi subcarpatice, fără a lipsi descoperirile din câmpie, sau care cele urcă pe cursul râurilor până aproape de munte.

În acelaşi context merită menţionate şi siturile semnalate perieghetic de la Brăhăşeşti, Fitioneşti, Muncelu, Năneşti, Străoane[26]. Considerate în mod tradiţional ca fiind Cucuteni B, acestea se plasează în afara ariei Cucuteni propriu-zise – arie care nu coboară spre sud dincolo de limita Podişului Moldovei. Poziţia lor excentrică pune sub semnul întrebării acurateţea încadrării culturale oferită de sursele bibliografice.

Zona jalonată de punctele menţionate ocupă culmile Subcarpaţilor Curburii precum şi subunităţile părţii de nord a Câmpiei Române, până în Bărăganul Călmăţuiului. Totodată, cercetările recente de la Orlovka[27] arată că amestecul de ceramică Cernavoda-Cucuteni nu se opreşte la Prut.

Astfel marcată, gruparea conturată la nord de Călmăţui pare să capete consistenţă, mai ales atunci când o raportăm la numărul relativ restrâns de aşezări Cernavoda I din Muntenia şi Dobrogea. Iar suprapunerea acestui metisaj cultural Cernavoda I-Cucuteni B peste fostul areal Stoicani-Aldeni nu este, evident, întâmplătoare.

Conţinutul repertoriului ceramic; imitaţii şi importuri

O primă grupare asupra căreia ne oprim semnalată în inventarul aşezărilor din nord-estul Munteniei este cea a „imitaţiilor cucuteniene”, menţionate iniţial de către N.

[23] Sîrbu *et al*. 2005, p. 69; Sîrbu *et al*. 2011, p. 52-54; Frînculeasa 2012, p. 190-193;

[24] Ştefan 1938; Comşa, Georgescu 1981, p. 273; Buzdugan 1992; Pandrea *et al*. 1999, p. 152; Frînculeasa 2010p. 205-207; Frînculeasa 2012, p. 191-193; Frînculeasa, Garvăn – în prezentul volum.

[25] Adăugăm ultimul punct din această enumerare cu oarecare rezerve, deoarece săpăturile preventive în curs de desfăşurare în incinta Mănăstirii Berca, ocazionate de proiectul de restaurare a ansamblului medieval, nu au confirmat deocamdată existenţa unor materiale eneolitice târzii în acest sit.

[26] Monah, Cucoş 1985, pct. 159, 418, 689, 696 şi 977.

[27] Govedarica, Manzura 2015, Manzura 2018.

Harţuche la Râmnicelu ca fiind reprezentate într-o cantitate semnificativă (4-5 %). Autorul citat include aici vase cu forme specifice mediului Cernavoda I, lucrate dintr-o pastă de bună calitate, lipsită de impurităţi, având culoarea roşie-cărămizie[28]. Bazându-se doar pe observarea macroscopică a aspectului pastei, ideea de imitaţie poate fi privită în acest caz cu o oarecare reţinere.

Am întâlnit, în schimb, între materialele ceramice de la Pietroasa Mică unele fragmente de recipiente pictate care lasă impresia că ne aflăm în faţa unor reproduceri destul de stângace a stilului pictural cucutenian[29]. Nesiguranţa execuţiei este vădită, în contrast evident cu maniera de realizare a picturii în cazul celei mai mari părţi a recipientelor pictate din acest sit.

Aşa cum am menţionat, trăsătura distinctivă a loturilor provenind din aşezările din nord-estul Munteniei este dată de asocierea, în proporţii echilibrate, a ceramicii specifice mediului Cernavoda I cu cea de stil Cucuteni B. În reperate rânduri această categorie pictată din siturile eneolitice târzii din nord-estul Câmpiei Române a primit eticheta de "import"[30].

Lăsând deoparte tonul inactual al discursului, noţiunea de „import” este categoric anulată de procentele citate mai sus. Atunci când 40% din inventarul ceramic al unei aşezări prezintă acelaşi set de trăsături tehnologice şi stilistice, obiectele respective nu pot decât să fie produse ale comunităţii locale.

Situaţia în nord-estul Munteniei este diferită de cea de la Renie[31], Morteni[32] sau Săveni[33], unde se semnalează, în fiecare caz, nu mai mult de câteva fragmente ceramice pictate. Iar pentru acestea din urmă, ne putem întreba care este distanţa de la care sosesc aceste recipiente: sunt, oare, venite din oricare din aşezările existente în mediul cucutenian autentic, sau provin din zona mozaicului cultural din nordul Munteniei? La nivel macroscopic nu se observă diferenţe între cele mai multe dintre vasele pictate de la Pietroasa Mică şi Sărata Monteoru şi cele din aşezări cucuteniene cum este, de pildă, cea de la *Podei*-Târgu Ocna[34]. Aşa apare, probabil, ideea că bunurile din nordul Munteniei nu sunt produse locale. Însă harta actuală a descoperirilor cucuteniene din ultima fază pare să sugereze conturarea unui habitat cu tendinţă de polarizare spre nord-est, gravitând spre o zonă opusă celei în care ne aflăm; „periferia” sudică a descoperirilor Cucuteni A-B şi B urcă mai sus de confluenţa Trotuşului cu Siretul, astfel că aria de contact care a existat pe parcursul mileniului al V-lea între Cucuteni A şi Gumelniţa pare a expanda simţitor[35].

---

[28] Harţuche 1968a, p. 64.
[29] Vezi, de exemplu, Sîrbu *et al.* 2011, fig. 12/2, 24/2, 37/1
[30] Harţuche 1968b; Haşotti 1997, 123, 136; Sîrbu *et al.* 2011, p. 52.
[31] Morintz, Ionescu 1968, p. 97.
[32] Frînculeasa 2010, p. 206, 212-213.
[33] Bem 2001, p. 50.
[34] Matasă 1964, p. 25-45.
[35] vezi, de exemplu, Monah, Cucoş 1985, hărţile 1-4.

Constituind un spaţiu de interferenţă, nord-estul Munteniei poate constitui, deopotrivă, zona de origine a produselor „cucuteniene" semnalate spre sud şi spre vest, cât şi al unora dintre cele străine prezente în mediul Cucuteni. Acesta pare a fi cazul recipientelor circumscrise aşa-numitei variante Monteoru, identificate în nu mai mult de câteva situri cucuteniene. Ne referim aici la vasele deschise, bitronconice, cu suprafeţe lustruite, de la Târgu Ocna[36], Gura Văii[37], Cucuteni[38], Ştefăneşti[39] care pot constitui, credem, produse cernavodene ajunse în mediul est-carpatic. Balanţa o înclină în acest sens cantitatea mare de ceramică similară cunoscută în mediul Cernavoda I, în raport cu cele câteva recipiente din aşezările Cucuteni B_2.

Câteva date privind cronologia

Mai multe studii recente preiau rezultatele unor datări absolute relevante în cadrul de faţă[40]. Unele dintre acestea provin chiar din siturile la care ne referim[41]:

Sit	Cod probă	BP	±	BC (2σ)	Valoare medie
Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*	Hd-29709	4913	25	3761-3644	3682
Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*	Hd-29708	4872	24	3699-3637	3657
Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*	Hd-29699	4816	19	3649-3534	3561
Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*	Hd-29744	4391	32	3096-2913	2998
Sărata Monteoru-*Cetăţuia*	Hd-18826	4701	42	3632-3371	3467
Sărata Monteoru-*Cetăţuia*	Hd-19419	4481	33	3342-3030	3220
Sărata Monteoru-*Cetăţuia*	Hd-19573	4440	25	3329-2939	3087

Este evident că datele de mai sus nu compun un pachet unitar. Contextele din care au fost prelevate sunt menţionate în publicaţii, dar numai cele de la Pietroasa Mică ne permit precizări suplimentare. Deşi numărul complexelor închise descoperite în acest sit nu este mare şi aparent lipsesc suprapunerile care să poată fi „citite" în sensul unei succesiuni stratigrafice eneolitice, remarcăm amplitudinea şi dispunerea înclinată a depunerii atribuite acestei epoci, precum şi poziţia stratigrafică a complexului 157 (din zona căruia au fost recoltate probele pentru datare). Suprapus de un nivel de cca. 0,20 m

[36] Matasă 1964, p. 45.

[37] Niţu *et al.* 1971, p. 65-67 şi fig. 24/2-3.

[38] Alaiba 2004, 243-244 şi fig. 244/1-3.

[39] Niţu 1980, p. 165.

[40] Bem 2000; Bem 2001; Reingruber 2009; Lazarovici 2010; Reingruber 2015; Frînculeasa 2016.

[41] Datele BP de la Sărata Monteoru sunt preluate după Lazarovici 2010, Table 1. Cele obţinute pentru probele Hd-29699, Hd-29708 şi Hd-29709 sunt publicate de Sîrbu *et al*. 2011, p. 53. Proba Hd-29744 a fost analizată odată cu celelalte trei de la Pietroasa Mică, în acelaşi cadru (Proiect ISTVB-91027, finanţa de CNMP în perioada 2007-2010), dar nu a fost valorificată până acum, fiind exclusă datorită valorii excentrice pe care a restituit-o. Mulţumesc d-lui Sebastian Matei pentru acceptul de a publica rezultatul analizei. Datele au fost calibrate utilizând OxCal 4.3.

grosime ce constituie partea superioară a depunerii eneolitice, în care se infiltrează şi unele fragmente ceramice specifice epocii bronzului şi aflat deasupra altor 0,20 m de depunere[42], acest complex nu reprezintă nici cel mai vechi, nici cel mai nou moment al locuirii eneolitice de pe *Gruiu Dării*. Cele două paliere cronologice sugerate de datările absolute pot găsi un suport stratigrafic. Plasarea rezultatului probei Hd-29744 spre finalul mileniului al IV-lea poate ridica unele semne de întrebare, ţinând cont de aparenta unitate de stil a ceramicii din întreaga amplitudine a depunerii eneolitice. Chiar dacă elementele de cultură materială corespunzătoare unei etape atât de târzii nu pot fi decelate încă, estimarea oferită de analiza radiocarbon a acestei probe nu trebuie trecută cu vederea, cu atât mai mult cu cât îşi găseşte confirmarea în plasarea uneia dintre datele de la Sărata Monteoru (Hd-19573) într-un interval destul de apropiat. Aceleaşi două paliere observate la Pietroasa Mică se conturează şi pentru locuirea de pe *Cetăţuia*, sugerând că fenomenul cultural specific eneoliticului final din zonă poate avea o durată mai lungă decât s-a considerat anterior.

Datele menţionate mai sus se plasează într-un orizont destul de puţin cunoscut, marcat de incertitudinile inerente unor construcţii cronologice bazate în bună parte pe analogiile ceramice. Acestea ar plasa descoperirile de tipul celor de la Sărata Monteoru şi Pietroasa Mică mai curând în prima parte a mileniului al IV-lea, ţinând cont de sincronismul stabilit cu etapa Cucuteni B_2[43]. Datele absolute din siturile de la Curbura Carpaţilor, însă, se armonizează mai curând cu cele Horodiştea[44], sau cu cele din aşezări Tripolie CII din Ucraina[45]. Dintre aşezările cunoscute din spaţiul discutat, la Orlovka se armonizează poate în cea mai mare măsură stilul ceramicii şi datele radiocarbon: cele două publicate recent[46] se plasează în intervalul 3775-3641 a.Chr., iar ceramica pictată, pe lângă cunoscutele elemente de tip Cucuteni final pare să trimită şi spre stilurile specifice tripolianului târziu.

Cele câteva repere care formează bazele cronologiei actuale nu surprind limita iniţială, nici pe cea finală a fenomenelor culturale documentate în nord-estul Munteniei la sfârşitul epocii eneolitice. Constituie, mai curând, indicatori ai unui parcurs cultural care debutează, cel mai probabil, la finalul mileniului al V-lea şi acoperă cea mai mare parte a mileniului următor. Datele radiocarbon pentru Pietroasa Mică şi Sărata Monteoru, care par a depăşi reperul 3500 BC, corelate cu indiciul oferit de unele repere ceramice târzii (cum sunt cele de la Orlovka[47]) vin să sugereze

[42] Sîrbu *et al*. 2011, 19, 53 şi Fig. 52.

[43] Aşa cum ar sugera date precum cea de la Cucuteni-*Cetăţuie*,: Hd-15075: 5065±19 (care, calibrată 2 sigma se plasează în intervalul -3950-3797 BC) (Lazarovici 2010, Table 1). Din acelaşi sit – nu ştim dacă şi din acelaşi nivel – provin şi materialele ceramice considerate a aparţine variantei Monteoru.

[44] Lazarovici 2010: datele publicate de la Horodiştea - Hd-14785 (4495±18 BP), Hd-15024 (4377±21 BP) şi Hd-14898 (4235±30) - la fel ca şi cea de la Grumezoaia (Hd-19528 = 4499±24 BP) se plasează în acelaşi interval ca şi data izolată de la Pietroasa Mică şi cele trei la Sărata Monteoru.

[45] Rassamakin 2012; Diachenko, Harper 2016.

[46] Bruyako 2016, 122

[47] Manzura 2018.

longevitatea acestui fenomen cultural. Paradoxal, reperele absolute târzii cunoscute până acum se asociază cu ceramică de stil Cucuteni B, care în mediul de origine îşi încetează existenţa spre mijlocul mileniului al IV-lea BC.

La sfârşitul mileniului al V-lea BC, variabilitatea proceselor naturale şi culturale determină deopotrivă transformarea aspectelor regionale[48]. Debutând în acest cadru, cultura Cernavoda I se situează în avangarda unui orizont cultural caracterizat prin forme arheologice cu manifestare discretă în domeniul culturii materiale, trăsătură ce îşi pierde din intensitate abia spre finalul perioadei timpurii a epocii bronzului. Chiar şi în condiţiile unei baze documentare mai puţin solide, evoluţia culturală locală din Bărăganul Călmăţuiului, Câmpia Siretului şi zonele colinare adiacente este distinctă faţă de cea documentată în aspectele culturii materiale din aşezările Cernavoda I situate de-a lungul Dunării şi în sudul Câmpiei Române.

Amprenta culturală a nord-estului Câmpiei Române pe parcursul mileniului IV este dată de perpetuarea aspectul de mozaic ce continuă tradiţia Stoicani-Aldeni. Identitatea culturală în acest caz se regăseşte, în continuare, în îmbinarea unor elemente devenite locale cu cele preluate din teritoriile de la est de Carpaţi, perpetuate, poate, mult peste timpul lor.

THE LATE CHALCOLITHIC HORIZON IN THE NORD-EASTERN PART OF THE ROMANIAN PLAIN. SOME REMARKS ON THE LOCAL IDENTITY

Abstract

The paper discusses the main features of some Late Chalcolithic pottery assemblages originating on the north-eastern Walachia. Prior identified as Cernavoda I, Cucuteni B or "Cucuteni-Cernavoda admixture" these ceramic inventories are composed of almost equal parts of painted vessels, fine gray wares and coarse pottery. The author argues the plausibility of the cultural labels attributed to these assemblages, taking into account facts regarding the material culture within the local and the northern (Cucuteni) milieu. The few radiocarbon data extracted from local archaeological contexts are also discussed. While these data fall broadly towards the middle and the second half of the 4th millennium, the ceramic assemblage seems to be relegated to the first half of the same period.

The unique setup of the ceramic assemblages from Eastern Romania (northern part of the Romanian Plain) is linked to the natural milieu and to the position of the communities creating the sites from Pietroasa Mică, Sărata Monteoru, Şoimeşti Râmnicelu, Orlovka (and others) in a buffer zone between Cucuteni and Cernavoda.

This specific layout "between cultures" constitutes also one of the main cultural features of the previous millennium, when the area is dominated by the Cucuteni-Gumelniţa admixture - Stoicani-Aldeni facies.

---

[48] Pentru o analiză a influenţei factorilor climatici asupra schimbărilor culturale produse la sfârşitul mileniului al V-lea şi pe parcursul mileniului al IV-lea vezi, de exemplu, Voinea 2004-2005; Weninger, Harper 2015; Harper 2017.

BIBLIOGRAFIE

Alaiba 2004 - R. Alaiba, *Ceramica variantei Monteoru*, în M. Petrescu-Dîmboviţa, M.C. Văleanu, *Cucuteni-Cetăţuie. Monografie arheologică*, BMA XIV, Piatra Neamţ, p. 243-244.

Bem 2000 - C. Bem, *Elemente de cronologie radiocarbon. Ariile culturale Boian-Gumelniţa-Cernavoda I şi Precucuteni-Cucuteni/Tripolie*, Cercetări Arheologice, XI(I) (1998-2000), p. 337-359.

Bem 2001 - C. Bem, *Noi propuneri pentru o schiţă cronologică a eneoliticului românesc*, Pontica, XXXIII-XXXIV, p. 25-121.

Buzdugan 1992 - C. Buzdugan - *Cercetările arheologice de la Valea Viei (judeţul Buzău)*, CA, IX, p. 35-38.

Bruyako 2016 - I. V. Bruyako, *Prirodnyy landshaft poseleniya Kartal v epokhu eneolita*, în S. Ţerna, B. Govedarica (eds.), *Kul'turnyye Vzaimodeystviya. Dinamika i Smysly. Sbornik statey v chest' 60-letiya I. V. Manzury / Interactions, Changes and Meanings. Essays in honour of Igor Manzura on the occasion of his 60th birthday*, Stratum Plus, Kishinev, p. 121-131.

Comşa, Georgescu 1981 - E. Comşa, V. Georgescu, *Cetăţuia geto-dacă de pe Dealul Movila, de la Gura Vitioarei*, SCIVA, 32, 2, p. 271-282.

Cucoş 1999 - Şt. Cucoş, *Faza Cucuteni B în zona Subcarpatică a Moldovei*, BMA, VI, Piatra Neamţ.

Diachenko, Harper 2016 - A. Diachenko, T. K. Harper, *The absolute chronology of Late Tripolye sites: a regional approach*, Sprawozdania Archeologiczne, 68, p. 81-105

Dupoi, Preda 1977 - V. Dupoi, Fl. Preda, *Câteva date preliminare ale cercetărilor arheologice de la Gruiu Dării-comuna Pietroasele, jud. Buzău*, Analele Universităţii Bucureşti, XXVI, p. 5-12.

Frînculeasa 2010 - A. Frînculeasa, *Epoca neolitică în nordul Munteniei (Contribuţii arheologice asupra evoluţiei comunităţilor umane în nordul Munteniei în epoca neolitică)*, Ploieşti.

Frînculeasa 2012 - A. Frînculeasa, *Despre o datare absolută de la Mălăieştii de Jos (jud. Prahova) şi posibilele implicaţii*, MemAntiq, XXVIII, p. 185-222.

Frînculeasa 2016 - A. Frînculeasa, *Nordul Munteniei şi cronologia aspectului cultural Stoicani-Aldeni - stratigrafie, elemente de reper şi date radiocarbon din situl de la Mălăieştii de Jos (jud. Prahova)*, BMJT, seria Arheologie, 8, p. 59-107.

Frînculeasa *et al.* 2017 - A. Frînculeasa, P. Mirea, G. Trohani, *Local cultural settings and transregional phenomena: on the impact of a funerary ritual in the Lower Danube in the 4th Millennium BC*, BJMT, seria Arheologie, 9, p. 75-116.

Govedarica, Manzura 2015 - B. Govedarica, I. Manzura, *The Copper Age Settlement of Kartal in Orlovka (Southwest Ukraine)*, în S. Hansen, P. Raczky, Al. Andres, A. Reingruber (ed.) *Neolithic and Copper Age between the Carpathians and the Aegean Sea: chronologies and technologies from the 6th to 4th Millennium BCE: International Workshop Budapesta, 2012*, Archäologie in Eurasien, 31, Bonn, p. 447-466.

Harţuche 1968a - N. Harţuche, *Complexul cultural Cernavoda I de la Râmnicelu – judeţul Brăila*, Istros, N.S., I, 1980, p. 33-91.

Harţuche 1968b - N. Harţuche, *Importuri cucuteniene în mediul culturilor eneolitice din zona Brăilei*, Vrancea. Studii şi comunicări, III, p. 9-25.

Lazarovici 2010 - C.M. Lazarovici, *New data regarding the chronology of the Precucuteni, Cucuteni and Horodiştea-Erbiceni cultures*, în J. Šuteková, P. Pavúk, P. Kalábková, B. Kovár (ed.) *Panta Rhei. Studies on the Chronology and Cultural Development of South-Eastern and Central Europe in Earlier Prehistory Presented to Juraj Pavúk on the Occasion of his 75th Birthday*, Bratislava, p. 71-94.

Manzura 1999 - I. Manzura, *Cernavoda I culture,* în L. Nikolova, *The Balkans in Later Prehistory. Periodization, Chronology and Cultural Development in the Final Copper and Early Bronze Age (Fourth and Third Millenia BC),* Oxford, BAR International Series, 791, p. 93-174.

Manzura 2018 - I. V. Manzura, *Raspisnaya keramika pozdnego eneolita na poselenii Orlovka-Kartal na Nijnem Dunae,* în V. S. Siniki, R. A. Rabinovicha (eds.), *Drevnosti. Issledovaniya. Problemy. Sbornik statey v chest' 70-letiya N. P. Tel'nova / Antiquities. Studies. Issues. Essays in honour of Nicolai Telnov on the occasion of his 70th birthday,* Stratum Library, Kishinev-Tiraspol, p. 35-48.

Matasă 1964 - C. Matasă, *Asezarea eneolitică Cucuteni B de la Târgu Ocna-Podei (raionul Tg. Ocna, reg. Bacău),* ArhMold, II-III, p. 11-66

Monah, Cucoş 1985 - D. Monah, Şt. Cucoş, *Aşezările culturii Cucuteni din România,* Iaşi.

Morintz, Ionescu 1968 - S. Morintz, B. Ionescu, *Cercetări arheologice în împrejurimile oraşului Olteniţa (1958-1967),* SCIV, 19, 1, p. 95-128.

Morintz, Roman 1968b - S. Morintz, P. Roman, *Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau,* Dacia, N.S., XII, 45-128.

Munteanu 2015 - R. Munteanu, *Repere privind funcţionalitatea unor recipiente ceramice Cucuteni C,* SCIVA, 66, 3-4, 2015, p. 211-234.

Nestor 1944 - I. Nestor, *Raport general asupra săpăturilor dela Sărata Monteoru,* în *Raport asupra activităţii ştiinţifice a Muzeului Naţional de Antichităţi în anii 1942 şi 1943 înaintat Domnului Ministru al Culturii Naţionale şi al Cultelor de Directorul Muzeului,* Bucureşti, p. 20-29.

Nestor, Zaharia 1955 - I. Nestor, E. Zaharia, *Şantierul arheologic de la Sărata Monteoru (1954),* SCIV (3-4), p. 497-513.

Nestor, Zaharia 1968 - I. Nestor, E. Zaharia, *Sur la période de transition du Néolithique à l'Age du Bronze dans l'aire des civilisations de Cucuteni et de Gumelniţa,* Dacia N.S., XII, 17-43.

Niţu 1977 - A. Niţu, *Continuitatea ceramicii pictate între culturile Cucuteni-Tripolie şi Gorodsk-Usatovo,* CI, sn, VIII, p. 145-212.

Niţu 1980 - A. Niţu, *Criterii actuale pentru clasificarea complexelor ceramicii şi periodizarea etapelor cucuteniene,* CI, sn, XI, p. 135-222.

Niţu *et al.* 1971 - A. Niţu, C. Buzdugan, C. Eminovici, *Descoperirile arheologice de la Gura Văii (Municipiul Gh. Gheorghiu-Dej),* Carpica, IV, 1971, p. 31-80.

Pandrea *et al.* 1999 - *S. Pandrea, V. Sârbu, M. Neagu, Cercetări arheologice în aşezarea gumelniţeană de la Însurăţei-Popina I, judeţul Brăila. Campaniile 1995-1999,* Istros, IX, p. 145-170.

Rassamakin 2012 - Yu. Rassamakin, *Absolute chronology of Ukrainian Tripolian settlements,* în F. Menotti, A. G. Korvin-Piotrovskiy (eds.), T*he Tripolye Culture Giant-Settlements in Ukraine. Formation, Development and Decline,* Oxford, p. 19–69.

Reingruber 2009 - A Reingruber, *Deperding on 14C Data: Chronological Frameworks in tthe Neolithic and Chalcolithic of Southeastern Europe,* Radiocarbon, 51, 2, p. 751-770.

Reingruber 2015 - A. Reingruber, *Absolute and Relative Chronologies in the Lower Danube Area during the 5th Millenium BC,* în S. Hansen, P. Raczky, Al. Andres , A. Reingruber (eds.) *Neolithic and Copper Age between the Carpathians and the Aegean Sea: chronologies and technologies from the 6th to 4th Millennium BCE: International Workshop Budapesta, 2012,* Archäologie in Eurasien, 31, Bonn, p. 301-324.

Sîrbu *et al.* 2005 – V. Sîrbu, S. Matei, V. Dupoi, *Pietroasele – Gruiu Dării. Incinta dacică fortificată (II),* Buzău.

Sîrbu *et al.* 2011 - V. Sîrbu, S. Matei, D. Costache, L. Grigoraş, G. El Susi, *Pietroasa Mică - Gruiu Dării, judeţul Buzău. Descoperirile din epoca eneolitică şi a bronzului, III*, Monografii Arheologice III, Biblioteca Mousaios, Brăila-Buzău.

Ştefan 1938 - G. Ştefan, *Fouilles de Băeşti-Aldeni (dép. de Buzău)*, Dacia, 5-6, p. 139-149.

Vernescu 2013 - M. Vernescu, *Cultura Cernavoda I în Bărăgan*, Istros, XIX, p. 13-44.

Voinea 2004-2005 – V. Voinea, *Cauze privind sfârşitul eneoliticului în zona litoralului vest-pontic. Aşezarea de pe insula „La Ostrov", Lacul Taşaul (Năvodari, jud. Constanţa)*, Pontica, 37-38, p. 21-46.

Zaharia 2013 - E. Zaharia, *The Cucuteni B from Sărata Monteoru, Merei Commune, Buzău County, Romania*, în A. Comşa, C. Bonsall, L. Nikolova (eds.) *Facets of the Past. The Challenge of the Balkan Neo-Eneolithic Proceedings of the International Symposium Celebrating the 85th Birth Anniversary of Eugen Comşa*, Bucureşti, p. 489-495.

Weninger, Harper 2015 - B. Weninger, T. Harper, *The Geographic Corridor for Rapid Climate Change in Southeast Europe and Ukraine*, în S. Hansen, P. Raczky, Al. Andres , A. Reingruber (eds.) *Neolithic and Copper Age between the Carpathians and the Aegean Sea: chronologies and technologies from the 6th to 4th Millennium BCE: International Workshop Budapesta, 2012*, Archäologie in Eurasien, 31, Bonn, p. 475-505.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 57-67

UN RAPORT PIERDUT: SĂPĂTURILE DE LA ŞOIMEŞTI – *DEALUL MEREZ* / *LA MEREZ*, COM. CEPTURA, JUD. PRAHOVA. CAMPANIA 2016[1]

Alin FRÎNCULEASA
Daniel GARVĂN

Cuvinte cheie: eneolitic final, Cucuteni B, Cernavoda I, perioada timpurie a epocii bronzului, Glina, mormânt.
Keywords: Late Chalcolithic, Cucuteni B, Cernavoda I, Early Bronze Age, Glina, grave.

Situl arheologic se află la vest de satul Șoimești, la nord de Valea Semanului, localitate componentă a orașului Urlați, pe *Dealul Merez* ce are o altitudine maximă de 417 m. Platoul *Merez* are un diametru de circa 90 m. Dacă marginile de nord și vest sunt foarte abrupte, spre sud și est terenul prezintă spații ceva mai orizontalizate, propice locuirii. Accesul mai lin spre platou se face dinspre sud, zonă întrerupă de o viroagă[2]. Situl este cunoscut de la începutul secolului XX, când C. Moisil a publicat trei piese fragmentare din piatră, respectiv două topoare și un cap de măciucă care avea „împrejurul găurii un frumos inel"[3]. De asemenea, este redat și un fragment ceramic lucrat la roată ce prezenta un decor vălurit incizat. Piesele fuseseră descoperite de un învățător local[4]. Ulterior, situl a fost semnalat de o serie de arheologi printre care amintim pe M. Petrescu-Dîmbovița[5], V. Teodorescu[6] și V. Leahu[7]. Foarte importantă s-a dovedit a fi informația extrasă din cursurile lui I. Nestor și redată de M. Petrescu-Dîmbovița ce semnala prezența în acest sit a succesiunii stratigrafice Cucuteni B - Glina[8].

În campania din anul 2016 am urmărit finalizarea procesului de evaluare început în anul 2014 a acestui sit, demers necesar pentru stabilirea unei strategii de cercetare sistematică. Ne-am propus să identificăm zone de interes ce merită

---

[1] Din cauze independente de autori, raportul săpăturilor din campania 2016 nu a fost publicat în CCAR.
[2] Frînculeasa *et al.* 2015.
[3] Moisil 1911, p. 147.
[4] Moisil 1911, p. 147.
[5] Petrescu-Dâmbovița 1945, p. 211.
[6] Teodorescu 1994, p. 281.
[7] V. Leahu 2003, p. 25.
[8] Petrescu-Dâmbovița 1945, p. 211.

investigate în campanii viitoare de cercetare, eventual să surprindem situații stratigrafice consistente. Metodologia de cercetare a fost adaptată obiectivelor principale, fiind abordate prin săpături arheologice trei areale distincte din cadrul sitului, denumite astfel: **arealul A** (zona de acces aflată la sud, la baza pantei, în apropierea *șanțului-viroagă*); **arealul B** (zona de est, cuprinde şi *complexul-depozit* de cenușă cercetat în anii 2014-2015)[9]; **arealul C** (zona de nord aflată pe platou, la nord-nord-vest de antena de telefonie mobilă). Au fost trasate 7 secțiuni, o casetă și un sondaj; de asemenea, a fost prelungită spre vest S. III deschisă în anul 2014. Aceste secțiuni au avut următoarele caracteristici (amplasament, dimensiuni, orientare):

- **S. X (arealul A)** - a fost trasată la 1,5 m nord de șanțul viroagă; terenul are un aspect mai lin în primii 15 m, apoi spre nord devine accidentat, panta având circa 15-20°; secțiunea a avut 66,5 m lungime și 1 m lățime, orientată nord-sud; au fost săpați primii 19,5 m și ultimii 4,5 m;
- **S. XI (arealul A)** - deschisă la 1 m est de S. X, paralel cu aceasta; a avut 7,10x1 m;
- **S. XII (arealul A)** - orientată est-vest, perpendicular pe S. X, coliniar cu sudul Casetei 1, la vest de S. X; a avut dimensiuni de 6x1 m;
- **S. XIII (arealul B)** - amplasată la 2 m sud de S. III, paralel cu aceasta (orientată est-vest) și la 0,5 m vest de S. II; a avut dimensiunea de 6,25x1 m; a suprapus depozitul de cenușă, ce era depus pe terenul înclinat spre est; au fost descoperite numeroase fragmente ceramice Glina, dar și Schneckenberg; important este un fragment de vas *askoidal* ce își găsește analogii în siturile de la Năieni-*Colarea* și Sfântul Gheorghe-*Orko*, ambele în mediul cultural Schneckenberg.
- **S. XIV (arealul C)** - a fost amplasată la 9 m vest de colțul nord-vest al antenei; a avut dimensiuni de 10x1 m, orientată nord-sud; împărțită în carouri de 2 x 1 m; la 3 m nord se află marginea accidentată și împădurită a acropolei;
- **S. XV (arealul A)** - trasată la 0,5 m vest de S. X, paralel cu aceasta; a avut 9,60x1 m, taie S. XII; a fost deschisă pentru a surprinde CPL. 2, dar și alte posibile morminte din apropierea M.1;
- **S. XVI (arealul C)** - plasată la 0,5 m est de S. XIV, paralelă cu aceasta, începând cu metrul 2 spre nord; a avut 8x1 m, orientare nord-sud;
- **S. III (arealul B)** - inițial a avut dimensiuni de 4x1 m, orientată vest-est, trasată perpendicular pe S. II, amplasată la 0,5 m sud de limita de nord a caroului 5 al secțiunii II; secțiunea nu a fost finalizată în campania 2014[10]; în campania din anul 2015 a fost prelungită spre vest cu 4 m, având dimensiunea de 8x1 m[11]; în anul 2016 a fost prelungită cu 10,35 m spre vest, intersectând S. I. Au fost descoperite foarte puține materiale, între care un

[9] Frînculeasa, Garvăn 2015; Frînculeasa *et al*. 2016.
[10] Frînculeasa, Garvăn 2015, p. 243.
[11] Frînculeasa *et al*. 2016, p. 230.

vas întregibil; la -0,15 m apare nivelul natural de nisip, nu a fost identificat un strat propriu-zis de locuire;

- **Caseta 1** - a fost deschisă la est de S. X, începând cu metrul 4 spre nord; a avut 1,5x1 m, fiind trasată pentru cercetarea M.1;
- **Sondaj 1/2016** (sondaj 3) - a fost amplasat la sud de șanțul viroagă (zona de acces); a avut dimensiuni de 1x1 m. Stratigrafia este grosieră, fiind identificat un strat cu grosimea de aproximativ 0,4 m, consistență argiloasă, culoare brun, brun-roșcată; au fost descoperite câteva fragmente ceramice atipice, toate din epoca bronzului.

În arealul A - deoarece terenul prezintă o pantă de la nord la sud (mai accentuată spre nord), iar stratul este puternic spălat, depunerea arheologică nu are o grosime mai mare de 0,20 m (se îngroașă ușor spre sud). Apar puține materiale arheologice, în general atipice, ce pot fi legate de orizontul bronzului timpuriu prezent în sit. Cel mai important complex a fost M.1 descoperit în S. X și Caseta 1, caroul 5. A apărut la -0,30 m adâncime, fiind marcat de două plăci de piatră depuse la partea superioară a complexului. Baza mormântului era la circa 0,55-0,65 m de la nivelul actual de călcare. Individul era inhumat în poziție chircită accentuat, cu brațele aduse spre genunchi. Era depus pe partea stângă, iar craniul spre sud. Inventarul, unul excepțional, era format din vase și numeroase piese de podoabă: două vase din lut, din care unul *askoidal* asemănător cu cele de la Sânzieni și Turia)[12], depuse la vest și est de craniu; trei pandantive de tip ochelari realizați din cupru grupați în apropierea sternului; un inel de buclă din argint cu două spire și jumătate, ce avea un capăt lățit, găsit în zona mastoidei stânga; două perle tubulare din tabliță de cupru, rulate, (în una era fixată o perlă din *Dentalium*), găsite împreună cu trei *Saltaleoni* și perlele tubulare din cupru și *Dentalium* în zona gâtului; două discuri circulare realizate din tabliță de cupru, perforate în zona centrală; un împungător din cupru cu secțiunea pătrată, depus în apropierea vasului *askoidal*; şapte canini/molari de câine/vulpe perforați aflați în apropierea pandantivelor-ochelari; nouă perle tubulare realizate din *Dentalium*; cca 230 de perle inelare din scoică, parte din ele fragmentare recuperate din apropierea coastelor superioare, cât şi din poziție secundară. Conturul gropii nu a fost observat, dar aceasta probabil nu depășea pe direcția nord-sud circa 0,75-0,80 m, iar pe lățime 0,50 m. În perimetrul mormântului, în poziție secundară, au fost descoperite și oase de mamifere[13]. De altfel, mormântul era deranjat de ganguri de animale, câteva oase umane nu mai erau *in situ*, iar unul din vase nu a putut fi restaurat din cauza numărului mare de fragmente lipsă.

[12] Székely 1997, pl. LII/2, L.III/1-2.

[13] În urma analizării unuia din aceste oase de mamifere a fost obținută o dată absolută ce nu corespunde cu intervalul propus pentru înmormântare și nici cu cea obținută pe os uman prelevat din individul înmormântat.

Pe baza inventarului, ritului și ritualului de înmormântare, acest mormânt poate fi datat în prima jumătatea a mileniului al III-lea, undeva în intervalul 2800-2650 î.Hr. Prin inventarul său, M.1 de la Șoimești reprezintă în acest moment unul din cele mai importante repere pentru prima jumătate a mileniului III de pe teritoriul României. Pentru acest complex au fost realizate diagnoza antropologică, datarea absolută şi investigate piesele de podoabă. Sunt în lucru analize izotopice și paleogenetice.

În arealul B, stratul arheologic apare la -0,20 m și are circa 0,15 - 0,20 m grosime, culoarea cenușie, pigmentat cu chirpici și lemn ars. În S. II, S. III, S. V, S. VII au fost identificate două niveluri de depunere de cenușă, despărțite de un strat de pământ având culoarea cenușie, gros de 0,20 m. Primul strat de cenușă, parțial spălat de apele pluviale, apare imediat sub nivelul de vegetal. Avea grosimea de circa 0,15 m şi se subția spre sud și nord. Al doilea strat, în fapt un „depozit" de cenușă și materiale remaniate, pornea de sub nivelul de pământ cenușiu (sărac în material arheologic), avea grosimea de 0,80 - 0,90 m.

Depunerea antropică constă în cenușă, bucăți de lipituri arse provenind din construcţii distruse, ceramică, alte piese mărunte, toate amestecate fără să poată fi observate straturi uniforme depuse pe orizontală. Ceramica era fragmentară, avea culoarea portocalie sau gălbuie. Au fost descoperite numeroase oase de mamifere, unelte și arme din piatră șlefuită (topoare și cuțite), reprezentări zoomorfe, rotițe de car, unelte din os și corn etc. Toată ceramica din stratul de cenușă, oasele de mamifere şi piesele erau puternic arse secundar, având pe suprafețele exterioare o depunere de cenușă. Baza stratului arheologic prezintă urmele unui incendiu puternic, în anumite zone fiind de culoare roşie, în altele negricioasă. Pe acest nivel (inițial) au fost descoperite și câteva fragmente ceramice ce nu sunt arse oxidant, iar izolat câteva oase de mamifere.

Deocamdată nu am surprins în niciuna din suprafețe o succesiune stratigrafică care să confirme descoperirile provenind din cercetările de suprafață realizate anterior. Materialele arheologice aflate *in situ* pot fi atribuite culturii Glina. Mare parte din ceramică este decorată în manieră specifică acestei culturi, respectiv găuri buton, găuri simple, brâuri alveolate, brâuri crestate, incizii largi, hașuri realizate prin incizie, excizii, adâncituri etc. Dintre forme evidențiem castroanele, ceștile, pahare, vasele bitronconice, vase amforoidale, vase miniaturale etc. Apar și fragmente ce au analogii cu cele din situl de la Năeni-*Colarea* sau din mediul Schneckenberg, între care remarcăm un fragment de vas *askoidal*, asemănător și cu cel de la Sf. Gheorghe-*Orko*[14].

[14] Vulpe, Drîmbocianu 1981, fig. 8/1; Székely 1997, pl. LII/1.

În arealul C, situația stratigrafică este următoarea:

- 0-0,15 - m stat arabil/vegetal, cenușiu;
- între 0,15-0,45 m - strat negricios, argilos, în care se găsesc fragmente ceramice din epoca bronzului timpuriu, cultura Glina, dar și ceramică decorată în manieră Schneckenberg;
- 0,45-0,60 m - într-un strat gălbui-argilos, bogat în pigment de chirpici ars, au fost descoperite fragmente ceramice Cucuteni B (pastă fină cu nuanțe portocalii, urme de pictură realizată cu brun) asociate cu ceramică decorată cu șnurul pe buză sau cu cochilii pisate amestecate în pastă, caracteristici specifice orizontului cultural de tip Cernavoda I. Deși avem semnalate descoperiri și în bazinul râului Teleajen[15], este pentru prima dată când la vest de Pietroasa Mică (jud. Buzău)[16] este cercetată o așezare din prima jumătate a mileniului IV î.Hr. în care apar asociate ceramica cucuteniană și cea de origine răsăriteană. Aceste descoperiri confirmă informațiile publicate de M. Petrescu-Dîmbovița[17].

***

În ultimii ani cercetările arheologice derulate în zona de nord a Munteniei au generat informații ce par să reașeze cadul evolutiv la Dunărea de Jos, dar arată și o bună conectare a acestui spațiu cu zonele intracarpatică și nord-vest-pontică. Au fost cercetați mai ales tumuli[18], câteva morminte plane izolate[19], la care se adaugă sondarea unor așezări și recuperarea unor piese de metal din descoperiri fortuite. Situl de la Șoimești aduce informații suplimentare și definește o lume dinamică ce gravitează de o parte și de alta a Carpaților. De asemenea, pot fi remarcate contactele cu Dunărea de Jos și spațiul estic/nord-pontic.

A LOST REPORT: THE EXCAVATIONS FROM ŞOIMEŞTI – *DEALUL MEREZ / LA MEREZ*, CEPTURA COMMUNE, PRAHOVA COUNTY, CAMPAIGN OF 2016

Abstract

Due to causes unrelated to the authors, this archaeological report was drafted and sent to be published in the Chronicle of Archaeological Researches but did not appear on the pages of that publication. Therefore, the archaeological report of the 2016 campaign is presented here with slight modifications. The report contains informations regarding the research methodology, discovered complexes and stratigraphic situations.

15 Frînculeasa 2012.
16 Sîrbu *et al.* 2011.
17 Petrescu-Dâmbovița 1945, p. 211.
18 Frînculeasa *et al.* 2015b
19 Frînculeasa *et al.* 2015a.

The list of the plans

Pl. 1. 1. Subcarpathic sector between Cricovul Sărat and Tohăneanca rivers and the position of *Dealul Merez*; 2. *Dealul Merez* and the three researched areas.

Pl. 2. General plan of the excavations carried out between 2014 and 2016.

Pl. 3. 1. M. 1; 2-9. Pottery from the Chalcolithic layer.

Pl. 4. 1-8. Early Bronze Age pottery.

Pl. 5. 1-10. Early Bronze Age pottery.

BIBLIOGRAFIE

Frînculeasa 2012 - A. Frînculeasa, *Despre o datare absolută de la Mălăieştii de Jos (jud. Prahova) şi posibilele implicaţii*, MemAntiq, XXVIII, p. 185-222.

Frînculeasa, Garvăn 2015 - A. Frînculeasa, D. Garvăn, *Şoimeşti, com. Ceptura, jud. Prahova. Punct: Dealul Merez/La Merez*, CCAR, campania 2014, p. 243-244.

Frînculeasa *et al.* 2015a - A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, A. Măgureanu, B. Preda, B. Ciupercă, D. Garvăn, A. Anton, C. Constantinescu, *Un complex funerar preistoric descoperit la Târgșoru Vechi (jud. Prahova)*, BMJT, Seria Arheologie, 7, p. 133-156.

Frînculeasa *et al.* 2015b - A. Frînculeasa, B. Preda, V. Heyd, *Pit-Graves, Yamnaya and Kurgans along the Lower Danube: Disentangling 4th and 3rd Millennium BC Burial Customs, Equipment and Chronology, Praehistorische Zeitschrift*, 90, p. 45-113.

Frînculeasa *et al.* 2016 - A. Frînculeasa, B. Preda, D. Garvăn, T. Nica, *Sat Şoimeşti, com. Ceptura, jud. Prahova. Punct Dealul Merez / La Merez*, CCAR, campania 2015, p. 229-230.

Leahu 2003 - V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, BThr, XXXVIII, București.

Moisil 1911 - C. Moisil, *Descoperiri preistorice*, BCMI, IV, p. 147.

Petrescu-Dâmbovița 1945 - M. Petrescu-Dâmbovița, *Nouvelles donnees concernant le neolithique carpato-balkanique*, Balcania, VIII, p. 193-215.

Sîrbu *et al.* 2011 - V. Sîrbu, S. Matei, D. Costache, L. Grigoraş, G. El Susi, *Pietroasa Mică - Gruiu Dării, judeţul Buzău. Descoperirile din epoca eneolitică şi a bronzului, III*, Monografii Arheologice III, Biblioteca Mousaios, Editura Istros, Brăila şi Buzău.

Székely 1997 - Z. Székely, *Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, București, BThr, XXI.

Teodorescu 1994 - V Teodorescu, *Ceptura*, EAIVR, vol. I (A-C), p. 281.

Vulpe, Drîmbocianu 1981 - Al. Vulpe, V. Drîmbocianu, *Cercetări arheologice în raza comunei Năeni (Buzău)*, SCIVA, 32, 2, p. 171-193.

Pl. 1. 1. Sectorul subcarpatic dintre râurile Cricovul Sărat şi Tohăneanca şi poziţia *Dealului Merez*; 2. *Dealul Merez* şi cele trei areale în care s-au făcut cercetări.

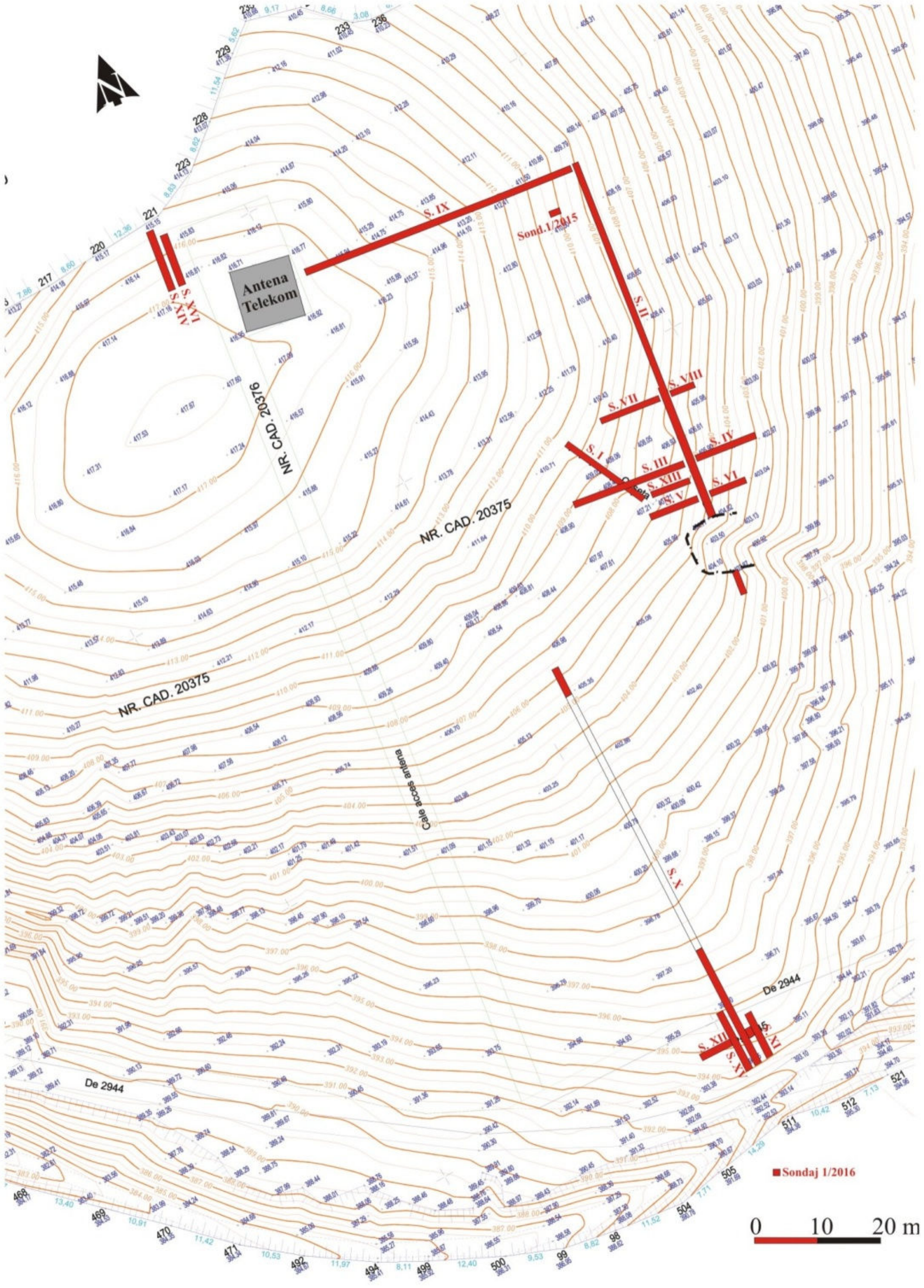

Pl. 2. Planul general al săpăturilor realizate între anii 2014 şi 2016.

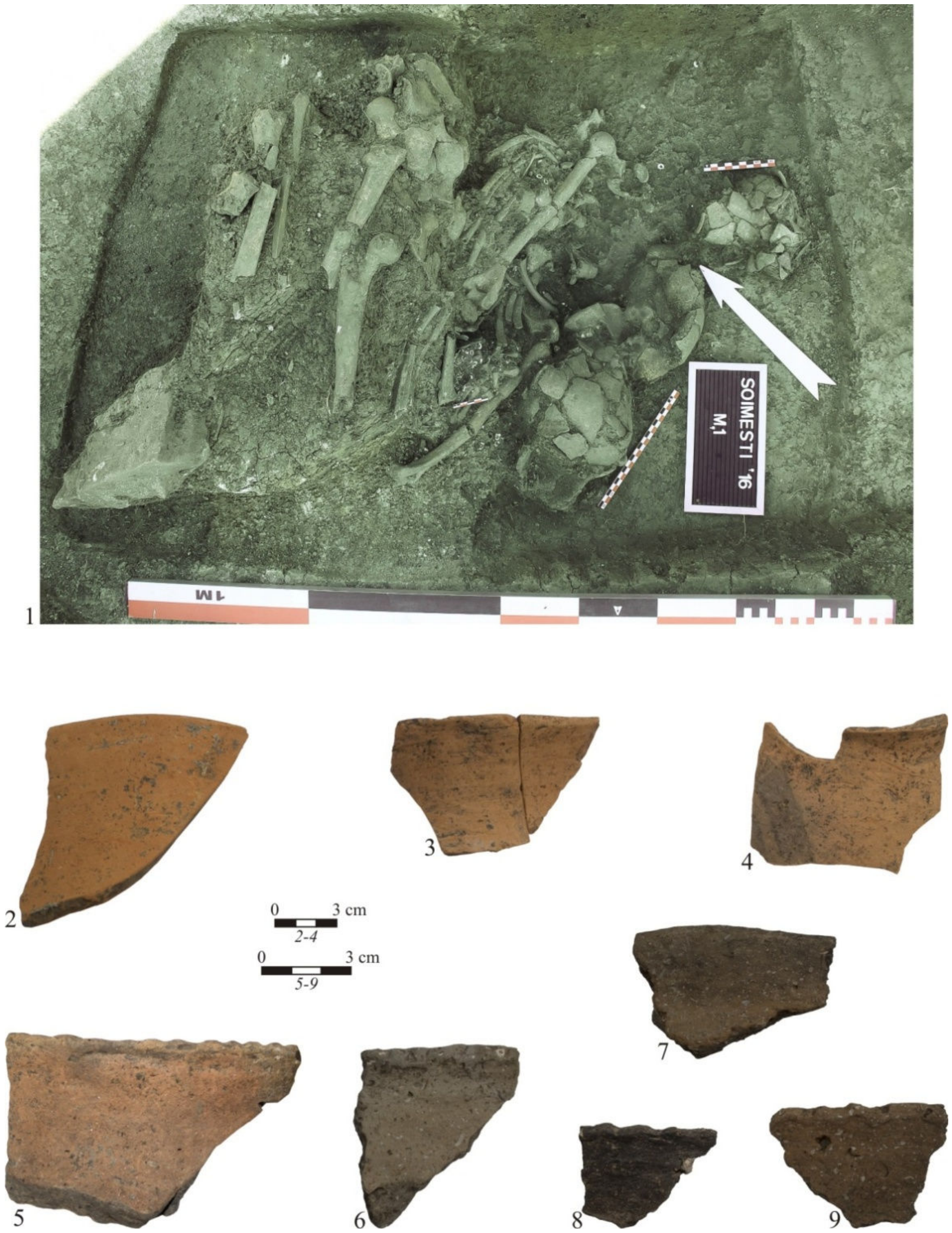

Pl. 3. 1. M. 1; 2-9 ceramică din nivelul eneolitic.

Pl. 4. 1-8. Ceramică din perioada timpurie a epocii bronzului.

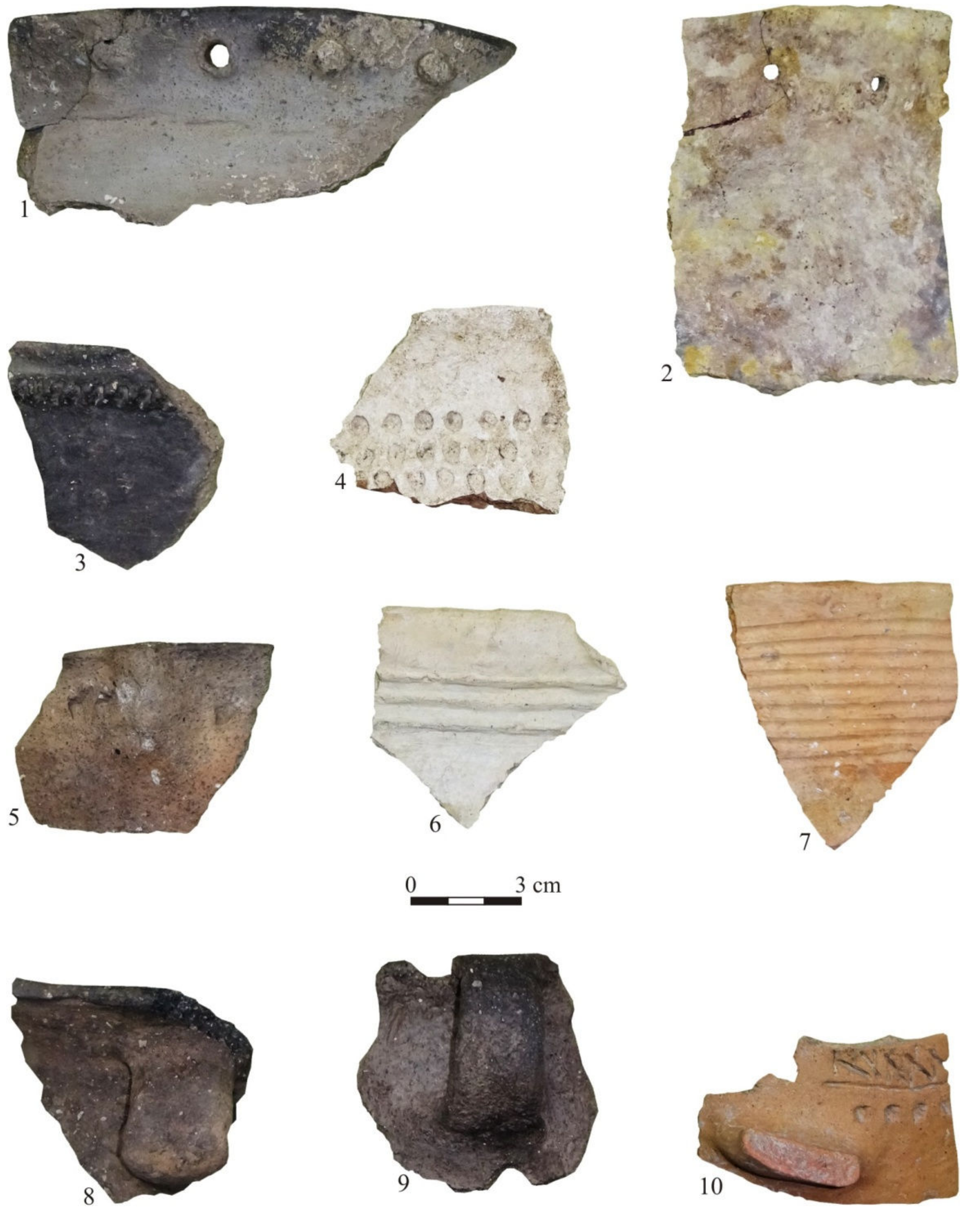

Planşa 5. 1-10. Ceramică din perioada timpurie a epocii bronzului.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 69-92

UN TOPOR INSOLIT DIN PIATRĂ DESCOPERIT LA NĂENI (JUD. BUZĂU)

Ion MOTZOI-CHICIDEANU†
Monica ŞANDOR-CHICIDEANU

Cuvinte cheie: epoca bronzului, cronologie, C 14, topor din piatra, cultura Monteoru, Romania
Keywords: Bronze Age, chronology, 14 C, stone axe, Monteoru culture, Romania

Cu destul de multă vreme în urmă, mai precis în anul 1992, cu ocazia săpăturilor din aşezarea de la Năeni-*Zănoaga*/Cetatea 2, a fost descoperit un topor fragmentar din piatră dură, de culoare neagră, cu o granulaţie foarte fină (posibil un bazalt), piatră care are, pe alocuri, nişte incluziuni de culoare deschisă (Pl. 5). Din topor se păstrează doar partea anterioară, măsurând în lungime 9,1 cm şi fiind rupt în dreptul găurii de înmănuşare. Are tăişul curb, asimetric, lat de 5,55 cm, iar diametrul găurii de înmănuşare trebuie să fi fost în jur de 2,6 cm. Toporul cântăreşte 181 gr. Judecând după forma părţii anterioare şi având în vedere topoarele întregi, de o formă comparabilă, cunoscute, partea posterioară a piesei trebuie să fi fost fie aproximativ cilindrică, fie, mai probabil, tronconică. Toporul este destul de neobişnuit spaţiului românesc, atât prin formă, cât şi prin decorul foarte elaborat, incizat, reliefat şi adâncit. Motivele decorative sunt cercurile, zig-zagul cu terminaţii spiralice, triunghiurile haşurate în reţea, benzile umplute cu linii oblice sau cu incizii în reţea. Decorul din zona găurii de înmănuşare, din partea superioară şi de pe părţile laterale, este destul de şters, semn că această parte a toporului a fost mai mult solicitată. Este motivul pentru care bănuim că toporul (măcar în ultima lui fază de folosinţă) nu era mânuit din coadă, ci era apucat în mână în zona unde se lăţea, în dreptul găurii de înmănuşare, asemeni unui toiag, altfel nu se explică uzura evidentă din această zonă. Tăişul (impropriu denumit tăiş căci este gros şi rotunjit, incapabil a tăia) ca şi decorul lui sunt foarte bine conservate. Interesant este faptul că patru dintre incluziunile cuarţitice, de culoare deschisă, din rocă, cu o dispunere aproape simetrică, câte două pe fiecare parte a tăişului, nu au fost şlefuite, în timp ce celelalte din câmpul toporului au fost netezite. Cele patru proeminenţe fac ca toporul, privit din anumite unghiuri, să aducă cu capul stilizat al unei păsări răpitoare, proeminenţele sugerând ochii şi nările de pe cioc.

Cum am precizat deja, piesa provine dintr-o aşezare din Subcarpaţii de Curbură, Năeni-*Zănoaga*, aparţinând culturii Monteoru, în care s-au facut săpături sistematice, cu mici întreruperi, în perioada 1982-2004 (1982-1986, 1988-1993, 1996-2004). Complexul de locuire este constituit din mai multe zone distincte (care au fost trecute pe harta de la Pl. 1 sub numele de cetăţi, primind numere de la 1 la 5), discontinuitatea zonei locuite fiind determinată de relieful accidentat. Zona este dominată de punctul denumit convenţional Cetatea 1, care se află la cea mai mare altitudine, în jur de 550 m. Săpături s-au făcut doar în zonele denumite Cetatea 1 şi 2. Toporul provine din Cetatea 2, cea mai amplu cercetată (a se vedea planul de la Pl. 2), care se compune dintr-un platou mărginit spre vest şi nord de pante abrupte. Spre est panta este ceva mai lină. Pe platou, unde ne-am fi aşteptat să fie zona cea mai intens locuită, sunt depuneri antropogene foarte superficiale. Aici au fost identificate doar câteva gropi de mici dimensiuni, cu fragmente ceramice în stil Monteoru Ia-IIb, un mormânt triplu din etapa finală a culturii Monteoru[1] şi un mormânt de incineraţie târziu, databil în sec. VI-V a. Chr. Tot pe platou au fost descoperite şi câteva gropi databile în secolele IV-V p. Chr. În schimb, pe panta mai domoală, care coboară spre est, stratul de cultură măsoară în medie 1,20-1,30 m, fiind distinse cinci nivele de locuire care au fost denumite (de jos în sus): Zănoaga Ia, Zănoaga Ib, Zănoaga IIa, Zănoaga IIb şi Zănoaga III. Separarea nivelelor s-a făcut pe baza unor resturi de podine din lut galben, bătătorit, a unor straturi de cenuşă sau dungi de arsură, fiecare nivel având altă nuanţă şi altă textură[2]. Toporul provine din nivelul Zănoaga IIa, fiind descoperit în suprafaţa S IV-I, la o adâncime de -0,70 m, în proximitatea unui complex de locuire (L 1/1992) prevăzut cu o vatră (a se vedea grundul şi profilul de la Pl. 3-4). Caracteristică acestui nivel este ceramica în stil Monteoru Ic4-1. Este o ceramică caracterizată prin culoare neagră, lustruită, de obicei lipsită de decor, dar elegantă prin forme[3]. Cele mai numeroase sunt ceştile înalte şi destul de instabile, cu corp aproximativ cilindric, gât scurt, nedemarcat de corp, buză răsfrântă spre exterior, cu toarta/torţile (una sau două la număr) trase din buză şi uşor supraînalţate faţă de buză datorită unor proeminenţe. Fundul lor este fie inelar, fie sub formă de umbo (Pl. 6/4; 7/1-5). O altă formă ceramică este kantharosul cu modelarea corpului în diverse variante, având buza răsfrântă spre exterior şi torţile prevăzute cu proeminenţe care depăşesc nivelul buzei în înălţime (Pl. 6/3; 7/6; 8/6). Străchinile sunt simple, de obicei

[1] Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 1994-1995, p. 19-40.

[2] Mai multe detalii cu privire la locuirea de pe Cetatea II şi stratigrafia aşezării se găsesc în Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 1999, p. 69-97.

[3] Nu vom face decât o prezentare sumară a repertoriului de forme ceramice din nivelul Zănoaga IIa, selectându-le doar pe cele mai reprezentative, dar materialul ceramic de la Năeni-*Zanoaga* / Cetatea 2 a fost integral ilustrat şi discutat într-o teză de doctorat care este în curs de publicare - M.D. Constantinescu, *Etapele timpurii ale culturii Monteoru. Aşezarea de la Năeni-Zănoaga Cetatea 2*, Universitatea Bucureşti, 2010. Mulţumim pe această cale autorului pentru că a avut amabilitatea de a ne ceda câteva desene pentru ilustrarea articolului de faţă.

tronconice sau semisferice, cu buza răsfrântă spre exterior, la unele variante fiind lăţită şi teşită (Pl. 8/1, 4). Castroanele au o mare varietate de forme: cu corp tronconic, umeri rotunjiţi, gât cilindric, demarcat de corp, buza răsfrântă spre exterior, având diametrul gurii mai mare decât diametrul corpului (Pl. 8/2); cu corp bitronconic, gât cilindric, nedemarcat de corp, buza răsfrântă (Pl. 8/3); cu partea inferioară tronconică, umerii puternic rotunjiţi, gât tronconic, separat de corp, buza răsfrântă spre exterior, având diametrul gurii mai mic decât diametrul maxim al corpului, uneori cu corpul decorat cu coaste verticale, în relief (Pl. 8/5). O altă categorie tipologică s-ar înscrie în ceea ce am putea defini ca oală, fiind un vas cu volum mare, forma corpului greu precizabilă căci artefactele sunt întotdeauna fragmentare, având însă nişte proeminenţe trase din buza răsfrântă spre exterior, fie dublu perforate, fie de formă tubulară, care permiteau suspendarea vasului (Pl. 6/2, 5). Mai slab reprezentate numeric sunt capacele semisferice, prevăzute cu o apucătoare perforată (Pl. 6/6).

Din nivelul Zănoaga IIa a fost prelevată şi o probă de oase pentru analiza radiocarbon, Beta-176781, care a dat o estimare 3740±60 BP.

Topoare cu aproximativ aceeaşi formă, decorate sau nedecorate sau cu forme diferite, care se încadrează în ceea ce, de obicei, numim topoare-ciocan, dar ornamentate în aceeaşi manieră şi cu motive decorative asemănătoare, există în număr mare în zona de la nord de Marea Neagră şi Marea Azov, între cursurile inferioare ale Nistrului şi Volgăi, cu o concentraţie mai mare de-o parte şi de alta a Niprului, dar şi în zona caucaziană. Inventarierea şi cartarea tuturor pieselor în funcţie de tipuri şi variante nu poate face obiectul acestui articol pentru că presupune controlul unei vaste literaturi arheologice şi ar solicita o riguroasă împărţire tipologică a pieselor dintr-un spaţiu foarte larg. Studiul este îngreunat şi de faptul că piesa de la Năeni este fragmentară, motiv pentru care este dificil de încadrat tipologic. Eforturi notabile pentru clasificarea topoarelor din piatră şi studiul distribuţiei lor în spaţiu există şi am aminti cel puţin câteva lucrări de referinţă: una destul de veche, dar bine documentată pentru acea vreme, cea a lui Aarne Äyräpää, care-şi propunea adunarea pieselor din Rusia[4], o carte consacrată studiului armamentului din spaţiul nord-pontic, avându-l ca autor pe V. Klochko[5], un paragraf din cartea mai recentă a lui Elke Kaiser, axată pe studiul artefactelor dintre Prut şi Nipru aparţinând culturii mormintelor cu catacombă[6], ca şi lucrarea care are ca obiect de studiu depozitul de la Borodino a aceleiași autoare[7].

Vom face însă o selecţie a celor mai bune şi interesante analogii. În primul rând am aşeza aşa-zisul «Tezaur L» de la Troia[8], descoperit de Schliemann în 1890, într-un

[4] Äyräpää 1933.
[5] Klochko 2001.
[6] Kaiser 2003, p. 170-186.
[7] Kaiser 1997.
[8] Schmidt 1902, p. 242, nr. 6055-6057. Un relativ recent catalog de expoziţie oferă o ilustrare de excepţie a celor patru topoare, Tolstikow, Trejster 1996, p. 148-153, nr. 166-169.

complex de locuire din citadela denumită de el Troia II g pe care, în visul lui romantic, o considera a fi Troia homerică. Piesele interesante pentru discuţia noastră sunt patru topoare şlefuite din pietre semipreţioase (nefrit, lazurit, jadeitit - determinările au o doză de nesiguranţă). Piesele de la Troia (Pl. 10/1-4), deşi de dimensiuni mai mari, au, în linii mari, aceeaşi formă ca şi piesa noastră, având, însă, tăişul mai ascuţit şi mai puţin curbat. Decorul lor se desfăşoară exclusiv în zona găurii de înmănuşare, toate cele patru piese fiind ornamentate cu trei rânduri de perle în relief. Două dintre piese adaugă şi nişte benzi umplute cu linii oblice, incizate, motiv care se regăseşte şi pe toporul de la Năeni. Pe două dintre topoarele de la Troia se păstrează urmele placării cu foiţă de aur, mai vizibile pe toporul din lazurit. Piesele au o execuţie fără cusur, fiind foarte fin şlefuite, constituindu-se, fără îndoială, în piese de excepţie, de recuzită ceremonială. Săpăturile ce au urmat lui Schliemann (realizate de C. Blegen, M. Korfmann şi G. Mansfeld), însoţite şi de datări radiocarbon, au schimbat radical datarea Troiei II g, azi ea datându-se, cel mai probabil, în bronzul timpuriu, în jur de 2400-2200 a. Chr[9]. Un topor fragmentar, decorat, de la Rajgorodka[10] (Pl. 12/5), atribuit când culturii mormintelor cu catacombă, când culturii Mnogovalikovaja[11], prin forma tăişului şi elementele sale decorative prezintă asemănări atât cu topoarele de la Troia cât şi cu toporul descoperit la Năeni·.

O a doua descoperire foarte importantă cu care am putea pune în relaţie toporul de la Năeni este depozitul, zis şi tezaur, de la Borodino[12] (Pl. 9), care conţinea, printre altele, patru topoare întregi şi unul fragmentar, din care se mai păstrează doar capătul cilindric[13]. Unul dintre topoare (Pl. 9/3) are un tăiş foarte curbat, în formă de lopată (*Axt mit schaufelartiger Schneide*). Două dintre topoare (Pl. 9/1, 4), la care se adaugă şi cel cu tăişul în formă de lopată (Pl. 9/3), au nişte faţete pe părţile laterale, iar un exemplar (Pl. 9/2), probabil cel mai asemănător ca formă cu toporul de la Năeni, este decorat cu o nervură în relief în partea superioară. Cele cu părţile laterale faţetate au fost asemănate de V. Klochko cu un topor provenit dintr-un mormânt tumular (M 1.4) de la Balabino (Pl. 12/3), atribut culturii Mnogovalikovaya, fapt care-l determină să creadă că şi tezaurul de la Borodino ar putea să aparţină aceleiaşi culturi. În ceea ce priveşte originea acestui tip de topor, Klochko este tentat a-l lega de tipul Akkerman, un topor care are partea posterioară în formă de ciupercă[14]. Elke Kaiser găseşte că topoarele de la Borodino prezintă asemănări cu tipul Suvorovskaja şi variantele lui, care caracterizează în special zona caucaziană şi cu tipul Mihajlovka, mai răspândit în stepele de la nord de Marea Neagră. Pentru toporul cu tăiş în formă de lopată găseşte

[9] 2300-2200 a. Chr. după Kromer *et al.* 2003, p. 43-54. O datare mai largă, 2400-2200, propune Bachhuber 2009, p. 1-18.
[10] Sanzharov 1988, 1, fig. 9/3.
[11] Pâslaru 2006, Pl. 93/12.
[12] Kritsova-Grakova 1949, p. 5-28.
[13] Kritsova-Grakova 1949, p. 5-28, Pl. 3/1-2, 4, 9-11, 12/4.
[14] Klochko 2001, p. 167-168.

asemănări mai ales cu tipul Groznyj. De remarcat este faptul că puţine topoare aparţinand celor trei tipuri prezintă elemente de decor, o excepţie notabilă fiind un topor cu loc de descoperire şi context neprecizat din colecţia muzeului din Samara (Pl. 11/2), atribuit de Elke Kaiser tipului Groznyj. Printre piesele discutate de Elke Kaiser ca fiind comparabile cu topoarele de la Borodino sunt şi două topoare realmente foarte asemănătoare unul cu celălalt, descoperite la Berezka (Pl. 11/5), în Republica Moldova[15] şi la Poiana (Pl. 11/4)[16]. Primul, o descoperire veche, din 1914, provine, probabil, dintr-un mormânt tumular[17], cel din urmă, un topor din diorit, este foarte important căci aparţine tot arealului culturii Monteoru, fiind descoperit într-un mormânt (M.17), asociat fiind cu ceramică decorată în stil Ia. Mormântul, cel mai probabil de bărbat războinic, mai conţinea două vârfuri de săgeţi din silex şi un inel de bronz. Toporul mai păstra în gaura de înmănuşare resturi ale cozii şi extremitatea ei ornamentală, realizată din os decorat prin incizie[18]. Ca să rămânem în spaţiul românesc, poate este util a aminti şi un topor din argint din tezaurul de la Perşinari (Pl.12/1) din care se păstrează doar o parte din lamă şi extremitatea cilindrică posterioară şi care are o formă asemănătoare unui topor din cupru, fără context de descoperire, de la Cosmeşti, jud. Galaţi (Pl. 12/2) şi cu o alta piesă, fără loc precizat de descoperire, de pe raza judeţului Argeş, amândouă integrate de Alexandru Vulpe în tipul *Hammeraxt* de tip Corneşti. Alexandru Vulpe, în articole mai recente, a pledat pentru datarea tezaurului de la Perşinari, pornind de la premisa că pumnale sunt de fapt nişte halebarde, mult mai timpurie. Dacă, iniţial, el era datat prin consens în perioada mormintelor puţ de la Micene, mai nou A. Vulpe a propus o datare într-un interval destul de larg, cuprins între 2400/2300-1600 a. Chr[19].

Un topor nedecorat (Pl. 12/4), dar cu o formă compatibilă cu cea a toporului nostru, a fost recent descoperit într-un mormânt tumular (T1/ M.2) de la Beryozovsky II. Este vorba de un cenotaf care a fost atribuit culturii Srubnaya şi a fost datat în prima jumătate a mileniului II[20].

Una dintre cele mai bune analogii din punct de vedere al decorului este un fragment de topor din andezit bazaltic descoperit la Brestak (Pl. 11/3), în Bulgaria[21]. Din păcate, din topor se păstrează doar partea care lipseşte toporului de la Năeni, motiv pentru care o comparaţie între cele două, din punct de vedere al formei, nu se poate face. Totuşi, fragmentul păstrat ne-ar putea sugera cum ar fi putut arăta, dacă

---

[15] Mărturisim că nu am identificat această localitate pe harta Moldovei, dar am preluat cartarea făcută de E. Kaiser.

[16] Întreaga discuţie se găseşte la Kaiser 1997, p.103-111.

[17] Sergeev 1955, p. 114-115.

[18] Dunăreanu-Vulpe 1938, p. 154, fig. 10-11.

[19] Vulpe 1997, fig. 9/1, p. 265-301; Vulpe 1975, Pl. 11, nr. 79. Facem precizarea că localitatea Cozmeşti (acesta este numele sub care apare la A. Vulpe) nu există în indicatorul de localităţi al judeţului Galaţi şi bănuim că numele real al localităţii este Cosmeşti.

[20] Lifanov, Lomeiko 2012, Pl. 7.

[21] Mirčev 1969, p. 109-111; Minkov 2015, p. 69-78, fig. 1.

ar fi fost întreg, toporul de la Năeni. La fel ca şi piesa din aria culturii Monteoru, toporul are atât decor incizat cât şi decor în relief, dispus pe ambele feţe, superioară şi inferioară. În jurul orificiului de înmănuşare sunt aceleaşi triunghiuri incizate în reţea. Pe ambele feţe sunt benzi umplute cu o reţea de romburi incizate, motiv care se regăseşte şi pe toporul de la Năeni. Pe una dintre feţe, cea superioară, se află două S-uri îmbucate, în relief. Piesa a fost publicată în două rânduri, dar, din păcate, ilustrarea vederii de profil lasă mult de dorit. Contextul în care a fost găsit toporul de la Brestak, în perimetrul unei aşezări elenistice, nu ne deschide nicio perspectivă optimistă de datare. Piesei i s-au găsit două analogii pe baza cărora a fost datată. Este vorba de un fragment de topor descoperit într-o aşezare de epoca bronzului din zona oraşului Momchilgrad (Pl. 11/1) şi un alt fragment descoperit la Skala Sotiros, în insula Thasos[22]. Dacă prima analogie poate fi acceptată căci piesa prezintă motive decorative asemănătoare, realizate tot prin incizie, cea de-a doua piesă pare a fi destul de diferită ca formă şi ca organizare a decorului care pune accent pe nervuri puternic reliefate. Doar motivele incizate în zig-zag l-ar apropia de piesa de la Năeni şi de cea de la Brestak. Pe baza asemănărilor cu piesa din Thasos şi cu topoarele din aria *Katakombengrabkultur*, piesa de la Brestak a fost datată foarte timpuriu, în intervalul 2800-2500 a. Chr. Poate nu ar fi lipsit de interes să precizăm că motivele spiralice în relief, prezente pe topoarele de la Năeni şi Brestak, sunt o raritate, nefiindu-ne cunoscut decât un singur topor cu decor în relief, cât de cât asemănător cu cel de pe tăişul toporului de la Năeni, la Popovka[23] (Pl. 10/6), cu care are în comun şi proeminenţele neşlefuite.

Marea problemă a toporului de la Năeni este aceea că el este fragmentar şi nu ştim cum arata partea lui posterioară. Din punct de vedere al decorului, atât a motivelor cât şi a tehnicii de ornamentare şi a modului de organizare a decorului, cele mai potrivite analogii ne par a fi cele două piese descoperite în Bulgaria, la Brestak şi Momchilgrad (Pl. 11/1, 3), drept pentru care am putea presupune că toporul de la Năeni ar fi avut partea lipsă ca una dintre cele două piese. Toporul nostru se constituie într-un unicat prin faptul că are inclusiv tăişul decorat. De obicei, topoarele decorate au nişte stereotipii de amplasare a decorului. Unele sunt sobre şi elegante, precum cele de la Troia, care au marcată prin decor doar zona din proximitatea găurii de înmănuşare, decorată cu nervuri în relief, benzi haşurate sau perle în relief, dispuse paralel şi înfăşurate circular. Alte piese, cu un decor mai încărcat, marchează prin decor partea superioară a toporului, de la tăiş până în partea opusă lui printr-o bandă decorativă, care este un fel de axă longitudinală de simetrie, dar au şi un decor care se dezvoltă radial, în jurul orificiului de înmănuşare. Cele mai multe au decor doar pe partea superioară, direct expusă privirii. Toporul de la Năeni are decor şi pe partea inferioară, asemeni pieselor de la Momchilgrad şi Brestak.

[22] Minkov 2015, fig.4-6.
[23] Äyräpää 1933, fig. 87.

Analogiile găsite nu sunt în măsură să ne înlesnească datarea toporului de la Năeni căci ne plasează într-un interval cronologic foarte larg, începând cu 2800 şi mergând până la jumătatea mileniului al II-lea a. Chr. Până la urmă, cele mai bune repere cronologice rămân datele radiocarbon din arealul culturii Monteoru[24]. Din nivelul Zănoaga IIa de la Năeni, dispunem, aşa cum am arătat deja, de o singură dată radiocarbon, Beta-176781, cu estimare 3740±60 BP. Calibrată cu OxCal var.4.2.4, data ar fi 2339-1960 BC (2 sigma). Cum spuneam deja, ceramica din nivelele IIa şi IIb de la Năeni s-ar încadra în ceea ce se numeşte stilul Monteoru Ic4-1. În lipsa altor date pentru etapa/stilul Ic4, pentru mai multe certitudini de datare, nu ne rămân decât datele prelevate din situri cu ceramică în stil Ic3, de această dată mult mai numeroase, 16 în total (a se vedea tabelul cu datele radiocarbon), suficiente pentru o datare credibilă. 11 dintre aceste date au fost obţinute prin analizarea unor probe de oase umane din mormintele de la Cârlomăneşti - *Arman*, trei provin din aşezarea de la Siliştea, una din aşezarea de la Pietroasa Mică şi una din aşezarea de la Sărata Monteoru. Datele obţinute pentru mormintele de la Cârlomăneşti din faza Ic3, calibrate cu mai sus amintita varianta OxCal, se mişcă în intervalul 2211-1970 BC. Cele de la Pietroasa Mică şi Sărata Monteoru sunt compatibile cu cele de la Cârlomăneşti, cu precizarea ca data de la Pietroasa are o deviere standard destul de mare (±60), drept pentru care extinde uşor intervalul până la 1916 a. Chr. Datele de la Siliştea nu ne sunt de prea mare folos căci nu se potrivesc nici măcar între ele. O singură dată (Hd-29027) se înscrie în intervalul cronologic sugerat de lotul Cârlomăneşti. Deci, operabile ar fi 14 date, care indică pentru stilul Ic3, în linii mari, un interval între 2200-1900. Drept urmare, nivelele Zănoaga IIa şi b şi stilul Ic4 ar trebui să fie anterioare lui 2200, aşadar, până se mai acumulează noi date pentru etapa/stilul Ic4, care să ne ofere certitudini, putem opera cu o datare în intervalul 2400-2200 a. Chr. Cam asta ar fi şi datarea toporului de la Năeni, cu precizarea însă că el era deja o antichitate, fiind spart şi cu vizibile urme de uzură în partea lui superioară şi laterală din zona găurii de înmănuşare. Toporul fiind dintr-o rocă dură, bănuim că el a fost vreme îndelungată utilizat, pierzându-şi probabil şi funcţiile iniţiale (piesa a fost, cel mai probabil, una de reprezentare ceremonială, mânuită din coadă) ajungând să fie folosită ca un banal toiag de sprijin. Toporul (deja degradat de folosinţă) s-ar putea data, deci, cel mai târziu, în jur de 2200, iar nou probabil că a fost contemporan cu cele de la Troia.

Spaţiul de origine al toporului este greu de precizat, dar trebuie să fie undeva în zona circumpontică. Este puţin probabil să fie un produs Monteoru pentru că, decorat fiind, este un unicat în aria acestei culturi, iar pe ceramica monteoreană din faza Ic4-1, care ne-ar fi putut sugera repertoriul decorativ al culturii, nu prea este decor, preferându-se vasele sobre, nedecorate, dar atent lustruite. N-am exclude o origine balcanică, având în vedere că analogiile cele mai apropiate în materie de ornamentaţie provin din

[24] O discuţie recentă despre cronologia culturii Monteoru, la care adăugam cu această ocazie noi date radiocarbon, se găseşte la Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 2015, p. 9-53.

Bulgaria, dar nici o provenienţă din spaţiul culturii Mnogovalikovaja, căreia V. Klochko, şi nu numai el, îi atribuie tezaurul de la Borodino. De altfel, în aria acestei culturi (azi denumită de unii Delacău-Babino) mai sunt, pe lângă cele de la Borodino, câteva topoare decorate care au un tăiş asemănător, cum sunt cele deja amintite de la Balabino (Pl. 12/3) şi fragmentul de topor decorat de la Rajgorodka (Pl. 12/5), la care se adaugă şi o piesă fragmentară, decorată, de la Simferopol[25]. Ceramica acestei culturi este adeseori ornamentată cu triunghiuri haşurate, căpriori, frunză de brad, adică motive care apar şi pe topoarele decorate. Populaţiile Monteoru par a fi avut relaţii constante cu populaţiile estice (Katacombnaja, Mnogovalikovaja, Srubnaja), dovedite de prezenţa unor piese de coloratură estică în medii Monteoru: catarame discoidale, perforate, din os sau corn, psalii rotunde, tesle (dălţi) de tip Kostroma, pumnale de tip Srubnaja timpurie sau chiar de morminte cu catacombă asemănătoare celor estice. Cele mai multe piese estice au fost puse în legatură cu cultura Mnogovalikovaja, dar literatura arheologică consideră că ele apar la nivel de Monteoru Ic3, faza Ic4 fiind considerată sincronă cu o etapă târzie a culturii Katacombnaja[26]. Apartenenţa toporului la nivelul Zănoaga IIa, caracterizat (ca şi Zănoaga IIb) prin ceramica în stil Ic4 este indubitabilă, iar analogiile lui găsite în medii Mnogovalikovaja (dacă atribuirea pieselor de mai sus acestei culturi este corectă) par a schimba sincronismele culturale general acceptate[27] şi ne obligă să admitem că la nivel de Monteoru Ic4 există deja o relaţie cu cultura Mnogovalikovaja. Adeseori unele artefacte au fost atribuite când culturii Katacombnaja, când culturii Mnogovalikovaja, semn că cele două culturi sunt încă destul de greu de diferenţiat. Este firesc să fie aşa căci sunt definite, în principal, pe baza stereptipiilor de practică funerară, aşezările fiind foarte puţine. Inventarele funerare sunt destul de sărăcăcioase, iar ceramica este ternă, cu repertoriu redus de forme, fără personalitate pregnantă. Datările recente, pe baza de radiocarbon, ale culturii Mnogovalikovaja, propuse de V. Trifonov, între 2300-1800[28], fac credibilă ipoteza acestui sincronism. Din aria culturii Katacombnaja se cunosc destul de multe topoare bogat decorate, dar sunt topoare-ciocan de tradiţie eneolitică (romboidale sau naviforme) mici, dar robuste şi cu tăiş uşor curbat, dar nelăţit. Ca formă şi ca mod de organizare a câmpului decorativ ni se par a fi îndepărtate de toporul aici în discuţie deşi descoperim pe ele, uneori, motive decorative foarte asemănătoare[29]. O singură piesă (Pl. 10/5), descoperită la Krivoj Rog-Privorotnaja Balka[30] se apropie prin forma lăţită şi

[25] Pâslaru 2006, Pl. 03/13.

[26] Sava 1991, p. 15-38.

[27] Noi înşine am paralelizat etapa / stilul Ic3 cu cultura Mnogovalikovaja, Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 2015, p. 24-25.

[28] Datarea se bazează pe 4 probe prelevate din mormintele de la Zatoka / Akkiembetskijn Kurgan, Trifonov 2001, p. 71-82 şi tabelul cronologic. Calibrate cu OxCal var.2.4.2, cele 4 date (Ki-6823 3795±60, Ki-6824 3745±50, Ki-6825 3780±60 şi Ki-6826 3685±45) ar putea încuraja chiar şi o datare mai timpurie, căci se înscriu în intervalul 2458-1946 a.Chr.

[29] A se vedea, spre exemplu, topoarele de la Karakuba şi Horoženo (Äyräpää 1933, fig. 85-86), piesa de la Baratovka (Kaiser 2003, fig. 66/2) sau cele de la Zamozhne, Beshevo, Barativka, (Klochko 2001, fig. 44/1-2, 5.

[30] Kaiser 2003, fig. 66/2.

curbată a tăişului, de toporul de la Năeni. Totuşi, ideea toporului din piatra ornamentat pare a se fi născut în medii Katakombnaja, culturile ulterioare, Mnogovalikovaja şi Srubnaja interpretând în manieră personalizată modelele mai vechi, cultivând alte forme şi organizând altfel câmpul decorativ.

AN UNUSUAL STONE AXE DISCOVERED AT NĂENI (BUZĂU COUNTY)

Abstract

In the settlement of Năeni-Zănoaga (county Buzău), a fragmentary decorated stone axe was discovered in layer Zănoaga IIa, characterized by pottery of the Monteoru Ic4-1 style. A sample of radiocarbon dated animal bones from the same layer has been analyzed, Beta-176781, giving a date of 3740±60 BP. The axe has analogies in shape and decoration in the Circumpontic region. The ornamentation is similar with some elements found on two pieces discovered in Bulgaria, at Brestak and Momchilgrad, while the shape of the axes has parallels with many axes, especially from the distribution area of the Multi-Roller Pottery (Mnogovalikovaya) culture. However, the axes from "Treasure L" from Troy seem closer and more important, as well as those from the Borodino treasure/hoard. Judging by the radiocarbon dates from Monteoru Culture sites characterized by pottery of the styles Ic4-Ic3, the layer Zănoaga IIa and the axe-fragment can be dated to the period 2400-2200 BC, a date which would, generally, correspond to the dating of "Treasure L" from Troy.

(*Translated from Romanian by N. Boroffka*)

The list of the plans

Pl. 1. Dwelling complex from Năeni-*Zănoaga*, topographic elevation
Pl. 2. Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2. General plan of the excavations.
Pl. 3. Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 – S. IV I plan.
Pl. 4. Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2, S. IV I, northern profile.
Pl. 5. Stone axe, Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2, S. IV I.
Pl. 6. Pottery from Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 from Zănoaga IIa layer.
Pl. 7. Pottery from Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 from Zănoaga IIa layer.
Pl. 8. Pottery from Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 from Zănoaga IIa layer.
Pl. 9. Stone axes from Borodino hoard (after Kaiser 1997).
Pl. 10. Stone axes: 1-4. „Treasure L" from Troy (after Kaiser 1997); 5. Krivoj Rog – Privorotanja Balka (after Kaiser 1997); 6. Popovka (after Äyräpää 1933).
Pl. 11. Stone axes: 1. Momchilgrad (after Minkov 2015); 2. Samara Museum (after Kaiser 1977); 3. Brestak (after Minkov 2015); 4. Poiana (after Dunăreanu-Vulpe 1936); 5. Bezerka (after Sergeev 1955).
Pl. 12. Axes: 1. Perşinari-silver (after Vulpe 1997); 2. Cosmeşti-copper (after Vulpe 1997); 3. Balabino-stone (after Klochko 2001); 4. Beryzovsky II-stone (after Lifanov 2012); 5. Rajgorodka (after Sanzharov 1988).
Pl. 13. Map with the localities mentioned in text.

BIBLIOGRAFIE

Äyräpää 1933 - A. Äyräpää, *Über die Streitaxtkulturen in Russland. Studien über die Verbreitung neolitischer Elemente aus Mitteleuropa nach Osten*, ESA, 8, 1933.

Bachhuber 2009 - C. Bachhuber, *The Treasure Deposits of Troy: rethinking crisis and agency on the Early Bronze Age citadel*, AS, 59, p. 1-18.

Dunăreanu-Vulpe 1938 - E. Dunăreanu-Vulpe, *La nécropole de l'âge du bronze de Poiana*, Dacia 5-6, 1935-1936, p. 151-167.

Kaiser 1997 - E. Kaiser, *Der Hort von Borodino. Kritische Anmerkungen zu einem berühmten bronzeitilichen Schatzfund aus dem nordwestlichen Schwarzmeergebiet*, UPA, Band 44, Bonn.

Kaiser 2003 - E. Kaiser, *Studien zur Katakombengrabkultur zwischen Dnepr und Prut*, Archäologie in Eurasiein, Band 14, Mainz am Rhein.

Klochko 2001 - V. I. Klochko, *Weaponry of societies of the Northern Pontic culture circle: 5000-700 BC*, Baltic-Pontic Studies, 10, Poznan.

Kritsova-Grakova 1949 - O. A. Kritsova-Grakova, *Bessarabskij Klad*, Trudy Gosudarstvennogo Istoričeskogo Muzeja, p. 5-28.

Kromer *et al.* 2003 - B. Kromer, M. Korfmann, P. Jablonka, *Heidelberg radiocarbon dates for Troia I to VIII and Kumtepe*, în G. A. Wagner, E. Pernicka, H.-P. Uerpmann (eds.), *Troia und Troad. Scientific Approaches*, Berlin-Heidelberg, p. 43-54.

Lifanov, Lomeiko 2012 - N.A. Lifanov, P.V. Lomeiko P.V., *Kurgannyj mogil'nik epohi pozdney bronzy Berezovskiy II*, în M. A. Turetskij (ed.) *Bronzovyi vek Epoha geroev*, Samara, p. 158-178.

Minkov 2015 - P. Minkov, *Ukrasena kamenna bradva ot rannata Bronzova Epokha ot raĭona na Brestak, Varnensko*, în *Bŭlgariya v evropeiškata kultura, nauka, obrazovanle, religiya I*, Shumen, p. 69-78.

Mirčev 1969 - M. Mirčev, *Rannotrakijski selišta pri s. Brestak, Varnensko*, Izvestija na Narodnija Muzej Varna, 5 (20), p. 109-111.

Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 1994-1995 - I. Motzoi-Chicideanu, M. Şandor-Chicideanu, *Ein bronzezeitliches Grab aus Năeni-Zănoaga*, Dacia N.S. 38-39, p. 19- 40.

Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 1999 - I. Motzoi-Chicideanu, M. Şandor-Chicideanu, *Cercetările arheologice de la Năeni-Zănoaga (jud. Buzău). Campaniile 1982-1986, 1988-1993 şi 1996*, MCA, S.N., 1, p. 69-97.

Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 2015 - I. Motzoi-Chicideanu, M. Şandor-Chicideanu, *Câteva date noi privind cronologia culturii Monteoru*, Mousaios, 20, p. 9-53.

Pâslaru 2006 - I. Pâslaru, *Cultura Delacău-Babino*, Mangalia, 2006.

Sava 1991 - E. Sava, *Relaţii între cultura Mnogovalikovaia dintre Nistru şi Prut şi cultura Monteoru*, Thraco-Dacica, 12, p. 15-38.

Sanzharov 1988 - S.N. Sanzharov, *Pogrebeniya donetskoy katakombnoy kul'tury s igral'nymi kostyami*, SA, 1, p. 140-168.

Schmidt 1902 - H. Schmidt, *Heinrich Schliemann's Sammlung trojanischer Altertümer*, Berlin.

Sergeev 1955 - G.P. Sergeev, *Nefrtovyi topor iz okrestnostei s. Berezka*, Materialy i soobščenija, 5, p. 114-115.

Tolstikow, Trejster 1996 - W.P. Tolstikow, M. Trejster, *Der Schatz aus Troja. Schliemann und der Mythos des Priamos-Goldes*, Katalogbuch Ausstelung in Moscau 1996/1997, Stuttgart/Zürich.

Trifonov 2001 - V. A. Trifonov, *Popravki k absolyu tnoy khronologii kul'tur epokhi eneolita-sredney bronzy kavkaza, stepnoy i lesostepnoy zon vostochnoy yevropy (po dannym radiouglerodnogo datirovaniya)*, în *Bronzovyy vek Vostochnoy Yevropy: kharakteristika kul'tur, khronologiya i periodizatsiya: materialy mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii "K stoletiyu periodizatsii V.A. Gorodtsova bronzovogo veka yuzhnoy poloviny Vostochnoy Yevropy": 23-28 aprelya 2001*, Samara, p. 71-82.

Vulpe 1975 - Al. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien* II, PBFI X/5, München.

Vulpe 1995 - Al. Vulpe, *Der Schatz von Perşinari in Süudrumänien*, în A. Jockenhovel (ed), *Festschrift für Hermann Müller-Karpe zum 70 Geburtstag*, Bonn, p. 43-60.

Vulpe 1997 - Al. Vulpe, *Tezaurul de la Perşinari. O nouă prezentare*, CCDJ, 15, p. 265-301.

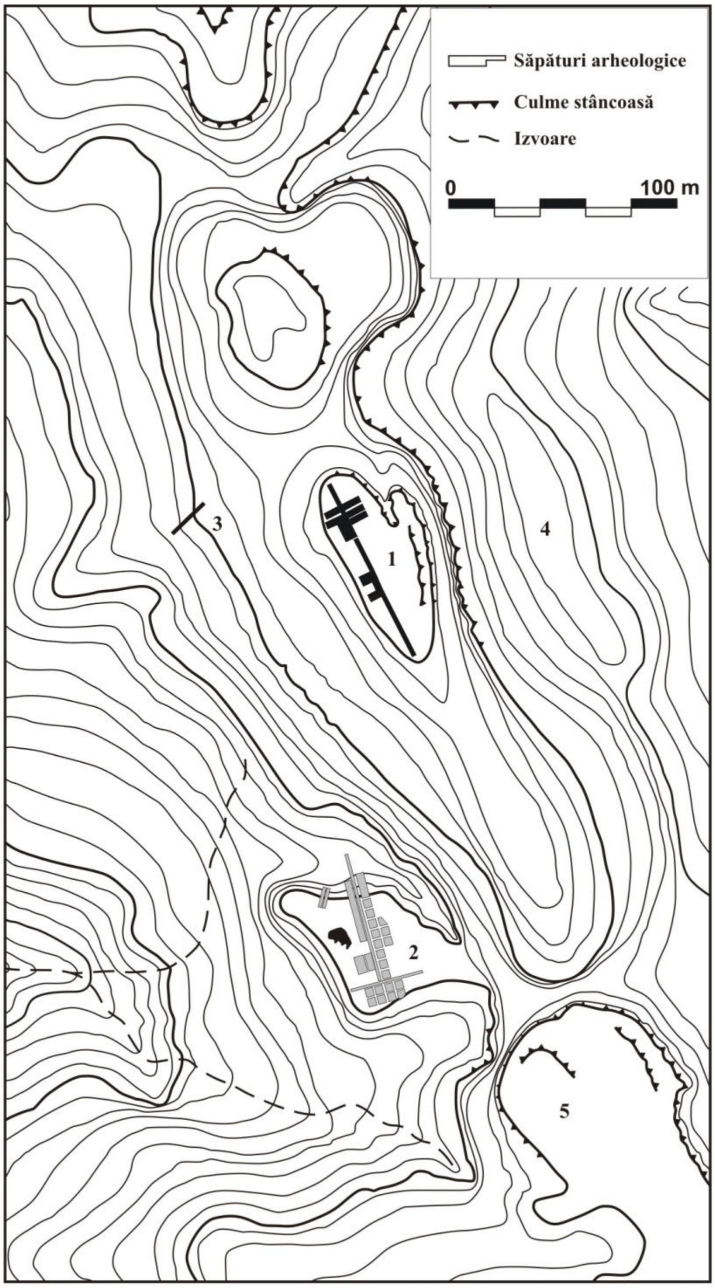

Pl. 1. Complexul de locuire de la Năeni-*Zănoaga*, ridicare topografică.

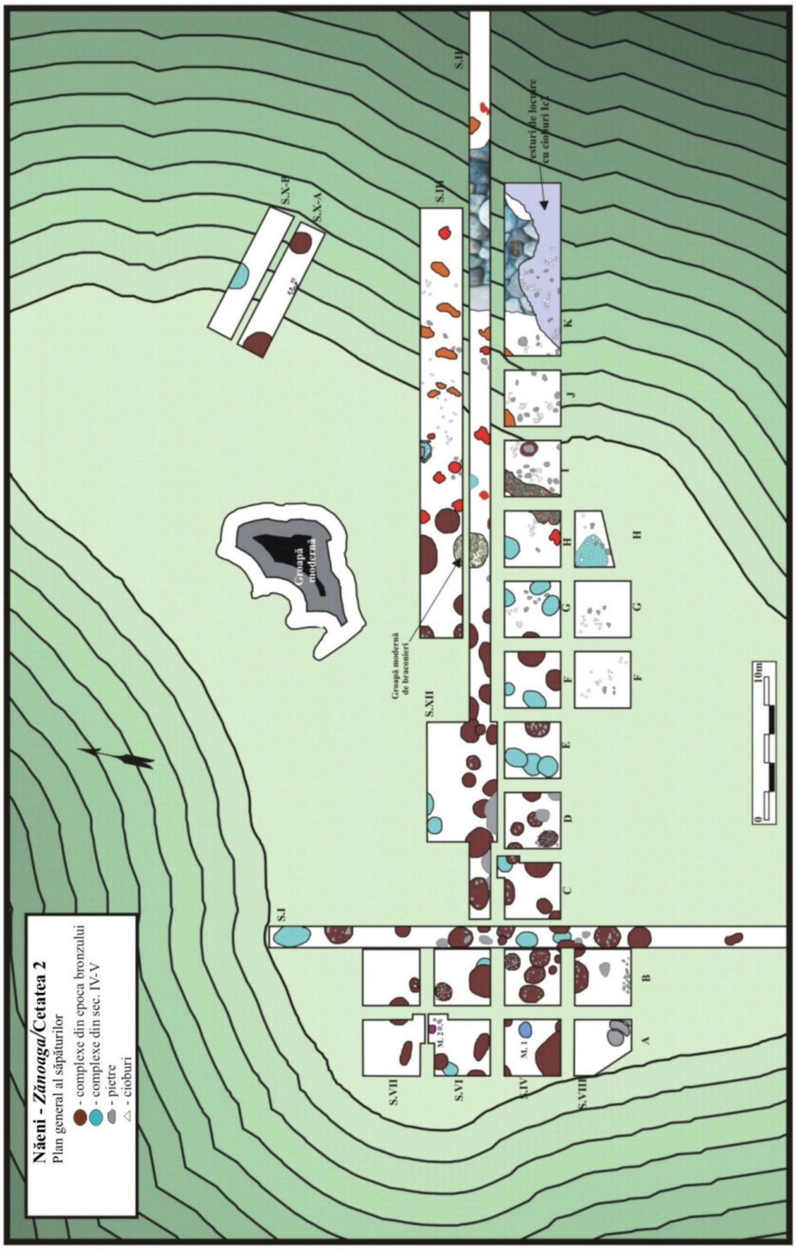

Pl. 2. Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2. Planul general al săpăturilor.

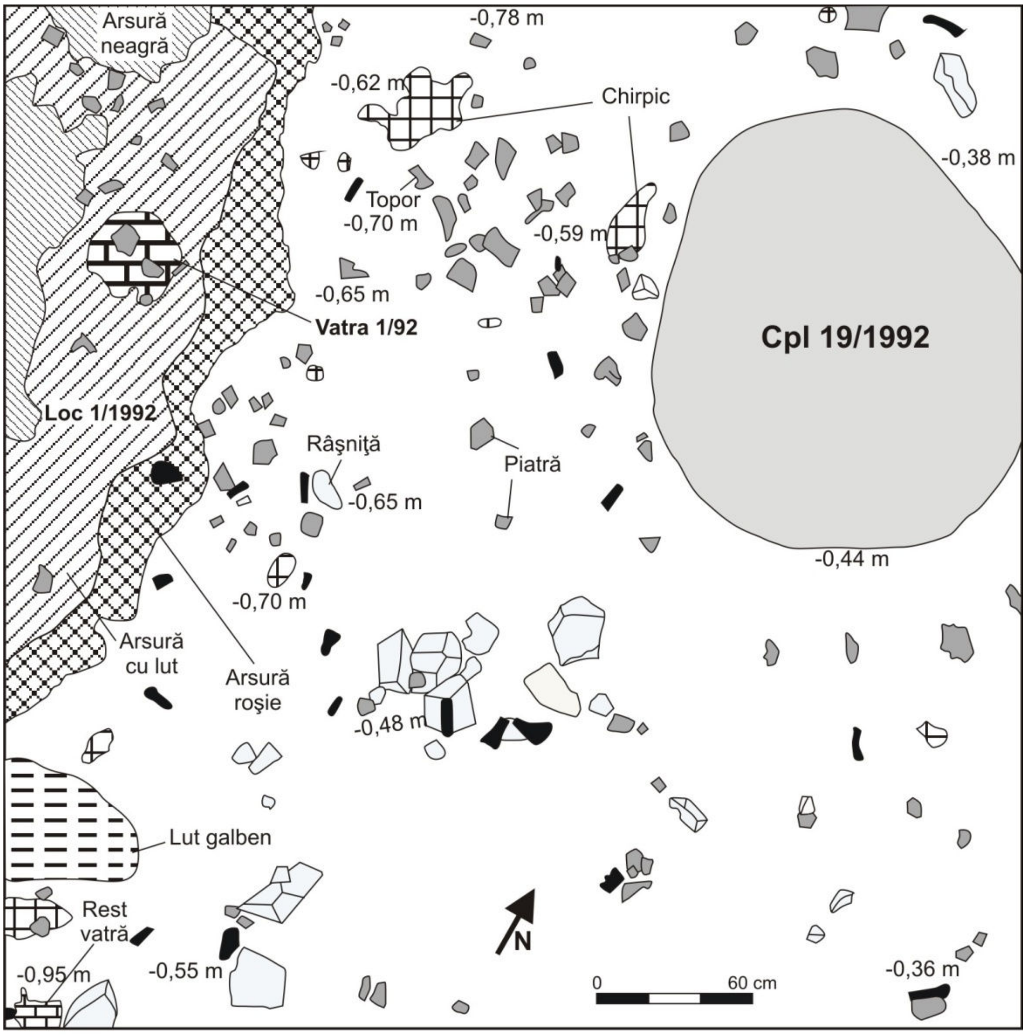

Pl. 3. Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 – S. IV I plan.

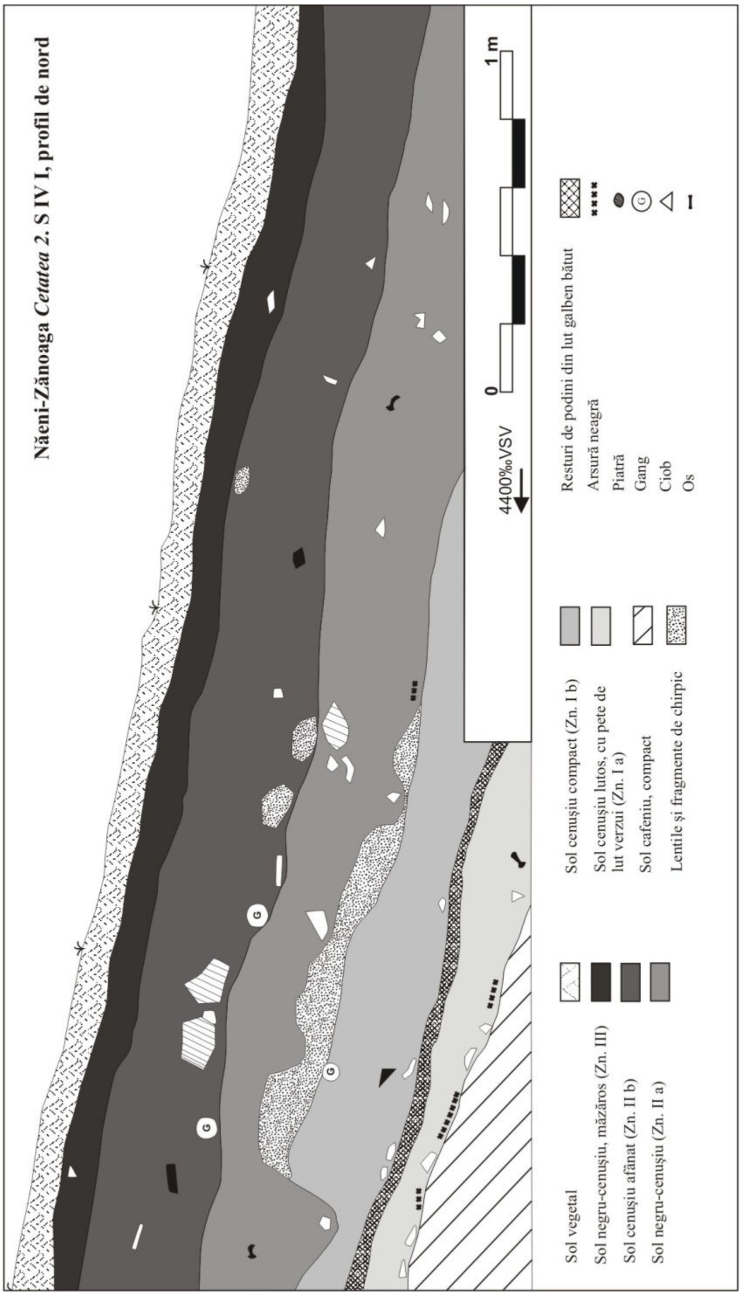

Pl. 4. Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2, S. IV I, profilul de nord.

1

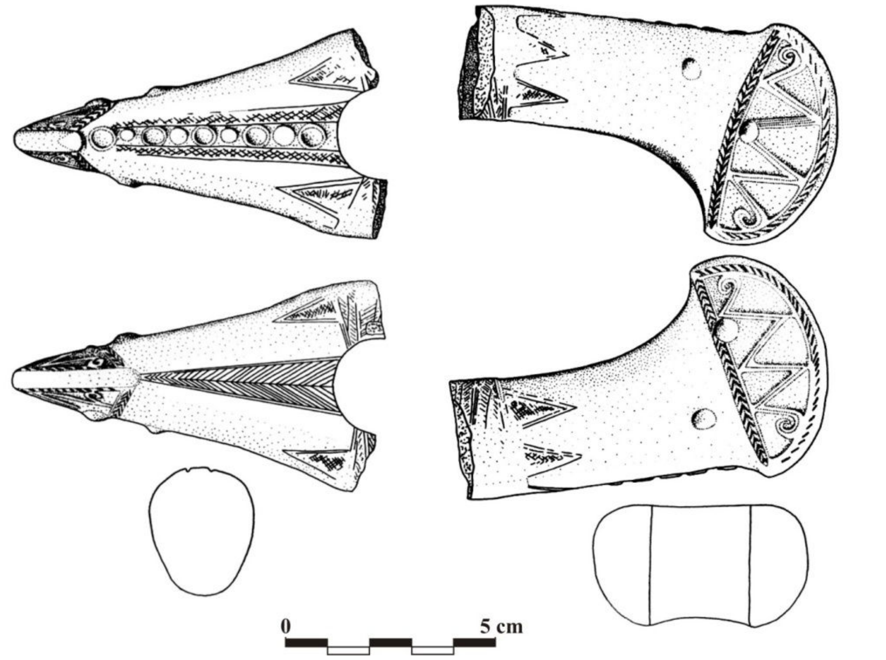

2

Pl. 5. Topor de piatră, Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2, S. IV I.

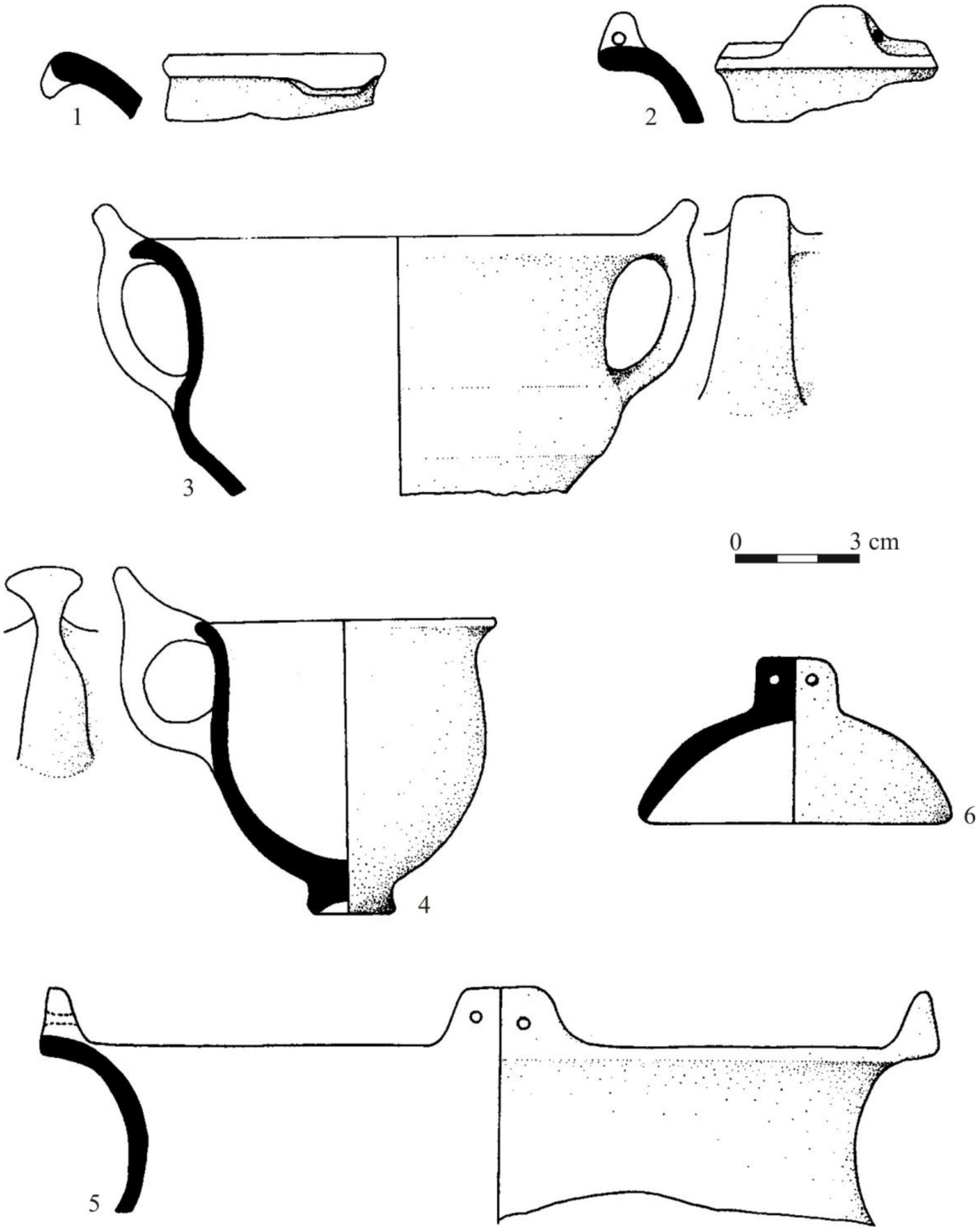

Pl. 6. Ceramică de la Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 din stratul Zănoaga IIa.

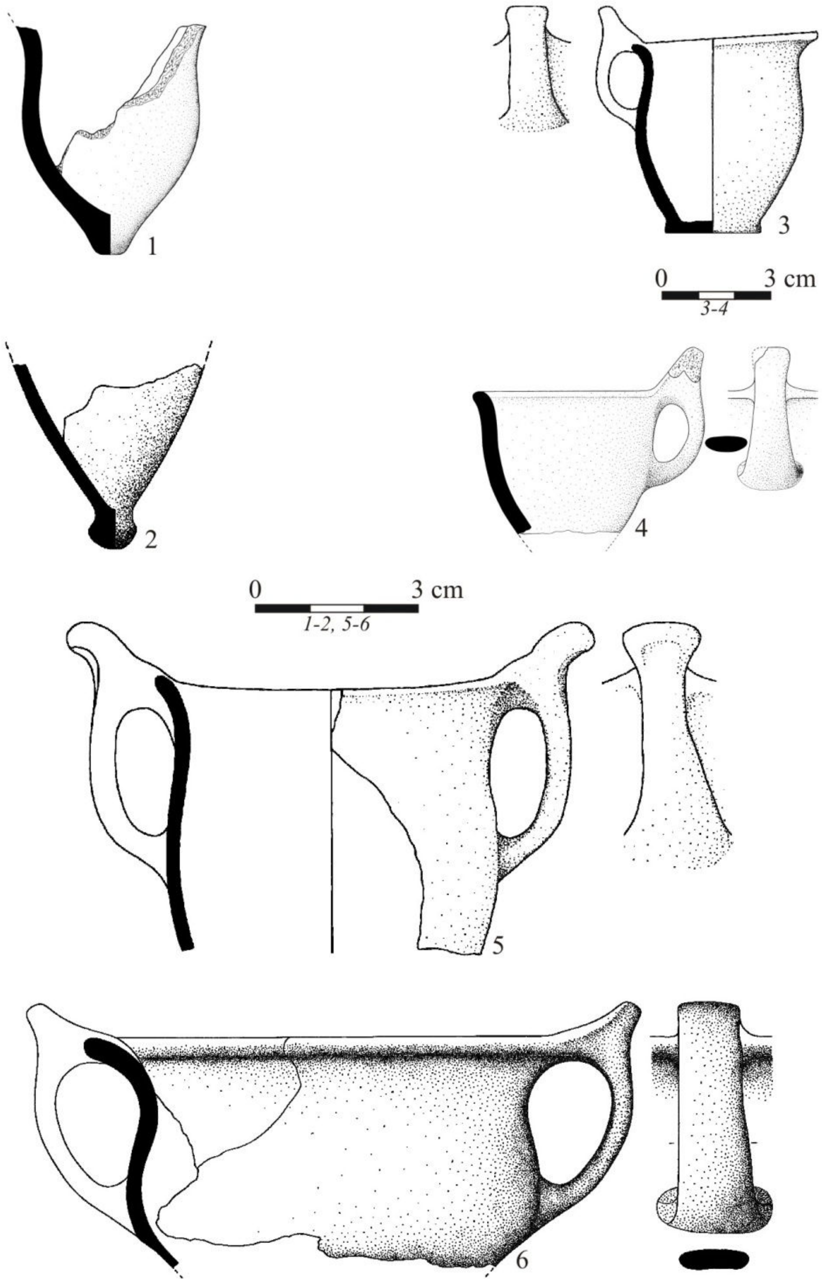

Pl. 7. Ceramică de la Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 din stratul Zănoaga IIa.

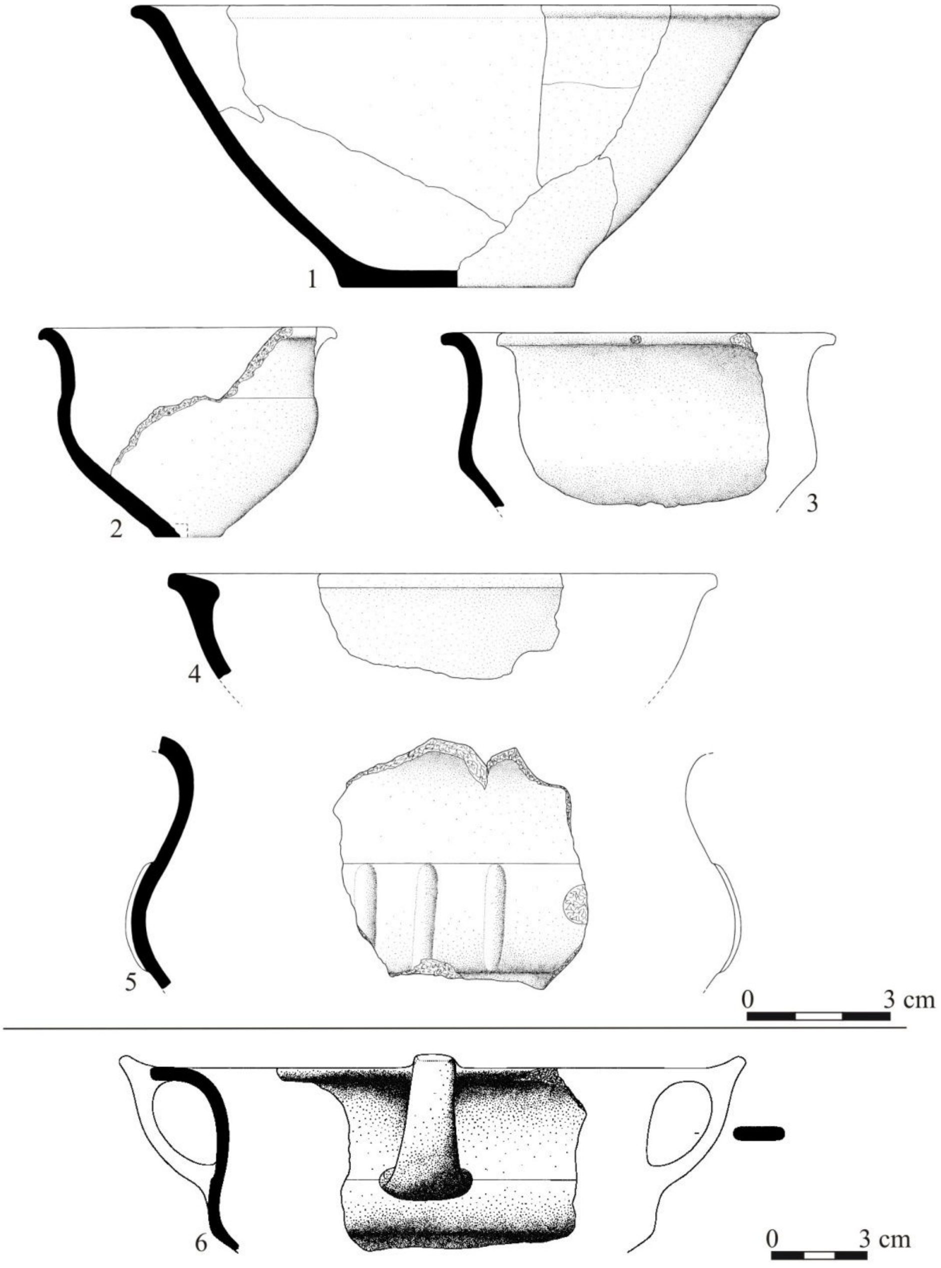

Pl. 8. Ceramică de la Năeni-*Zănoaga* / Cetatea 2 din stratul Zănoaga IIa.

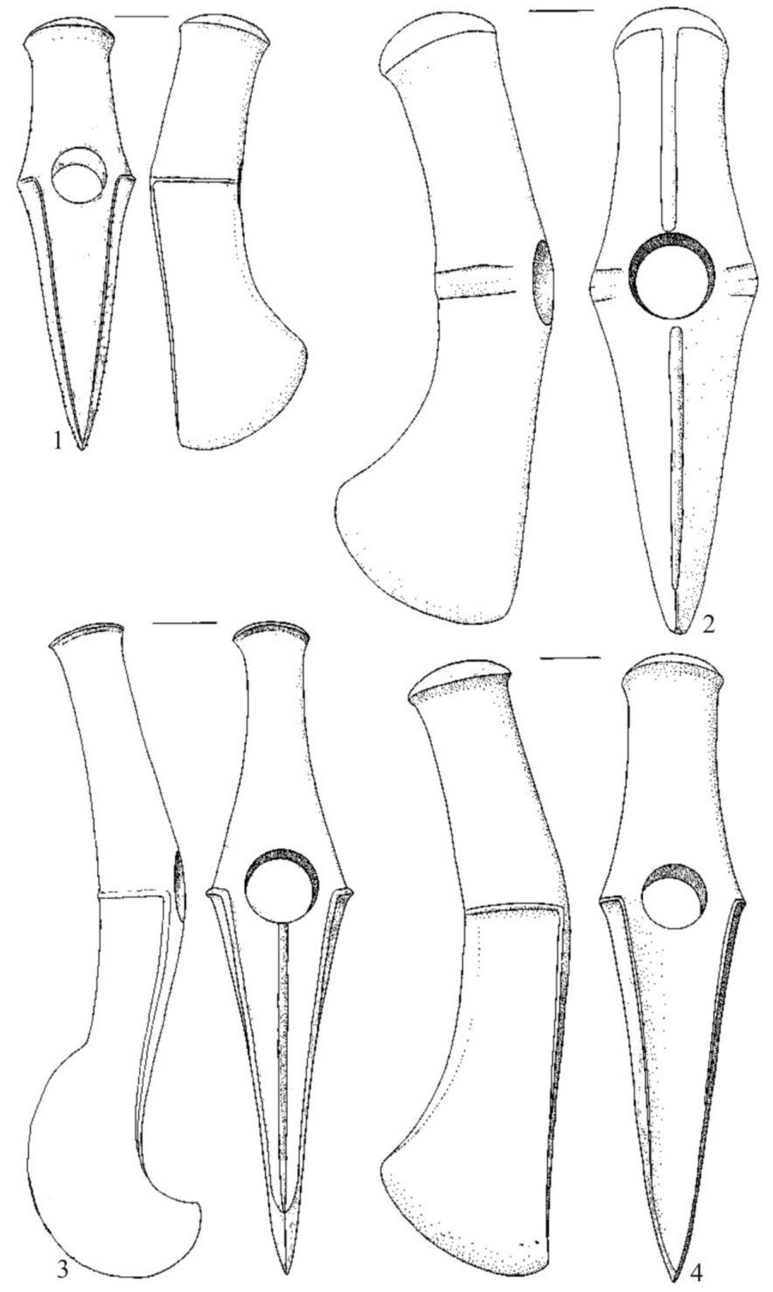

Pl. 9. Topoare de piatră din tezaurul de la Borodino (după Kaiser 1997).

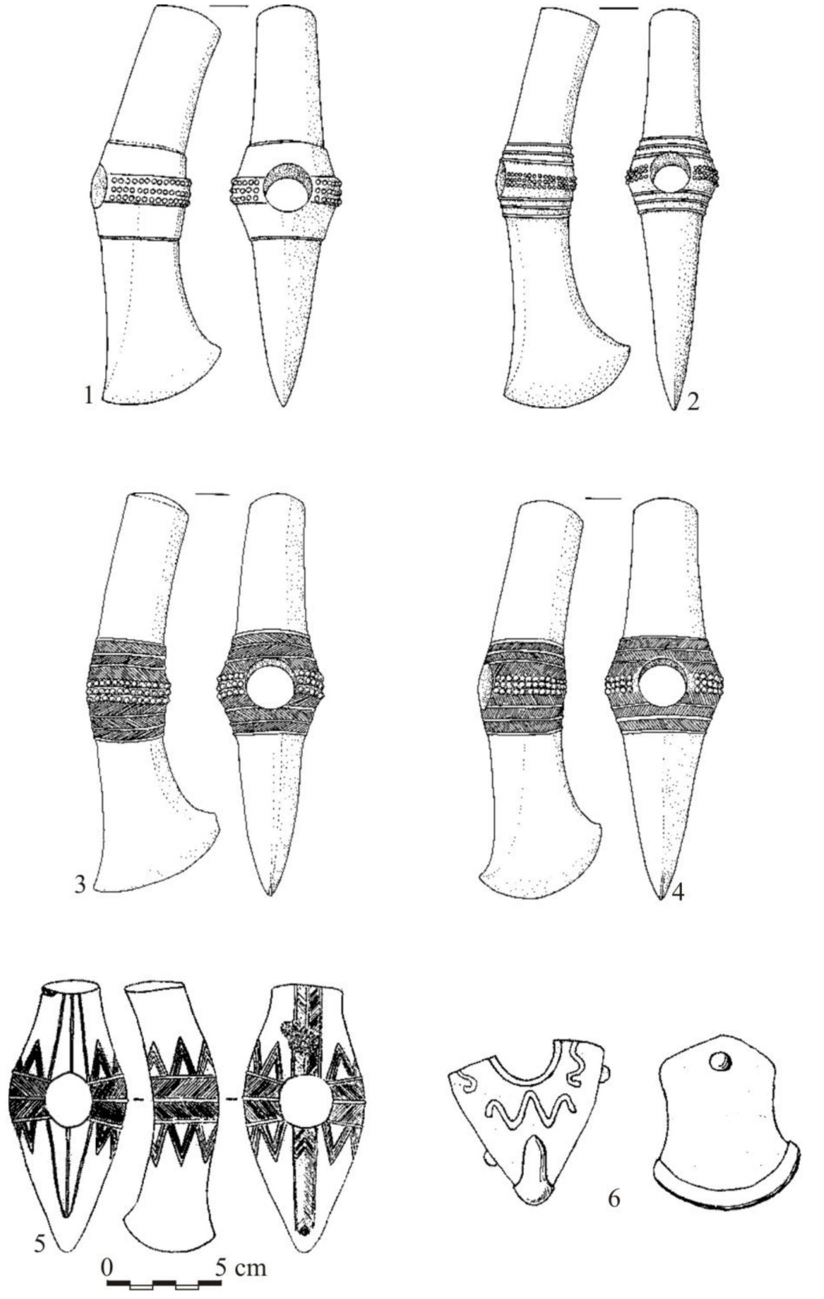

Pl. 10. Topoare de piatră: 1-4. Tezaurul L de la Troia (după Kaiser 1997); 5. Krivoj Rog – Privorotanja Balka (după Kaiser 1997); 6. Popovka (după Äyräpää 1933).

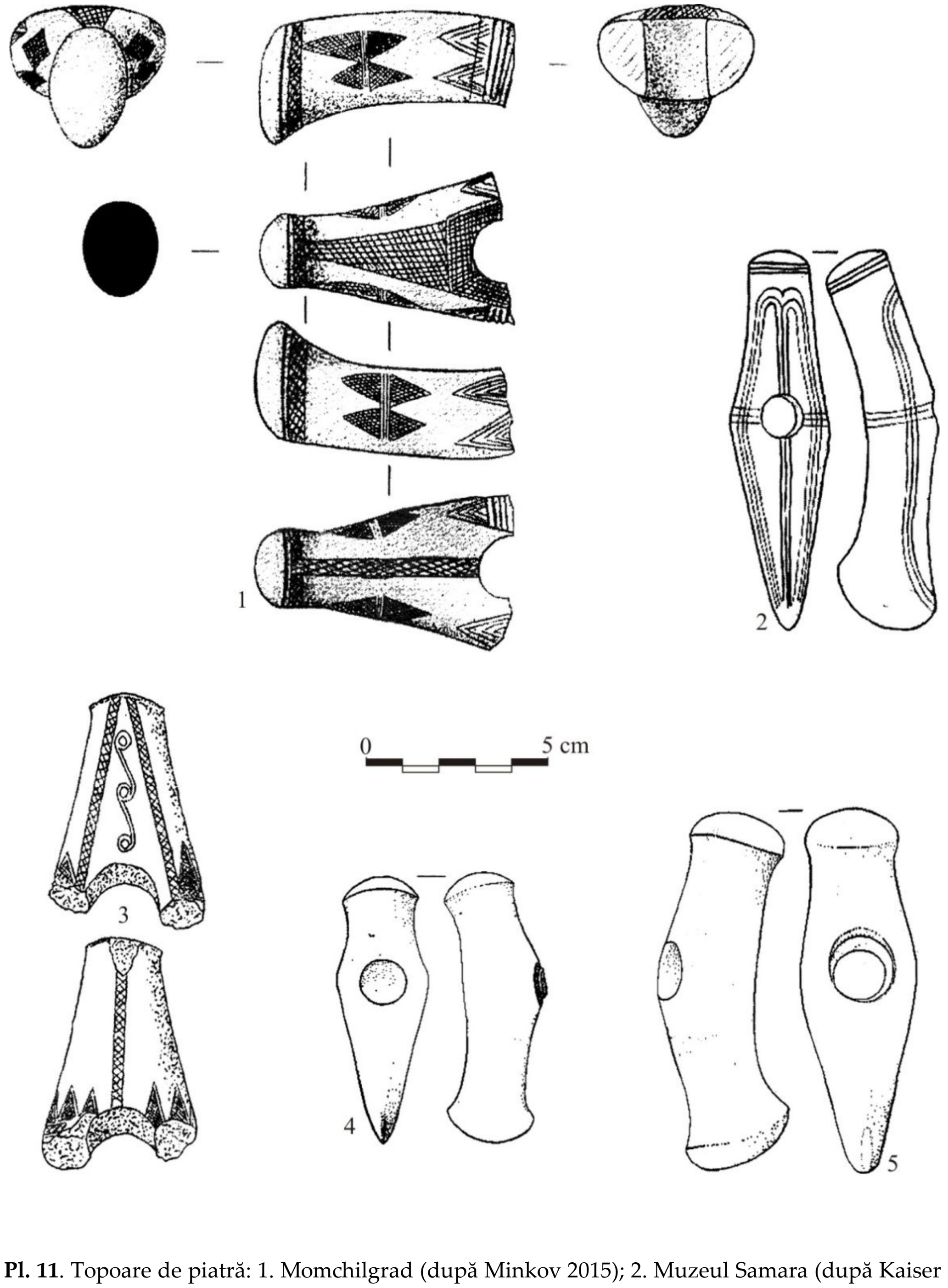

Pl. 11. Topoare de piatră: 1. Momchilgrad (după Minkov 2015); 2. Muzeul Samara (după Kaiser 1977); 3. Brestak (după Minkov 2015); 4. Poiana (după Dunăreanu-Vulpe 1936); 5. Bezerka (după Sergeev 1955).

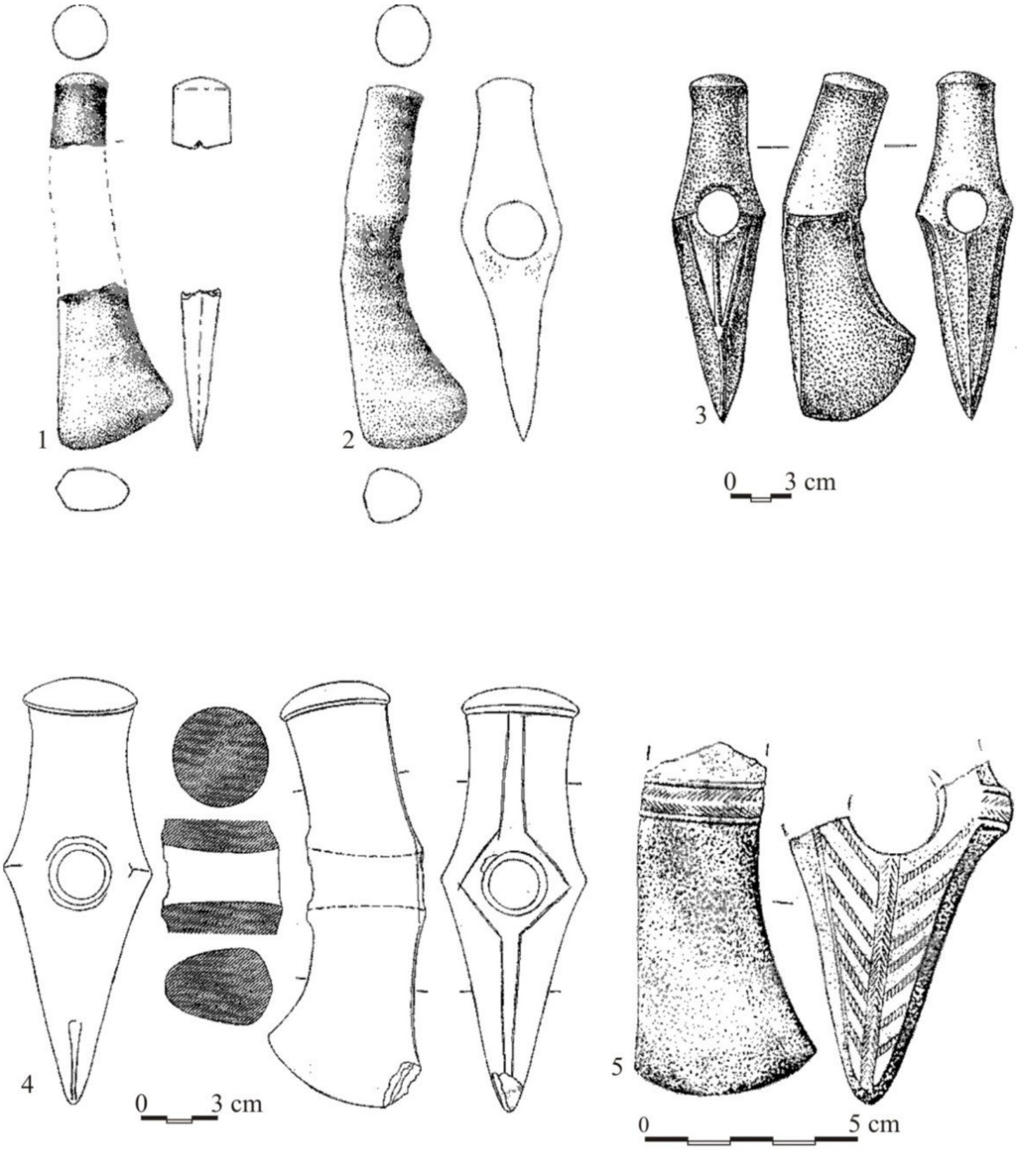

Pl. 12. Topoare: 1. Perşinari-argint (după Vulpe 1997); 2. Cosmeşti-cupru (după Vulpe 1997); 3. Balabino-piatră (după Klochko 2001); 4. Beryzovsky II-piatră (după Lifanov 2012); 5. Rajgorodka (după Sanzharov 1988).

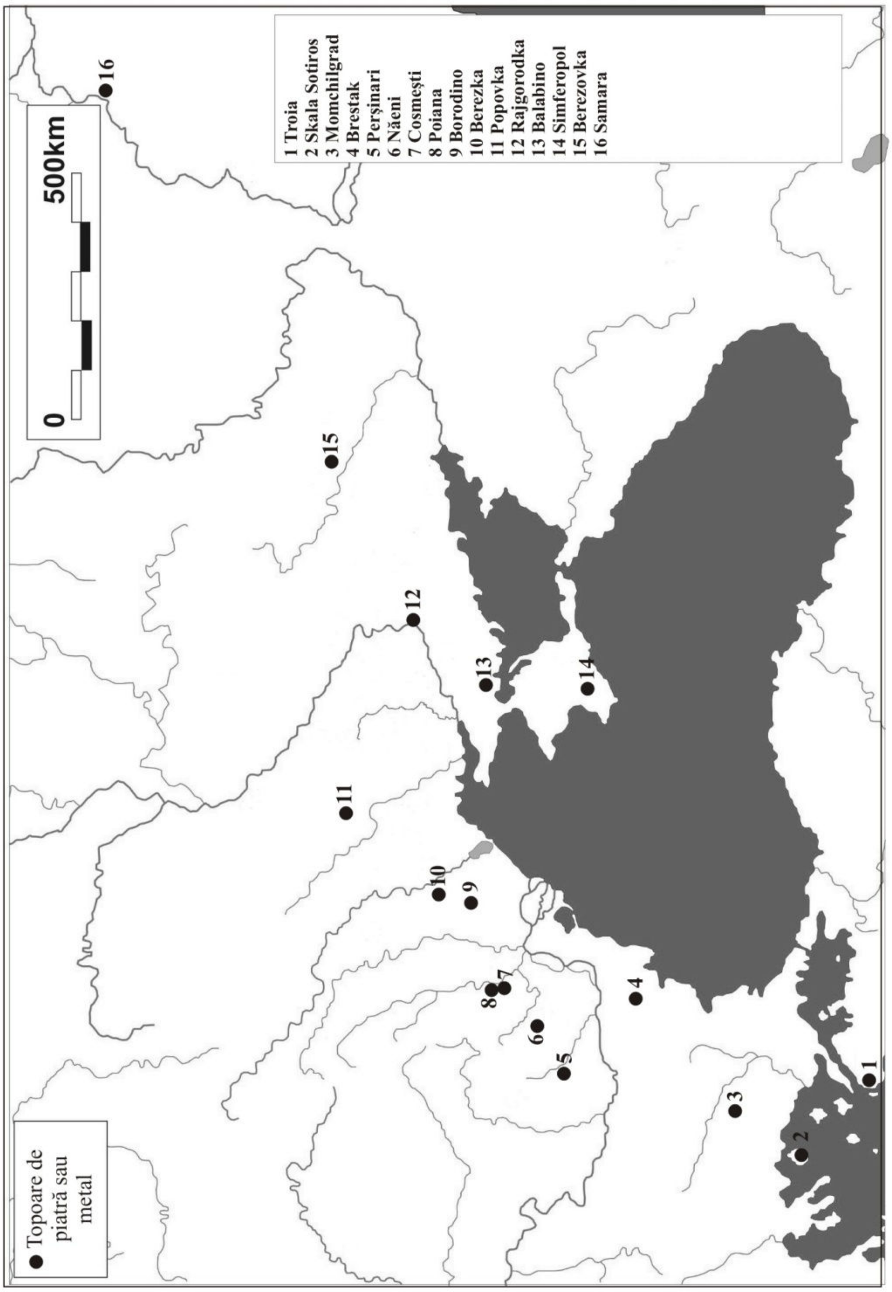

Pl. 13. Hartă cu localităţile menţionate în text.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 93-119

CREVEDIA MARE – *PUŢUL RUDARULUI*. RAPORT DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ

Eugen-Marius CONSTANTINESCU

Cuvinte cheie: cercetare preventivă, râul Neajlov, judeţul Giurgiu, cultura Tei
Keywords: rescue excavation, Neajlov river, Giurgiu county, Tei culture

I. Introducere

Cercetarea arheologică preventivă a terenului situat în comuna Crevedia Mare, sat Crevedia Mare, punct Puţul Rudarului, judeţul Giurgiu, s-a făcut în urma cererii domnului Enache Constantin, proprietarul terenului şi beneficiarul documentaţiei *Construire staţie distribuţie carburanţi cu magazin propriu și alimentaţie publică incluse, SKID GPL, amenajare teren, împrejmuire și utilități*, pentru care a solicitat Direcţiei Judeţene pentru Cultură Giurgiu emiterea unui aviz pentru implementarea proiectului, conform prevederilor legale în vigoare.

Avizul a fost solicitat deoarece în momentul în care proprietarul a început terasarea terenului în vederea implementării proiectului menţionat au fost descoperite întâmplător complexe arheologice care conţineau fragmente ceramice de aspect antic.

Urmare acestei descoperiri, Primăria Crevedia Mare a oprit executarea lucrărilor şi i-a cerut proprietarului terenului să se adreseze Direcţiei Judeţene pentru Cultură Giurgiu pentru obţinerea avizului prevăzut de lege. Direcţia Judeţeană pentru Cultură Giurgiu, prin Avizul nr. 1246 din 27.07.2017, a recomandat completarea documentaţiei înregistrate cu *Documentaţia privind cercetarea arheologică preventivă executată pentru eliberarea terenului de sarcină arheologică*. Conform prevederilor legale, cercetarea arheologică preventivă a vestigiilor arheologice din punctul *Puţul Rudarului* trebuie să se facă de un arheolog specialist sau expert.

Ca urmare, domnul Enache Constantin s-a adresat Muzeului Naţional de Istorie a României care i-a propus un deviz de lucrări pe care proprietarul nu l-a putut susţine. Apoi beneficiarul s-a adresat Muzeului Judeţean Buzău, care, prin adresa nr. 1568 din 28.07.2017, i-a comunicat că nu are posibilitatea de a executa cercetarea respectivă. Acelaşi răspuns l-a primit beneficiarul de la Muzeul Judeţean „Teohari Antonescu" Giurgiu, care nu are încadrat un arheolog specialist.

În această situaţie beneficiarul s-a adresat P.F.A Constantinescu Eugen – Marius, expert arheolog, C.S. I, cu care a încheiat Contractul de prestare servicii nr. 1

din 28 iulie 2017, având ca obiect *cercetarea arheologică preventivă şi elaborarea documentaţiei în vederea obţinerii certificatului de descărcare de sarcină arheologică a terenului deţinut de beneficiar în comuna Crevedia Mare, judeţul Giurgiu, punct Puţul Rudarului*.

În vederea executării cercetării arheologice preventive pe terenul amintit, s-a încheiat protocolul de colaborare nr. 859/09.08.2017 între P.F.A. Constantinescu Eugen – Marius şi Muzeul Judeţean „Teohari Antonescu" Giurgiu.

În baza contractului încheiat cu beneficiarul şi a protocolului de colaborare încheiat cu Muzeul Judeţean „Teohari Antonescu" Giurgiu, semnatarul acestor rânduri a solicitat Ministerului Culturii şi Identităţii Naţionale şi a obţinut Autorizaţia pentru Cercetare Arheologică Preventivă nr. 289 din 06.09.2017.

În baza acestei Autorizaţii, luni, 18 septembrie 2017, s-a început cercetarea arheologică preventivă pe terenul deţinut de Enache Constantin în punctul *Puţul Rudarului* din comuna Crevedia Mare, judeţul Giurgiu.

Prezentul raport prezintă rezultatele cercetărilor, descrierea săpăturii, metoda de cercetare folosită, situaţia stratigrafică şi ilustraţia aferentă.

II. Cadrul geografic

Comuna Crevedia Mare, din judeţul Giurgiu este aşezată într-o zonă de câmpie situată la sud de Platforma Getică, respectiv în Câmpia Găvanu – Burdea, pe terasa majoră a Neajlovului, fiind străbătută de la sud spre nord de DN 61 Giurgiu – Găeşti. Teritoriul său are diferenţe de nivel de peste 25 de metri între sudul comunei, în valea Neajlovului lângă Cetatea Fetei, respectiv 96 m, şi nordul acesteia, 122 m altitudinea platoului pe care se află satul Sfântu Gheorghe, punctul cel mai înalt de pe teritoriul comunei Crevedia Mare.

Axul geografic al comunei îl constituie râul Neajlov care datorită diferenţei de nivel menţionată mai sus, 24 m pe distanţa de 9 km, între satele Priboiu în nord şi Dealu în sud, respectiv 0,15%, are un curs leneş şi sinuos, formând băltiri mlăştinoase, smârcuri şi grinduri cu suprafeţe variabile în lunca sa largă.

Satele comunei sunt amplasate pe terase mai mult sau mai puţin înclinate, cele mai multe ferite de inundaţii, cu diferenţe de nivel de 5-6 / 25 / 28 m. Zonele cele mai înalte sunt dealurile Obaia, Împărăteasa şi Cetatea Fetei. Unele cartiere ale satelor Crevedia Mică, Crevedia Mare şi Dealu, cele amplasate spre albia Neajlovului la vest de şoseaua D N 61 Giurgiu – Găeşti, sunt mai expuse, diferenţa de nivel între terasele pe care se află gospodăriile şi cursul Neajlovului fiind de numai 5 - 6 m, care, în cazul unor inundaţii mai mari, poate fi depăşită (Pl. II).

La est, comuna Crevedia Mare este străjuită de pădurea Căscioreanca, spre satele Malu Spart şi Suseni din oraşul Bolintin Vale, la vest, pe dreapta Neajlovului, se află pădurea Mierla, iar la vest de satul Sfântu Gheorghe se află un alt pâlc din vechii codrii ai Deliormanului. Aceste pâlcuri de pădure influenţează pozitiv clima comunei.

Punctul *Puţul Rudarului* se află la sud de satul reşedinţă de comună, la intersecţia D N 61 Giurgiu – Găeşti cu D J 601 Bolintin Vale – Videle (Pl. I, II), pe a

doua terasă a Neajlovului, cu altitudinea de 98-107 m faţă de nivelul Mării Negre, pe care este aşezat şi satul Dealu.

Situat faţă în faţă cu botul de terasă pe care se află situl arheologic *Cetatea Fetei*, Cod LMI GR-I-s-B-14775, de pe malul drept al Neajlovului şi la circa 500 m est de acesta, terenul deţinut de beneficiarul Enache Constantin, în suprafaţă de 28.825 mp, este amplasat la capătul de sud-vest al unui bot de terasă desprins din terasa majoră de pe stânga Neajlovului prin acţiunea unor torenţi (Pl. III). Botul de terasă se ridică cu 6-8 m peste nivelul terenului respectiv (Pl. II). Acest bot de terasă a fost separat din terasa majoră de pe stânga Neajlovului de doi torenţi care au săpat şi cărat pământul lăsând în urmă două văi adânci de 1-3 m spre platoul terasei şi de 8-10 m spre baza acesteia, cu lărgimi ce variază între 40-60 m cea de pe latura de nord, pe care a fost amenajat DJ 601 Videle – Bolintin Vale, şi între 80-100 m cea de pe latura de sud (Pl. II). Spre marginea de vest a terasei torentul de pe latura de sud a săpat o gură de evacuare cu deschiderea de 1,5 m la bază şi adâncă de 0,80-0,90 m, localizată în secţiunea S I (Fig. 6 / 1), iar cea de pe latura de nord a săpat o vale / groapă largă de 6-14 m, adâncă de peste 5 m şi lungă de peste 60 m, umplută de proprietar, în anii 2013 – 2014, cu pământ decapat din zona centrală a terenului (Fig. 2).

Coordonatele geografice ale sitului sunt:

a. latitudine: limită N: 44°25′0.79′′; limită S: 44° 25′1.85′′

b. longitudine: limită V: 27°38′0.79′′; limită E: 25° 38′9.77′′

Înregistrarea datelor s-a făcut cu un aparat GPS etrex - Garmin.

III. Istoricul cercetării

Primele vestigii arheologice provenind din situl *Puţul Rudarului*, pe terenul lui Enache Constantin, au fost descoperite întâmplător în vara anului 2015, în timp ce proprietarul terenului excava pământ din buza de vest a botului de terasă aflat în colţul de nord-est al proprietăţii sale (Fig. 5/1, 2) şi din zona mai înaltă a terenului (Pl. III) pentru a umple groapa săpată de torentul de pe latura de nord (vezi mai sus), urmărind să niveleze suprafaţa în vederea amplasării unor construcţii prevăzute de proiectul *Construire stație distribuție carburanți cu magazin propriu și alimentație publică incluse, SKID GPL, amenajare teren, împrejmuire și utilități*.

Odată cu pământul scos din excavaţii au fost antrenate unele materiale arheologice – ceramică, chirpici – datând din epoca bronzului, provenind din trei gropi apărute în profilul excavaţiei.

În urma acestei descoperiri, Primăria comunei Crevedia Mare a oprit executarea lucrărilor şi a cerut proprietarului să obţină o *Expertiză arheologică de teren* prevăzută de lege. Întrucât în acea perioadă eu elaboram *Studiul istoric* pentru fundamentarea P.U.G. – ului comunei Crevedia Mare, am fost solicitat şi am făcut expertiza cerută, rezultatele fiind menţionate în *Raportul de expertiză arheologică de teren* depus la Primăria comunei. În baza acelui raport de expertiză, Primăria Crevedia Mare i-a solicitat proprietarului terenului să obţină avizul Direcţiei Judeţene pentru Cultură

Giurgiu, care, la rândul său, a cerut executarea cercetării arheologice preventive în vederea obţinerii Certificatului de eliberare de sarcină arheologică a terenului.

În vederea descărcării de sarcină arheologică şi pentru cercetarea întregii suprafețe a terenului au fost săpate șapte secțiuni paralele, notate cu sigle de la S I la S 7 și au fost deschise şase casete de cercetare, notate cu siglele CAS 1, CAS 2, CAS 3, CAS 4, CAS 5, CAS 6 (Pl. IV).

Secţiunile, cu dimensiunile de mai jos, au fost amplasate astfel:

- S I, amplasată la est de şoseaua DN 61 Giurgiu – Găeşti, la distanţă de 10,00 / 11,30 m de aceasta, cu dimensiunile S I = 114,00 x 2,00 = 228,00 mp. Orientarea 400 N-NE – 2200 S-SV;
- S II = 132,50 x 1,00 = 132,50 mp, amplasată la 25,00 m est de S I;
- S III = 159,00 x 1,00 = 159,00 mp, amplasată la 25,00 m est de S II;
- S 4 = 180,00 x 1,00 = 180,00 mp, amplasată la 35,00 m est de S III;
- S 5 = 162,00 x 1,00 = 162,00 mp, amplasată la 20,00 m est de S 4;
- S 6 = 111,00 x 1,00 = 111,00 mp, amplasată la 30 m est de S 5;
- S 7 = 113,50 x 1,00 = 113,50 mp, amplasată la 23,00 m est de S 6;

Suprafaţa totală a secţiunilor = 1086,00 mp (Pl. IV).

Caroierea secţiunilor s-a făcut la 2,00 m.

În secţiunile S I, S II şi S 5 au fost localizate obiective arheologice, pentru cercetarea cărora am deschis şase casete, cu dimensiunile următoare:

CAS 1 = 1,90 x 10,50 m = 19,95 mp, amplasată pe latura de vest a S I, în carourile 14-19;

CAS 2 = 3,75 x 8,25 m = 30,54 mp, amplasată pe latura de est a S I, în carourile 14-18;

CAS 3 = 1,10 x 2,60 m = 2,86 mp, amplasată pe latura de vest a S II, în carourile 6-7;

CAS 4 = 1,40 x 2,70 m = 3,78 mp, amplasată pe latura de est a S II, în carourile 6-7;

CAS 5 = 1,14 x 8,00 m = 9,12 mp, amplasată pe latura de vest a S 5, în carourile 13-16;

CAS 6 = 1,70 x 8,00 m = 13,60 mp, amplasată pe latura de est a S 5, în carourile 13-16.

Suprafaţa totală a casetelor = 89,95 mp (Pl. II).

Pentru clarificarea problemelor legate de stratigrafia terenului în zona unde botul de terasă se ridică deasupra nivelului suprafeţei cercetate, am răzuit profilul de est al gropii săpate de proprietar (pentru a scoate pământ ca să umple groapa din colţul de nord-vest), pe o suprafaţă de 20,00 x 3,50 / 4,50 m, aproximativ 80,00 mp.

Suprafaţa totală cercetată prin secţiuni şi casete = 1086,00 + 89,95 = 1.175,95 mp. La aceasta se adaugă suprafaţa peretelui răzuit = 80,00 mp. În total a fost cercetată suprafaţa de 1.255,95 mp.

Stratigrafia

Pe baza celor 15 profile analizate a fost stabilită următoarea situație stratigrafică:

Botul de terasă care domină spre est terenul cercetat are, de sus în jos, următoarea stratigrafie:

- strat arabil = pământ negru, gros de 0,30 – 0,40 m; pe panta de sud-est gros de 0,10 – 0,15 m;

- strat de pământ brun cu nuanţe gălbui, gros de 1,20 – 1,80 m; pe panta de sud-est grosimea acestui strat creşte la 2,50 – 3,00 m;

- strat de pietriş mărunt rulat amestecat cu nisip cu bobul mare, gros de 0,20 – 0,30 m;

- strat de pământ galben – maroniu amestecat cu pietriş mărunt rulat, gros de 3,50 – 5,00 m (Fig. 5/2, 3)

În secţiunile şi casetele săpate s-a constatat că, anterior descoperirii primelor vestigii arheologice care au impus cercetarea arheologică preventivă, proprietarul terenului a decapat partea de la suprafaţa terenului, îndepărtând stratul vegetal şi o parte din suportul pe care se formase acesta – un pământ brun cu nuanţe gălbui (Fig. 1 /2; 3/1, 2; 4/1, 2), pământul decapat fiind depus parte în groapa săpată de torentul de pe latura de nord în colţul de nord-vest al terenului, parte într-o haldă înaltă de circa 4,50 m, amplasată în treimea de est a terenului (Pl. IV).

Ca urmare a faptului că în anii 2014 – 2016 proprietarul a cultivat cereale pe terenul în cauză, peste solul brun cu nuanţe gălbui s-a format un strat de pământ de culoare maroniu-cenuşie afânat, mult mai uşor de săpat decât solul brun cu nuanţe gălbui de dedesubt. În secţiunea S I acest strat are grosimea de 0,20 m în carourile 1 – 13, după care se subţiază la numai 0,10 m (vezi profilul secţiunii Pl. VIII/a). În celelalte secţiuni şi casete săpate solul arabil recent format are grosimea de 0,10 / 0,15 m.

În zona de nord şi nord-vest a proprietăţii s-a constatat depunerea în straturi succesive de pământ purtat, format din solul decapat de proprietar de pe cea mai mare parte a suprafeţei terenului (Pl. VIII/a; Fig. 2/1).

Solul brun cu nuanţe gălbui, întâlnit în toate secţiunile şi casetele săpate, este foarte dur şi greu de spart / săpat, ceea ce a făcut ca lucrările să dureze mult mai mult decât estimarea iniţială.

Complexe arheologice

În secţiunea S II, carourile 6-7, la adâncimea de 0,30 / 0,42 m, a fost localizată o locuinţă. Iniţial, aceasta s-a văzut sub forma unei aglomerări de chirpici şi cărbune (Fig. 3/2). Lucrătorul, neavând experienţă de săpătură, a afectat circa 0,60 m din latura de sud a locuinţei, partea care a apărut în secţiune. Locuinţa L 1, de formă cvasirotundă (Pl. V/b), semiîngropată, cu fundul albiat, a avut dimensiunile 2,17 x 2,15 m (diametru). Pe latura de vest avea amenajată o platformă cu 6-8 cm mai înaltă decât restul fundului locuinţei (Fig. 3/6).

În umplutura locuinţei, formată dintr-un pământ de culoare cenuşiu închis, s-au aflat numeroase fragmente ceramice din mai multe forme de vase: ceşti, vase borcan, vase bitronconice (Fig. 7, 8, 9, 10/2). Acestea provin din vase de culoare: neagră; cenuşie; cărămiziu-roşie; galbenă la exterior roşie la interior; galbenă la exterior neagră la

interior; galbenă la exterior cenuşie la interior; roşie la exterior neagră la interior. Au fost recoltate buze cu decor alveolat sau crestat, fragmente decorate cu şiruri de impresiuni ascuţite sau rotunde, cu bumbi în relief, cu alveole rotunde etc. (Fig. 8/2; 9/2). Toate vasele au fost lucrate la mână. Unele au urme de ardere secundară (Fig. 7/3, 4). În umplutura locuinţei a apărut o fusaiolă şi un fragment de fusaiolă (Fig. 7/2).

Fragmentele ceramice se aflau în umplutură cu 4-16 cm mai sus de fundul locuinţei, cele din partea de nord-est fiind chiar cu 20 - 22 cm mai sus (Pl. V/b; Fig. 3/3, 4, 5).

În umplutură se aflau şi numeroase fragmente de chirpici de lipitură (Fig. 10/2) şi de cărbune de lemn, ceea ce, alături de numeroasele fragmente ceramice, ne face să luăm în consideraţie faptul că locuinţa a fost, probabil, distrusă de un incendiu. De asemenea, au fost identificate două fragmente de chirpici de vatră portabilă (Fig. 6/3).

În secţiunea S 5, carourile 13-16, a apărut o locuinţă, L 2, de formă cvasidreptunghiulară, cu dimensiunile 5,60 x 1,75 m, cu latura de vest uşor curbată (Pl. VI; Fig. 4/3, 4). Partea păstrată a locuinţei se adâncea în sol cu 0,24 m în treimea de sud şi în cea de nord şi cu 0,44 m zona centrală (Pl. VII).

În umplutura de culoare neagră-cenuşie se aflau fragmente ceramice provenind de la mai multe forme de vase de culoare neagră, cărămizie, galbenă. Unele fragmente de buze sunt decorate cu brâie alveolate sau crestate (Fig. 9/2, 3). Lângă latura de est, în interiorul locuinţei, la nivelul superior al umpluturii, a apărut o lamă de silex fragmentară, de mici dimensiuni. În exteriorul locuinţei, în imediata vecinătate, în strat, au apărut câteva fragmente ceramice identice cu cele din umplutura locuinţei. Din umplutura locuinţei au fost recoltate şi fragmente de lipitură.

În secţiunea S I, caroul 1, la adâncimea de 0,20 m, imediat sub stratul arabil a apărut o groapă, Gr. 1, de formă rotundă, cilindrică, care la adâncimea de 0,60 m se lărgeşte (Pl. IX). Umplutura formată din pământ de culoare neagră este pigmentată cu cărbuni şi chirpici. Pare să fie o groapă recentă.

În secţiunea S 5, caroul 16, la adâncimea de 0,21 m, a apărut o groapă de formă rotundă, cilindrică, Gr. 2, care coboară până la adâncimea de 0,76 m (Pl. X). Umplutura era un pământ negru măzăros. Spre fundul gropii se aflau două fragmente ceramice de culoare cenuşiu închis, la roată (Fig. 10/3). Este singurul complex de pe întreaga suprafaţă cercetată în care a apărut ceramică lucrată la roată.

În secţiunea S 5, caroul 12, imediat la sud de locuinţa L 2, la adâncimea de 0,71 m, era o groapă de formă rotundă, Gr. 3 (Pl. VI). În umplutura de culoare neagră - maronie se aflau 3 fragmente ceramice de mici dimensiuni, atipice, lucrate la mână din pastă identică cu ceramica din locuinţa L 2.

În aceeaşi secţiune, în caroul 15, la adâncimea de 0,74 m, apare o altă groapă, Gr. 4, de formă rotundă (Pl. VI). În umplutura de culoare neagră-maronie apare un singur fragment ceramic, de mici dimensiuni, atipic, lucrat la mână din pastă identică cu ceramica din locuinţa L 2.

În secţiune S I, carourile 14-19 a fost identificat traseul unui torent care delimitează terenul pe latura de sud, care se adâncea în sol cu 0,70 / 0,90 m (Fig. 6/1).

Ceramica

Cu excepţia celor două fragmente ceramice descoperite în Gr. 2, toate fragmentele ceramice descoperite în complexele cercetate au fost lucrate la mână din pastă cu mult nisip cu bobul mare şi pietriş mărunt (din specia celui aflat în structura botului de deal) şi cioburi pisate (Fig. 7, 8, 9, 10/1). Această constatare sugerează că ceramica a fost lucrată pe loc, în comunitatea locală.

Formele din care provin fragmentele ceramice – ceşti cu toarte supraînălţate, vase bitronconice cu toarte verticale sub buză sau orizontale pe diametrul maxim, castroane cu toarte orizontale triunghiulare, căni cu toarte trase din buză, având bune analogii în descoperirile de la Giuleşti-*Sârbi* sau Fundenii Doamnei[1] – şi decorul simplu constând din brâie alveolate sau amprentate cu unghia, şiruri de impresiuni înguste verticale, şiruri de alveole, buze crestate, bumbi, impresiuni realizate cu degetul din interior, bumbi pe toarte, având bune analogii în ceramica culturii Tei, fazele IV şi V[2], datează aşezarea de la *Puţul Rudarului*, de care au aparţinut cele două locuinţe cercetate aici, în epoca bronzului şi o atribuie culturii Tei, fazele finale ale acesteia, mai curând fazei Tei V.

Deşi foarte fragmentată, ceramica este singurul element care permite datarea şi atribuirea culturală a descoperirilor de la *Puţul Rudarului*, comuna Crevedia Mare, judeţul Giurgiu. Aşezarea de aici a aparţinut epocii bronzului, cultura Tei, faza V.

Având în vedere distanţa mare dintre cele două locuinţe identificate aici, considerăm că avem de a face cu o aşezare răsfirată, amplasată pe a doua terasă a Neajlovului.

Alte materiale arheologice

În umplutura locuinţei L 1 au fost găsite numeroase fragmente de chirpici provenind din pereţii supraterani ai locuinţei (Fig. 10/2) şi două fragmente de chirpici dintr-o vatră portabilă (Fig. 6/3). Şi în umplutura locuinţei L 2 au fost recoltate fragmente de chirpici din pereţii din lut ai părţii supraterane a locuinţei.

În Locuinţa L 2 a fost găsită o lamă de silex fragmentară, de mici dimensiuni, dint-un silex de culoare cenuşie. În secţiunea S 4, caroul 50, la adâncimea de 0,48 m a fost găsită o lamă de silex fragmentară, dintr-un silex de culoare cenuşie (Fig. 6/2). Aceasta se găsea în stratul de pământ purtat şi depus de proprietar în albia torentului de pe latura de nord a terenului, pentru nivelarea acestuia.

Concluzii

Ţinând cont de cantitatea mare de ceramică recoltată din cele două complexe de locuire, de numeroasele fragmente de lipitură arsă şi de cele două lame de silex fragmentare considerăm că în punctul *Puţul Rudarului* a funcţionat o aşezare în epoca bronzului târziu, aparţinând culturii Tei, faza V.

---

1. Leahu 1966, fig. 36.
2. Leahu 1966, fig. 34, 35, 37, 38.

CREVEDIA MARE - *PUŢUL RUDARULUI*. PREVENTIVE ARCHEOLOGICAL RESEARCH REPORT

Abstract

The report presents the results of the preventive archaeological excavations contucted in the site known as *Puţul Rudarului*, located in Crevedia Mare commune (Giurgiu county). The preventive research was imposed by the accidental discovery of archaeological complexes following the terracing activities initiated by the owner of the terrain (Enache Constantin). For the research of the affected area, seven sections and six square trenches were opened. In the course of the excavations, we investigated two dwellings and four pits. From the two dwellings, dated in the late bronze age (Tei culture), we recovered a large amount of pottery shards, burnt wall daub and two silex fragments.

Explanation of plans and figures

Pl. I. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului.* Plan of area. Scale 1: 20000.

Pl. II. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Plan of area with the property of Enache Constantin.

Pl. III. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Plan of area (2013-2014).

Pl. IV. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Plan with archaeological excavations (2017). Scale 1: 1000.

Pl. V. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. a. Plan of trench no. 2 (S. II); b. Plan of dwelling no. 1 (L. 1).

Pl. VI. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Trench no. 5 (S. V). Plan of dwelling no. 2 (L. 2).

Pl. VII. Crevedia Mare-*Puţul Rudarulu*. Dwelling no. 2 (L. 2). a) Longitudinal profile b) Transverse profile.

Pl. VIII. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului.*Trench no. 1 (S. I). a) Western profile; b) Eastern profile – drain.

Pl. IX. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Pit no. 1 (Gr. 1). a) Plan; b) Profile.

Pl. X. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Pit no. 2 (Gr. 2).

Fig. 1. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. General view of the terrain; 2. Trench no. 1 (S. I); 3. Trench no. 1 (S. I). Details with contemporary interventions.

Fig. 2. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. Trench no. 1 (S. I) – contemporary interventions; 2. General view with trenches no. 1, no. 2 and no. 3 (S. I, S. II and S. III).

Fig. 3. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. Trench no. 2 (S. II) – general view; 2. Dwelling no. 1 (L. 1) as seen in the moment of identification; 3-5. Details with dwellling no. 1 (S. I); 6. Dwelling no. 1 – emptying stage.

Fig. 4. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. Trench no. 5 (S. 5); 2. Trench no. 6 (S. 6); 3. Trench no. 5 (S. 5). Dwelling no. 2 (L. 2); 4. Dwelling no. 2 (L. 2) – emptying stage.

Fig. 5. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. The pit dug by the owner on the edge of the terrace ; 2. Stratigraphic aspect of the terrace; 3. Profile of the terrace.

Fig. 6. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. Trench no. 2 (S. I). Eastern profile of square trench no. 2 (Cas. 2), the torrent course on the southern part of the terrain; 2. Flint blade; 3. Fragmentary portable hearth from dwelling no. 1 (L. 1).

Fig. 7. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Dwelling no. 1 (L. 1). 1. Cup with handle (fragment); 2. Spindle whorl and fragmentary spindle whorl; 3-4. Pottery shards with traces of secondary burning.

Fig. 8. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. Dwelling no. 1 (L. 1). 1. Pot handles; 2. Pot shard with vertical handle, rims and decorated pottery shards, some with traces of secondary burning.

Fig. 9. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1-2. Dwelling no. 1 (L. 1). 1. Pot bases; 2. Decorated rims; 3. Dwelling no. 2 (L. 2). Rims and decorated pottery shards.

Fig. 10. Crevedia Mare-*Puţul Rudarului*. 1. Pot bases from dwelling no. 2 (L. 2); 2. Burnt wall daub from dwelling no. 1 (L. 1); 3. Pottery shards from pit no. 2 (Gr. 2).

BIBLIOGRAFIE

Leahu 1966 - V. Leahu, Cultura Tei, Bucureşti.

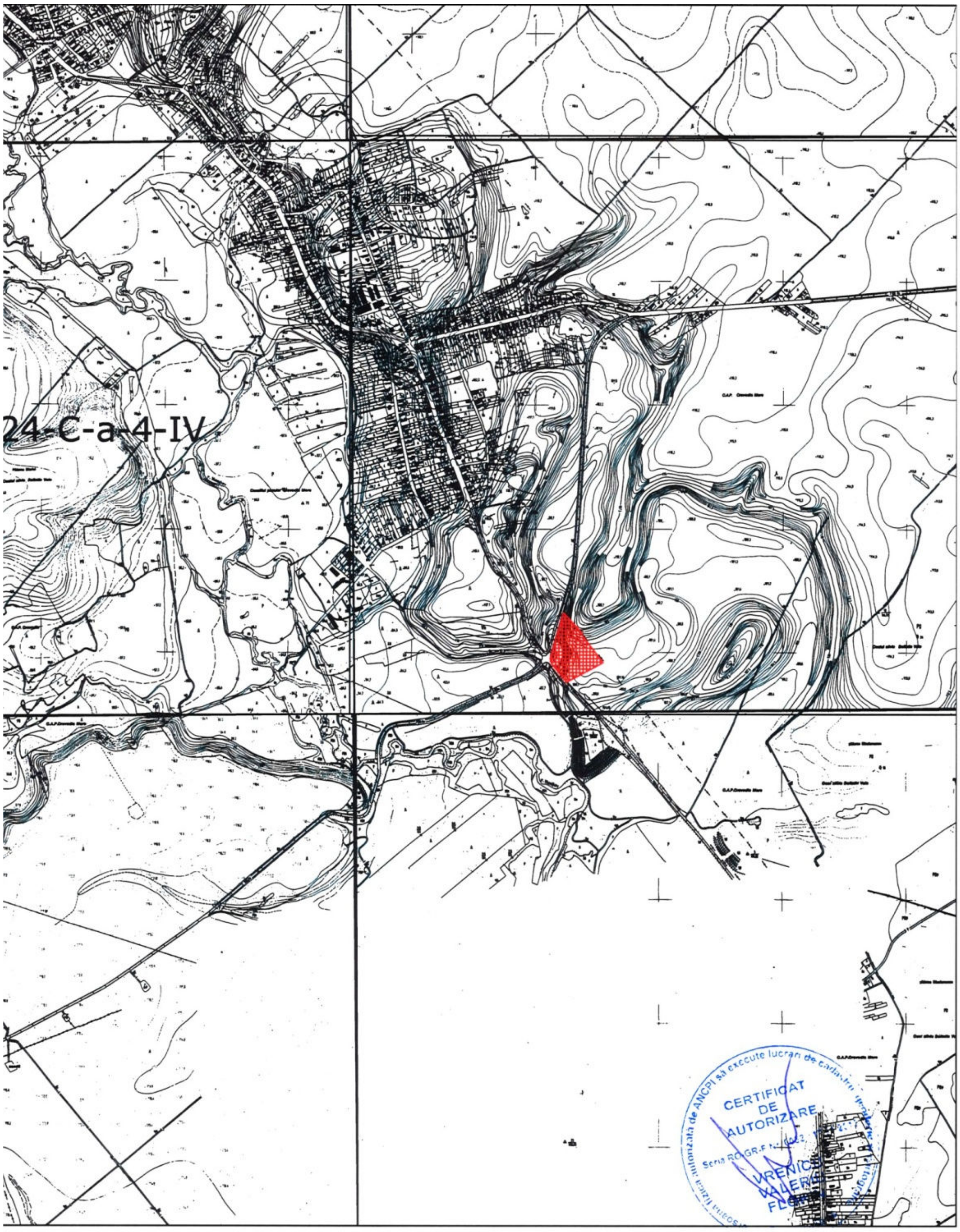

Pl. I. Crevedia Mare 2017 – *Puţul Rudarului*. Plan de încadrare în zonă. Sc. 1: 20000.

Pl. II. Crevedia Mare 2017 – *Puţul Rudarului*. Plan de încadrare în zonă a terenului lui Enache Constantin.

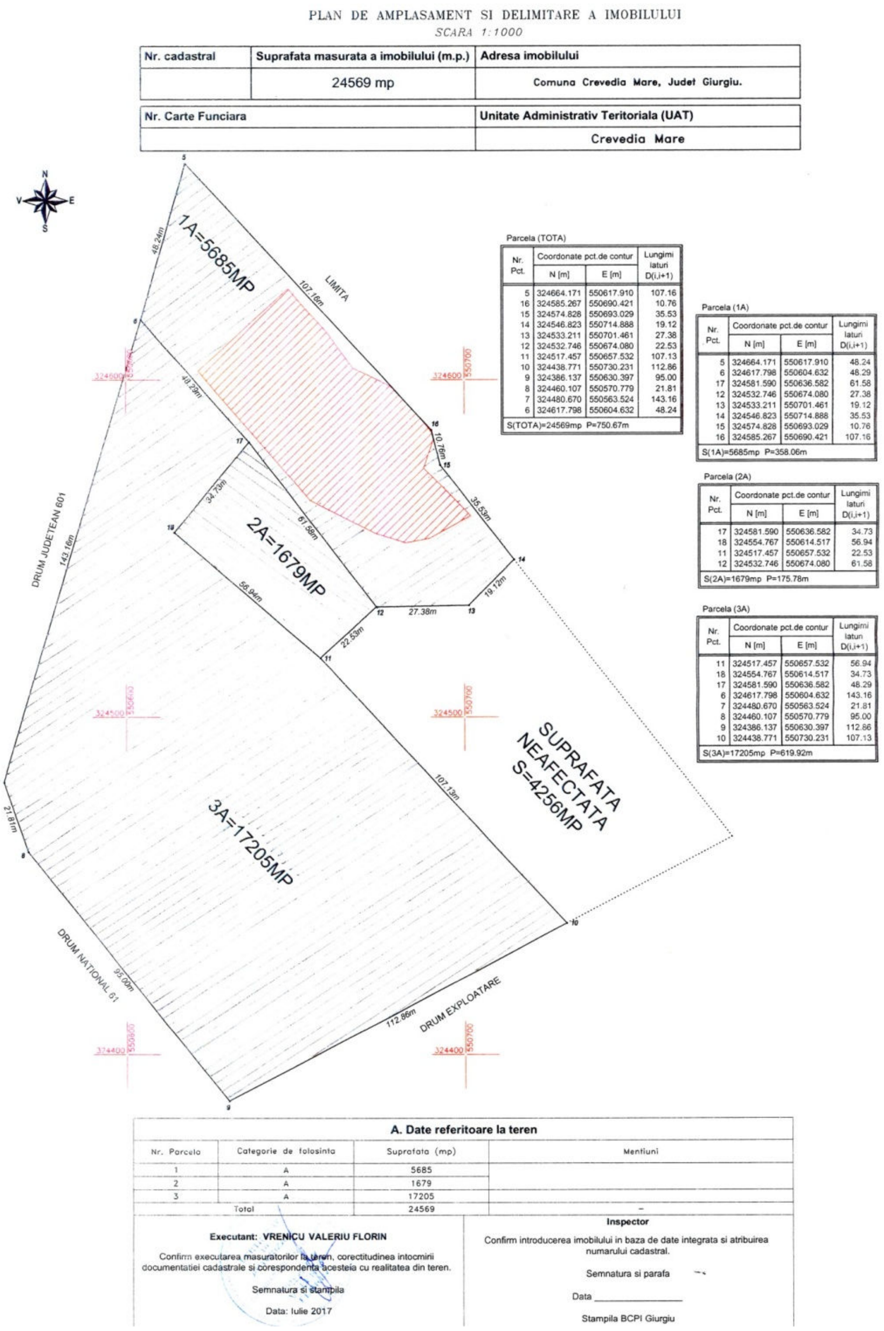

PLAN DE AMPLASAMENT SI DELIMITARE A IMOBILULUI

SCARA 1:1000

Nr. cadastral	Suprafata masurata a imobilului (m.p.)	Adresa imobilului
	24569 mp	Comuna Crevedia Mare, Judet Giurgiu.

Nr. Carte Funciara	Unitate Administrativ Teritoriala (UAT)
	Crevedia Mare

Parcela (TOTA)

Nr. Pct.	Coordonate pct.de contur N [m]	Coordonate pct.de contur E [m]	Lungimi laturi D(i,i+1)
5	324664.171	550617.910	107.16
16	324585.267	550690.421	10.76
15	324574.828	550693.029	35.53
14	324546.823	550714.888	19.12
13	324533.211	550701.461	27.38
12	324532.746	550674.080	22.53
11	324517.457	550657.532	107.13
10	324438.771	550730.231	112.86
9	324386.137	550630.397	95.00
8	324460.107	550570.779	21.81
7	324480.670	550563.524	143.16
6	324617.798	550604.632	48.24

S(TOTA)=24569mp P=750.67m

Parcela (1A)

Nr. Pct.	Coordonate pct.de contur N [m]	Coordonate pct.de contur E [m]	Lungimi laturi D(i,i+1)
5	324664.171	550617.910	48.24
6	324617.798	550604.632	48.29
17	324581.590	550636.582	61.58
12	324532.746	550674.080	27.38
13	324533.211	550701.461	19.12
14	324546.823	550714.888	35.53
15	324574.828	550693.029	10.76
16	324585.267	550690.421	107.16

S(1A)=5685mp P=358.06m

Parcela (2A)

Nr. Pct.	Coordonate pct.de contur N [m]	Coordonate pct.de contur E [m]	Lungimi laturi D(i,i+1)
17	324581.590	550636.582	34.73
18	324554.767	550614.517	56.94
11	324517.457	550657.532	22.53
12	324532.746	550674.080	61.58

S(2A)=1679mp P=175.78m

Parcela (3A)

Nr. Pct.	Coordonate pct.de contur N [m]	Coordonate pct.de contur E [m]	Lungimi laturi D(i,i+1)
11	324517.457	550657.532	56.94
18	324554.767	550614.517	34.73
17	324581.590	550636.582	48.29
6	324617.798	550604.632	143.16
7	324480.670	550563.524	21.81
8	324460.107	550570.779	95.00
9	324386.137	550630.397	112.86
10	324438.771	550730.231	107.13

S(3A)=17205mp P=619.92m

A. Date referitoare la teren

Nr. Parcela	Categorie de folosinta	Suprafata (mp)	Mentiuni
1	A	5685	
2	A	1679	
3	A	17205	
Total		24569	–

Executant: VRENICU VALERIU FLORIN

Confirm executarea masuratorilor la teren, corectitudinea intocmirii documentatiei cadastrale si corespondenta acesteia cu realitatea din teren.

Semnatura si stampila

Data: Iulie 2017

Inspector

Confirm introducerea imobilului in baza de date integrata si atribuirea numarului cadastral.

Semnatura si parafa

Data ________________

Stampila BCPI Giurgiu

Pl. III. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*. Plan decapări 2013-2014.

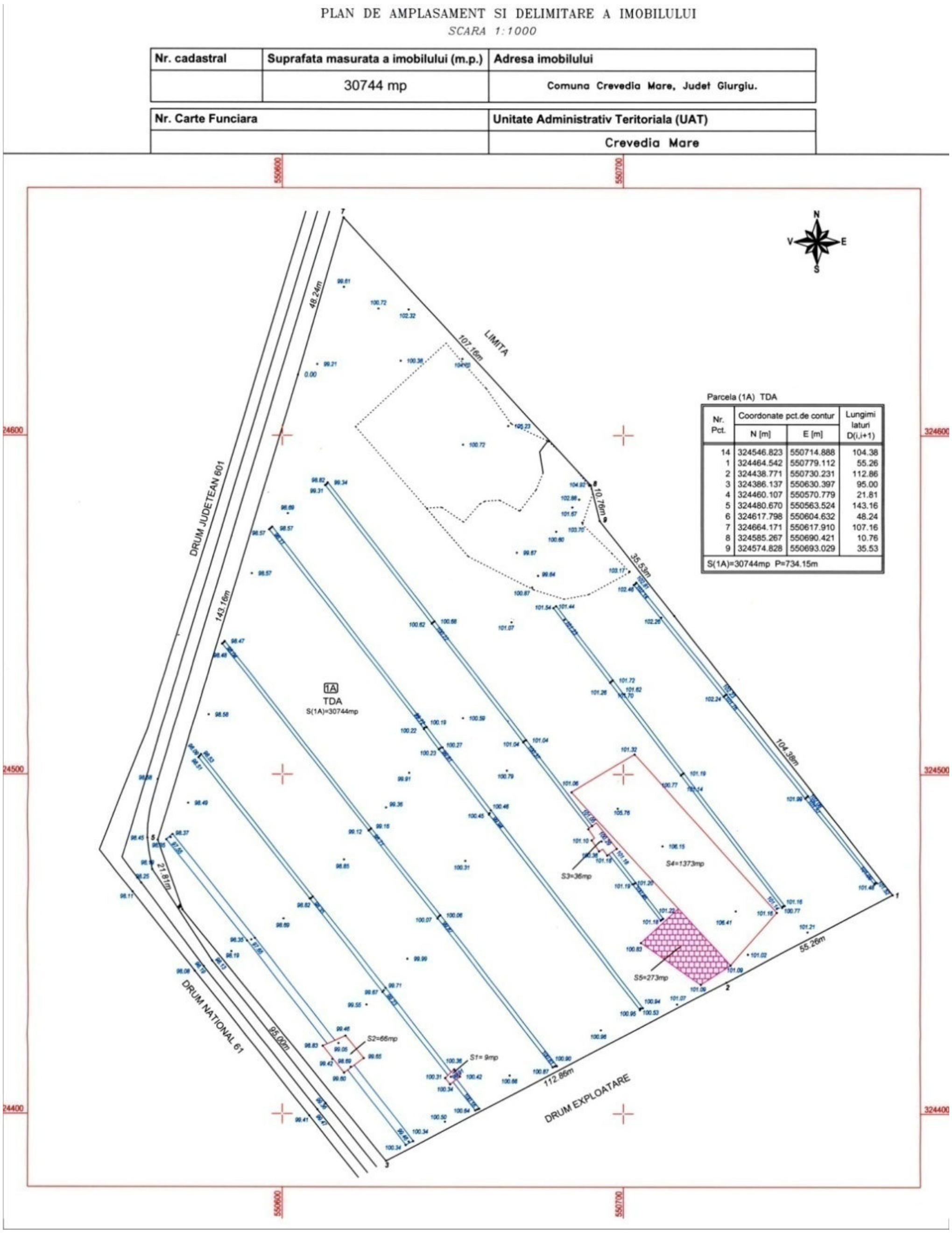

Nr. Pct.	Coordonate pct.de contur		Lungimi laturi D(i,i+1)
	N [m]	E [m]	
14	324546.823	550714.888	104.38
1	324464.542	550779.112	55.26
2	324438.771	550730.231	112.86
3	324386.137	550630.397	95.00
4	324460.107	550570.779	21.81
5	324480.670	550563.524	143.16
6	324617.798	550604.632	48.24
7	324664.171	550617.910	107.16
8	324585.267	550690.421	10.76
9	324574.828	550693.029	35.53
S(1A)=30744mp P=734.15m			

Pl. IV. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*. Plan amplasare secţiuni 2017. Sc. 1: 1000.

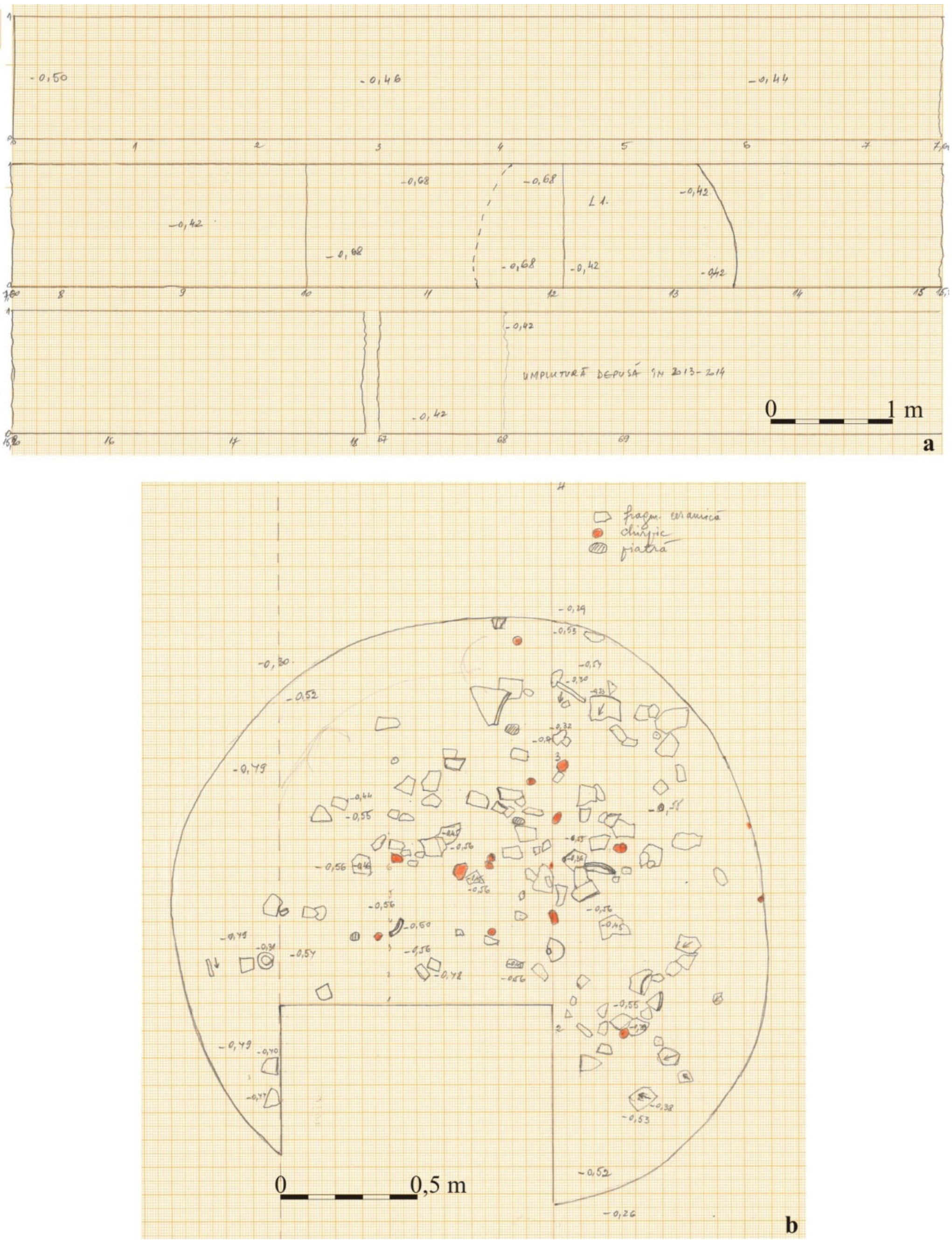

Pl. V. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **a**. Plan secţiunea S. II; **b**. Plan locuinţa L.1.

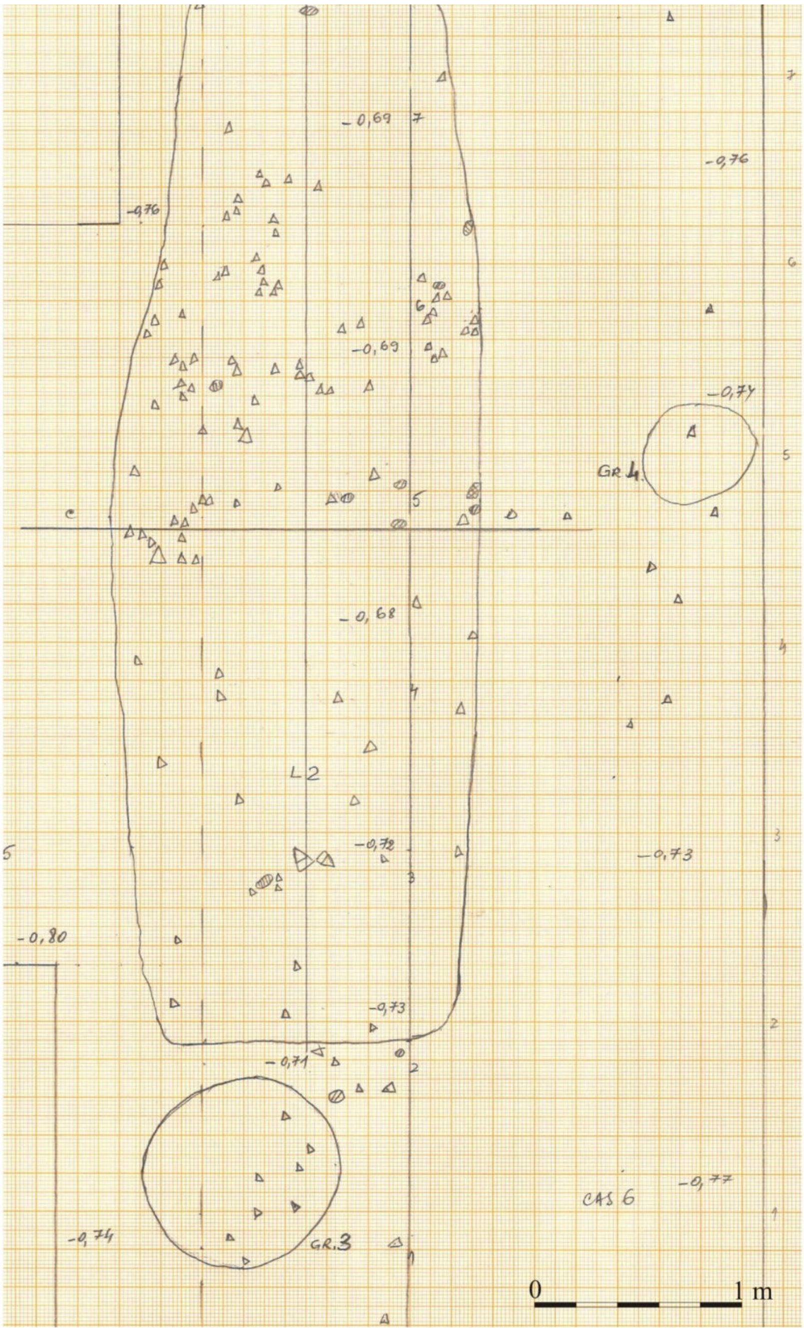

Pl. VI. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului,* 2017. Secţiunea S. 5. Plan locuinţa L. 2.

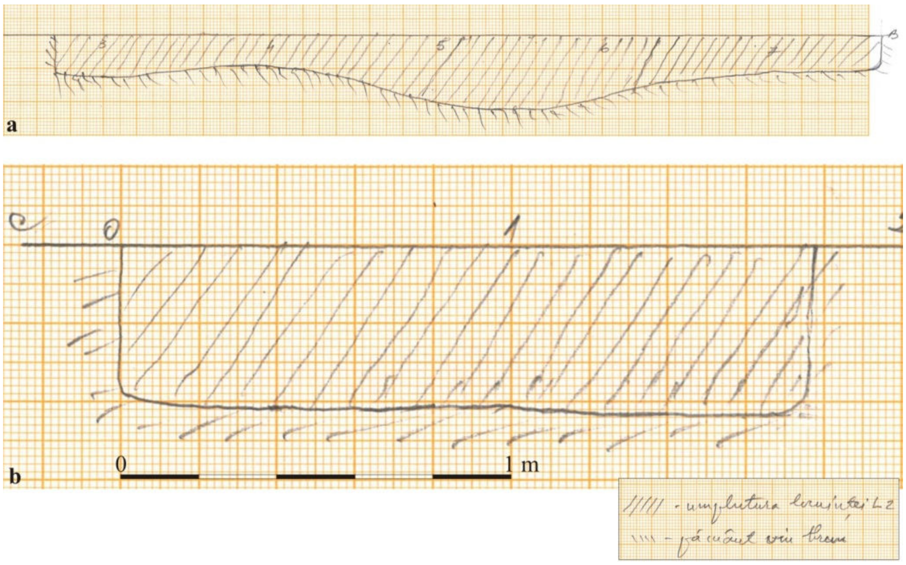

Pl. VII. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. Locuinţa L. 2. **a)** Profil longitudinal; **b)** Profil transversal.

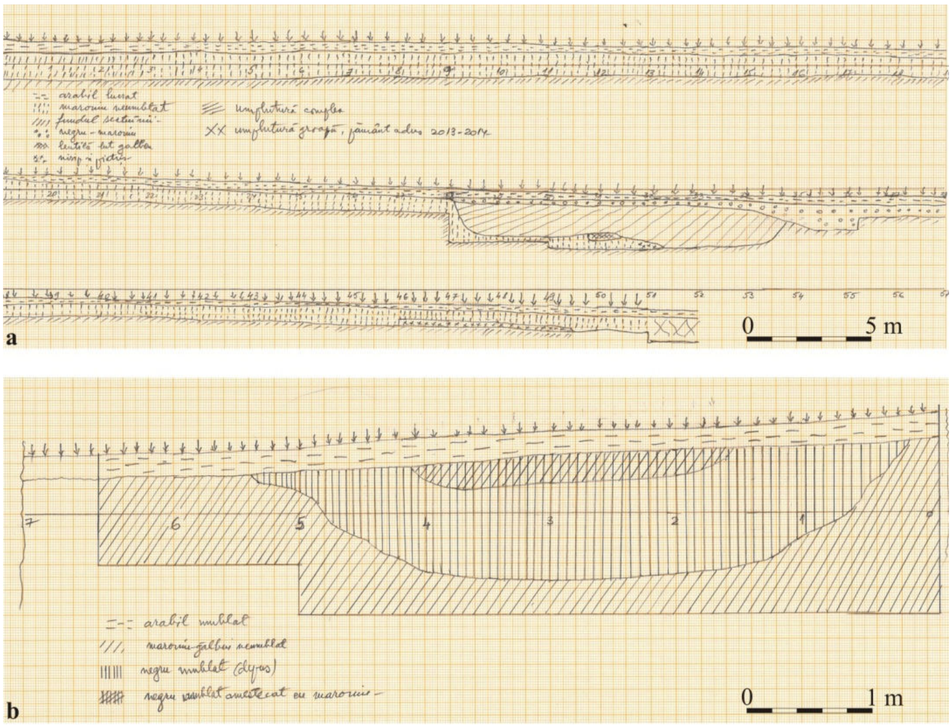

Pl. VIII. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. Secţiunea I. **a)** Profil vest; **b)** Profil est – canal de scurgere.

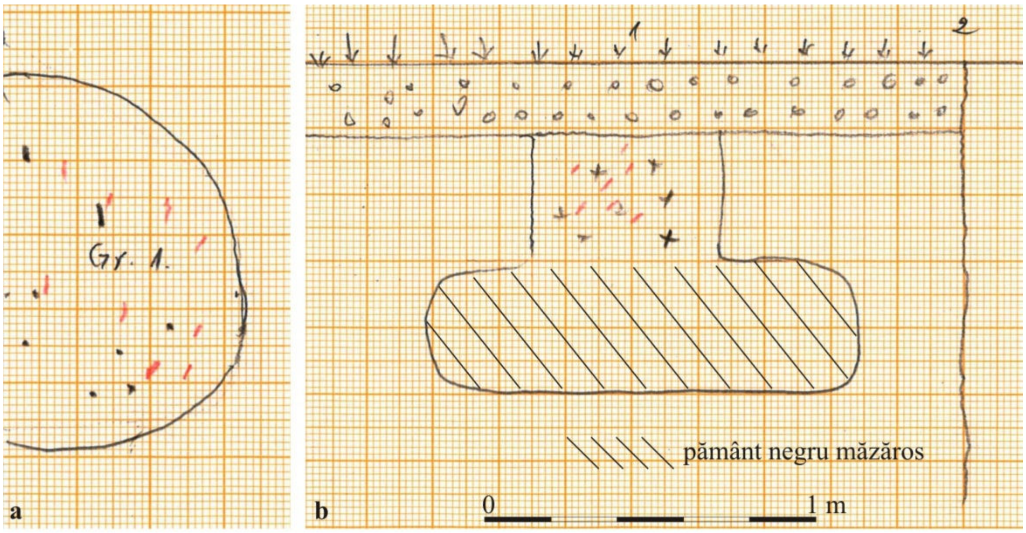

Pl. IX. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. Gr. 1. **a)** Plan; **b)** Profil.

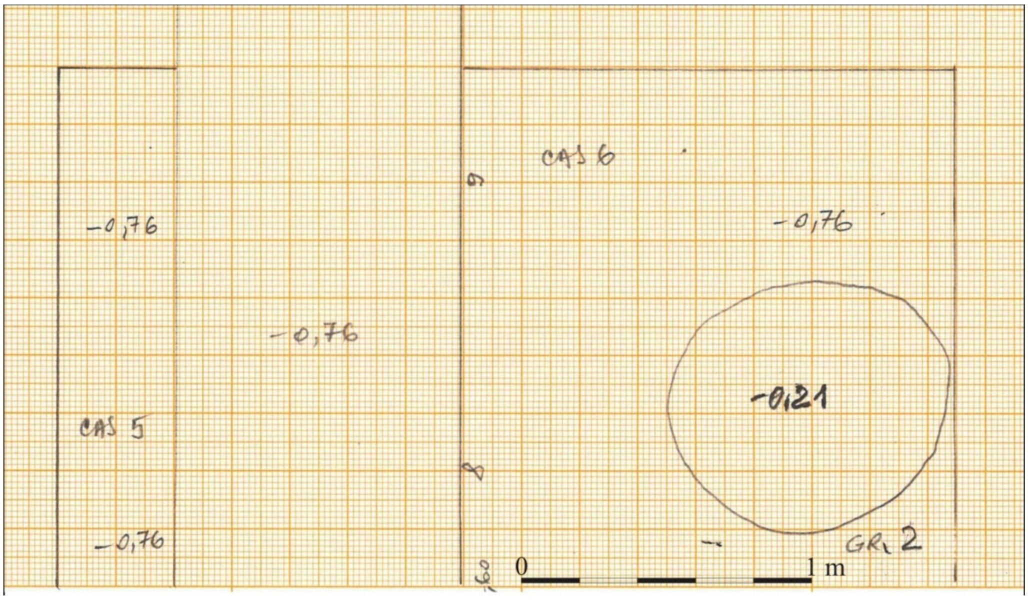

Pl. X. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. Groapa 2.

Fig. 1. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1**. Vedere generală asupra terenului; **2**. Secţiunea S. I; **3**. Secţiunea S. I. Detalii cu depunerile de pământ adus.

1

2

Fig. 2. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1**. Secţiunea S. I – depuneri de pământ adus; **2**. Vedere generală cu secţiunile S. I, S. II şi S. III.

Fig. 3. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1**. Secţiunea S. II – vedere generală; **2**. Amprenta locuinţei L. 1; **3-5**. Detalii din locuinţa L. 1; **6**. Locuinţa L. 1 după golire.

Fig. 4. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1**. Secţiunea S. 5; **2**. Secţiunea S. 6; **3**. Secţiunea S. 5. Amprenta locuinţei L. 2; **4**. Locuinţa L. 2 după golire.

Fig. 5. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1**. Groapa săpată de proprietar în vârful botului de terasă; **2**. Aspect stratigrafic al botului de terasă; **3**. Profilul răzuit al botului de terasă.

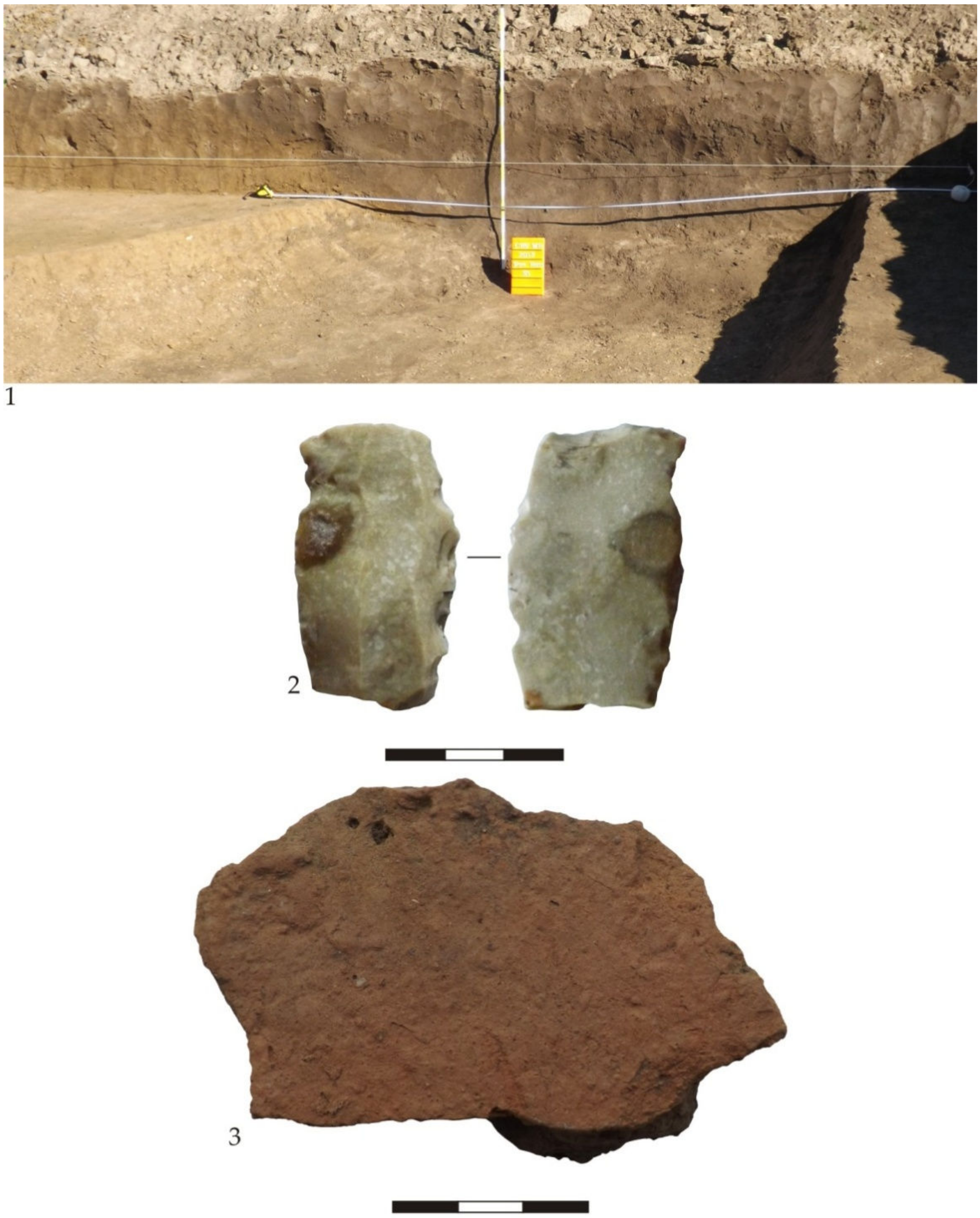

Fig. 6. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1**. Secţiunea S. I. Profilul de est al Cas. 2, cursul torentului de pe latura de sud a terenului cercetat; **2**. Fragment lamă de silex; **3**. Chirpici de vatră portabilă din locuinţa L. 1

Fig. 7. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. Locuinţa L. 1. **1.** Ceşcuţă cu toartă, fragmentară; **2.** Fusaiolă şi fragment de fusaiolă; **3-4.** Fragmente ceramice cu urme de ardere secundară.

Fig. 8. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. Locuinţa L. 1. **1.** Toarte de vase; **2.** Fragment de vas cu toartă verticală, buze şi fragmente de vase decorate cu brâu alveolat, unele cu urme de ardere secundară.

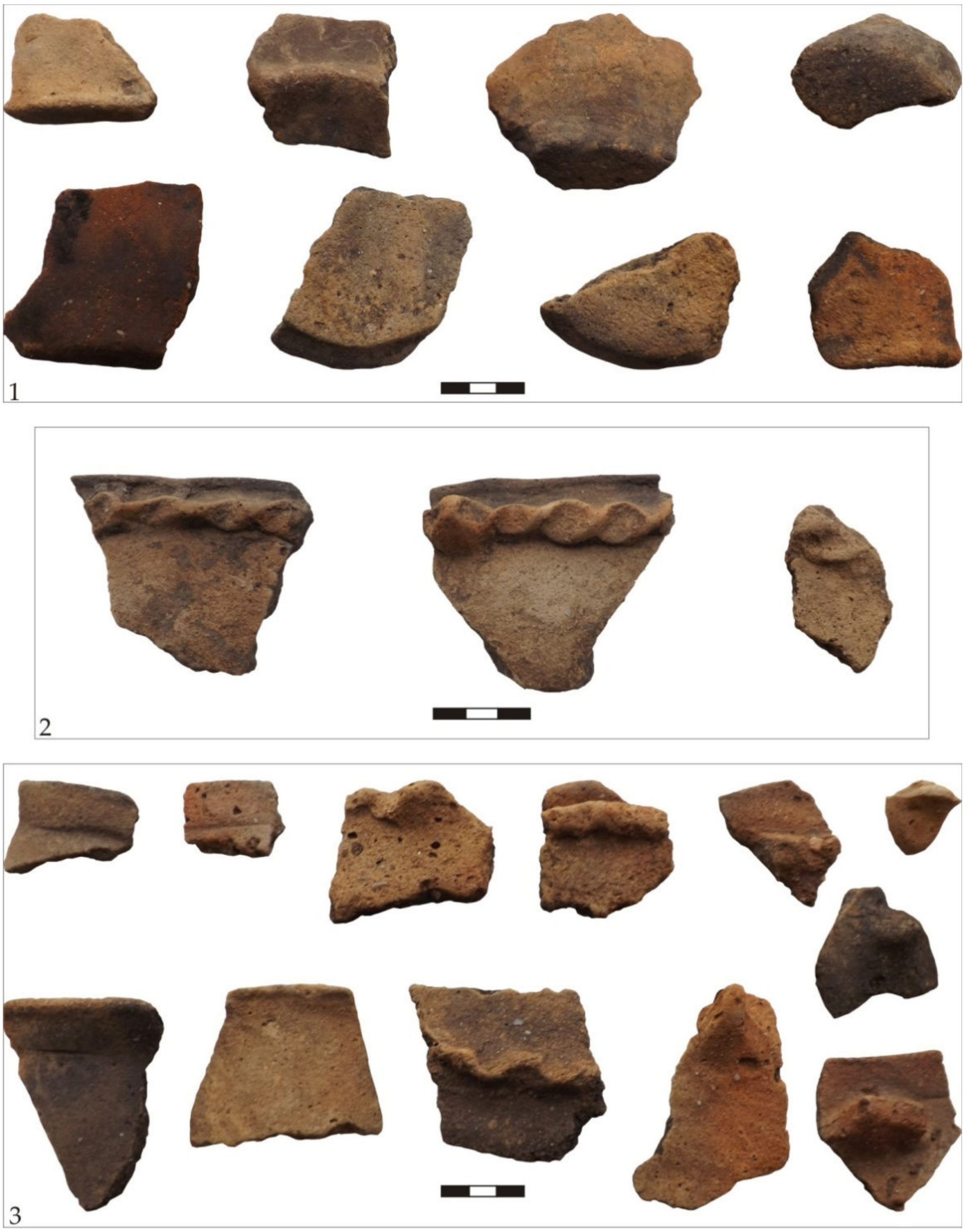

Fig. 9. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului*, 2017. **1-2.** Locuinţa L. 1. **1.** Fragmente funduri de vase; **2.** Buze decorate cu brâu alveolat; **3.** Locuinţa L. 2. Buze de vase, fragmente ceramice decorate cu brâu alveolat şi cu apucători, buton.

Fig. 10. Crevedia Mare – *Puţul Rudarului,* 2017. **1.** Funduri de vase din locuinţa L. 2; **2.** Chirpici de lipitură din locuinţa L. 1; **3.** Fragmente ceramice din Gr. 2.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 121-150

CERCETĂRILE PREVENTIVE DE LA PIETROSU-COSTEŞTI – *LA ARMAN*. CAMPANIA 2013

Eugen-Marius CONSTANTINESCU
Cătălin DINU
Gabriel STĂICUŢ
Daniel GARVĂN

Cuvinte cheie: Valea Călmăţuiului, săpături preventive, cultura Boian, perioada mijlocie a epocii bronzului, cultura Sântana de Mureş, ev mediu.
Keywords: Călmăţui Valley, preventive excavations, Boian culture, Middle Bronze Age, Sântana de Mureş culture, Middle Ages.

În anul 2013, două proiecte de investiţii au fost derulate de primăria comunei Costeşti, jud. Buzău. Primul dintre acestea, *Sistem de alimentare cu apă satele Pietrosu şi Costeşti, comuna Costeşti, judeţul Buzău*, a presupus supravegherea arheologică a lucrărilor de excavare de pe traseul sistemului de alimentare cu apă al celor două sate. Şanţurile realizate au avut lăţimea de 0,50 m şi adâncimea de 1,20 / 1,40 m. De-a lungul traseului stratigrafia se prezenta astfel: până la adâncimea de 0,20 / 0,30 m pământ negru cu numeroase materiale recente în amestec; între 0,20 / 0,30 şi 0,50 / 0,60 m pământ negru-maroniu sau negru, fără materiale arheologice, sub această cotă fiind identificat un strat maroniu-galben sau maroniu-verzui, steril din punct de vedere arheologic. Singurele materiale arheologice au fost identificate în apropierea sitului *La Arman*, acestea constând în artefacte eneolitice, din sec. IV d. Hr. şi perioada medievală.

Tot în acelaşi an s-au realizat săpături preventive în situl amintit, ca urmare a demarării proiectului *Alimentare cu apă potabilă a satelor Costeşti şi Pietrosu*[1]. Rezultatele obţinute cu această ocazie vor fi prezentate în paginile ce urmează.

Terenul afectat de proiect suprapunea situl aflat în marginea de nord-vest a satului, pe partea dreaptă a şoselei Costeşti-Stâlpu (Pl. 1).

---

[1] Colectivul de cercetare a fost format din Eugen-Marius Constantinescu-responsabil, Cătălin Dinu şi Gabriel Stăicuţ - membri.

Scurt istoric al cercetărilor

Primele informaţii despre vestigii arheologice în zona de nord a comunei Costeşti, sat Pietrosu, punctul *La Arman*, datează din anul 1968, când a fost descoperit un depozit din bronzuri din prima epocă a fierului, recuperat de V. Teodorescu[2]. Începând din anul 1998 şi până în 2008, Muzeul Judeţean Buzău a efectuat aici cercetări arheologice preventive şi sistematice[3]. În cele zece campanii[4] au fost cercetate complexe aparţinând eneoliticului (cultura Boian), primei epoci a fierului, perioadei dacice, dacilor liberi, culturii Sântana de Mureş şi perioadei medievale.

Metodologia de cercetare

Principalele tehnici şi metode de cercetare folosite au fost:

1. Periegheză în zonă, pe terenul unde urma să fie amplasată Gospodăria de apă.

2. Secţiuni şi casete săpate manual pe amplasamentul fiecărui obiectiv din structura Gospodăriei de apă.

Datele tehnice ale cercetării

Suprafaţa afectată de construcţie, conform documentaţiei, a fost de 216,30 mp. În momentul demarării cercetării pe suprafaţa vizată era păşune.

Pentru executarea cercetării au fost trasate cinci secţiuni şi cinci casete (Pl. 2), cu următoarele dimensiuni:

S. I = 11,30 x 2,00 m, amplasată la 23 m nord-est de şoseaua Costeşti-Stâlpu;

S. II = 11,30 x 2,00 m, la 1 m de nord-est de S. I;

S. III = 12,00 x 2,00 m, la 0,45 m nord-est de S. V;

S. IV = 13,30 x 2,00, la 1 m nord-est de S. III;

S. V = 12,00 x 2,00 m, la 0,45 m nord-est de S. II.

Toate secţiunile au fost orientate NV-SE. Caroierea secţiunilor s-a făcut la 2 m, dinspre NV spre SE. Prin aceste secţiuni a fost cercetată suprafaţa pe care urma a fi construit bazinul de apă.

Pentru cercetarea suprafeţelor ce urmau a fi ocupate de amenajările conexe gospodăriei de apă au fost trasate cinci casete cu dimensiunile:

Cas. 1 = 5,00 x 4,00 m, cabina forajului de apă, amplasată la 15,00 m sud de bazin;

Cas. 2 = 4,00 x 4,00 m, camera vanelor, amplasată la 1,00 m vest de bazinul de apă;

Cas. 3 = 5,50 x4,00 m, pavilion exploatare, amplasată la 8,00 m vest de bazin;

Cas. 4 = 3,50 x 2,00 m, cămin racord, amplasată la 16,00 m vest de bazinul de apă;

Cas. 5 = 1,30 x 1,30 m, pentru cercetarea mormintelor M. 1 şi M. 2.

Suprafaţa totală cercetată = 186,49 mp.

---

[2] Petrescu-Dîmboviţa 1977, p. 25, 343; Pl. 340/9-11.

[3] Constantinescu, Pandrea 1999; Constantinescu *et al*. 2001; Constantinescu *et al*. 2002; Constantinescu, Stăicuţ 2003a; Constantinescu, Stăicuţ 2003b; Constantinescu, Stăicuţ 2005a; Constantinescu, Stăicuţ 2005b; Constantinescu, Stăicuţ 2006a; Constantinescu, Stăicuţ 2006b.

[4] Rezultatele campaniei din anul 2008 au rămas inedite.

Situaţia stratigrafică

Stratigrafia generală a sitului se prezenta astfel:

• 0,00 – 0,20 / -0,30 m, pământ negru arabil, frecvent umblat; conţine fragmente ceramice neolitice, Sântana de Mureş, medievale, pietre de diferite dimensiuni, resturi menajere (gunoi), sârme, obiecte din fier, moloz etc.;

• între -0,20 / -0,30 şi -0,50 / -0,60 m, pământ negru-cenuşiu, compact, în casetele 1-4 fără material arheologic; în secţiuni, la acest nivel se văd complexele arheologice ce vor fi prezentate mai jos;

• între -0,50 / -0,60 şi 0,80 m pământ maroniu-galben, steril arheologic.

În unele zone, în special în cele în care au fost intersectate complexe adâncite, depunerea arheologică cobora până la -0,80 m (în casetele 1, 3, 4) şi -1,40 / -2,40 m (în caseta 2 şi în secţiunile I-V).

Secţiunea I (S. I) (Pl. 3/1a, 2; 5/2)

Dimensiuni 11,30 x 2,00 m.

Cu excepţia complexelor, nu s-a putut observa o succesiune stratigrafică. Materialul arheologic identificat constă din fragmente ceramice, bucăţi de lipitură, oase de animale. Cele mai multe fragmente ceramice sunt lucrate la roată, specifice culturii Sântana de Mureş (Pl. 8; 9/1; 12; 16/1-3), cu excepţia câtorva fragmente lucrate la mână, caracteristice culturii Boian (Pl. 9/2), precum şi din fragmente ceramice moderne / contemporane.

În această secţiune şi în martorul ce o despărţea de S. II au fost surprinse parţial două complexe: locuinţă Sântana de Mureş, notată cu sigla Cpl. 1 = L. 1 şi o groapă de mari dimensiuni, notată cu sigla Cpl. 2 (Pl. 3).

Secţiunea II (S. II) (Pl. 3/1c, 2; 5/3)

Dimensiuni 11,30 x 2,00 m.

Materialul arheologic descoperit în această secţiune constă în fragmente ceramice, oase de animale şi bucăţi de lipitură în cantităţi reduse. Au fost identificate câteva fragmente Boian, modelate cu mâna, cu decor realizat prin incizie sau acoperite cu barbotină (Pl. 15/1-7). Gradul mare de fragmentare nu permite identificarea exactă a formelor ceramice, paharele fiind singurele care au putut fi determinate (Pl. 15/1-2).

Alături de ceramica neolitică, în cadrul secţiunii au mai fost descoperite fragmente ceramice ce provin de la vase lucrate la roată, de culoare cenuşie, din pastă fină sau zgrunţuroasă (specia ciment) (Pl. 15/8-10). Dintre formele identificate amintim borcanele şi vasele de provizii. Tot de aici provin două fragmente dintr-un castron smălţuit pe partea interioară şi parţial pe partea exterioară (în zona buzei), decorat cu linii policrome pe fond maroniu-deschis, datat în epoca modernă.

În aceeaşi suprafaţă au fost intersectate două complexe, Cpl. 2 surprins şi în S. I şi Cpl. 3 – un rest dintr-o groapă Boian, în cea mai mare parte afectată de Cpl. 2.

Secţiunea III (S. III) (Pl. 4; 6)

Dimensiuni 12,00 x 2,00 m

Pe toată lăţimea secţiunii, între carourile 3-5 (m. 6-10), a fost surprinsă o groapă de mari dimensiuni, ce se adâncea până la -1,80 m. În afara acestui complex, stratigrafia se prezenta astfel: până la adâncimea de 0,30 m au fost identificate materiale specifice perioadei medievale târzii, iar între 0,30 şi 0,50 m adâncime apar materiale Sântana de Mureş şi Boian.

În caroul 1, între 0,00 şi 0,30 m au fost găsite fragmente dintr-un castron lucrat la roată, din pastă fină, de culoare cărămizie, decorat cu linii şi motive vegetale stilizate, realizate cu smalţ de culoare verde pe fond alb-gălbui, datat în sec. XVII-XVIII (Pl. 19/1).

Din perioada sec. IV d.Hr., au fost descoperite fragmente ceramice lucrate la roată, de culoare cenuşie, din pastă fină şi aspră (specia ciment). Printre acestea se aflau un fragment din fundul unui vas (Pl. 13/12), două fragmente de pereţi decoraţi cu linii în val şi orizontale, incizate (Pl. 13/10-11), precum şi un fragment lustruit decorat cu o nervură orizontală (Pl. 13/9).

Ceramica neolitică, specifică culturii Boian, este reprezentată prin două fragmente din pereţi de vase cu decor incizat (Pl. 13/2-3), un fragment ce are suprafaţa exterioară acoperită cu barbotină (Pl. 13/4) şi o buză de vas, uşor răsfrântă (Pl. 13/1). Alături de materialul ceramic, au mai fost găsite fragmente de oase de animale şi bucăţi de lipitură, în cantităţi reduse, fără a se putea separa cultural.

În această secţiune au fost intersectate două complexe: L. 2 – o locuinţă medievală târzie şi Cpl. 5, ce reprezintă un segment dintr-o structură mai mare.

Secţiunea IV (S. IV) (Pl. 4)

Dimensiuni 12,80 x 2,00 m.

Aici au fost identificate fragmente ceramice lucrate la mână, tipice culturii Boian, precum şi câteva fragmente ceramice lucrate la roată, specifice culturii Sântana de Mureş. În ceea ce priveşte fragmentele ceramice eneolitice, acestea provin de la diverse tipuri de vase: cu corp sferic (Pl. 10/1-2, 4), castroane (Pl. 10/6), pahare (Pl. 10/3; 14/6-7), strecurători (Pl. 14/4-5). Pasta folosită la realizarea vaselor era fie grosieră (lut amestecat cu pleavă) la vasele de mari dimensiuni, fie fină la cele de dimensiuni mai reduse, acestea din urmă având în unele cazuri suprafaţa exterioară lustruită. Decorul întâlnit este variat: barbotină neorganizată sau organizată (Pl. 10/1-2, 6; 14/1-3), decorată prin linii incizate (Pl. 14/6-7), şiruri de crestături, pliseuri orizontale sau oblice, proeminenţe şi, cele mai multe, prin excizie (şiruri de triunghiuri, linii orizontale, „tablă de şah", meandre) (Pl. 14/8-18). De pe suprafaţa secţiunii a fost recuperat şi un vas fragmentar, cu buza dreaptă rotunjită, gura cilindrică, realizat din pastă fină, cu suprafaţa exterioară lustruită, de culoare cenuşie (Pl. 10/5).

Alături de ceramica lucrată la mână, în proporţie redusă apare şi ceramică lucrată la roată, aceasta din urmă fiind reprezentată de ceramică cenuşie (un fragment din peretele unui vas decorat cu linii în val, incizate) şi galben-cărămizie (două toarte

de amfore fragmentare), care poate fi încadrată în sec. IV d. Hr. (Pl. 15/11-13). Tot din strat provin o cantitate mare de oase de animale, bucăţi de lipitură în cantitate redusă şi câteva fragmente de zgură.

Şi în această secţiune a fost identificat un complex de dimensiuni mari (notat iniţial Cpl. 6), iar între carourile 2-5 au fost cercetate două morminte (M. 1 şi M. 2) identificate parţial în caroul 1 şi cercetate prin deschiderea unei casete, Cas. 5 (Pl. 2).

Secţiunea V (S. V)

Dimensiuni 12,00 x 2,00 m.

Materialul arheologic descoperit în secţiune este reprezentat de fragmente ceramice din mai multe epoci istorice, oase de animale, bucăţi de lipitură şi un fragment de potcoavă din fier. Din perioada modernă / contemporană provin fragmente de la două căniţe smălţuite, de la castroane din ceramică fină şi porţelan (fig. 8/4). Ceramica de sec. IV d. Hr. este reprezentată de fragmente de pereţi de vas, din pastă fină, cenuşie şi toarte realizate din pastă aspră, cenuşie (specia ciment). Ceramica lucrată la mână, de epocă neolitică, a fost descoperită în cantitate redusă, printre fragmentele ceramice numărându-se două buze drepte şi un perete decorat cu o proeminenţă (Pl. 15/14-18).

La sud de locuinţa L. 2 a fost surprins un complex adâncit (notat iniţial Cpl. 7). Acesta a fost observat de la adâncimea de -0,50 m şi cobora până la -2,51 m.

Complexe arheologice

Complexul 1 – Locuinţa 1 (Pl. 3/2). Identificat în S. I şi în martorul dintre S. I şi S. II, carou 3-5 (fig. 3/2); a fost surprins la -0,56 m şi se adâncea până la -0,81 m. Este o locuinţă adâncită, de formă pentagonală – latura de sud este frântă, cu dimensiunile 3,15 x 3,20 m. În umplutura sa, ce consta în pământ cenuşiu tasat, a apărut un bogat material arheologic: numeroase fragmente ceramice, trei greutăţi pentru războiul de ţesut fragmentare, două fusaiole din lut (Pl. 9/3-4), oase de animale mari şi păsări, precum şi bucăţi de lipitură. Ceramica este lucrată în cea mai mare parte la roată, din pastă fină şi zgrunţuroasă *specia ciment*, de culoare cenuşie şi câteva fragmente de culoare cărămizie. În proporţie mică, în umplutura locuinţei au fost descoperite şi fragmente ceramice lucrate la mână, realizate din pastă grosieră cu pietricele în compoziţie. Fragmentele ceramice provin de la borcane, vase de provizii, castroane şi străchini. Fragmentele de buză descoperite sunt de mai multe tipuri: rotunjite şi răsfrânte oblic, rotunjite şi îngroşate, cu marginea dreaptă răsfrântă orizontal (Pl. 9/6-7). Fragmentele de funduri de vase sunt drepte / plate sau inelare (Pl. 9/8-11). Multe fragmente sunt decorate cu registre de linii incizate drepte orizontale, registre de linii drepte orizontale în alternanţă cu linii vălurite sau decor lustruit. Materialul ceramic este specific culturii Sântana de Mureş şi se încadrează în sec. IV d. Hr.

Complexul 2 (groapă). Descoperit în S. I, S. II şi martorul dintre secţiuni (Pl. 3/1a, c; 7/1). De aici au fost recuperate fragmente ceramice în cantitate redusă,

provenind de la vase lucrate la roată. În cea mai mare parte fragmentele sunt de culoare cenuşie, din pastă fină şi zgrunţuroasă (specia ciment), printre ele numărându-se fragmente de buze cu marginea rotunjită şi îngroşată, fragmente din fundurile unor vase, dar şi ceramică de culoare cărămizie decorată cu caneluri orizontale. În complex au mai fost găsite fragmente de zgură, un fragment de lipitură şi oase de animale. Materialul ceramic se încadrează în sec. IV d. Hr.

Complexul 3 (groapă). Identificat în secţiunea S. II şi martorul dinspre S. I (Pl. 3/2), reprezintă un rest dintr-o groapă, în cea mai mare parte afectată de Cpl. 2. Materialul ceramic descoperit în acest complex este redus, fiind lucrat exclusiv la mână. Printre fragmentele ceramice se găsesc mai mulţi pereţi de vase cu decor barbotinat (Pl. 17/2-4), unul cu decor realizat prin excizie redând un motiv meandric (Pl. 17/1), un fund fragmentar cu marginea uşor evazată şi un fragment dintr-un vas de dimensiuni mici (pahar ?, bol ?) realizat din pastă fină. Inventarul complexului este completat de o aşchie din silex (Pl. 17/5), fragmente de lipitură, trei pietre trecute prin foc şi oase de animale. Materialul arheologic datează acest complex în epoca eneolitică, cultura Boian.

Complexul 4 – Locuinţa 2. Identificat în secţiunile S. III şi S. V şi în martorul dintre S. III şi S. IV (Pl. 4; 18/1). La adâncimea de 0,30 m s-a observat marginea superioară a cuptorului, iar la -0,46 umplutura locuinţei.

Locuinţa, de formă patrulateră cu colţurile rotunjite, are dimensiunile de 4,40 x 3,24 m, fiind prevăzută pe latura de est cu un cuptor cotlonit (Pl. 18/2-3). La jumătatea laturilor de est şi de vest au fost săpate gropi de par în care erau fixaţi stâlpii / furcile care susţineau acoperişul în două ape al locuinţei. În colţul de sud-est a fost săpată o altă groapă de stâlp al cărei rost nu îl putem preciza. Intrarea în locuinţă era amenajată în jumătatea de vest a laturii de sud, fiind marcată de prezenţa a două gropi de par, între care una cu diametrul de 13-15 cm. Pe nivelul superior al umpluturii locuinţei se aflau grupări de bulgări de lut din pereţii calcinaţi, pe latura de vest, peste groapa de par, fiind o grupare masivă; de asemenea, în umplutură au apărut frecvent bucăţi de lemn ars, ceea ce arată că locuinţa a fost distrusă de incendiu.

În umplutura locuinţei au fost descoperite fragmente ceramice lucrate exclusiv la roată, din pastă fină, cărămizie, unele dintre ele prezentând urme de smalţ şi linii orizontale realizate din humă. Din materialul ceramic descoperit în L. 2 se remarcă: trei căni cu o toartă, de culoare cărămizie, decorate cu pastă albă (humă) în partea superioară (linii, spirale, puncte), având buza şi unele porţiuni ale corpului acoperite cu smalţ brun-verzui, două în stare fragmentară (Pl. 20/2, 7) şi întregită (Pl. 19/3). Cănile aveau gurile evazate, corpurile globulare şi piciorul uşor gâtuit; trei funduri de vase, cu urme de ardere secundară; un fragment de castron acoperit pe suprafaţa interioară cu smalţ verde, decorat cu linii în spirală, puncte ovale şi linii orizontale paralele, având fundul inelar; un fragment de farfurie decorată cu motive vegetale stilizate realizate din smalţ de culoare verde pe un fond alb-gălbui (humă); un urcior

fragmentar, de tipul celor cu gât lung cilindric, prevăzut cu o toartă şi picior înalt, gâtuit, acoperit în partea superioară cu smalţ de culoare verde şi cu humă în partea inferioară. Decorul constă din mai multe şiruri de linii realizate cu rotiţa dispuse în benzi orizontale care încadrează un şir de „pastile" (butoni) aplicate (Pl. 19/2, 2a).

Tot din locuinţă au mai fost recuperate: un fragment de plăsea din lemn prevăzută cu nituri din fier, un amnar din fier, un cuţitaş cu plăsele din lemn fixate cu trei nituri de fier pe lama din care se păstrează un fragment, oase fragmentare de animale, o cantitate mare de cărbuni şi bucăţi de lemn carbonizat, precum şi lipitură din pereţii locuinţei. În interiorul cuptorului, în stratul gros de cenuşă întărită, au fost găsite două toarte de vase din sticlă mată (Pl. 20/8-9). Pe baza materialului arheologic, locuinţa se încadrează în perioada secolele XVII – XVIII.

Complexele 5, 6 şi 7 sunt parte ale aceleiaşi gropi de mari dimensiuni, surprinsă în S. III, IV şi V, la sud de L. 2 (Pl. 4). A fost observată la adâncimea de 0,50 m, iar fundul era denivelat, coborând până la -1,77 m în S. III, -2,25 m în S. IV şi -2,51 în S. V. Umplutura era formată din depuneri succesive de pământ negru şi galben, în care au fost antrenate numeroase fragmente ceramice, oase şi bucăţi de lipitură (Pl. 7/2).

Materialul ceramic descoperit era amestecat şi se datează în mai multe epoci. Din perioada eneolitică provin mai multe fragmente de pereţii unor vase lucrate din pastă grosieră (Pl. 10/6; 17/6-15), dar şi din pastă fină, provenind de la pahare tronconice (Pl. 11/1-5) sau castroane (Pl. 11/6-7). Ca manieră de tratare a suprafeţelor întâlnim barbotina (Pl. 17/6-15), excizia (Pl. 11/10) şi canelurile fine dispuse oblic (Pl. 11/8). Sec. IV d. Hr. îi aparţin fragmente ceramice lucrate la roată, din pastă fină sau zgrunţuroasă de culoare cenuşie sau cărămizie. Unele sunt decorate cu benzi de incizii paralele. Cele mai noi materiale sunt atribuite perioadei medievale târzii. Acestea constau în fragmente ceramice de culoare cărămizie, lucrate la roată, unele prezentând smalţ gălbui la exterior sau smalţ verde pe fond alb-gălbui. Au fost atribuite sec. XVII-XVIII. Din S. IV, de la adâncimea de 1,65 m, provine o verigă din fier obţinută prin turnare. Întregul complex se datează în perioada medievală târzie sau modernă.

În cursul cercetărilor au fost descoperite două morminte de înhumaţie, primele cunoscute până acum în situl arheologic Pietrosu-Costeşti. Ambele morminte au apărut în secţiunea S. IV (Pl. 4; 21).

Mormântul 1. Înhumat, matur, chircit, decubit stâng. Orientat E 1200 ‰. Oasele bine păstrate. Fără inventar (Pl. 21/2).

Mormântul 2. Înhumat, matur, chircit, decubit stâng. Orientat E 1300 ‰. Oasele bine păstrate (Pl. 21/3-4). Inventar: o cană cu o toartă (Pl. 21/5), depus între coloana vertebrală şi oasele braţelor, în zona sternului. Pentru acest recipient, cea mai apropiată analogie o întâlnim în M.1 de la Căscioarele – *D'aia parte*, atribuit culturii Tei[5].

[5] Şerbănescu 2001, p. 234-235, pl. 3/1.

Au mai fost cercetate cinci gropi, între care doar una a restituit materiale arheologice. Groapa 5, aflată parţial sub martorul dintre secţiunile S. II şi S. V, se adânceşte până la -2,29 m. La -1,80 m s-a aflat un fragment de fund de vas din pastă cenuşie, zgrunţuroasă, specia ciment, ca marginea bazei teşită; pe exterior are o pată cărămizie-roşie, de ardere secundară. Fragmentul ceramic este specific culturii Sântana de Mureş.

Săpăturile întreprinse în situl *La Arman*, începând cu anul 1998, au pus în evidenţă existenţa mai multor aşezări şi complexe, din epoci diferite. Pentru eneoliticul timpuriu reprezintă una dintre puţinele aşezări cercetate pe cursul superior al Călmăţuiului, după cele de la Sudiţi şi Gherăseni, cercetate în anii 60-70 de către V. Teodorescu. Situaţia se repetă şi în cazul aşezării de sec. IV d. Hr. Descoperirile atribuite perioadei mijlocii a epocii bronzului şi primei epoci a fierului, chiar dacă sunt izolate, reuşesc să aducă noi informaţii despre locuirea văii Călmăţuiului în mil. II şi începutul mil. I a. Hr. Nu lipsită de interes este şi locuirea din perioada medievală.

Prin prezentarea acestui raport, dar şi prin reluarea întregului lot de materiale provenit de aici, corelate cu celelalte descoperiri din zonă, sperăm să evidenţiem importanţa pe care Călmăţuiul a avut-o de-a lungul perioadelor istorice şi amploarea locuirii umane pe acest mic râu.

THE PREVENTIVE RESEARCHES FROM PIETROSU-COSTEŞTI – *LA ARMAN*, CAMPAIGN OF 2013

Abstract

The launch of an investment project in the region of Costeşti and Pietrosu villages during 2013 required new preventive archaeological researches to be carried out in the area of Pietrosu – *La Arman* site. In this campaign, two dwellings were discovered, one attributed to the Sântana de Mureş culture (4th century AD), noted L. 1, and the other dated to the late medieval period (L. 2). Several pits were also found and attributed to the already mentioned periods but also to the eneolithic (Boian culture). The most interesting discovery is represented by two graves found in the area of the site and dated to the Middle Bronze Age period (Tei culture).

The list of the plans

Pl. 1. Location of the site from Pietrosu – *La Arman*.

Pl. 2. 1. Plan of excavations (2013); 2. Placement of trenches and square trenches.

Pl. 3. Pietrosu-*La Arman*. 1a. Trench I; 1b. Eastern profile of Trench I; 1c. Trench II; 2. Trenches I and II, after the dismantle of the stratigraphic baulk.

Pl. 4. Pietrosu-*La Arman*. Plan with trenches III, IV, V and identified complexes.

Pl. 5. 1. Square trench 1; 2. Trench I; 3. Trench II.

Pl. 6. Images with trenches III and IV.

Pl. 7. 1. Complex no. 2 – south-western profile; 2. Complex no. 6 – south-western profile.

Pl. 8. Trench I. 1-11. Sântana de Mureş pottery found outside the complexes.

Pl. 9. 1-2. Trench I. Pottery found outside the complexes; 3-4, 6-11. Spindle whorls and pottery from Dwelling no. 1 (L. 1); 5. Passim (1, 3-11 Sântana de Mureş; 2. Boian).

Pl. 10. Trench IV – Boian pottery found outside the complexes (1-5) and in Complex no. 6 (6).

Pl. 11. Trench IV. 1-10. Boian pottery from Complex no. 6.

Pl. 12. Trench I - Sântana de Mureş pottery. 1-7. From outside the complexes; 8-12. Dwelling no. 1 (L. 1).

Pl. 13. Trench III. Pottery found outside the complexes. 1-8. Boian; 9-13. Sântana de Mureş.

Pl. 14. Trench IV. 1-18. Boian pottery found outside the complexes.

Pl. 15. Trench II. Pottery found outside the complexes (1-10), Trench IV (11-13) and Trench V (14-18). (1-7, 14-18 Boian; 8-13 Sântana de Mureş).

Pl. 16. 1-3. Pottery from Pit no. 1 (Trench I); 4-12. Pottery from Trench I, found outside the complexes (1-12 Sântana de Mureş).

Pl. 17. Boian pottery (1-4) and flint flake (5) from Complex no. 3; Boian pottery from Complex no. 7 (6-15).

Pl. 18. 1. Image with Dwelling no. 2 (L. 2); 2-3. Details with the hearth from Dwelling no. 2 (L. 2).

Pl. 19. 1. Medieval pottery from Trench III; 2-3. Pots from Dwelling no. 2 (L. 2).

Pl. 20. 1-9. Artefacts from Dwelling no. 2.

Pl. 21. 1. Graves no. 1 and no. 2 found in Trench IV and Square trench no. 5; 2. Grave 1; 3-4. Grave 2; 5. Pot from Grave 2.

BIBLIOGRAFIE

Constantinescu, Pandrea 1999 - E.-M. Constantinescu, S. Pandrea, *Cercetările arheologice de la Pietrosu – Costeşti, judeţul Buzău. Campania 1998*, Mousaios V, p. 9-14.

Constantinescu *et al.* 2001 - E.-M. S. Pandrea, G. Stăicuţ, *Pietrosu, com. Costeşti, jud. Buzău. Punct: La Arman*, CCAR, campania 2000, p. 182-185.

Constantinescu *et al.* 2002 - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, S. Pandrea, *Rezultate ale cercetărilor arheologice de la Pietrosu – Costeşti*, Simpozionul ştiinţific naţional „Cercetare şi istorie într-un nou mileniu", Galaţi, 3-6 mai 2001, p. 57-65.

Constantinescu, Stăicuţ 2003 a - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Pietrosu, com. Costeşti, jud. Buzău. Punct: La Arman*, CCAR, campania 2002, p. 236-239.

Constantinescu, Stăicuţ 2003 b - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Şantierul arheologic Pietrosu, com. Costeşti, judeţul Buzău. Campaniile 2001-2002*, Mousaios, VIII, p. 61-74.

Constantinescu, Stăicuţ 2005 a - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Pietrosu, com. Costeşti, jud. Buzău. Punct: La Arman*, CCAR. Campania 2004, p. 276-278.

Constantinescu, Stăicuţ 2005 b - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Şantierul arheologic Pietrosu – Costeşti. Campania 2003-2004*, Mousaios, X, p. 9-16.

Constantinescu, Stăicuţ 2006 a - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Pietrosu, com. Costeşti, jud. Buzău. Punct: La Arman*, CCAR. Campania 2005, p. 271-273.

Constantinescu, Stăicuţ 2006 b - E.-M. Constantinescu, G. Stăicuţ, *Şantierul arheologic Pietrosu – Costeşti. Campania 2005*, Mousaios, XI, p. 123-128.

Petrescu-Dîmboviţa 1977 - M. Petrescu-Dîmboviţa, *Depozitele de bronzuri din România*, Ed. Academiei R.S.R., Bucureşti.

Şerbănescu 2001 - D. Şerbănescu, *Contribuţii la cunoaşterea ritului şi ritualului funerar practicat de purtătorii civilizaţiei Tei*, CCDJ, XVI-XVII, p. 234-242.

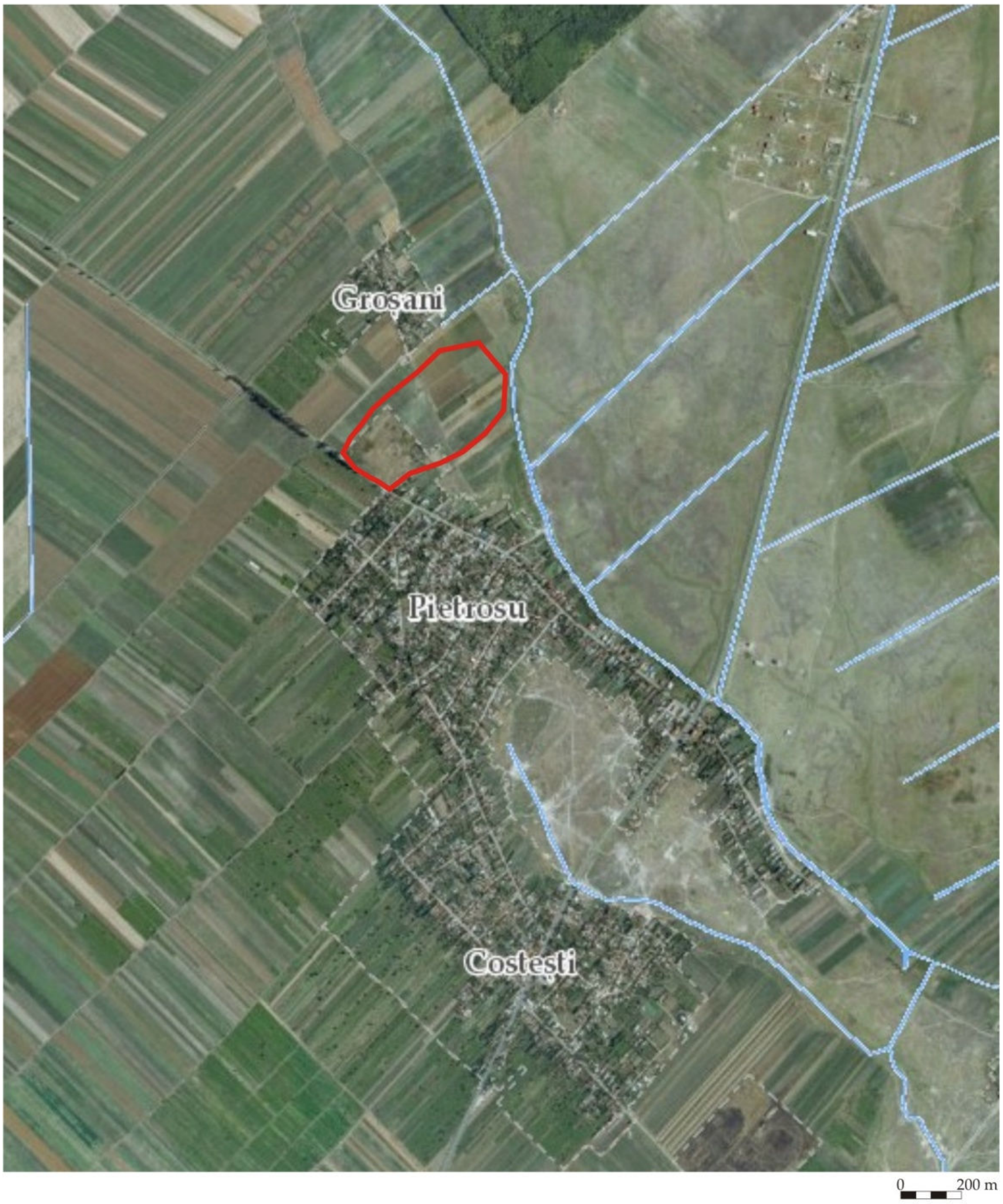

Pl. 1. Amplasarea sitului de la Pietrosu – *La Arman*.

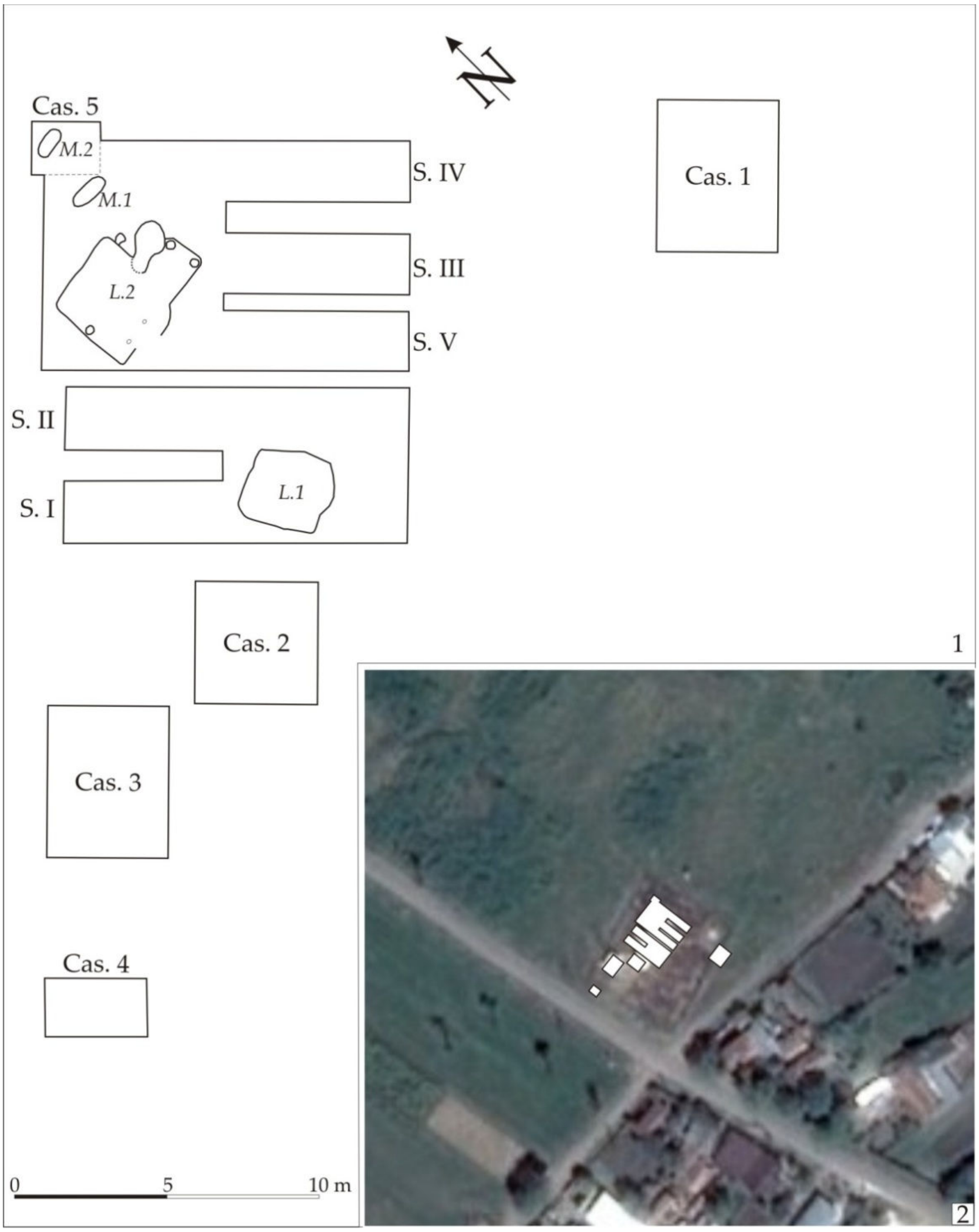

Pl. 2. 1. Planul săpăturilor din 2013; 2. Amplasarea secţiunilor şi casetelor în cadrul sitului.

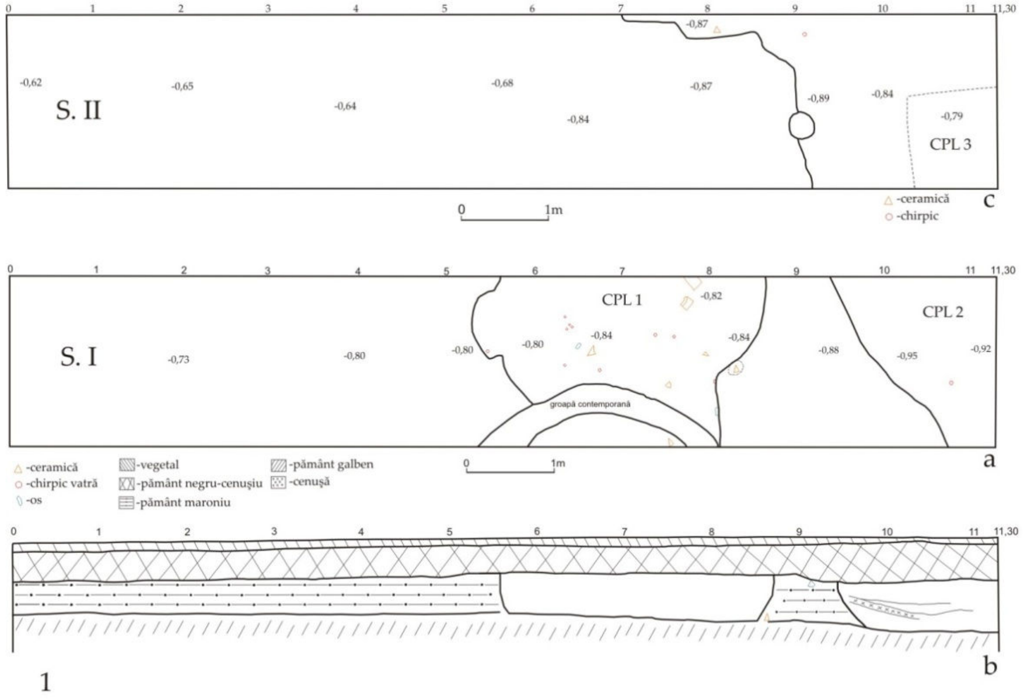

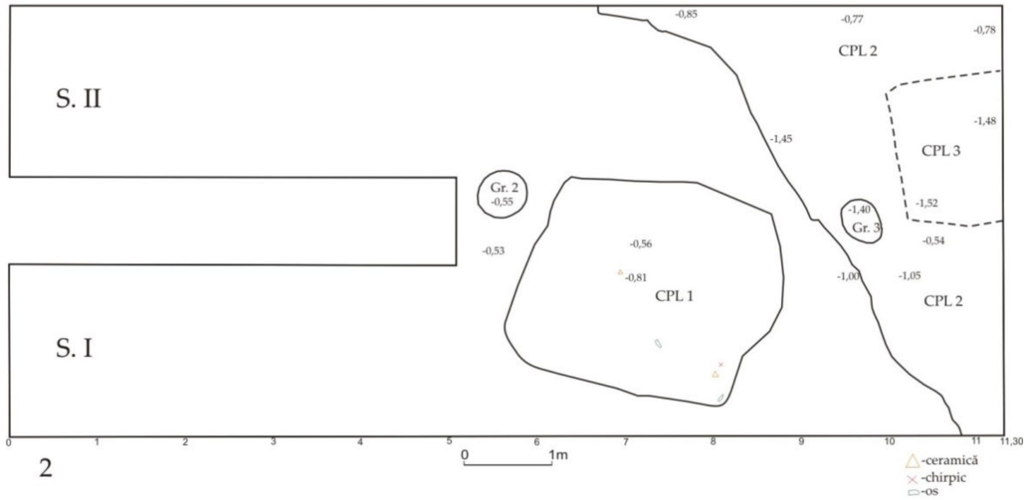

Pl. 3. Pietrosu-*La Arman*. 1a. Secţiunea I; 1b. Profilul de est al Secţiunii I; 1c. Secţiunea II; 2. Secţiunile I şi II, după demontarea martorului stratigrafic.

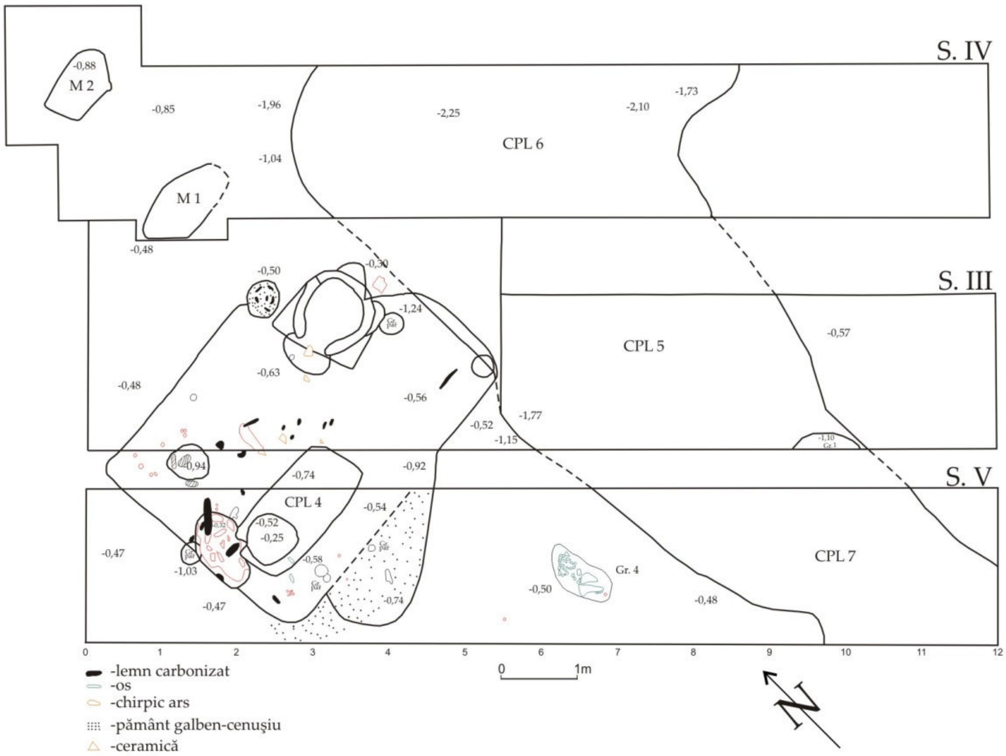

Pl. 4. Pietrosu-*La Arman*. Planul secţiunilor III, IV, V şi ale complexelor identificate.

Pl. 5. 1. Caseta 1; 2. Secţiunea I; 3. Secţiunea II.

Pl. 6. Imagini cu secţiunile III şi IV.

1

2

Pl. 7. 1. Complexul 2 – profil SV; 2. Complexul 6 – profil SV.

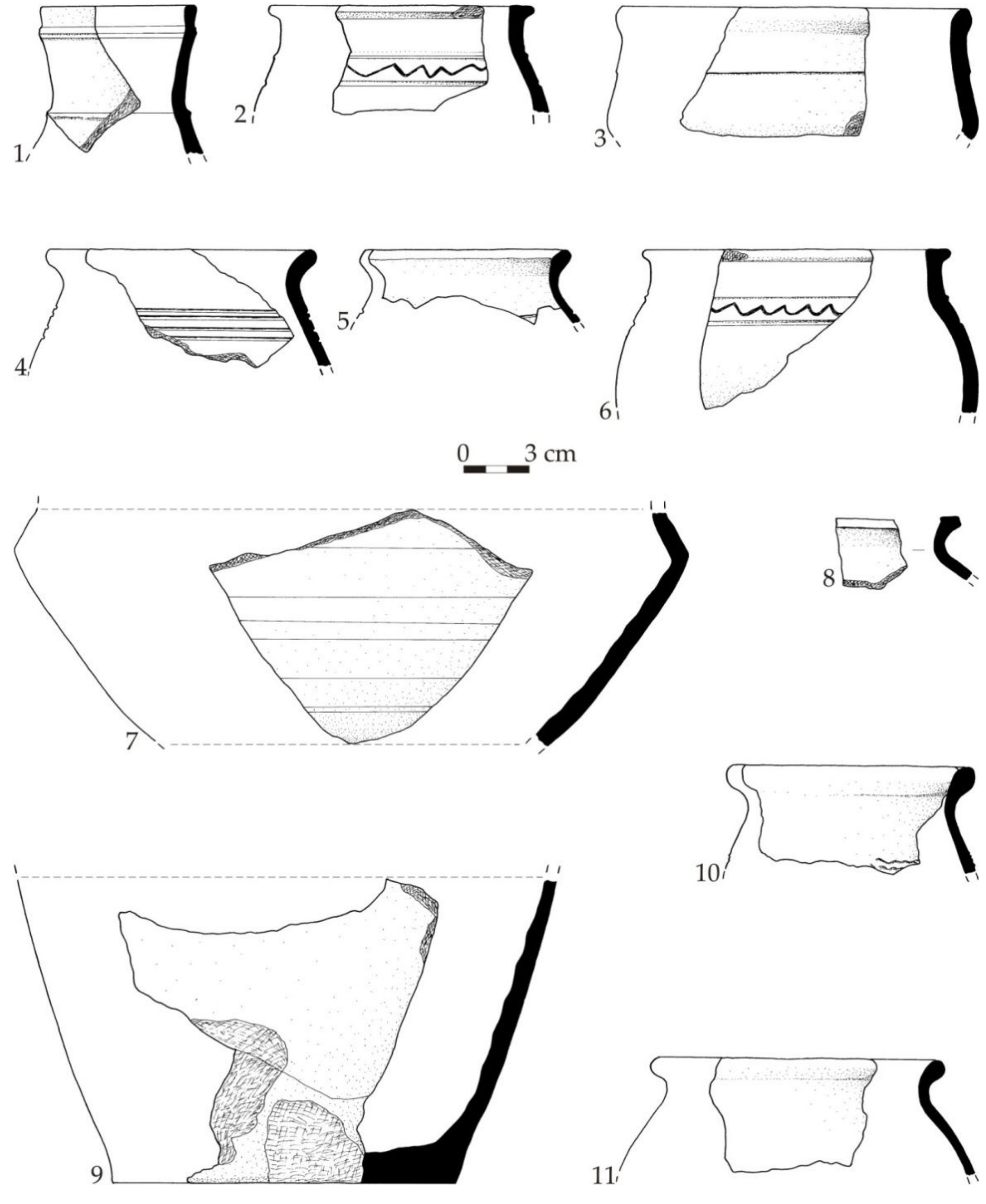

Pl. 8. Secţiunea I. 1-11. Ceramică Sântana de Mureş descoperită în afara complexelor.

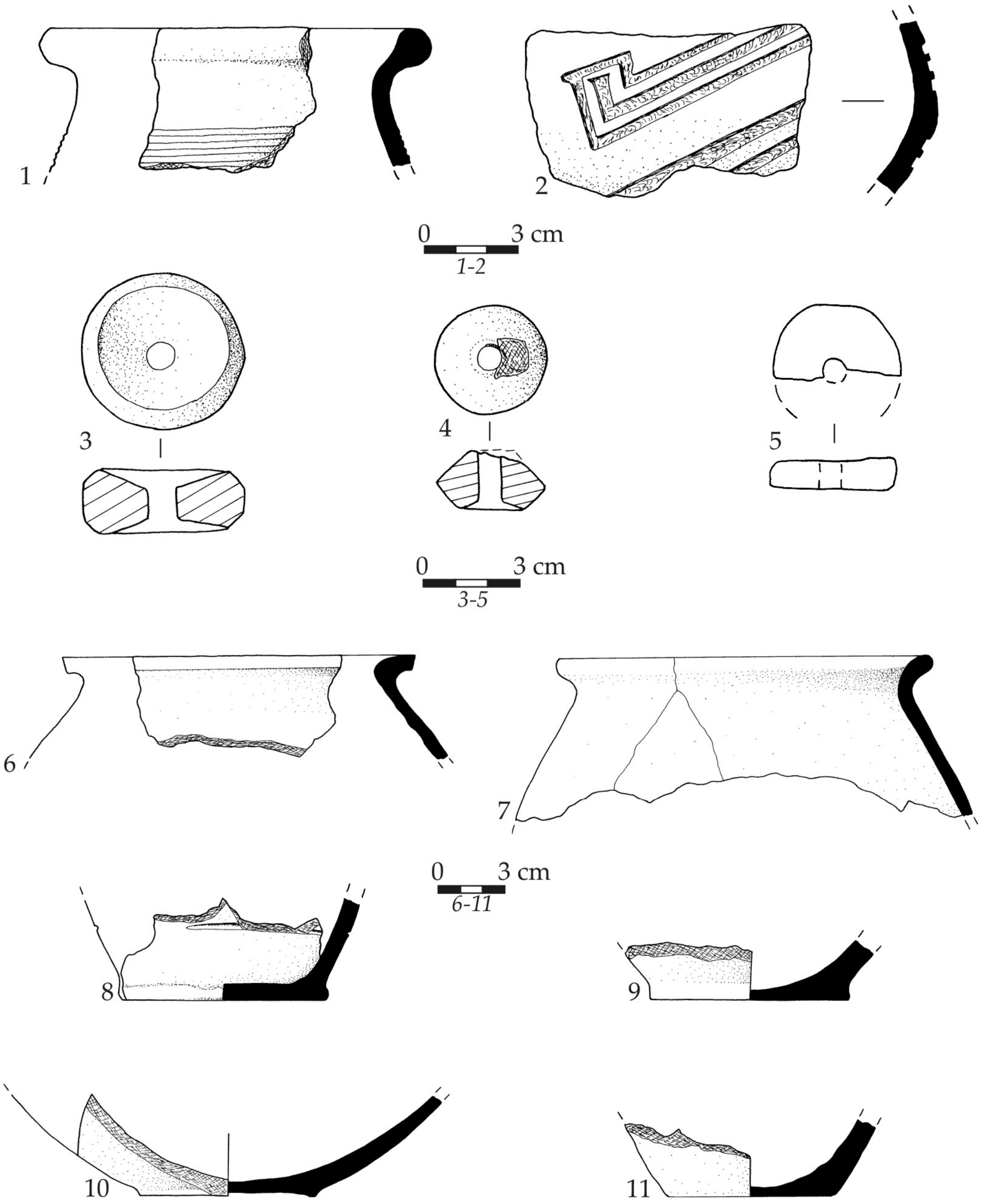

Pl. 9. 1-2. Ceramică descoperită în afara complexelor în Secţiunea I; 3-4, 6-11. Fusaiole şi ceramică din Locuinţa 1; 5. Passim (1, 3-11 Sântana de Mureş; 2. Boian).

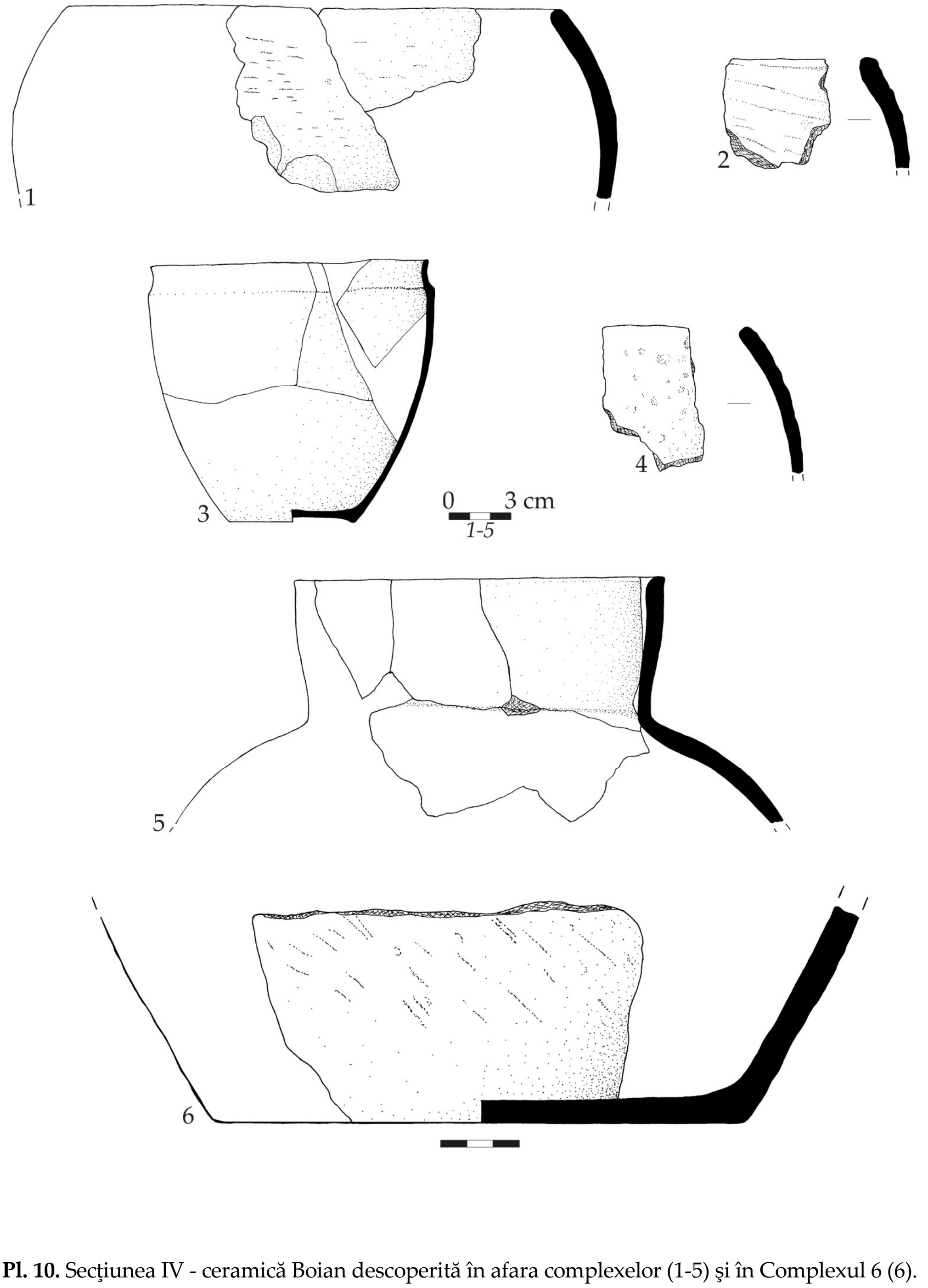

Pl. 10. Secţiunea IV - ceramică Boian descoperită în afara complexelor (1-5) şi în Complexul 6 (6).

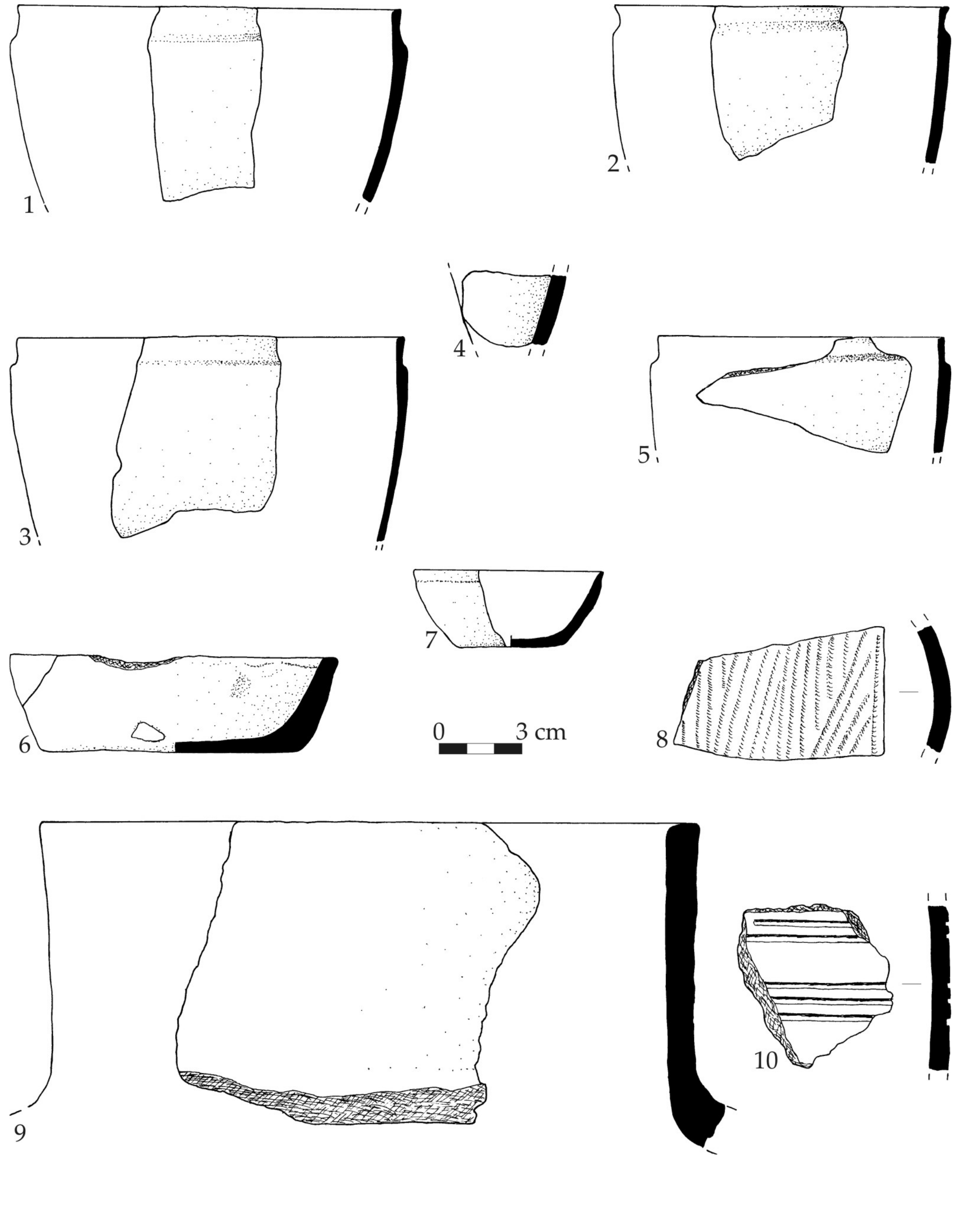

Pl. 11. Secţiunea IV. 1-10. Ceramică Boian descoperită în Complexul 6.

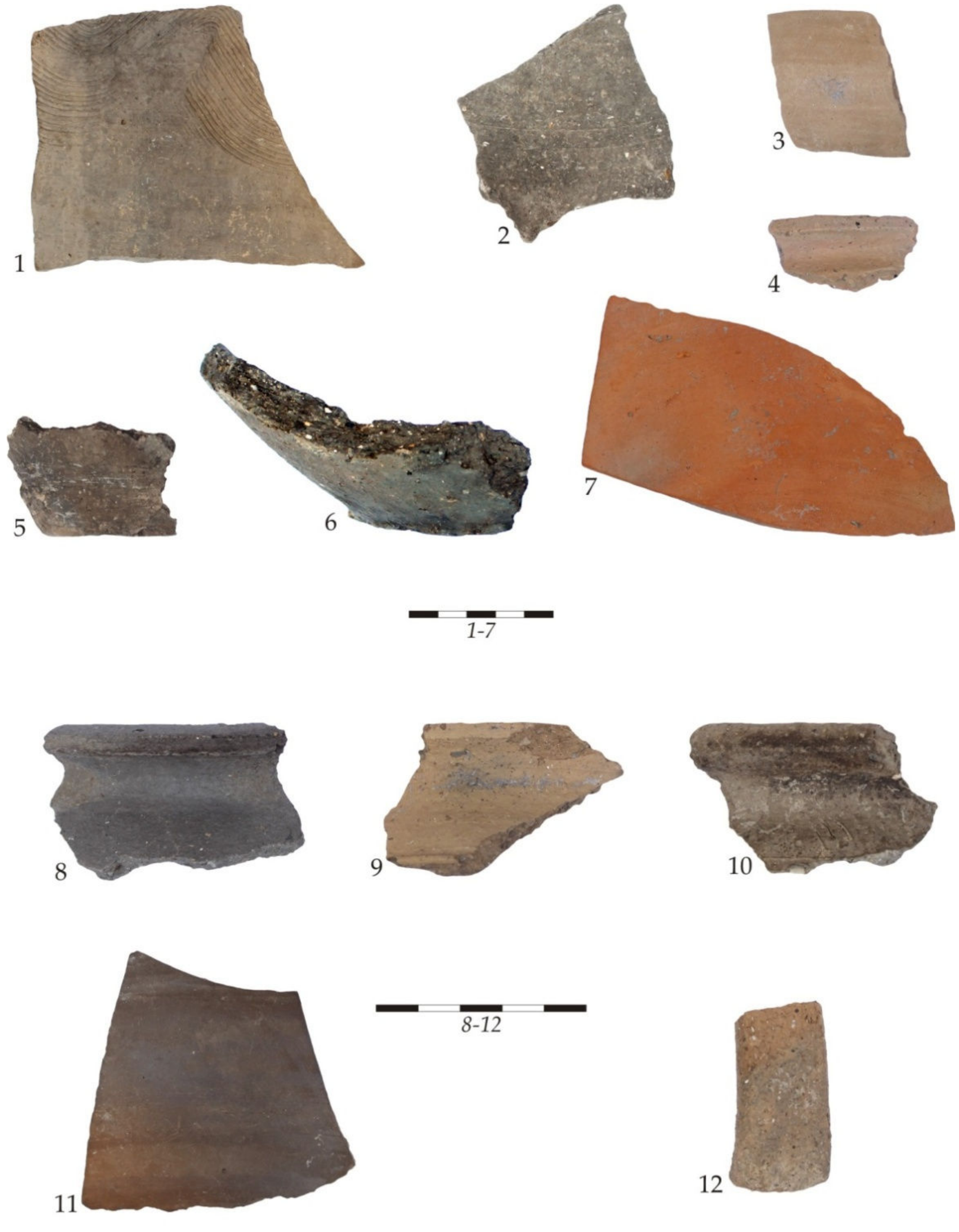

Pl. 12. Secţiunea I - ceramică Sântana de Mureş. 1-7. Din afara complexelor; 8-12. Locuinţa 1.

Pl. 13. Secţiunea III. Ceramică din afara complexelor. 1-8. Boian; 9-13. Sântana de Mureş.

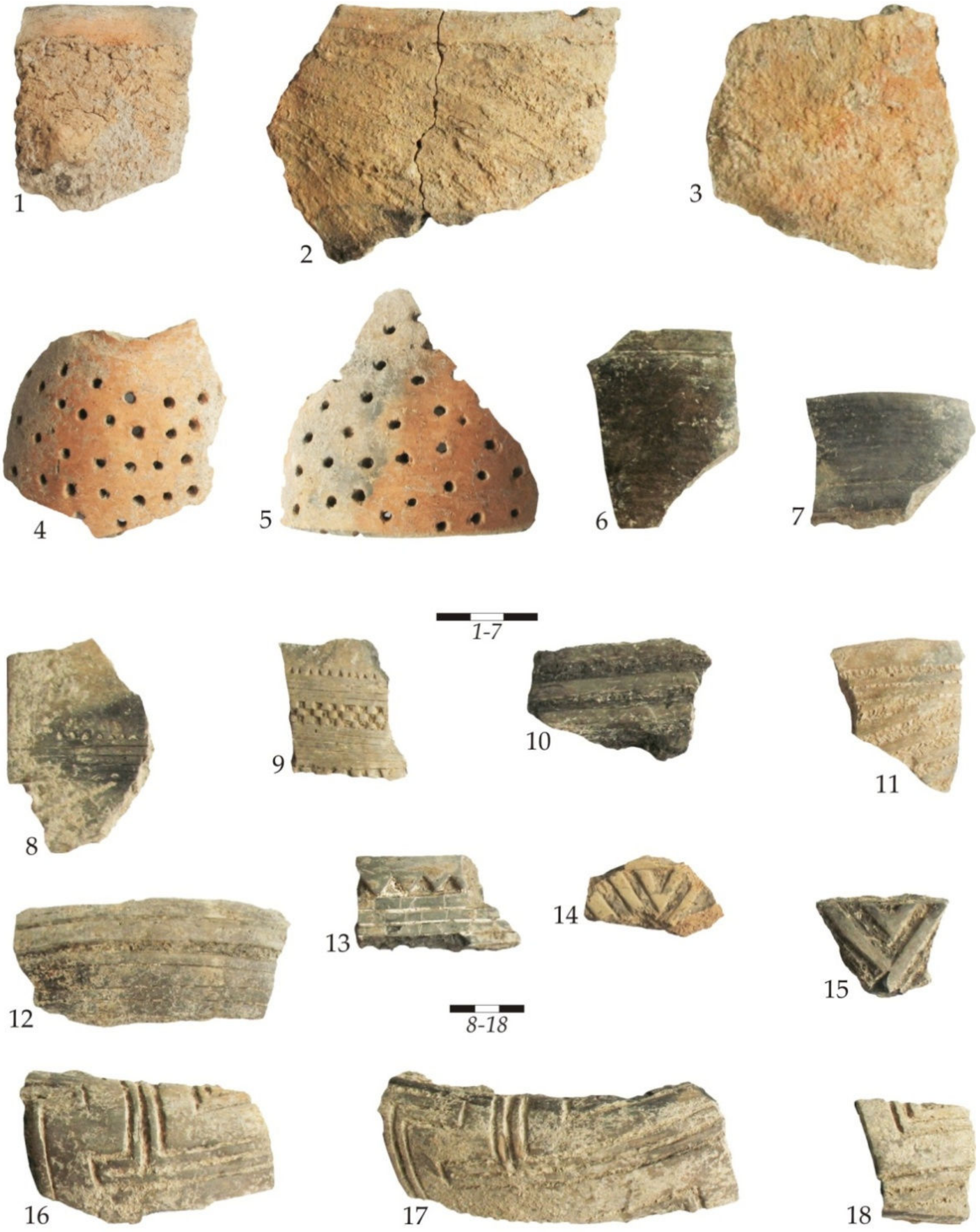

Pl. 14. Secţiunea IV. 1-18. Ceramică Boian din afara complexelor.

Pl. 15. Ceramică din afara complexelor din Secţiunea II (1-10), Secţiunea IV (11-13) şi Secţiunea V (14-18). (1-7, 14-18 Boian; 8-13 Sântana de Mureş).

Pl. 16. 1-3. Ceramică descoperită în Groapa 1 (Secţiunea I); 4-12. Ceramică din Secţiunea I, din afara complexelor (1-12 Sântana de Mureş).

Pl. 17. Ceramică Boian (1-4) şi silex (5) din Complexul 3; Ceramică Boian din Complexul 7 (6-15).

Pl. 18. 1. Imagine cu Locuinţa 2; 2-3. Detalii cu cuptorul din Locuinţa 2.

Pl. 19. 1. Ceramică medievală din Secţiunea III; 2-3. Recipiente descoperite în Locuinţa 2.

Pl. 20. 1-9. Artefacte descoperite în Locuinţa 2.

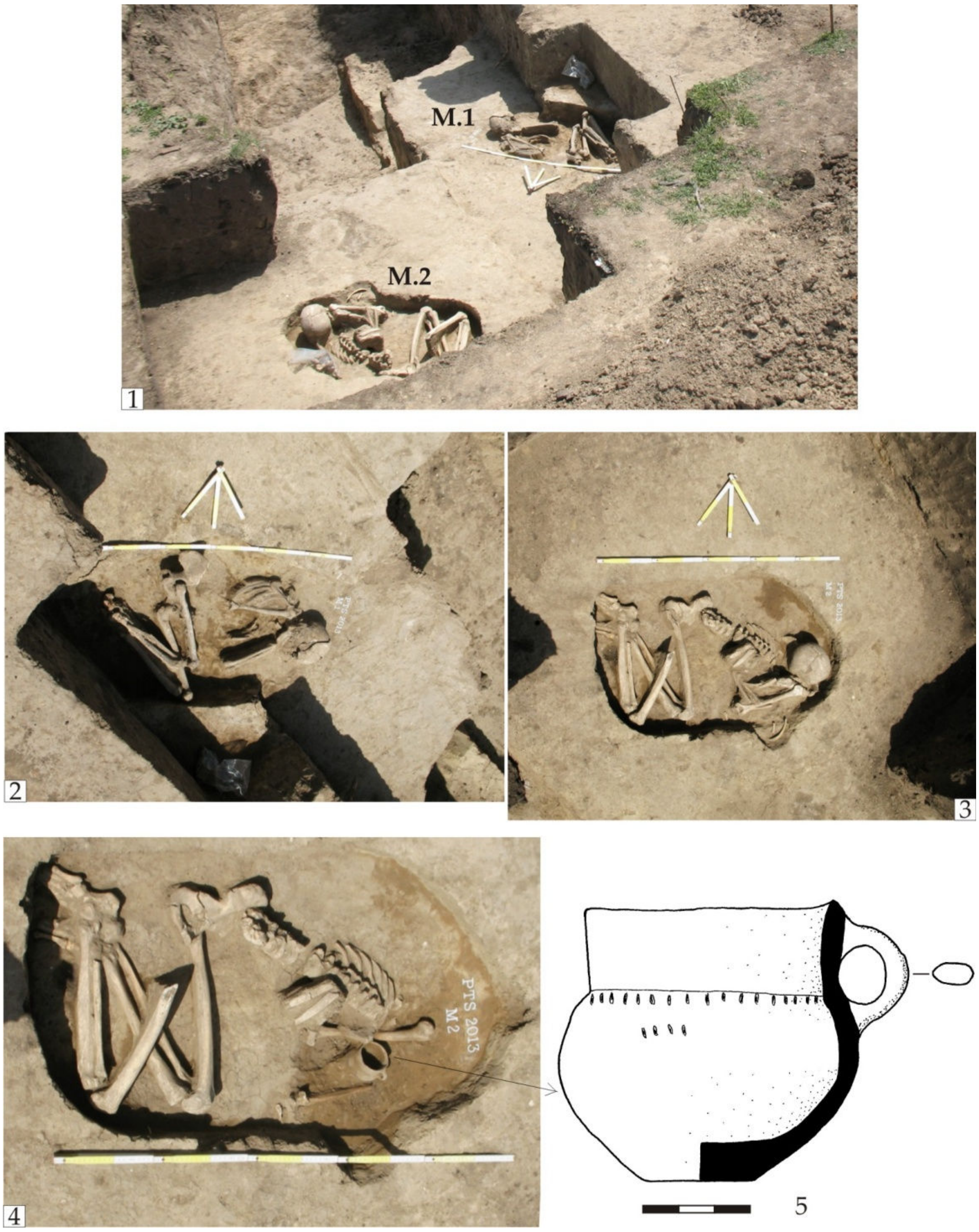

Pl. 21. 1. Mormintele 1 şi 2 descoperite în Secţiunea IV şi Caseta 5; 2. Mormântul 1; 3-4. Mormântul 2; 5. Vasul din Mormântul 2.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 151-169

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE DIN EPOCA BRONZULUI ȘI EVUL MEDIU DE LA URSOAIA, COM. VIPEREȘTI, JUD. BUZĂU

Sebastian MATEI
Gabriel STĂICUȚ

Cuvinte cheie: epoca bronzului, cultura Monteoru, topor piatră, evul mediu, morminte.
Keywords: Bronze Age, Monteoru Culture, stone axe, Middle Age, graves.

În articolul de față ne propunem introducerea în circuitul științific a unor materiale mai vechi aflate în depozitele Muzeului Județean Buzău, materiale provenite în urma unor cercetări arheologice preventive dar și din periegheze sau descoperiri întâmplătoare, toate realizate pe raza aceluiași sit, respectiv situl arheologic Ursoaia – *La Movilă,* din satul Ursoaia, comuna Vipereşti (Fig. 1, 2).

În data de 14 aprilie 2002 am fost informaţi de către doamna Olguţa Ştefan din satul Ursoaia că în urma începerii unor lucrări de construcţie ale unor anexe în propria gospodărie a fost identificată o suprafaţă aproximativ circulară cu pământ afânat, instabil, care nu oferea condiţiile optime pentru turnarea viitoarei fundaţii. Având în vedere că proprietatea era amplasată în perimetrul unui sit arheologic cunoscut ca fiind o aşezare (punctul „La movilă", cod LMI-I-m-B-02296), am solicitat şi obţinut din partea Ministerului Culturii autorizaţia necesară desfăşurării unei săpături de salvare (nr. 72 / 2002). Cercetările au avut loc în perioada 19 aprilie – 16 mai 2002, fiind finanţate de către Muzeul Judeţean Buzău[1].

Pentru obţinerea informaţiilor de interes arheologic au fost deschise două secţiuni în două puncte distincte, după cum urmează: S I, cu dimensiunile de 10,40 x 2,00 m, amplasată în imediata vecinătate a casei doamnei Ştefan, pe locul unde urma să fie construită o dependinţă, şi S II, cu dimensiunile de 15,00 x 2,00 m, în livada proprietăţii, aflată pe un bot de deal (movilă), la est de casă. Cercetările efectuate pe botul de deal din apropierea casei au avut drept scop determinarea situației stratigrafice și a unor posibile complexe. Inițial, cercetarea acestui platou nu a intrat în planurile noastre, dar efectuarea unei periegheze pe suprafața acestuia,

[1] Colectivul de cercetare a fost format din: Eugen-Marius Constantinescu, Gabriel Stăicuţ, Laurenţiu Grigoraş şi Sebastian Matei.

concretizate prin descoperirea unor fragmente ceramice, ne-a determinat să deschidem o secțiune.

Platoul *La Movilă* are o formă triunghiulară, alungită, cu dimensiunile de 65 x 22 m și o suprafață de aproximativ 1400 mp. (Fig. 2/2) Accesul pe acest platou este unul destul de anevoios, singura zona mai accesibilă fiind spre vest unde panta era mai domoală. Acest platou reprezintă un martor de eroziune desprins din terasa înaltă a Buzăului, aflată in imediata apropiere la nord și nord-est. Pe această terasă, cu ocazia unor cercetări de suprafață efectuate în anul 2009, au fost descoperite numeroase fragmente ceramice din epoca bronzului, iar în anul 2010 a fost descoperit întâmplător, de către un localnic, un topor de piatră perforat. Practic platoul *La Movilă* și terasa de la nord de acesta, reprezintă un singur sit arheologic.

Cercetările efectuate în cele două secțiuni ne-au prilejuit descoperirea unor complexe și artefacte încadrate în epoca bronzului și evul mediu. În ceea ce privește stratigrafia din cele două secțiuni, cea mai relevantă este cea din S2, plasată pe platou. Astfel, situația stratigrafică din S 2 era următoarea:

- 0 – 0,25 m strat vegetal, brun - măzăros, în care apare material arheologic amestecat (fragmente ceramice din epoca bronzului şi medievale);
- – 0,25 – 0,40 m strat cu pământ castaniu-deschis, compact, în care apar fragmente ceramice din epoca bronzului, chirpici, pietre. În acest strat au fost identificate complexele medievale (morminte);
- – 0,40 – 0,81 m strat cu pământ castaniu-închis, compact, în care au fost identificate complexele arheologice din epoca bronzului;
- – 0,80 m apare sterilul arheologic reprezentat de un strat de pietriş cu nisip, care după circa 20 de cm devine sol galben, argilos. Trebuie precizat faptul că grosimea straturilor de pământ este fluctuantă, în anumite zone fiind mai subțiri.

Vestigiile din evul mediu

Vestigiile medievale au fost descoperite în ambele puncte de lucru, respectiv în ambele secțiuni cercetate.

În secţiunea S I, între carourile 4 şi 5, a fost identificată o structură circulară de pietre dispuse intenţionat începând de la adâncimea de – 0,80 m. În restul secţiunii, cercetarea s-a oprit la adâncimea de circa – 1,00 m, adâncime la care a apărut sterilul arheologic fără a fi identificate alte complexe, materialul găsit fiind compus din puţine fragmente ceramice atipice, oase de animal şi pietre. (Fig. 4/1) Cercetarea structurii circulare din piatră a condus la concluzia că avem de-a face cu o fântână dezafectată, cu diametrul de aproximativ 1,00 m, realizată din pietre de râu neprelucrate dispuse una peste alta, aşezate în aşa fel încât feţele plate să realizeze un perete regulat. Printre pietrele astfel dispuse, în rosturile dintre ele a fost găsit şi pietriş, folosit cu scopul de a consolida structura pereţilor. Golirea

fântânii s-a făcut până la adâncimea de – 13,30 m, cotă la care a apărut pânza freatică. (Fig. 5/1) În umplutura fântânii au fost găsite fragmente ceramice de culoare cărămizie, lucrate exclusiv la roată, unele decorate cu smalţ sau linii paralele din pastă albă (Fig. 5/5), o cataramă de curea din bronz, de formă dreptunghiulară, cu marginea exterioară lăţită şi decorată cu linii incizate (Fig. 5/2), un cui din fier (Fig. 5/3), o verigă din fier cu capetele suprapuse (Fig. 5/4), oase de bovină, obiecte din fier cu funcţionalitate neprecizată, precum şi o bucată de lemn de mari dimensiuni (un fragment de jug?). Materialul arheologic identificat asigură data utilizării fântânii în perioada târzie a Evului Mediu (sec. XVII – XVIII), momentul şi motivul abandonării ei rămânând necunoscute.

Secţiunea S II, deşi trasată cu o lungime de 15,00 m, nu a fost cercetată decât parţial (primii 5 metri) datorită timpului şi mijloacelor materiale limitate de care am dispus. Identificarea parţială în suprafaţa deschisă iniţial a trei gropi de morminte în cuprinsul carourilor 1-2, a făcut necesară deschiderea a două casete la vest şi est de limitele secţiunii, respectiv Caseta 1 (dimensiuni: 1,30 x 3,00 x 1,60 m) şi Caseta 2 (dimensiuni: 1,36 m x 1,64 x 1,66 m) (Fig. 4/2).

În suprafaţa cercetată au fost identificate 4 morminte. În partea de nord a secțiunii a mai fost identificat un colț dintr-un complex adâncit care cel mai probabil reprezenta un alt mormânt.

Descrierea mormintelor

Mormântul 1 (Fig. 6/1). A fost identificat la adâncimea de – 0,47 m. Inhumat, copil, depus în decubit dorsal, cu mâinile aşezate pe abdomen. Orientare vest-est. Defunctul a fost depus direct în groapă, amenajată cu o treaptă (nişă), iar deasupra sa a fost pus un pod de lemn, din a cărui structură s-au păstrat câteva scânduri. Dimensiunile gropii: 1,40 x 0,65 m. Fără inventar.

Mormântul 2 (Fig. 6/2). A fost identificat tot la adâncimea de – 0,47 m. Inhumat, adult, depus în decubit dorsal, cu mâinile aşezate pe piept. Orientare vest-est. În umplutura gropii au fost antrenate mai multe fragmente ceramice lucrate cu mâna şi bucăţi de chirpic de locuinţă, provenite din stratul de cultură monteorean afectat de groapa mormântului. De asemenea, lângă schelet s-au găsit mai multe bucăţi de lemn putrezit, probabil rămăşiţe ale unui sicriu/pod de lemn. Dimensiunile gropii: 1,85 x 0,82 m. La demontare, în zona craniului, a fost descoperit un bumb din bronz, globular, realizat din două emisfere lipite, prevăzut cu urechiuşă de prindere.

Mormântul 3 (Fig. 7/1). A fost identificat la adâncimea de – 0,48 m. Inhumat, copil, depus în decubit dorsal, cu mâinile aşezate probabil pe piept (oasele mâinilor nu s-au păstrat, dar o parte dintre oasele degetelor au fost găsite în zona pieptului). Orientare vest-est. Dimensiunile gropii: 1,03 x 0,45 m. Fără inventar.

Mormântul 4 (Fig. 7/2). A fost identificat la adâncimea de – 0,46 m. Inhumat, matur, depus în decubit dorsal, cu mâinile aşezate pe bazin. Orientare vest-est. În umplutura gropii au fost identificate resturi ale sicriului din lemn, câteva fragmente

ceramice preistorice şi o piatră lângă umărul stâng. Dimensiunile gropii: 2,03 x 0,94 m. Fără inventar.

Localitatea Ursoaia este atestată de timpuriu în documentele medievale ale Ţării Româneşti sub denumirea de Ţigăneşti, actuala denumire fiind folosită după 1852. Primul document care menţionează existenţa aşezării este datat la 29 mai 1546[2], când Mircea Ciobanul întărea proprietăţii asupra acestui sat „boierilor domniei mele, jupanului Vlaicul vistier şi cu fiii săi şi jupanului Bratul şi fratelui său Vlaicul şi cu fii lor, ca să le fie ocină şi de ohabă şi lor şi fiilor şi nepoţilor şi strănepoţilor lor şi de nimeni neatins, după porunca domniei mele". Ulterior, localitatea mai apare menţionată în documente din timpul domniilor lui Pătraşcu cel Bun (datat 28 iulie 1555[3]), Alexandru al II-lea Mircea (datate 2 noiembrie 1574[4] şi 16 iunie 1575 - 1576[5]). În timpul lui Mihnea Turcitul, satul Ţigăneşti ajunge în proprietatea mănăstirii Aninoasa, fapt consemnat în două documente datate la 27 mai 1586[6], respectiv 9 ianuarie 1588[7].

Datele arheologice obţinute în urma cercetării preventive confirmă existenţa localităţii pe parcursul sec. XVI, cele 4 morminte cercetate, prin orientările defuncţilor şi accesoriul vestimentar descoperit în mormântul M 2, putând fi încadrate pe parcursul aceluiaşi secol. Din păcate, în stadiul actual al cercetării nu putem să precizăm limitele cronologice şi în teren ale necropolei medievale, însă datele obţinute ne confirmă prezenţa aici a unui cimitir sătesc, printre puţinele cunoscute şi cercetate pe teritoriul judeţului Buzău, datate în secolul al XVI-lea, alături de cele de la Vadu Soreşti (punct „La bisericuţă")[8] şi Buzău-Est (punct „Balastieră")[9]. De asemenea, identificarea cimitirului medieval poate fi un punct de plecare pentru localizarea vechii biserici a satului, astăzi dispărută, care era menţionată pentru prima dată într-un document din 9 ianuarie 1569[10].

Vestigiile din epoca bronzului

Așa cum am precizat mai sus, existența unei așezări din epoca bronzului era cunoscută ca fiind menționată în Lista Monumentelor Istorice (LMI), lucru confirmat și de fragmentele ceramice descoperite la suprafața solului.

---

[2] DIR, B, Ţara Românească, vol. II (1526-1550), p. 338.
[3] DIR, B, Ţara Românească, vol. III (1551-1570), p. 34.
[4] DIR, B, Ţara Românească, vol. IV (1571-1580), p. 150-151.
[5] DIR, B, Ţara Românească, vol. IV (1571-1580), p. 182-184.
[6] DIR, B, Ţara Românească, vol. V (1581-1590), p. 239.
[7] DIR, B, Ţara Românească, vol. V (1581-1590), p. 344-345.
[8] Drâmbocianu 1993, p. 469-478.
[9] Drâmbocianu 1978, p. 26-33.
[10] DIR, B, Ţara Românească, vol. III (1551-1570), p. 307.

Suprafaţa mică a cercetării şi prezenţa cimitirului medieval care a afectat puternic stratul de cultură din epoca bronzului ne-a permis doar o documentare sumară a vestigiilor din această epocă. Marea majoritate a materialului a fost recoltat din strat şi din gropile celor 4 morminte. Singurele complexe arheologice care se pot încadra în epoca bronzului au fost identificate spre baza stratului de cultură.

Complexul 5 reprezintă o groapă ovală cu dimensiunile de 114 x 74 cm, observată la adâncimea de -0,57 m şi foarte clar la – 0,60/0,62 m când a fost atins sterilul arheologic. Ea a fost afectată în mare parte de groapa mormântului M2 (Fig. 4/2).

Umplutura complexului avea o culoare castaniu-gălbuie şi conţinea fragmente ceramice, oase de animale şi resturi de lipitură arsă din pereţii unor locuinţe. Fundul gropii a fost atins cca 10 cm mai jos, aşadar complexul adâncit a reprezentat cel mai probabil o alveolare. Singurul fragment ceramic care a putut fi încadrat tipologic provenea din corpul unei ceşti cenuşii, decorată cu linii incizate paralele pe umăr şi în unghi pe corp (Fig. 9/1).

Un alt fund de groapă a fost cercetat la nord de complexul 5. Acesta, identificat cu sigla *Complex 6* a fost observat la cota de -0,42 m cu baza la -0,55 m. Groapa avea dimensiunile de 0,90 x 0,80 m şi o umplutură cenuşie. În umplutura complexului au fost descoperite mai multe fragmente ceramice din care remarcăm un perete de borcan, modelat dintr-o pastă grosieră decorat cu brâu alveolat şi un fragment de ceaşcă decorată cu linii în relief dispuse în unghi (Fig. 9/5-6).

Materialul ceramic descoperit în strat şi în umplutura mormintelor medievale este destul de fragmentat astfel că nu s-au putut reconstitui nici măcar porţiuni de vase. O analiză sumară a materialului ceramic ne-a permis împărţirea acestuia în două categorii: grosieră şi semifină. Vasele grosiere sunt confecţionate dintr-o pastă ce conţinea cioburi pisate şi pietricele în compoziţie iar decorul consta în brâie alveolate sau crestate plasate pe buză sau pe corp sau şiruri de alveole fixate pe buză. Ceramica semifină consta din fragmente de ceşti, capace şi vase cu gura trompetiformă (amfore), modelate dintr-o argilă comună ce conţinea nisip şi rar pietricele. Decorul cel mai întâlnit consta din linii paralele incizate sau în relief dispuse în unghi pe corpul vasului sau pe umăr, mai rar şiruri de mici alveole plasate tot pe gât (Fig. 8-9).

Pe baza decorului, materialul ceramic poate fi încadrat în etapele Ic2 – Ic1 ale culturii Monteoru[11].

Un singur fragment de vas decorat cu linii incizate dispuse în ghirlandă poate extinde aşezarea şi în etapa Ia a culturii Monteoru[12].

În primăvara anului 2009 a fost efectuată o cercetare de suprafaţă care a vizat platoul din imediata apropiere a locului unde am efectuat cercetarea preventivă. Cu această ocazie au fost descoperite mai multe fragmente ceramice aparţinând epocii

[11] Zaharia 1991, p. 61-91; Zaharia 1993, p. 15-38. Mulţumim pe această cale cercetătorilor Radu Băjenaru şi Tiberiu Vasilescu, care au văzut materialul ceramic şi au confirmat încadrarea în etapele Ic2 – Ic1.

[12] Oancea, Drâmbocianu 1977, p. 509-529.

bronzului[13]. Ele constau din fragmente de vase modelate din pastă grosieră și decorate cu brâie alveolate pe buză sau fragmente de vase modelate dintr-o pastă semifină provenind de la cești sau recipiente cu gura puternic evazată. Un singur fragment ceramic prezenta un decor incizat, respectiv linii paralele dispuse în unghi (Fig. 10).

O altă descoperire care provine de pe raza sitului a fost efectuată de către un localnic în anul 2010 cu ocazia muncilor agricole. Este vorba despre un topor din piatră cu gaură pentru fixarea cozii, confecționat dintr-o rocă cenușiu-verzuie, foarte bine finisat și lustruit (Fig. 11).

Toporul are o formă romboidală în plan cu umerii bine reliefați, muchia înaltă, de formă cilindrică terminată printr-o suprafață ușor convexă. Tăișul este puțin arcuit iar orificiul pentru fixarea cozii este plasat la jumătatea distanței dintre tăiș și capătul muchiei, având o formă perfect cilindrică. Lama exterioară a toporului este decorată pe ambele părți cu o linie incizată care pleacă din apropierea tăișului, traversează umărul și ajunge puțin în partea interioară a lamei. Un alt element de decor plasat tot pe fața exterioară îl reprezintă o nervură longitudinală dispusă de o parte și de alta a orificiului de fixare a cozii care pleacă din zona tăișului și urcă până spre capătul muchiei. Atât tăișul cât și partea superioară a muchiei prezintă urme de utilizare.

Dimensiuni: lungime: 109 mm; lățime maximă (la umăr): 50 mm; diametrul orificiului: 20 mm; lungime tăiș: 38 mm.

Asemenea topoare de piatră sunt prezențe relativ frecvente în epoca timpurie și mijlocie a epocii bronzului fiind întâlnite pe spații largi în spațiul eurasiatic[14]. Cele mai apropiate analogii ca formă le avem la: Bârsești[15], Măcin[16], Cajvana[17], însă nici unul dintre acestea nu prezintă elemente de decor.

Din punct de vedere tipologic toporul nostru își găsește bune analogii în mediile culturale din zona nord-pontică, putând fi încadrat în tipul L, varianta 1 stabilită de E. Kaiser[18], sau în tipul Suvorovskaja, ca formă de bază stabilită tot de aceiași cercetătoare[19]. Într-o altă clasificare propusă de V. Diaconu toporul de la Ursoaia se încadrează în tipul A[20].

Având în vedere descoperirile arheologice prezentate, considerăm că este necesară continuarea și extinderea săpăturilor din așezarea de epoca bronzului de la Ursoaia, acestea putând contribui la cronologia relativă a culturii Monteoru și a relațiilor cu mediile culturale din zona nord-pontică.

---

[13] Dinu *et al.* 2011, p. 54-55. Colectivul de cercetare a publicat doar un singur fragment ceramic, menționând însă existența a 12 fragmente provenind din gura unor vase.
[14] Kaiser 1997, p. 102-115, Kaiser 2003, p. 170-186; Diaconu 2010, p. 5-21;
[15] Bobi, Apostu 1997, p. 33-50, fig. 4/2, Pl. 7/6.
[16] Hașotti 1985, p. 7-8, fig. 1.
[17] Niculică *et al.* 2004, p. 274, fig. 2/5.
[18] Kaiser 2003, p. 176, fig. 68/1.
[19] Kaiser 1997, p. 102-115, fig. 23-25.
[20] Diaconu 2010, p. 8.

ARCHEOLOGICAL DISCOVERIES FROM THE BRONZE AGE AND THE MIDDLE AGES IN URSOAIA, VIPEREŞTI COMMUNE, BUZĂU COUNTY

Abstract

The article proposes the introduction in the scientific circuit of some older archaeological finds from the storage facilities of the Buzău County Museum. The materials come from preventive researches and archaeological field surveys or random discoveries from the area of the same site – Ursoaia – *La Movilă,* located in Ursoaia village, Vipereşti commune. The preventive researches from 2002 have led to the discovery of several medieval complexes: a disused fountain located at the base of the site and four inhumation graves found on the plateu (*La Movilă*). Most likely, the graves were part of a cemetery that functioned sometime in the 16th century.

The researches also revealed the existence of a Bronze Age settlement which, on the basis of the archaeological material, can be dated in the Ic2-Ic1 stages of the Monteoru culture.

Following the archaeological field surveys carried out in 2009 it was found that the Monteoru settlement was larger than initially thought, archaeological materials being discovered on the high terrace located north and north-east from *La Movilă* site.

The fortuitous discovery of a decorated stone axe in the area of the site confirms the importance of the settlement and its possible connections with the populations from the North-Pontic region.

The list of figures

Fig. 1. Ursoaia. 1. Satellite image with the archaeological site (Ursoaia – *La Movilă*): A - *La Movilă* plateau; B – The terrace with Bronze Age discoveries (pottery shards and stone axe); 2. View from the south.

Fig. 2. Ursoaia. 1. View from the north-east, off the nearby terrace: 2. General plan of the plateu (*La Movilă*) with trench S II.

Fig. 3. Ursoaia. 1. Trench S I; 2. Trench S II (view from the north); 3. Trench S II (view from the south); 4. Profile of trench S II.

Fig. 4. Ursoaia. 1. Plan of trench S I; 2. Plan of trench S II.

Fig. 5. Ursoaia. 1. Image with the fountain from trench S I; 2. Buckle; 3. Nail; 4. Iron link; 5. Medieval pottery shards.

Fig. 6. Ursoaia. 1. Grave no. 1; 2. Grave no. 2.

Fig. 7. Ursoaia. 1. Grave no. 3; 2. Grave no. 4.

Fig. 8. Ursoaia. Pottery shards belonging to the Monteoru culture discovered in trench S II.

Fig. 9. Ursoaia. Pottery shards belonging to the Monteoru culture discovered in trench S II.

Fig. 10. Ursoaia. Pottery shards belonging to the Monteoru culture discovered on the terrace nearby *La Movilă* plateau.

Fig. 11. Ursoaia. Perforated stone axe dicovered on the terrace nearby *La Movilă* plateau.

BIBLIOGRAFIE

DIR B - *Documente privind istoria României, B, Ţara Românească, veacul XVI, vol. II-V*, Bucureşti, 1951-1952.

***

Bobi, Apostu 1997 - V. Bobi, A. E. Apostu, *Contribuții la întocmirea catalogului topoarelor-ciocan cu gaură de înmănușare descoperite în zona de curbură a Carpaților*, Vrancea XI, 33-50.

Diaconu 2010 - V. Diaconu, *Considerații privind topoarele de luptă din piatră specifice epocii bronzului din regiunile est-carpatice ale României*, Revista Arheologică, V, 1, p. 5-21.

Dinu *et al.* 2011 - C. Dinu, D. Costache, G. Stăicuț, E.-M. Constantinescu, S. Matei, *Contribuții la repertoriul arheologic al Județului Buzău. Cercetări de suprafață pe Valea Buzăului*, Mousaios XVI, p. 39-103.

Drâmbocianu 1978 - V. Drâmbocianu, *Săpăturile arheologice de salvare în necropola feudală din punctul „Balastiera" (Buzău – Est)*, în Mousaios, II, p. 26-33.

Drâmbocianu 1993 - V. Drâmbocianu, *Staţiunea arheologică de la Vadu Soreşti, jud. Buzău*, în MCA, XVII (partea a II-a), Ploieşti (1983), p. 469-478.

Hașotti 1985 - P. Hașotti, *Topoare de piatră din epoca bronzului aflate în colecțiile Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța*, Istros, IV, p. 7-12.

Kaiser 1997 - E. Kaiser, *Der Hort von Borodino. Kritische Anmerkungen zu einem berühmten bronzeitilichen Schatzfund aus dem nordwestlichen Schwarzmeergebiet*, UPA, Band 44, Bonn.

Kaiser 2003 - E. Kaiser, *Studien zur katakombengrabkultur zwischen Dnepr und Prut*, Archäologie in Eurasien, Band 14, Mainz am Rhein.

Niculică *et al.* 2004 - B. Niculică, V. Budui, I. Mareș, *Considerații privind unele topoare de piatră din epoca bronzului descoperite în podișul Sucevei*, Suceava, XXIX-XXX, vol. 1, 2002-2003, p. 267-315.

Oancea, Drâmbocianu 1977 - Al. Oancea, V. Drâmbocianu, *Noi descoperiri din epoca bronzului în județul Buzău. Observații asupra cronologiei culturii Monteoru*, SCIVA, 4, p. 509-529.

Zaharia 1991 - E. Zaharia, *La IIIe étape MIc2. Les fouilles de Sărata-Monteoru (dép. De Buzău)*, Dacia, N.S., XXXV, p. 61-91.

Zaharia 1993 - E. Zaharia, *La culture de Monteoru. Les IVe – Ve étapes. Les fouilles de Sărata-Monteoru*, Dacia, N.S., XXXVII, p. 15-38.

1

2

Fig. 1. Ursoaia. 1. Vedere satelitară (Google Earth) cu situl arheologic Ursoaia - *La Movilă*: A - platoul *La Movilă*; B - Terasa cu descoperiri din epoca bronzului (fragmente ceramice și topor din piatră); 2. Vedere dinspre sud.

1

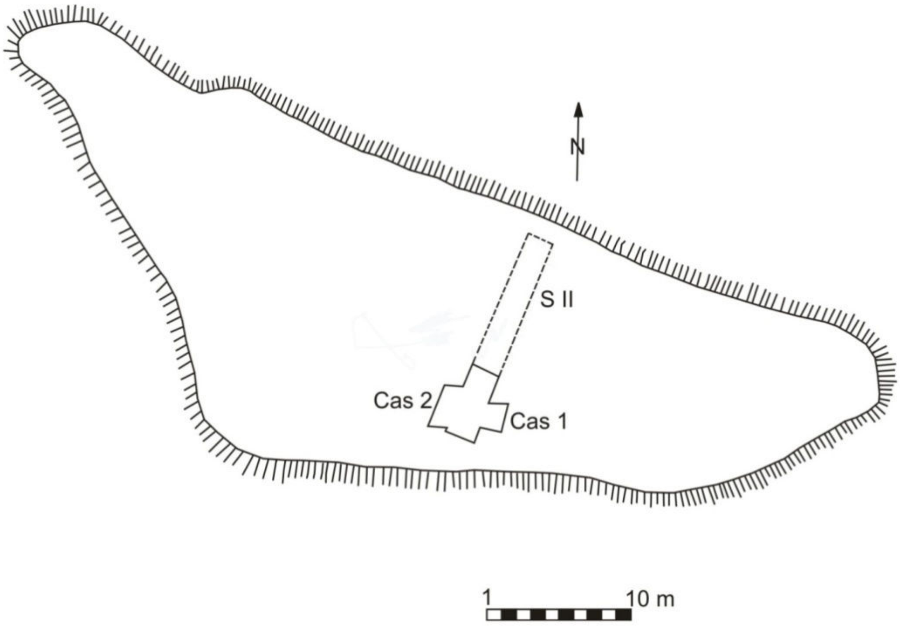

2

Fig. 2. Ursoaia. 1. Vedere dinspre nord-est, de pe terasa din apropiere: 2. Plan general al platoului *La Movilă* cu secțiunea S II.

Fig. 3. Ursoaia. 1. Secțiunea S I; 2, Secțiunea S II (vedere dinspre nord); 3. Secțiunea II (vedere dinspre sud); 4. Profilul secțiunii S II.

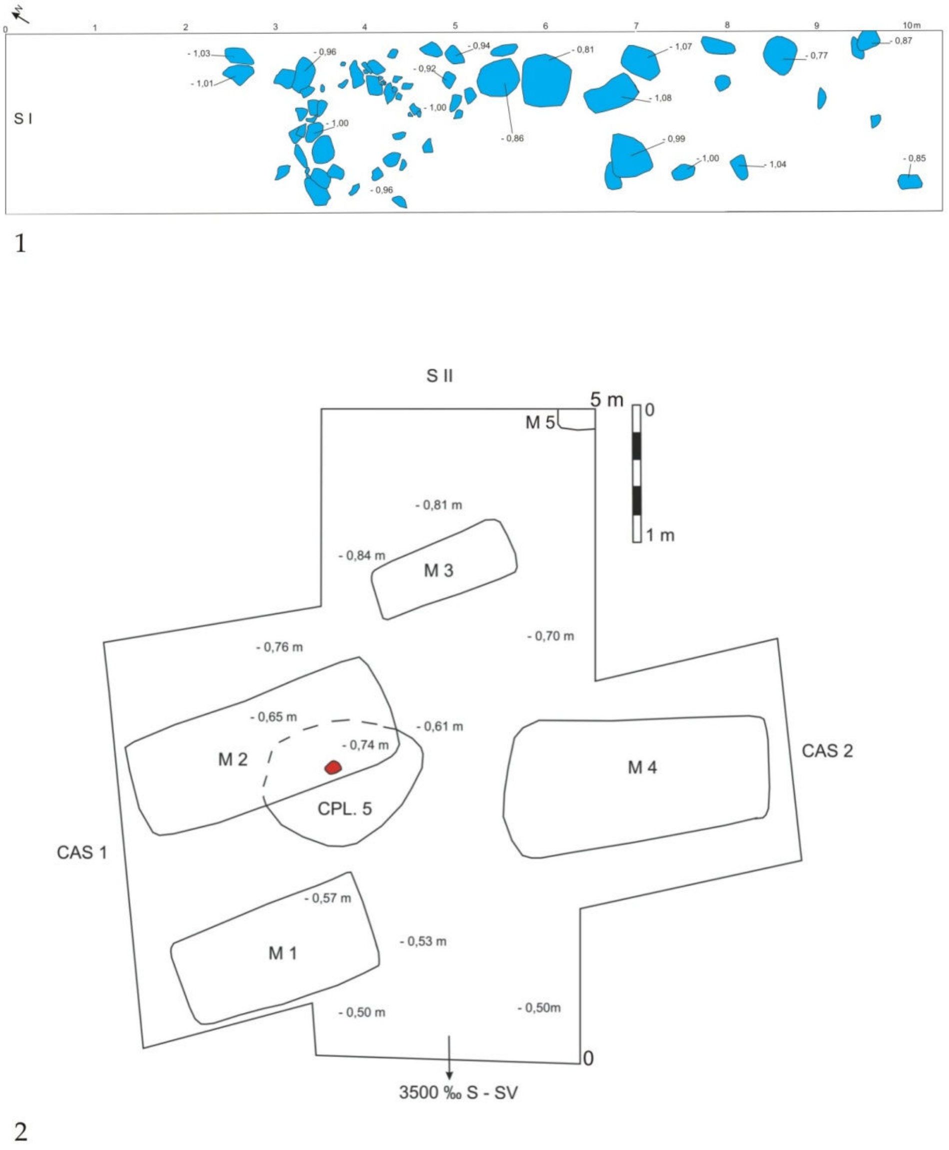

Fig. 4. Ursoaia. 1. Planul secțiunii S I; 2, Planul secțiunii S II.

Fig. 5. Ursoaia. 1. Aspect cu fântâna din secțiunea S I; 2. Cataramă; 3. Cui; 4. Verigă; 5. Fragmente ceramice medievale.

1

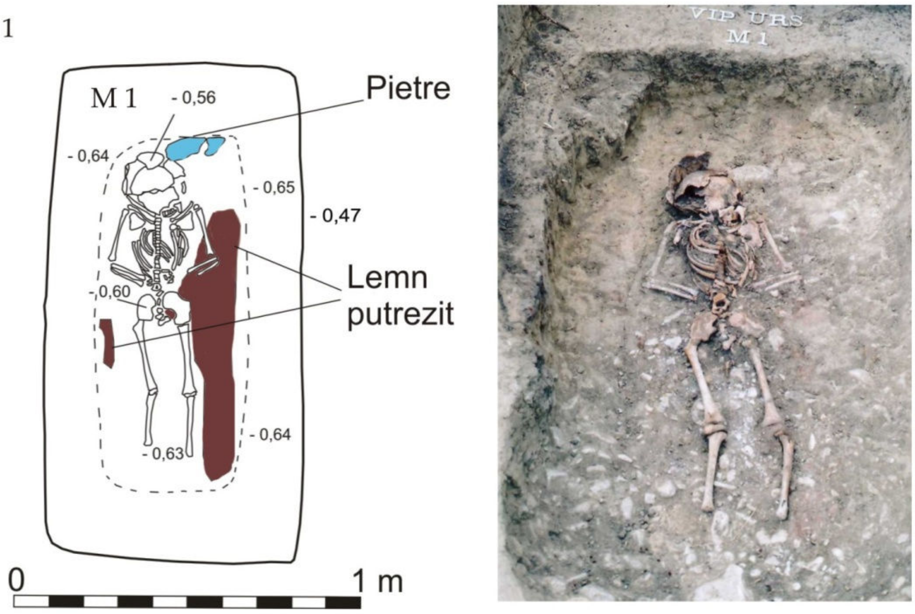

2

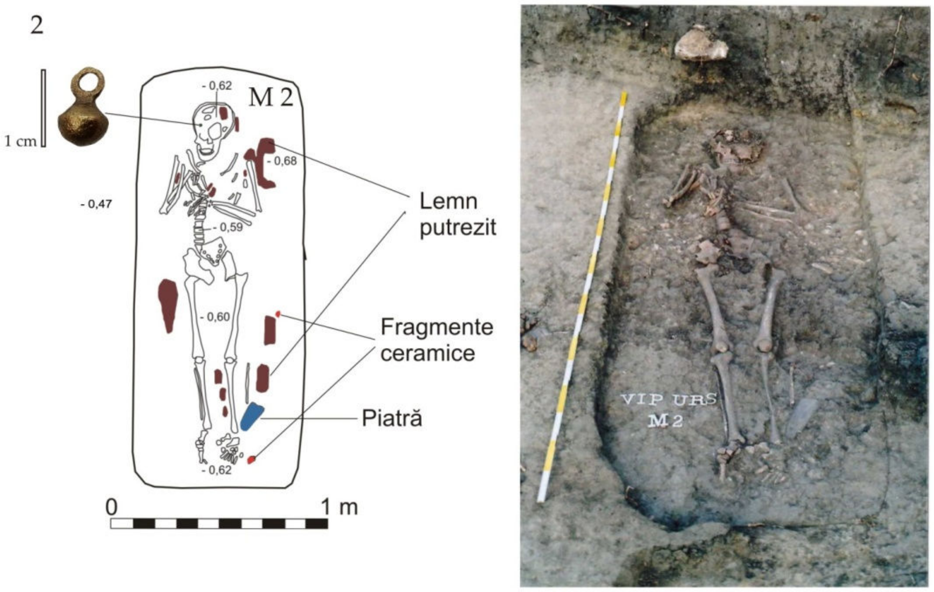

Fig. 6. Ursoaia. 1. Mormântul nr. 1; 2. Mormântul nr. 2.

1

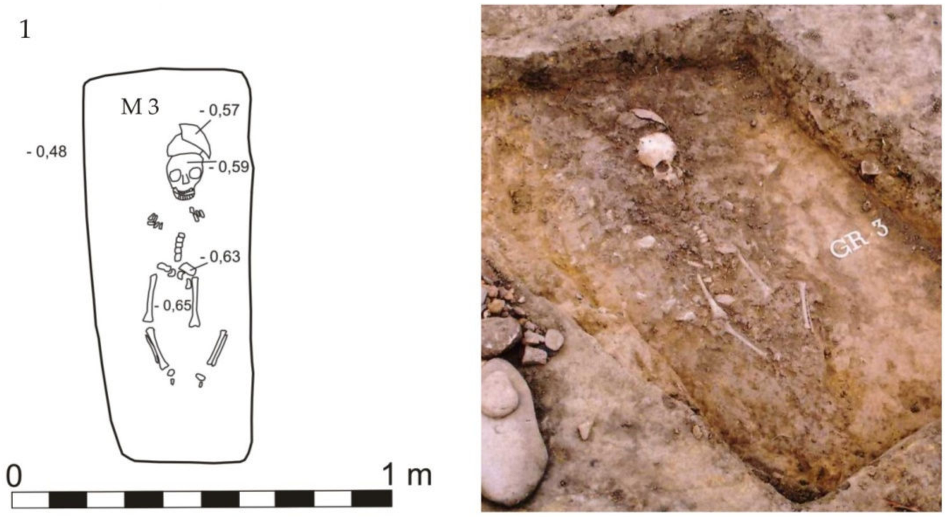

2

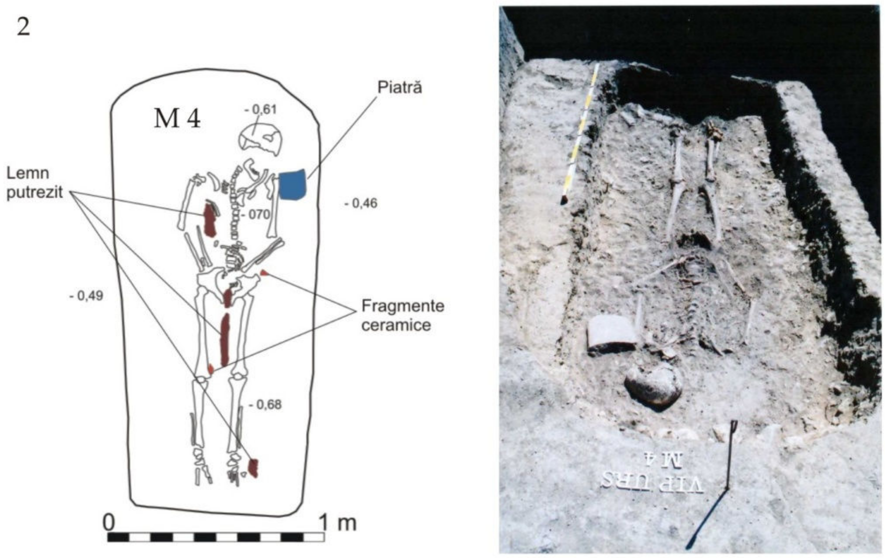

Fig. 7. Ursoaia. 1. Mormântul nr. 3; 2. Mormântul nr. 4.

Fig. 8. Ursoaia. Fragmente ceramice aparținând culturii Monteoru descoperite în cursul săpăturilor din secțiunea S II.

Fig. 9. Ursoaia. Fragmente ceramice aparținând culturii Monteoru descoperite în cursul săpăturilor din secțiunea S II.

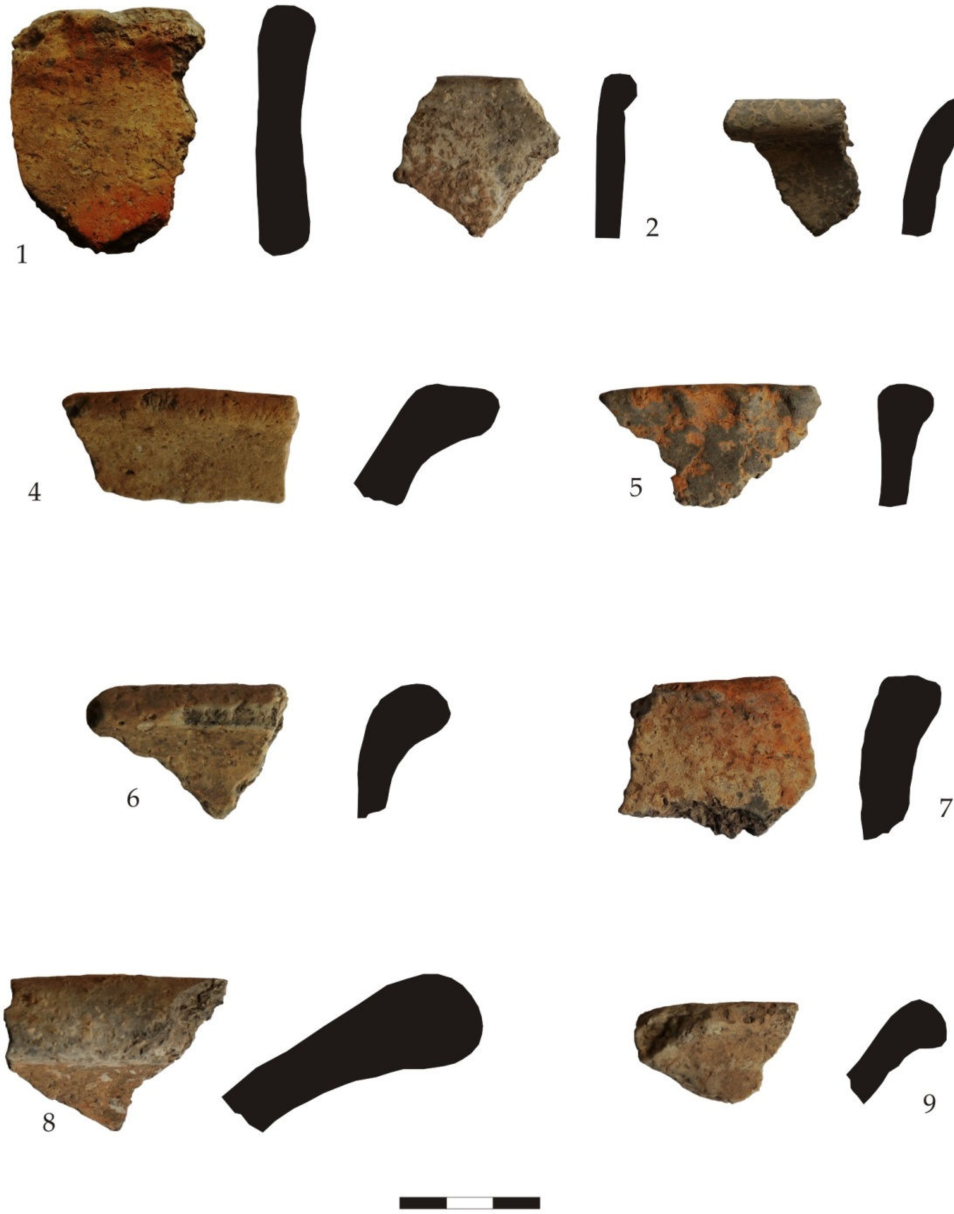

Fig. 10. Ursoaia. Fragmente ceramice aparținând culturii Monteoru descoperite pe terasa din vecinătatea platoului *La Movilă*.

Fig. 11. Ursoaia. Topor din piatră cu perforaţie descoperit pe terasa din vecinătatea platoului *La Movilă*.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 171-206

CONTRIBUŢII LA REPERTORIUL ARHEOLOGIC AL JUDEŢULUI BUZĂU. CERCETĂRI DE SUPRAFAŢĂ PE TERITORIUL COMUNEI COCHIRLEANCA

Cătălin DINU
Daniel GARVĂN
Sebastian MATEI
Roxana MUNTEANU

Cuvinte cheie: periegheză, sec. VI-V p. Chr., Mileniul I p. Chr., tumuli, epocă medievală, jud. Buzău
Keywords: archaeological field survey, 6th-5th centuries BC, first millennium BC, burial mounds, Middle Ages, Buzău County

În luna februarie a anului 2016 au fost efectuate cercetări arheologice de suprafaţă pe raza comunei Cochirleanca (jud. Buzău) în vederea întocmirii studiului arheologic aferent Planului Urbanistic General. Activităţile desfăşurate de către semnatarii acestor rânduri au avut drept obiectiv obţinerea unor informaţii adiţionale despre siturile arheologice cunoscute de pe raza comunei şi identificarea unor eventuale noi situri.

Din punct de vedere administrativ-teritorial, comuna Cochirleanca se află în partea de est a judeţului Buzău, la limita cu judeţul Brăila, şi cuprinde cinci sate: Cochirleanca, Boboc, Gara Boboc, Roşioru şi Târlele. Zona aparţine Câmpiei Râmnicului. Teritoriul comunei este străbătut de valea Cochirleanca, ce constituie şi limita de nord a comunei pe două segmente (înspre comunele Ziduri şi Bălăceanu) şi este mărginit la sud-est pe un mic segment de valea Coştei (limita cu comuna Săgeata). Valea Măslina, întâlnită pe hărţile mai vechi şi care străbate satul Roşioru, apare astăzi sub forma unei văi fără curs de apă permanent, pe alocuri fiind suprapusă de gospodării.

În cursul cercetărilor au fost verificate două situri incluse în Lista Monumentelor Istorice (Roşioru – *Movila Roşioru*[1] şi Roşioru – *Valea Cochirleanca*) şi au fost identificate alte nouă situri noi (Fig. 1).

---

[1] Menţionăm faptul că în LMI denumirea movilei este *Movila Roșioru*, iar pe hărţile topografice movila apare sub denumirea *Movila Cochirleanca*. În articolul de faţă vom folosi toponimul utilizat pe hărţile topografice: *Movila Cochirleanca*.

Cele mai vechi urme ale prezenţei umane datează de la începutul mileniului III a. Chr., fiind evidențiate de o serie de movile funerare. Au fost descoperiţi şase tumuli, însă numărul lor trebuie să fi fost mult mai mare. O dovadă în acest sens poate fi prezenţa unor movile pe o serie de hărţi topografice, care astăzi nu se mai pot observa în teren, aplatizarea lor fiind rezultatul lucrărilor agricole intensive din ultimii ani (Fig. 27).

Din secolele VI-V a. Chr. se înregistrează descoperiri pe Valea Cochirleanca și în apropierea satului Boboc. Materialele aparțin comunităților grupului cultural Ferigile – Bârsești, grup care se întâlnește mai frecvent în regiune în sectorul subcarpatic al văii Buzăului.

Cele mai consistente urme arheologice datează din mileniul I p. Chr., în special din sec. IV p. Chr. (cultura Sântana de Mureș - Cerneahov), şi au fost identificate pe văile Cochirleanca și Coștei. Pe Valea Cochirleanca au mai fost descoperite vestigii aparținând carpilor (sec. II-III p. Chr.) și comunităților culturii Dridu (sec. VIII – X p. Chr.), cele din urmă fiind atestate și pe Valea Coștei.

Perioada medievală este documentată printr-un număr restrâns de materiale, între care se remarcă cele din situl de la Roşioru, datate larg în perioada secolelor XVI-XVIII. Din secolele XVIII-XIX provin numeroase fragmente ceramice recuperate în special în arăturile de la marginea satelor.

O descoperire aparte o reprezintă tezaurul de 77 monede otomane din argint găsit întâmplător în anul 1992 pe raza satului Roşioru (Fig. 26). Monedele (parale) datează din secolul al XVIII-lea, fiind emise în Imperiul otoman în numele sultanilor Mustafa al III-lea (1757-1774), Abdülhamid I (1774-1789) şi Selim III (1789-1807). Tezaurul, aflat în patrimoniul Muzeului Judeţean Buzău, nu a fost publicat integral, fiind doar menţionat în câteva articole de specialitate alături de alte tezaure asemănătoare identificate pe raza judeţului sau în alte zone ale ţării[2]. Într-un singur studiu apar mai multe informaţii cu privire la monedele de 60 de parale din tezaurul de la Roşioru, emise în timpul sultanului Abdülhamid[3].

***

I. AŞEZĂRI

1. Boboc

Situl se află amplasat la cca 4,5 km nord de satul Boboc și 1,5 km nord de capătul pistei din incinta bazei aviatice de la Boboc, pe un teren plat, străbătut din loc în loc de mici văi (Fig. 2). Acesta are o suprafață de aproximativ 1 hectar.

---

[2] Vâlcu, Dicu 2003, p. 437; Vâlcu, Stăicuţ 2010, p. 154.

[3] Vâlcu 2002, p. 221-224.

În cursul cercetărilor de suprafață din februarie 2016 au fost recoltate din acest loc câteva fragmente ceramice care se pot încadra spre sfârșitul primei epoci a fierului (sec. V a. Chr.). Majoritatea fragmentelor au fost lucrate cu mâna (Fig. 13/1-13), dar a fost descoperit şi un fragment cenușiu-gălbui, lucrat la roată, provenind probabil de la o cană sau un castron (Fig. 13/14). Din ceramica lucrată la mână remarcăm o gură de borcan decorată cu brâu alveolat sub buză (Fig. 13/1), un fragment din gura unui castron (Fig. 13/2) precum și un perete de borcan decorat tot cu brâu alveolat (Fig. 13/7).

2. Cochirleanca – ***Valea Cochirleanca***

Situl se plasează la aproximativ 1,5 km nord-est de sat, în partea superioară a văii Cochirleanca, în zona unde pârâul cu același nume își are izvoarele (Fig. 3). Suprafața sitului este destul de mare, depășind 70 hectare, fiind tăiat în două de pârâul Cochirleanca.

Materialul ceramic cel mai timpuriu se încadrează în perioada de final a primei epoci a fierului (Fig. 14/1-5), respectiv în secolele VI-V a. Chr. (grupul cultural Ferigile-Bârsești). Materialele identificate sunt puține și puternic fragmentate, dar s-au putut distinge două fragmente din partea superioară a unor borcane decorate cu brâu alveolat sub buză (Fig. 16/1-2) și un mic fragment de ceașcă.

Materialul aparţinând culturii Sântana de Mureş este cel mai numeros, situaţie asemănătoare cu cea întâlnită în punctul Roşioru - *Valea Cochirleanca*. Din categoria ceramicii lucrate la roată, arsă reducător, cu aspect zgrunţuros menţionăm mai multe fragmente de pereţi, de buze şi de funduri provenite de la borcane (Fig. 14/6-7, 9, 11; 16/3-4) şi vase de provizii (Fig. 14/10). O altă formă de vas identificată este cana, reprezentată de un fragment de toartă ovală în secţiune realizată din pastă cu pietricele în compoziţie (Fig. 14/8). Dintre fragmentele de vase realizate din pastă fină, lucrate la roată şi arse reducător, menţionăm câteva funduri inelare (Fig. 14/14-16, 18), fragmente de buze (Fig. 14/12-13), dintre care una decorată la bază cu o nervură orizontală provenită de la un castron (Fig. 16/5) şi un fragment de perete de vas cu umăr carenat decorat cu o linie lustruită dispusă în zigzag (Fig. 14/17).

Din categoria ceramicii fine, lucrată la roată şi arsă oxidant, de factură romană, amintim câteva fragmente de pereţi (Fig. 15/1, 4-6; 16/6) şi două toarte fragmentare provenite de la amfore, din care una rotundă în secţiune, acoperită cu angobă roşiatică (Fig. 15/3), iar cealaltă în bandă cu caneluri longitudinale (Fig. 15/2).

Depunerea din perioada medievală timpurie (secolele VIII-X p. Chr.) este documentată de cinci fragmente de pereţi provenite de la borcane, realizate din pastă nisipoasă, lucrate la roată şi arse oxidant (Fig. 15/7-11). Trei dintre ele sunt decorate cu striuri orizontale, iar un altul cu linii incizate dispuse orizontal şi în val.

3. Roşioru - ***Valea Cochirleanca***

Cod LMI: Bz-I-s-B-02273, Cod RAN: 46411.02

Situl este plasat la aproximativ 500 de metri nord-est de satul Roşioru, pe valea Cochirleanca, situat de o parte și de alta a pârâului, în imediata vecinătate a bălții Roșioru (Fig. 4). Așezarea este una de mari dimensiuni, depășind 100 de hectare.

Situl este menționat pentru prima dată de E.M. Constantinescu în 1999[4], fiind preluată apoi informația și la F. Petrescu în 2002[5].

În această zonă au fost identificate cu ocazia cercetărilor de suprafață din 2016 urme de locuire aparţinând mai multor epoci istorice: secolele II-III p. Chr., epoca migraţiilor, evul mediu timpuriu şi târziu. Materialul arheologic constă din fragmente ceramice şi bucăţi de lipitură arse la roşu.

Perioada secolelor II-III p. Chr. este reprezentată de câteva fragmente de vase, lucrate la roată, de culoare cenuşie şi cenuşiu-negricioasă, realizate din pastă fină, două cu decor compus din linii lustruite dispuse în reţea (Fig. 17/2-3) şi unul în zigzag (Fig. 17/1). Din acelaşi interval cronologic provin şi trei fragmente lucrate la mână, arse oxidant, două dintre ele decorate cu brâu simplu (Fig. 22/7-8) , unul provenit de la un borcan, iar celălalt de la un castron de dimensiuni mici şi un fragment de perete de vas decorat cu brâu alveolat (Fig. 22/9).

Materialul aparţinând secolului IV p. Chr., respectiv cultura Sântana de Mureş, este cel mai numeros şi se compune din fragmente ceramice ce pot fi împărţite în mai multe categorii, în funcţie de pastă şi modul de ardere. Prima dintre acestea este compusă din ceramica cu aspect zgrunţuros, arsă reducător şi lucrată la roată. Cele mai numeroase sunt fragmentele de pereţi, funduri şi buze provenind de la borcane (Fig. 19/1-15). Un alt tip de recipient din această categorie ceramică îl reprezintă vasul de provizii, reprezentat în mare parte de pereţi (Fig. 20/11-13), la care se adaugă şi un fragment de buză în „T" decorat cu registre de linii incizate dispuse orizontal şi în val (Fig. 22/4). O altă categorie este reprezentată de ceramica cenuşie, modelată la roată, realizată din pastă fină. Este reprezentată de fragmente de pereţi (Fig. 20/1-7), buze (Fig. 18/1-6; 22/2-3, 5-6) şi câteva funduri, unele tălpuite (Fig. 18/8, 11), altele inelare (Fig. 18/7, 9-10, 12), o toartă în bandă cu canelură longitudinală (Fig. 20/8) şi un fragment de perete decorat cu două rânduri de linii lustruite dispuse în zig-zag (Fig. 22/1) provenite de la castroane, la care se adaugă două toarte de la căni (Fig. 20/9-10).

Din categoria ceramicii arse oxidant, modelate la roată, realizată din pastă fină şi grosieră, provin. mai multe fragmente de pereţi de vase, unele decorate cu caneluri orizontale (Fig. 17/8-12; 20/14-15), şi câteva toarte (Fig. 17/5-7), dintre care una de culoare gălbuie cu caneluri longitudinale, de la o amforă (Fig. 17/6).

Perioada evului mediu timpuriu (secolele VIII- X p. Chr) este reprezentată de fragmente de vase realizate din pastă nisipoasă, arse oxidant şi modelate la roată.

[4] Constantinescu 1999, p. 180.
[5] Petrescu 2002, p. 228.

Majoritatea fragmentelor fac parte din corpul unor borcane decorate cu striuri orizontale şi în val. (Fig. 21/1-12).

Ceramica medievală târzie este redusă din punct de vedere cantitativ şi constă în mare parte din pereţi de vase, din care doar două sunt decorate, unul cu registre de incizii dispuse orizontal şi în val, despărţite de o linie pictată cu alb (Fig. 21/17), iar un altul pictat cu linii albe dispuse orizontal (Fig. 21/16). Alături de acestea mai menţionăm şi câteva fragmente de funduri, între care unul de la o farfurie (Fig. 21/18), două toarte în bandă de la vase de tip oală (Fig. 21/13-14) şi un fragment de buză decorată cu două caneluri orizontale (Fig. 21/19). Datorită gradului de fragmentare, materialul ceramic poate primi doar o datare generală în intervalul secolelor XVI-XVIII). În prezent situl este puternic afectat de lucrările agricole fapt ce conduce la o continuă bulversare și erodare a straturilor de cultură.

4. Târlele

Punctul se situează la aproximativ 400 de metri sud-est de satul Târlele, fiind plasat în partea superioară a văii Coștei, azi parțial dispărută datorită lucrărilor agricole (Fig. 5). În această zonă se poate observa și astăzi vechiul curs al Coșteiului, pus în evidență de terenul în pantă, precum și de vegetația de baltă care continuă să reziste, în ciuda lucrărilor agricole. În urma cercetărilor de suprafață s-au cules materiale arheologice de pe o suprafață de peste 2,5 hectare.

Materialul ceramic recuperat din această zonă este tipic pentru cultura Sântana de Mureş şi se datează în sec. IV p. Chr. Dintre fragmentele tipice amintim două funduri drepte (Fig. 23/5-6) şi două buze (Fig. 23/7-8) provenite de la borcane de culoare cenuşie, realizate la roată din pastă grosieră. Alte trei funduri, inelare, din care unul realizat din pastă cu pietricele în compoziţie (Fig. 23/9), iar celelalte două din pastă fină (Fig. 23/10-11), aparţin probabil unor castroane. Alături de acestea mai menţionăm un fragment de toartă ovală în secţiune, decorată cu canelură mediană, provenită de la o cană (Fig. 23/4).

Categoria vaselor arse oxidant este reprezentată de câteva fragmente de pereţi (Fig. 23/2-3) şi o toartă de amforă ovală în secţiune decorată cu nervură mediană şi caneluri laterale (Fig. 23/1).

5. Târlele – *Valea Coștei*

Situl se află plasat la aproximativ 3,5 km sud-est de sat şi cca. 2 km de așezarea de secol IV p. Chr. menționată mai sus, desfăşurându-se de o parte și de alta a pârâului Coștei (Fig. 6). Suprafaţa așezării depășeşte 40 hectare fiind asemănătoare prin dimensiuni cu siturile identificate la Roșioru și Cochirleanca.

Din acest punct s-a recoltat material ceramic specific culturilor Sântana de Mureş (sec. IV p. Chr.) şi Dridu (sec. VIII-X p. Chr.). Ceramica caracteristică secolului IV p. Chr. se compune din fragmente de vase realizate din pastă zgrunţuroasă şi fină, lucrate la roată, arse reducător, asociate cu fragmente de culoare cărămizie de factură romană (Fig. 24/1-10). Dintre fragmentele ceramice recuperate amintim câteva funduri

drepte de borcane (Fig. 24/2-3) realizate din pastă cu pietricele în compoziţie şi un fund tălpuit de la un vas de dimensiuni mari (Fig. 24/5). Ceramica arsă oxidant este compusă din pereţi de vase realizate din pastă fină (Fig. 24/7, 9-10), unul singur decorat cu caneluri orizontale (Fig. 24/7), un fragment de fund inelar (Fig. 24/8) şi o toartă de amforă de culoare gălbuie, prevăzută cu nervură mediană (Fig. 24/6).

Ceramica medievală timpurie este redusă cantitativ şi se compune din patru fragmente de pereţi de vase realizate din pastă nisipoasă şi arse oxidant, dintre care trei sunt decorate cu striuri orizontale (Fig. 24/11).

II. MOVILE

1. Cochirleanca - *Movila Ciupercă*

Movila, ce apare şi pe hărţile topografice, se găseşte la cca. 2,1 km nord-est faţă de biserica din sat, pe malul drept al văii Cochirleanca, la cca 700 m sud de aceasta (Fig. 7).

Movila este destul de aplatizată din cauza lucrărilor agricole, având acum un diametrul de aproximativ 50 m şi o înălţime de 1-1,5 m. Nu au fost descoperite urme arheologice la suprafaţă.

2. Roșioru - *Movila Brutarului*

Movila funerară se găseşte la circa 2 km est faţă de satul Roşioru şi cca. 650 m vest faţă de limita cu judeţul Brăila (Fig. 8). Ridicătura este relativ bine conservată având un diametru de cca. 40 m şi o înălţime de 1-1,5 m.

În cursul cercetărilor nu au fost descoperite urme arheologice la suprafață. Întreaga suprafață a movilei este acoperită cu culturi agricole.

Deși marcată pe o serie de hărți topografice, această înălțime, care după formă şi dimensiuni se încadrează categoriei tumulilor, nu a fost evidențiată în literatura de specialitate.

3. Roşioru - *Movila Cochirleanca*

Cod LMI: Bz-I-s-B-02272, Cod sit RAN: 46411.01

Se găseşte la circa 200 m est de satul Roşioru şi la circa 100 m nord-est faţă de o antenă de telefonie mobilă, pe malul drept al văii Măslina (Fig. 9). Diametrul păstrat: cca. 40 m; înălțime: 1,5-2 m.

Este acoperită aproape integral de culturi agricole, singura zonă neafectată fiind cea centrală, unde sunt amplasate o cruce și o bornă topografică. De la suprafaţă au fost recoltate fragmente ceramice medievale recente. Cel mai probabil, movila reprezintă un monument funerar (tumul) de la începutul epocii bronzului (nu excludem nici existenţa unor înmormântări secundare datate de la sfârşitul mileniului I. p. Chr.). Din jurul movilei au fost culese fragmente ceramice atribuite perioadei medievale târzii.

Movila a fost identificată la sfârşitul sec. XX, de către E. M. Constantinescu, cu această ocazie fiind menţionate aici existenţa unei aşezări din sec. IV p. Chr.[6] şi a unui cimitir din sec. XVI-XVII. Cercetări de suprafaţă realizate în 2016, nu au confirmat existența urmelor de locuire amintite mai sus.

În fapt așezarea de secol IV p. Chr. este plasată la cca 600 m NE de acest tumul.

4. Roșioru - *Movila Roșioru A*

A fost identificată la circa 2,4 km est de satul Roşioru, și la circa 350 m pârâul Cochirleanca (Fig. 10).

Tumulul, afectat pe întreaga suprafaţă de lucrările agricole, mai păstrează un diametru de circa 40 m şi o înălţime de cca 1 m.

De pe suprafaţa sa au fost culese fragmente ceramice preistorice şi mici fragmente de oase umane (Fig. 25/1-10). Pe baza fragmentelor ceramice, poate fi atribuit perioadei de început a epocii bronzului.

Movila este inedită, ea nefiind evidențiată pe hărțile topografice. Întrucât nu se cunoaște o denumire locală pentru această movilă şi ţinând cont de proximitatea satului, am acordat indicativul de Movila *Roșioru A*.

5. Roșioru - *Movila Roșioru B*

Este plasată la circa 350 m sud de sat, pe partea dreaptă a văii Măslina (Fig. 11). Movila este puternic aplatizată din cauza lucrărilor agricole, fiind greu observabilă la ora actuală. Are circa 40 m diametru şi sub 1 m înălţime. Nu s-au găsit materiale arheologice la suprafaţa ei.

Deși movila apare pe hărțile topografice mai vechi (marcată fără nume), ea a rămas până în prezent necunoscută specialiștilor.

6. Târlele – *Movila Evreului*

Tumulul se află la limita cu judeţul Brăila, la circa 1,2 km nord-est faţă de valea Coştei şi circa 4,5 km sud-est de sat (Fig. 12). În prezent movila păstrează un diametru de circa 50-55 m şi o înălţime de 1,70-2 m, fiind evidențiată în trecut și în prezent pe hărțile topografice.

La suprafaţă au fost identificate două fragmente de oase ce provin de la o calotă craniană (Fig. 25/11). Cu siguranță că lucrările agricole au afectat un mormânt, posibil secundar.

***

Până de curând, Câmpia Râmnicului se prezenta ca un spaţiu cu puţine descoperiri arheologice. În ultimii trei ani, Muzeul Judeţean Buzău a efectuat cercetări de suprafaţă pe raza mai multor unităţi administrative (Puieşti, Boldu, Cochirleanca)

---

[6] Constantinescu 1999, p. 180; Petrescu 2002, p. 228.

din această zonă, fiind descoperite peste 70 de noi situri ce urmează a fi introduse în circuitul ştiinţific, sub forma repertoriilor locale.

CONTRIBUTIONS TO THE ARCHAEOLOGICAL REPERTORY OF BUZĂU COUNTY. ARCHAEOLOGICAL FIELD SURVEYS ON THE TERRITORY OF COCHIRLEANCA COMMUNE

Abstract

Between 10 and 17 february 2016, the authors conducted an extended archaeological field survey on the territory of Cochirleanca commune. During the research, two known archaeological sites were verified and nine new sites were identified.

The oldest traces of human presence in this area of the Romanian Plain date from the beginning of the 3rd millennium BC, being evidenced by a series of funerary mounds. From the 6th-5th centuries BC several finds were noted on the Cochirleanca Valley and near the village of Boboc. The most consistent archaeological traces date back to the first millennium BC and were identified on the Cochirleanca and Coştei valleys. The Middle Ages are documented by few discoveries, these being located in the site of Roşioru and dated between 16th and 18th centuries.

Another interesting discovery is the treasure of 77 Ottoman silver coins found in 1992 in the Roşioru village and dated in the the 18th century.

The list of figures

Fig. 1. Satellite image with archaeological sites identified within Cochirleanca commune. 1. *Movila Cochirleanca*; 2. Roșioru-*Valea Cochirleanca*; 3. *Movila Brutarului*; 4. *Movila Roșioru A*; 5. *Movila Roşioru B*; 6. Cochirleanca-*Valea Cochirleanca*; 7. *Movila Ciupercă*; 8. Târlele; 9. Târlele-*Valea Coştei*; 10. *Movila Evreului*; 11. Boboc.

Fig. 2. Boboc. 1. Location of the site; 2. General view from the south.

Fig. 3. Cochirleanca-*Valea Cochirleanca*. 1. Location of the site; 2. Panoramic view from the east.

Fig. 4. Roşioru-*Valea Cochirleanca*. 1. Location of the site; 2. View from the south with the northern part of the site located on the left bank of the Cochirleanca stream.

Fig. 5. Târlele. 1. Location of the site; 2. General view from the east.

Fig. 6. Târlele-*Valea Coştei*. 1. Location of the site; 2. General view from the north.

Fig. 7. Cochirleanca-*Movila Ciupercă*. 1. Location of the site 2. General view from the east.

Fig. 8. Roşioru-*Movila Brutarului*. 1. Location of the site; 2. General view from the south.

Fig. 9 Roşioru-*Movila Cochirleanca*. 1. Location of the site; 2. General view from the east.

Fig. 10. Roşioru-*Movila Roşioru A*. 1. Location of the site; 2. General view from the north.

Fig. 11. Roşioru-*Movila Roşioru B*. 1. Location of the site 2. General view from the north.

Fig. 12. Târlele-*Movila Evreului*. 1. Location of the site; 2. General view from the south.

Fig. 13. Boboc. 1-14. Pottery shards collected from the surface of the soil.

Fig. 14. Cochirleanca-*Valea Cochirleanca*. 1-5. Hallstatt pottery shards; 6-18. Pottery shards belonging to the Sântana de Mureş-Cerneahov culture. (4th century AD).

Fig. 15. Cochirleanca-*Valea Cochirleanca*. 1-6. Roman pottery shards; 7-11. Pottery shards belonging to the Dridu culture (8th-10th centuries AD).

Fig. 16. Cochirleanca-*Valea Cochirleanca*. 1-2. Pottery shards belonging to the Hallstatt period; 3-6. Sântana de Mureş-Cerneahov pottery.

Fig. 17. Roșioru-*Valea Cochirleanca*. 1-3. Potsherds belonging to the Carpi (2nd-3rd centuries AD); 4-12. Sântana de Mureş-Cerneahov pottery (4th century AD).

Fig. 18. Roșioru-*Valea Cochirleanca*. 1-12 Sântana de Mureş-Cerneahov pottery (4th century AD).

Fig. 19. Roșioru-*Valea Cochirleanca*. 1-15. Sântana de Mureş-Cerneahov pottery (4th century AD).

Fig. 20. Roșioru-*Valea Cochirleanca*. 1-15. Sântana de Mureş-Cerneahov pottery (4th century AD).

Fig. 21. Roșioru-*Valea Cochirleanca*. 1-12. Dridu potsherds (8th-10th centuries AD); 13-19. Medieval pottery (16th-18th centuries AD).

Fig. 22. Roșioru-*Valea Cochirleanca*. 1-6. Sântana de Mureş-Cerneahov pottery (4th century AD); 7-9. Pottery sherds belonging to the Carpi (2nd-3rd centuries AD).

Fig. 23. Târlele. Sântana de Mureş-Cerneahov pottery (4th century AD).

Fig. 24. Târlele-*Valea Coştei*. Sântana de Mureş-Cerneahov (1-10) and Dridu pottery (11).

Fig. 25. Roșioru-*Movila Roșioru A*. Pottery (1-9) and human bone remains (10) discovered on the surface of the mound; 11. Târlele - *Movila Evreului*. Fragments from a human skull.

Fig. 26. Ottoman coins from the 18th century discovered in the area of Roşioru village (unspecified place of discovery).

Fig. 27. Military topographic map from 1961 with two mounds placed north of the village of Boboc (unidentified in the field).

BIBLIOGRAFIE

Vâlcu, Dicu 2003 - A. Vâlcu, A. Dicu, *Aspecte ale circulaţiei monetare în Ţara Românească între 1830-1848. Tezaurul descoperit la Mânzăleşti, jud. Buzău*, Mousaios, VIII, p. 437-451.

Vâlcu, Stăicuţ 2010 - A. Vâlcu, G. Stăicuţ, *Observaţii asupra sistemului monetar otoman din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în lumina tezaurului descoperit la Nişcov, jud. Buzău*, Studii şi Cercetări de Numismatică, vol. I (XIII), p. 151-160.

Vâlcu 2002 - A. Vâlcu, *Observaţii asupra emisiunilor otomane de 60 parale (altmişlik) din timpul sultanului Abdülhamid I*, Simpozion de numismatică organizat în memoria martirilor căzuţi la Valea Albă, la împlinirea a 525 de ani (1476-2001). Comunicări. Studii şi note, p. 221-224.

Constantinescu 1999 - E. M. Constantinescu, *Memoria Pământului dintre Carpaţi şi Dunăre*, Bucureşti.

Petrescu 2002 - F. Petrescu, *Repertoriul monumentelor arheologice de tip Sântana de Mureş-Cerneahov de pe teritoriul României*, Bucureşti.

Surse cartografice: geoportal.ancpi.ro/geoportal/viewer/index.html

Fig. 1. Imagine satelitară cu siturile identificate pe raza comunei Cochirleanca. 1. Roşioru-*Movila Cochirleanca*; 2. Roșioru-*Valea Cochirleanca*; 3. Roşioru-*Movila Brutarului*; 4. Roşioru-*Movila Roşioru A*; 5. Roşioru-*Movila Roşioru B*; 6. Cochirleanca-*Valea Cochirleanca*; 7. Cochirleanca-*Movila Ciupercă;* 8. Târlele; 9. Târlele-*Valea Coştei*; 10. Târlele-*Movila Evreului*; 11. Boboc.

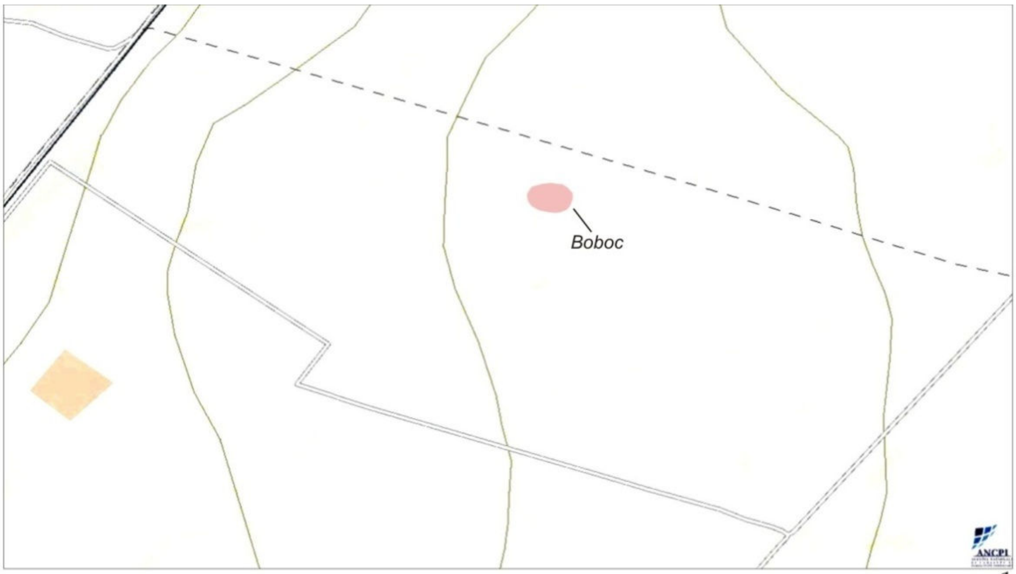

1

Fig. 2. Boboc. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre sud.

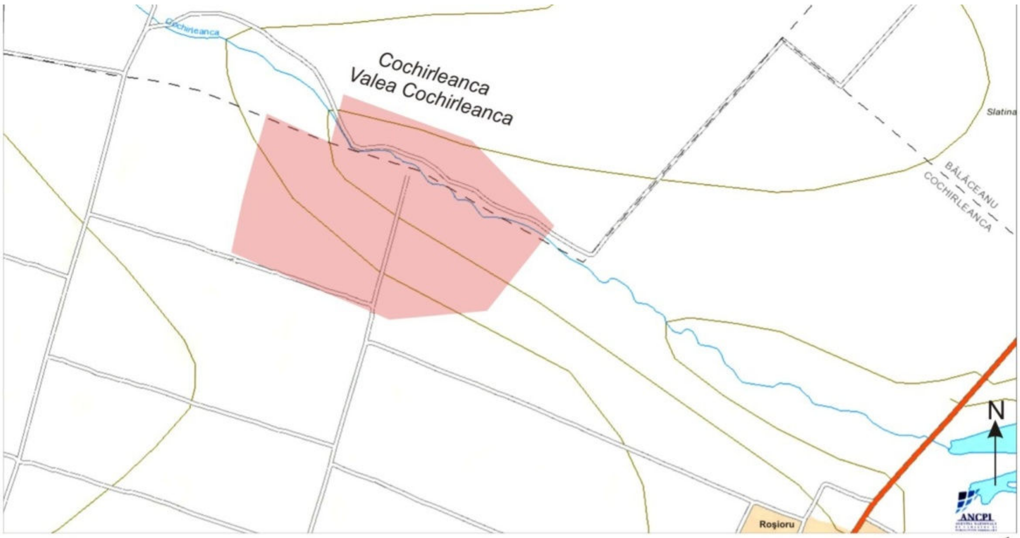

1

2

Fig. 3. Cochirleanca - *Valea Cochirleanca*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere panoramică dinspre est.

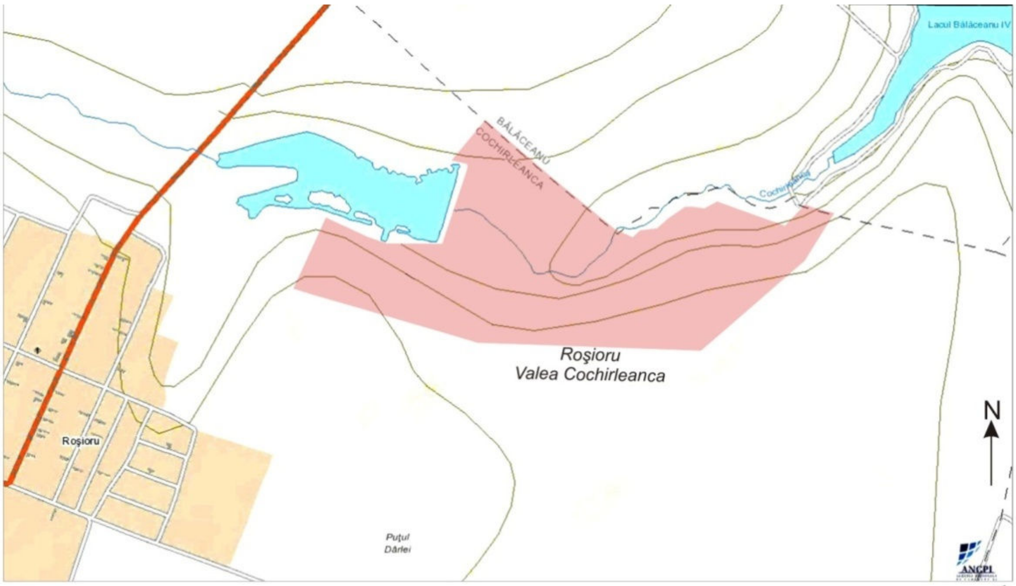

1

2

Fig. 4. Roşioru - *Valea Cochirleanca*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere dinspre sud cu partea nordică a sitului aflată pe malul stâng al pârâului Cochirleanca.

1

2

Fig. 5. Târlele. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre est.

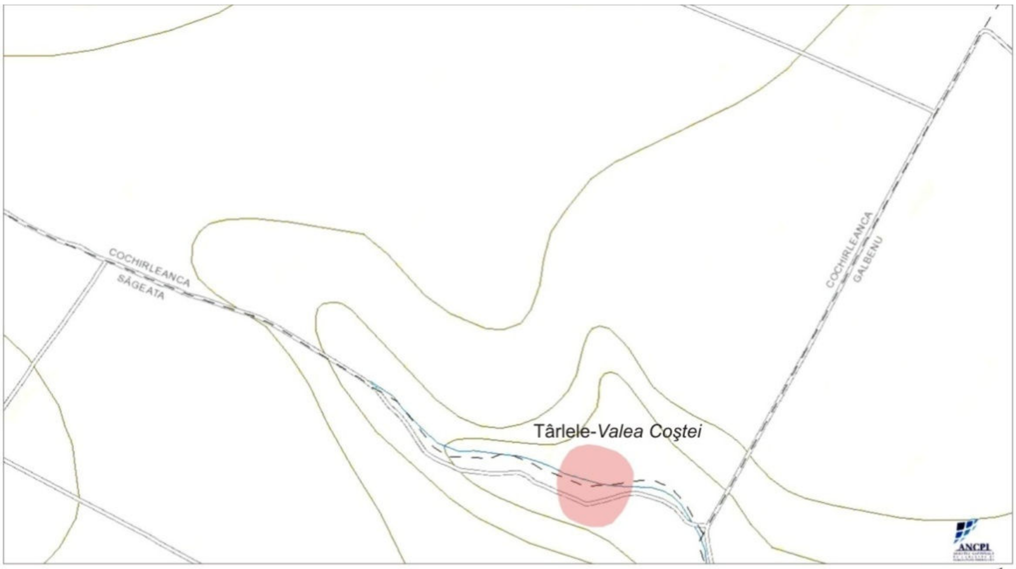

1

2

Fig. 6. Târlele - *Valea Coştei*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre nord.

1

2

Fig. 7. Cochirleanca - *Movila Ciupercă*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre est.

1

Fig. 8. Roşioru - *Movila Brutarului*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre sud.

1

2

Fig. 9. Roşioru - *Movila Cochirleanca*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre est.

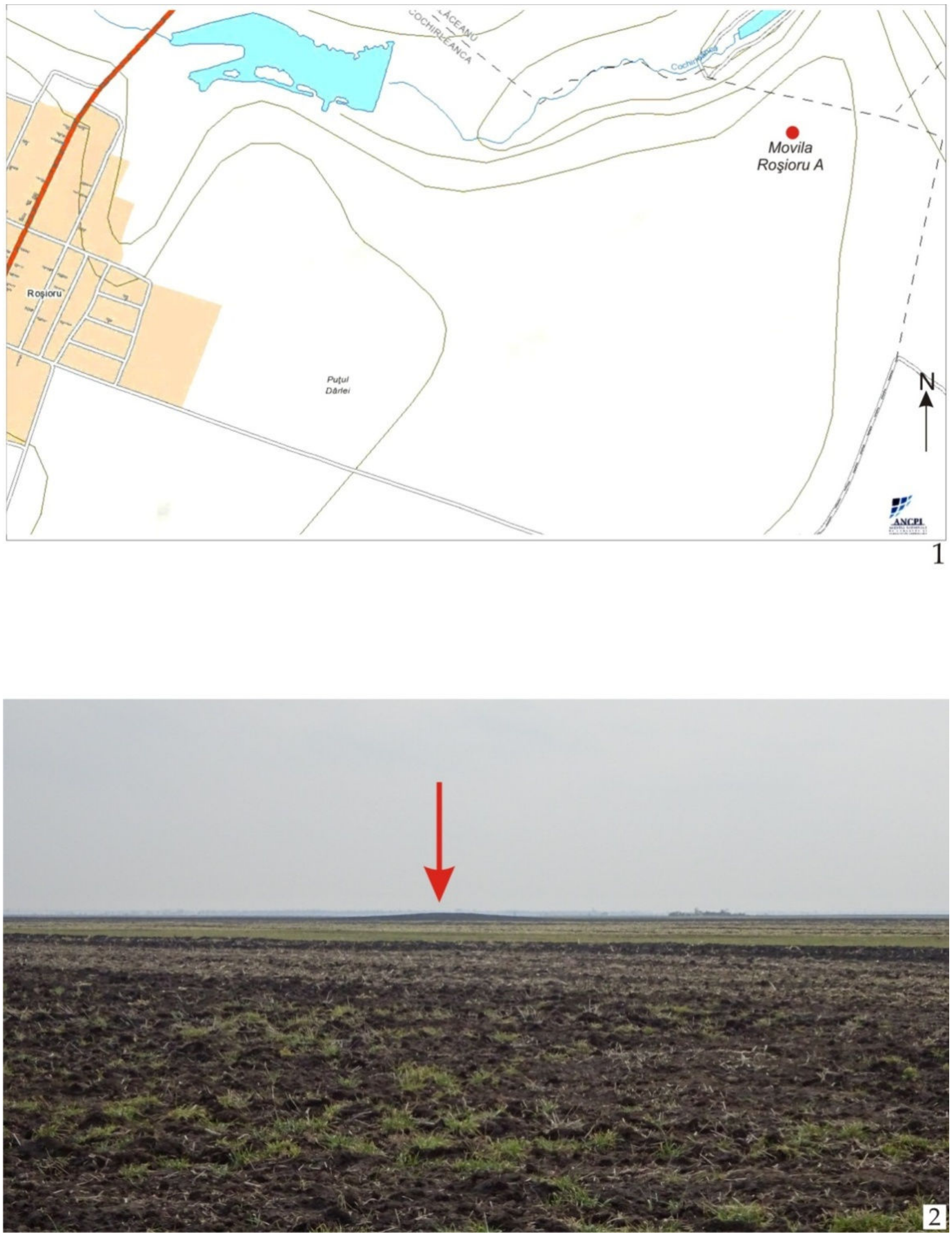

Fig. 10. Roşioru - *Movila Roşioru A*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre nord.

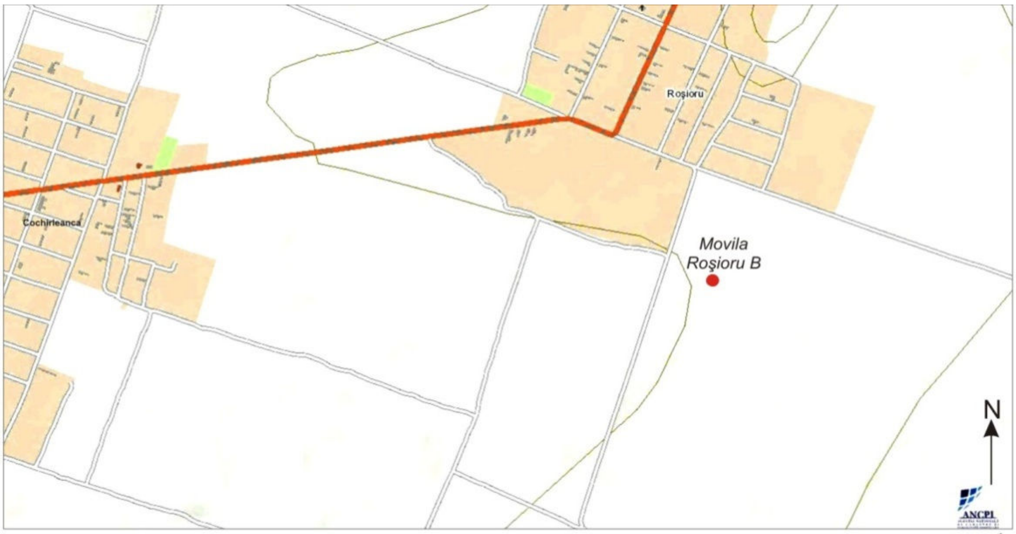

Fig. 11. Roşioru - *Movila Roşioru B*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre nord.

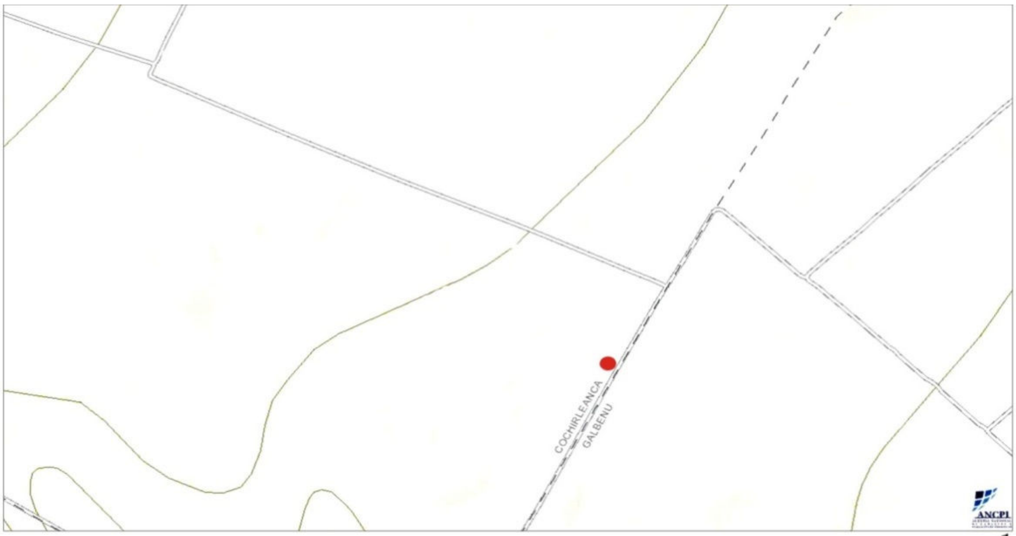

1

2

Fig. 12. Târlele - *Movila Evreului*. 1. Localizarea sitului; 2. Vedere generală dinspre sud.

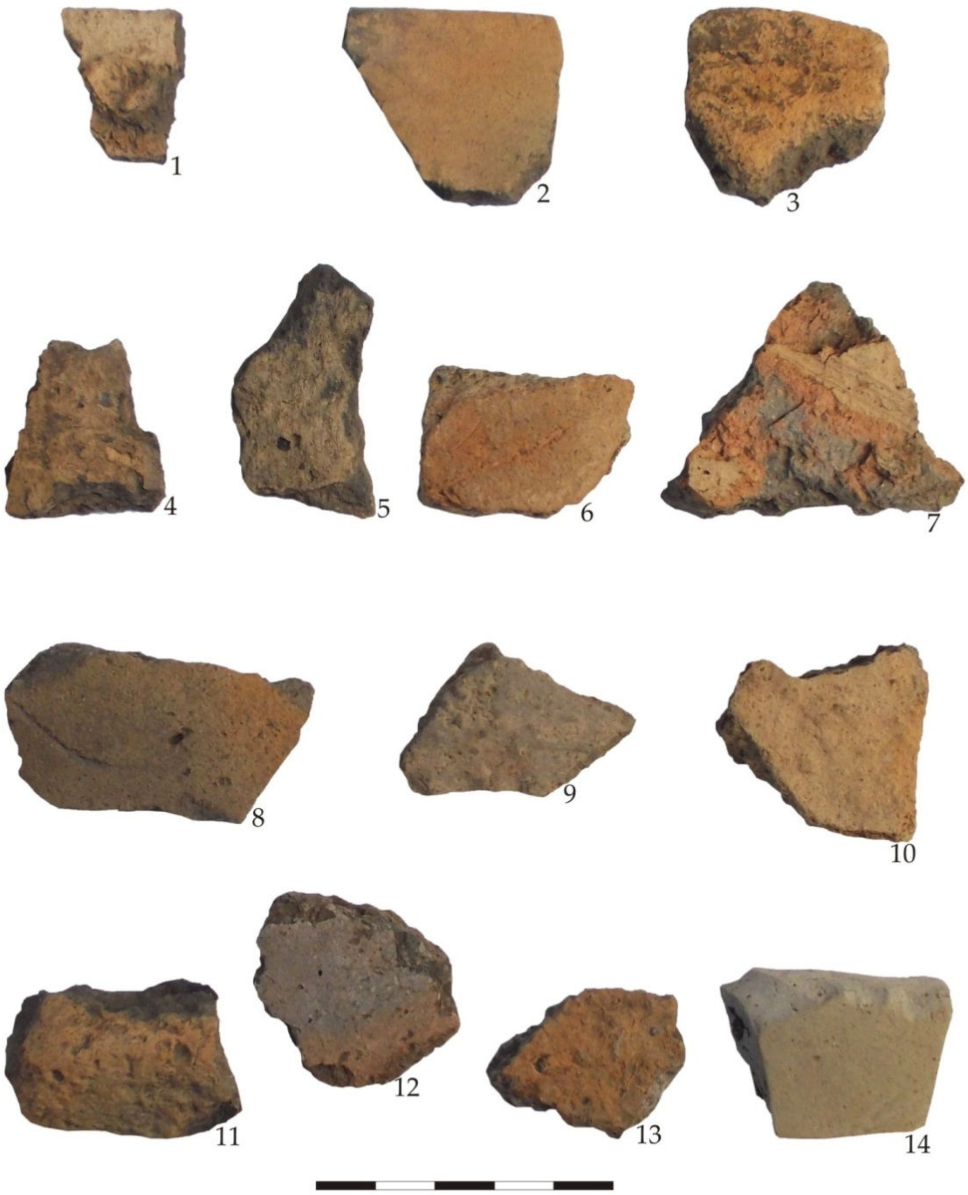

Fig. 13. Boboc. 1-14. Fragmente ceramice culese de la suprafața solului.

Fig. 14. Cochirleanca - *Valea Cochirleanca*. 1-5. Fragmente ceramice de factură hallstattiană; 6-18. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

Fig. 15. Cochirleanca - *Valea Cochirleanca*. 1-6. Ceramică de factură romană; 7-11. Fragmente ceramice aparţinând culturii Dridu (sec. VIII-X p. Chr.).

Fig. 16. Cochirleanca - *Valea Cochirleanca*. 1-2. Fragmente ceramice de factură hallstattiană; 3-6. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

Fig. 17. Roșioru - *Valea Cochirleanca*. 1-3. Fragmente ceramice aparținând culturii carpice (sec. II-III p. Chr.); 4-12. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

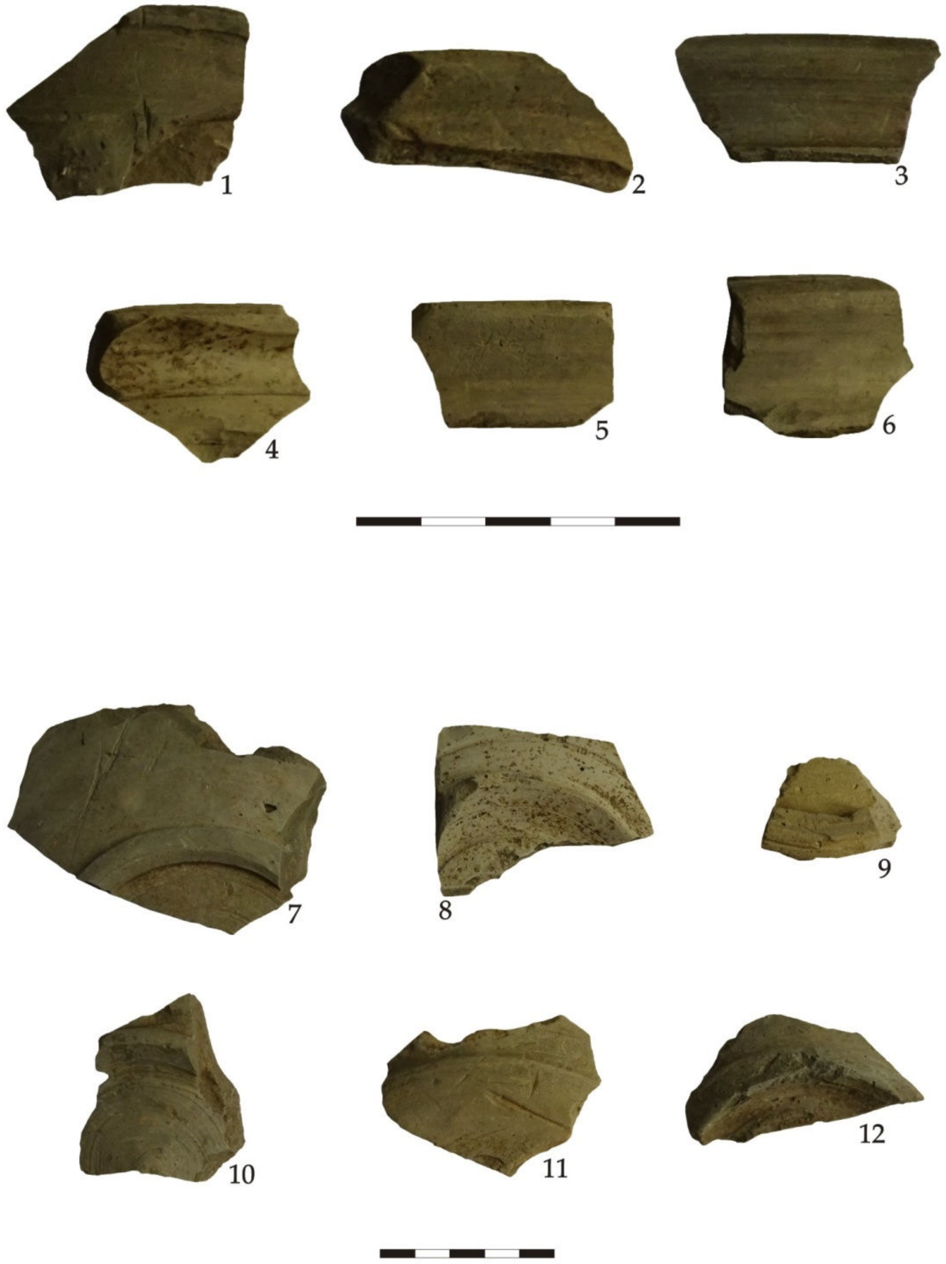

Fig. 18. Roșioru - *Valea Cochirleanca*. 1-12 .Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

Fig. 19. Roșioru - *Valea Cochirleanca*. 1-15. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

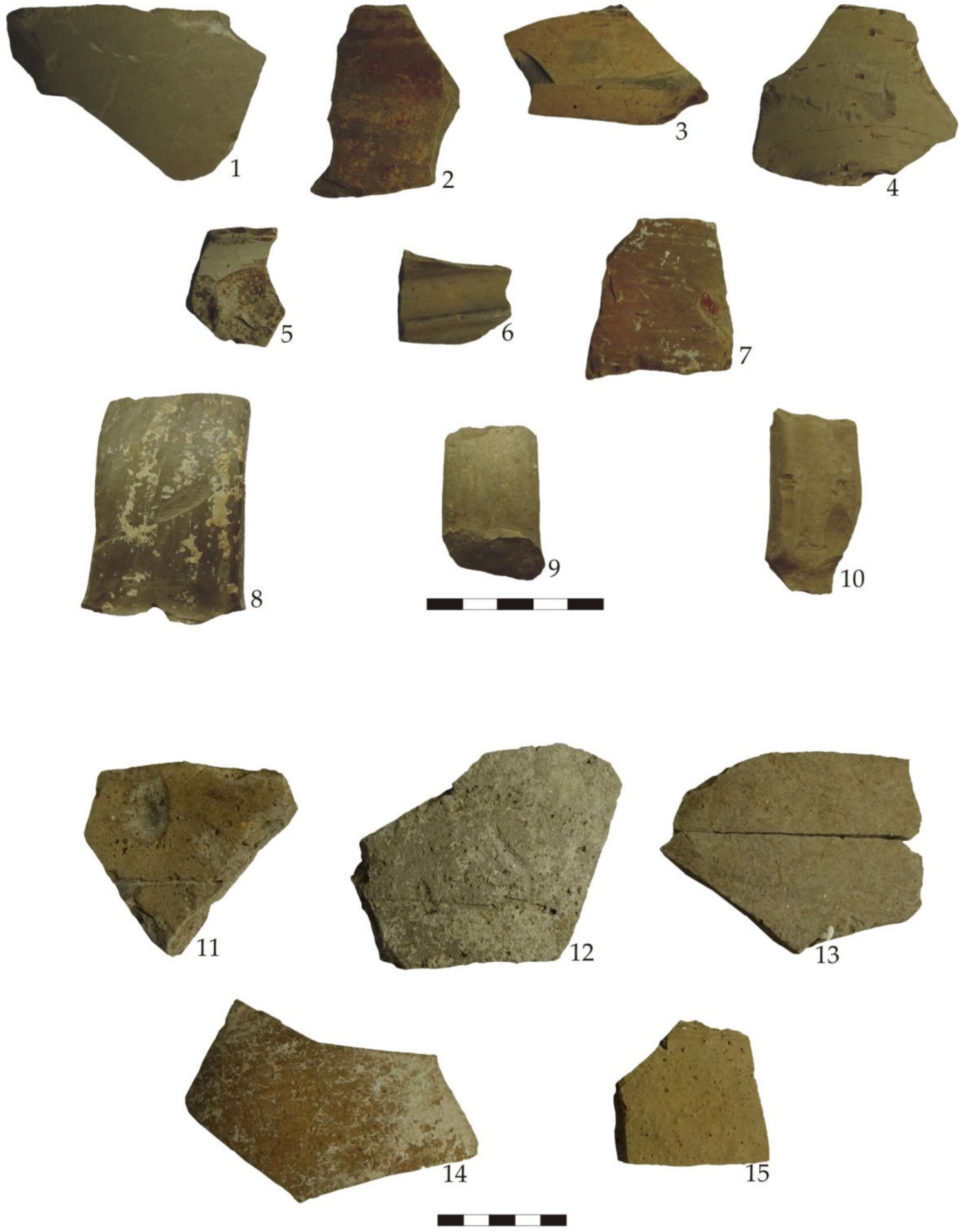

Fig. 20. Roșioru - *Valea Cochirleanca*. 1-15. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

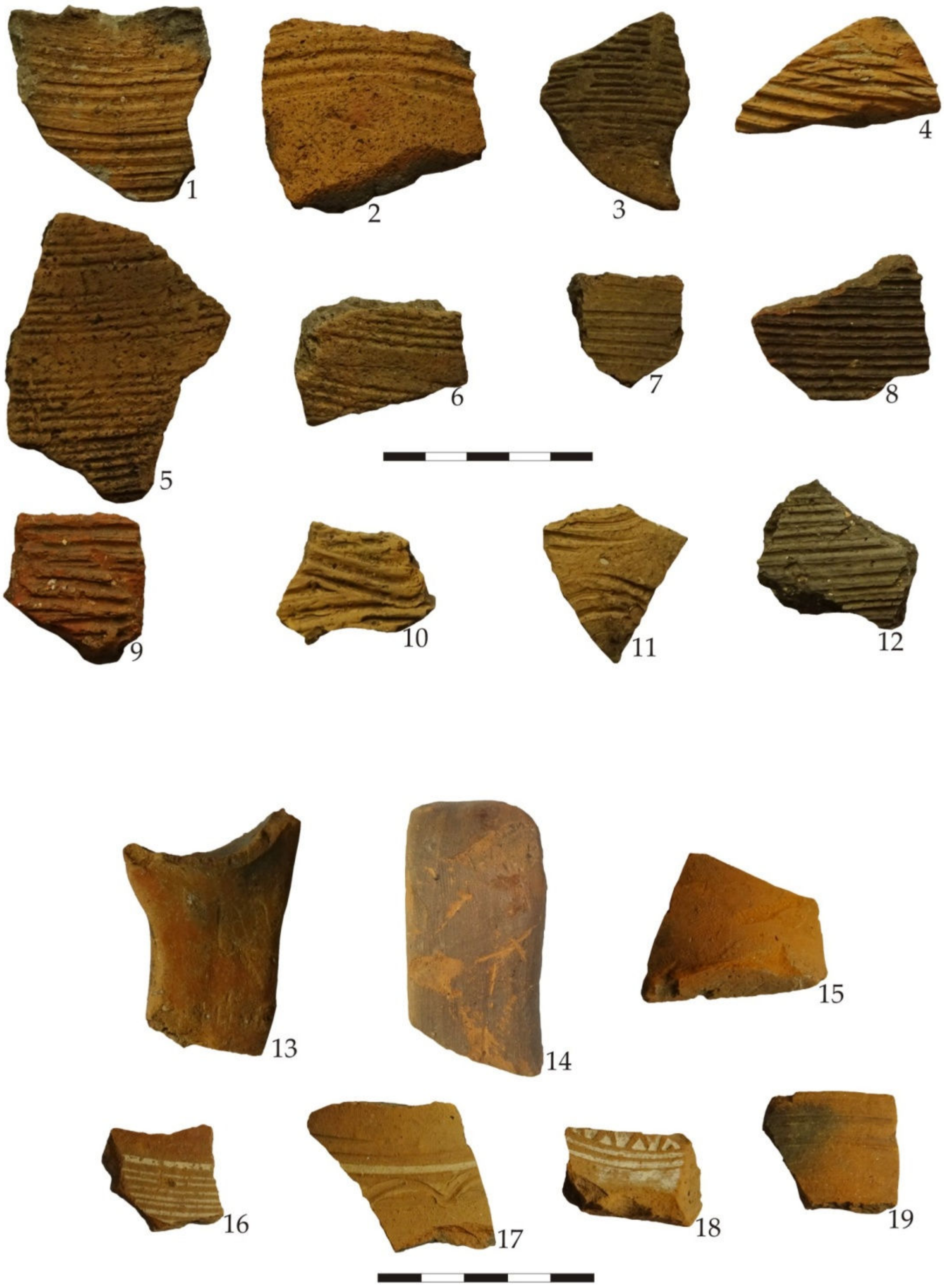

Fig. 21. Roșioru - *Valea Cochirleanca*. 1-12. Fragmente ceramice aparținând culturii Dridu (sec. VIII-X p. Chr.); 13-19. Fragmente ceramice de factură medievală târzie (sec. XVI-XVIII).

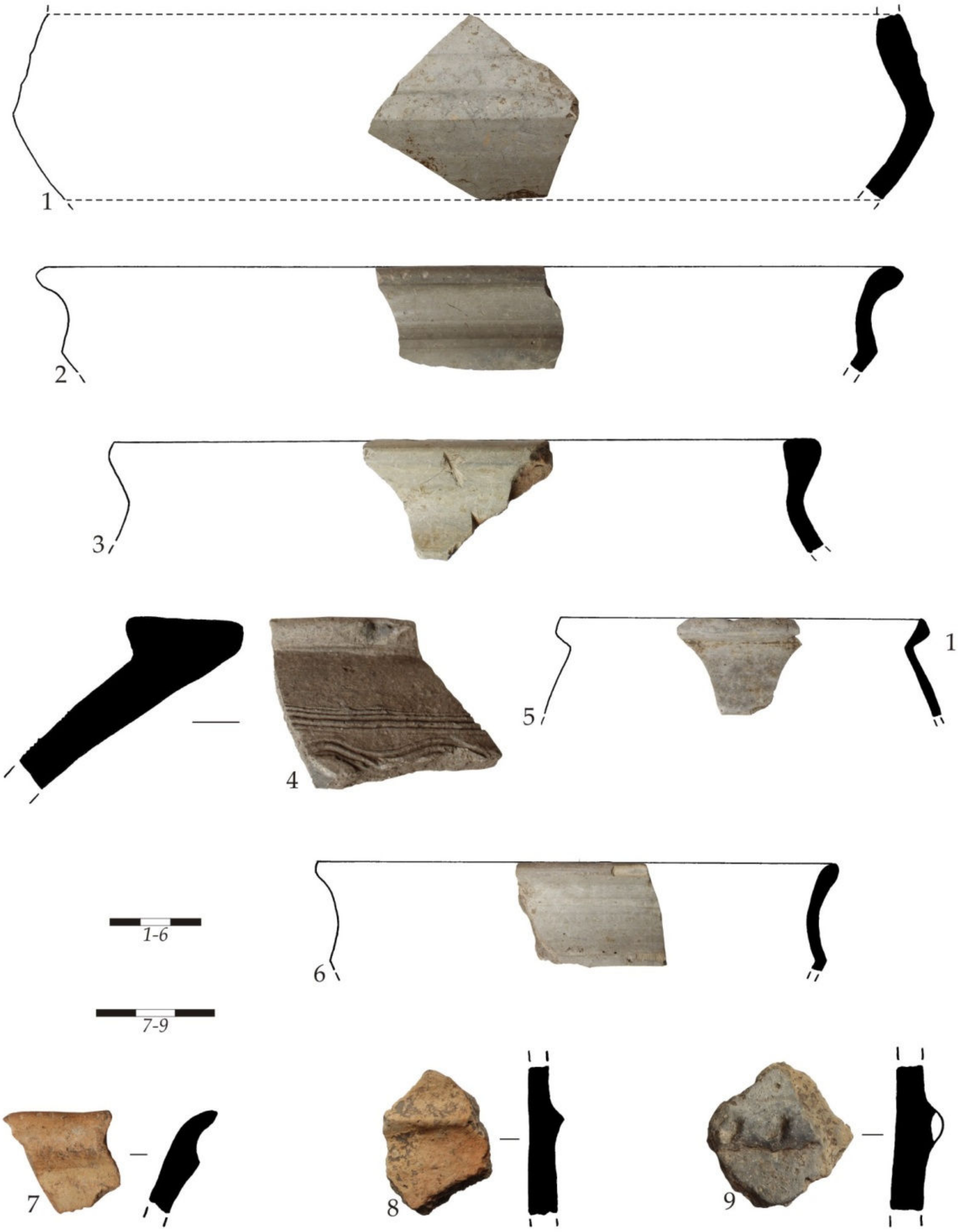

Fig. 22. Roșioru - *Valea Cochirleanca*. 1-6. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.); 7-9. Fragmente ceramice aparţinând culturii carpice (sec. II-III p. Chr.).

Fig. 23. Târlele. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p. Chr.).

Fig. 24. Târlele - *Valea Coştei*. 1-10. Fragmente ceramice aparţinând culturii Sântana de Mureş - Cerneahov (sec. IV p.Chr.); 11. Fragmente ceramice aparţinând culturii Dridu (sec. VIII-X p. Chr.).

Fig. 25. Roșioru - *Movila Roșioru* A. Fragmente ceramice (1-9) și resturi de oseminte umane (10) descoperite la suprafața movilei; 11. Târlele - *Movila Evreului*. Fragmente dintr-o calotă craniană umană.

Fig. 26. Monede otomane din sec. XVIII, descoperite pe teritoriul satului Roşioru (loc de descoperire neprecizat).

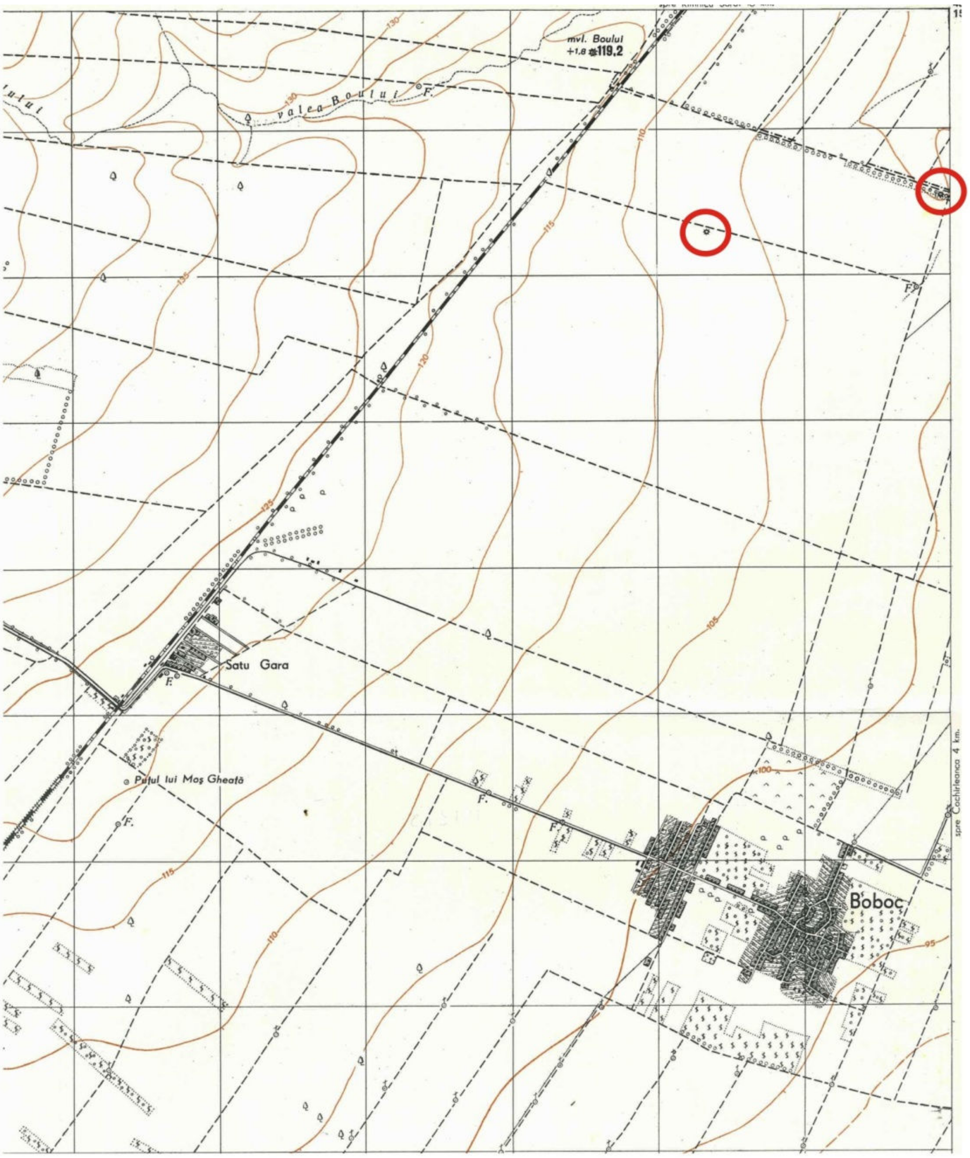

Fig. 27. Hartă topografică militară din 1961 unde apar două movile la nord de satul Boboc (cu roșu), neidentificate în teren.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 207-247

TEZAURUL MONETAR DE LA SĂSENII VECHI, COM. VERNEȘTI (JUD. BUZĂU), (SEC. XV – XVII)

Marius NECULAE
Cătălin DINU

Cuvinte cheie: tezaur monetar, argint, groşi, denari ungureşti, onluk
Key words: coins hoard, silver, groats, hungarian denarii, onluk

Tezaurul la care vom face referire mai jos a fost descoperit în luna aprilie a anului 2015, de către domnul Rotăreciu Lucian, cu detectorul de metale, pe raza localității Săsenii Vechi[1], com. Vernești, jud. Buzău și predat la Muzeul Județean Buzău, în două loturi[2].

Tezaurul conține doar monedă măruntă, 201 piese, din argint și falsuri contemporane care imită moneda din argint. Majoritatea sunt denari unguresți (123 piese, din care un fals) și monede de 1/2 groşi, bătuți în atelierele Coroanei, în Lituania și la Schweidnitz (75 bucăti, din care trei falsuri), la care se adaugă un fals după o monedă din argint emisă în Imperiul Romano – German în sec. XVI, un fals după un ort emis de Sigismund al III-lea Vasa pentru orașul Danzig și o piesă mai târzie decât restul tezaurului – un onluk - emis de sultanul Murad IV (1623 – 1640) în 1623. Anul la care putem coborî emiterea primei piese poloneze este 1492, iar anul emiterii ultimei piese unguresți - 1613.

În tezaurul studiat se găsesc 75 de polgroși (piese de 1/2 groş), monedă care a fost pusă în circulaţie în secolul al XIV-lea. Între 1517 şi 1526, au fost bătuți polgroşi la Schweidnitz, cu o greutate şi un titlu mult scăzute faţă de standardul polonez. Aceste jumătăți de groș, emise de Ludovic II, ca rege al Boemiei (care cuprindea şi Silezia) au pătruns în circulaţia monetară din Polonia, producând nemulţumiri şi determinând autorităţile poloneze să încerce retragerea lor din circulaţie, fapt reuşit abia spre finalul domniei lui Sigismund al II-lea[3]. Cinci astfel de monede se găsesc în tezaurul nostru. Celelalte piese de 1/2 groş sunt emise de regii Ioan I Albert (1492 – 1501), Alexandru I (1501 – 1506), Sigismund I (1506 – 1548) și Sigismund al II-lea August

[1] Într-o zonă din extravilan, împădurită, coordonate aproximative, cf. Google Earth: 45° 12' 31.50" N; 26°40' 54.09" E, adâncime de 20 – 25 cm.
[2] Proces verbal de predare-primire nr. 621/06.04.2015, respectiv nr. 704/15.04.2015.
[3] Czapski-Hutten 1871, p. 20.

(1548 – 1572) pentru Polonia și Lituania. În Ţara Românească, polgroşii sunt semnalaţi în tezaurele descoperite la Târgovişte[4], Pietrele[5], Ploiești[6], Verguleasa[7], Dragoslavele[8], Ulmeni [9], Nicolae Bălcescu[10], Brânceni[11], Desa[12], Urziceni[13], Dedulești[14] și Blăjani, jud. Buzău[15].

În cazul tezaurului nostru avem următoarea distribuție a pieselor de ½ groş, pe emitenţi:

Emitent	**Polonia**	**Lituania**	**Swidnica**
Ludovic II (1516 – 1526)	n/a	n/a	**5** (cat.: 22, 47, 49, 50, 56)
Ioan I Albert (1492 – 1501)	**12** (cat.: 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 54, 201)	n/a	n/a
Alexandru I (1501 – 1506)	**23** (cat.: 20, 23, 24, 25, 26, 27, 31, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 170, 171, 172, 174, 175)	**4** (cat.: 51, 173, 176, 178)	n/a
Sigismund I (1506 – 1548)	**15** (cat.:19, 21, 28, 29, 30, 32, 36, 39, 44, 52, 55, 57, 168, 169, 179)	**6** (cat.: 1, 3, 4, 7, 167, 177)	n/a
Sigismund II August (1548 – 1572)	n/a	**7** (cat.: 2, 5, 6, 163, 164, 165, 166)	n/a
Falsuri	**3** (cat.: 18, 35, 53)	-	-
Total	**53**	**17**	**5**
	75		

[4] Vîlcu 2002, p. 335-346.
[5] Ştirbu,Velter 1996.
[6] Moisil 1922, p. 60-61.
[7] Persu 1972, p. 340-384.
[8] Smaranda, Trîmbaciu 1981, p. 341-348.
[9] Spiru 1973-1975, p. 171-173.
[10] Pîrvulescu, Păunescu 2016, p. 237-252.
[11] Ţânţăreanu 2012, p. 227-238.
[12] Dumitrescu, Rădulescu 2014, p. 79-94.
[13] Ştirbu *et al*. 1990, p. 162-188.
[14] Vîlcu, Neculae 2012, p. 71-88.
[15] Descoperit în 2016; se află la Muzeul Municipal Râmnicu Sărat.

Monedele ungureşti aflate în tezaurele din secolul al XVII-lea descoperite în Ţara Românească aparţin fie vechilor emisiuni de dinainte de cucerirea Ungariei de către Imperiul Otoman, fie emisiunilor din secolele XVI-XVII, bătute în numele regilor Ungariei de către Habsburgi sau principii Transilvaniei. După cucerirea Ungariei în 1526, o parte dintre atelierele monetare – inclusiv Kremnitz, unde au fost bătute piesele de aici – au continuat să emită monedă după vechile standarde maghiare. Astfel, standardul stabilit de Mathia Corvin în 1467, când un denar avea stabilită o greutate brută de 0,58 g. şi 0,29 g. argint (500 ‰)[16], a fost păstrat până în 1521, când au fost emise primele piese devalorizate – aşa numitele *moneta nova,* cu un conţinut de argint scăzut. Încercarea de a impune paritate între noile și vechile emisiuni de denari a întâmpinat o rezistenţă fermă, în anul 1525 având loc revenirea la vechiul etalon şi fiind retrase din circulaţie emisiunile de denari cu conţinut de argint diminuat. După 1526 continuă scăderea conţinutului de argint al denarului unguresc, în 1546 la 0,28 g, în 1574 la 0,24 g. și în 1582 la 0,23 g, deprecierea continuând și în secolul următor, punctul culminant fiind atins în 1622, când titlul scade la 156 ‰. După 1626 se observă o creştere a conţinutului de argint al denarului unguresc cu aproape 50%, încercându-se menținerea credibilităţii monedei care suferise o puternică devalorizare între 1619-1626[17].

Studiind circulaţia monetară din Ţara Românească, A. Vâlcu a constatat că la sfârşitul secolului al XVI-lea şi în primele decenii ale secolului al XVII-lea deprecierea asprului otoman a atras o creştere a ponderii denarilor ungureşti, în special a pieselor bătute după vechiul standard iniţiat de Mathia Corvin în 1467 şi menţinut în timpul lui Vladislav II[18]. Astfel, dacă între 1501-1580 denarii ungureşti totalizau 11% din valoarea tezaurelor monetare descoperite în Ţara Românească, între 1581-1600, ponderea lor ajunge la 19,8%, după care se observă o scădere treptată, moneda măruntă fiind înlocuită de nominalurile mari. Începând cu 1620, afluxul de taleri-leu și reali de opt emişi în Provinciile Unite şi Spania va conduce la o substanțială schimbare în structura tezaurelor monetare, dominante fiind piesele cu valoare ridicată, care vor constitui baza circulaţiei monetare, eliminând piesele mărunte depreciate. Astfel, asistăm la dispariţia denarului de tip unguresc din circulaţia monetară din Ţara Românească la sfârşitul secolului al XVII-lea.

Se cunosc mai multe tezaure monetare încheiate în secolul al XVII-lea, descoperite în Ţara Românească care au în compoziţie denari de tip unguresc: Dragoslavele, jud. Argeş[19], Giurgiu[20], Ploieşti[21] Târgovişte[22], Ciupelniţa, jud. Prahova[23],

[16] Iliescu 1970, p. 13, 39, 40.
[17] Vîlcu, Neculae 2012, p. 10-11.
[18] Vîlcu 2002.
[19] Smaranda, Trîmbaciu 1981.
[20] Vîlcu 2002, p. 335-346.
[21] Moisil 1922, p. 60.
[22] Vîlcu 2002.
[23] Vîlcu, Neculae 2012, p. 12.

Ulmeni, jud. Teleorman[24], Piua Petrii, jud. Călăraşi[25], Verguleasa, jud. Olt[26], Pietrele, jud. Giurgiu[27], Bucureşti, str. Baicului[28], Bulzești, jud. Dolj[29], Brâceni, jud. Teleorman[30], jud. Buzău (localitate neprecizată)[31], Bradu[32], Dedulești[33] și Blăjani, jud. Buzău.

Și în acest caz, ca în majoritatea tezaurelor contemporane din Țara Românească, piesele aparţin emisiunilor bătute la Kremnitz în timpul lui Ferdinand I, Maximilian II, şi Rudolf II.

În cazul tezaurului descoperit la Săsenii Vechi, distribuția pe ani, tipuri monetare și emitenţi a denarilor de tip unguresc se prezintă astfel:

Emitent/ Tip	An/ Datare	Nr. exemplare	Nr. cat.
Ferdinand I (1526-1564)	**53,** din care:		
Huszár 935	1528	1	58
	1529	1	59
	1534	1	60
	1535	1	61
	1536	3	62, 63, 181
	1537	2	64, 65
	1540	1	67
	1544	1	68
	1546	3	69, 70, 183
	1547	1	71
	1548	2	72, 73
	1549	3	66, 74, 189
	1550	3	75, 86, 88
	1551	2	77, 87
	1552	3	78, 79, 80
	1553	3	81, 187, 199
	1554	3	76, 82, 83

[24] Spiru 1973-1975.
[25] Neagu, Vlădilă 1987, p. 180-186.
[26] Persu 1972.
[27] Ştirbu,Velter 1996.
[28] Pârvan 2002, p. 126-152.
[29] Dumitrescu 2013, p. 219.
[30] Ţânţăreanu 2012.
[31] Pârvan 1994, p. 367-375.
[32] Se află la Muzeul Județean Buzău.
[33] Vîlcu, Neculae 2012, p. 10-43.

	1555	3	84, 190, 193
	1557	1	159
	1558	1	85
	An ilizibil (1527- 1558)	2	194, 195
Huszár 936	1559	1	130
	1561	1	131
	1562	4	132, 133, 134, 135
	1563	3	136, 137, 138
	1564	1	139
	1565	2	140, 141
Maximilian (1564-1576)	**19**, din care:		
Huszár 992	1565	1	196
	1567	1	125
	1568	1	143
	1570	3	144, 145, 153
	1571	2	147, 148, 185
	1572	1	146
	1574	2	123, 188
	An ilizibil (1565 – 1575)	1	152
Huszár 993	1575	3	151, 184, 200
	1577	3	127, 149, 150
Rudolf II (1576 - 1608)	**47,** din care:		
Huszár 1058	1579	1	129
Huszár 1059	1580	5	89, 90, 91, 182, 191
	1581	2	92, 93
	1583	1	94
	1584	4	95, 96, 97, 98
	1585	2	99, 192
	1586	4	100, 101, 102, 103
	1587	2	104, 107
	1588	2	108, 109
	1589	3	105, 106, 186
	1590	1	111

	1593	3	112, 113, 118
	1595	2	115, 180
	1596	1	114
	1598	1	116
	1599	3	110, 117, 119
	1600	4	120, 121, 126, 197
	An ilizibil (1579- 1602)	2	124, 198
Huszár 1060	1603	1	155
	1608	2	122, 128
	An ilizibil (1602- 1608)	1	142
Mathias II (1608-1619)	**3,** din care:		
Huszár 1139	1610	1	156
Huszár 1140	1612	1	154
Huszár 1141	1613	1	157
Falsuri	Sec. XV-XVII	1	160
Total:	**123**		

În acest tezaur avem și șase falsuri, trei după piesele de 1/2 groş emise de regii Poloniei, unul după denarii maghiari, o imitație după o monedă din Sfîntul Imperiu și unul după un ort emis pentru orașul Danzig de Sigismund III. Ortul (1/4 taler) a fost pentru prima dată emis la Danzig în anul 1608 având 6,80 g brut şi un conţinut de 5,96 g argint[34] și a continuat să fie bătut aici de către Sigismund III, până în 1626[35].

În secolul XVII, lipsa monedei mărunte și a argintului a făcut să se înregistreze o perioadă de înflorire a falsurilor, care pătrund chiar în comerțul internațional[36]. Monedele poloneze, în ciuda taxelor nepopulare introduse de Dietă în 1598 și 1655, intră în Țările Române în număr impresionant[37] și, împreună cu ele, intră și o serie de falsuri, posibil, bătute chiar în țara de origine, unde știm că producția minelor din Olkusz era insuficientă[38].

În acest context, folosirea intensă după 1600 a unor monede mărunte – unele emise chiar în sec. XV – nu trebuie să ne mire, mai ales că, în secolul XVII, doar Mihnea III și Constantin Brâncoveanu au încercat să bată monedă[39] și acest lucru la

[34] Mikolajczyk 1988, p. 150.
[35] Krause 2008, p. 1263; Gumowski 1960, p. 50, 137; Klimek 2001, p. 42.
[36] Ştirbu, Velter 1994, p. 346.
[37] Kołodziejczyk 1996, p. 108.
[38] Kołodziejczyk 1996, p. 109.
[39] Razacheivici 2003, p. XLVIII.

sfârșitul secolului. Prezența aici a unei singure monede turcești ne arată decăderea monetăriei otomane și preferința, la cumpăna secolelor XVI – XVII (desigur, în cazul nostru, tezaurizarea s-a făcut în timp), pentru monedele mai vechi, dar cu un titlu sensibil mai mare, care vor fi și ele înlocuite, începând cu această perioadă, cu piese de mai bună calitate, emise în Occident.

Cu privire la îngroparea tezaurului, dacă luăm în considerație că moneda otomană emisă în 1623 îl încheie, putem considera că s-a întâmplat în contextul tulburărilor călărașilor din mai multe garnizoane, îndreptate împotriva nevârstnicului domn Alexandru Coconul (1623 – 1627), fie în perioada nesigură ce a urmat, cum a fost în cazul mișcărilor boierilor împotriva lui Leon Tomșa (1629 – 1632).

CATALOG

IMPERIUL ROMANO-GERMAN
SILEZIA
LUDOVIC II (1516-1526)
Schweidnitz (Swidnica)
1/2 groș

22. AR ↑ 0,26 g; 18 mm.
Av.: LVDOVICVS:R:VN:[...]ET BOE
Rv.: CIVITAS:SWEINI[...]I5:Z0
Hutten-Czapski 204
Datare: 1520
Inv. 57039

49. AR ↗ 0,59 g; 17,5 mm.
Av.: LVDOVICVS:[...]:ET:BO:
Rv.: [...]SWEINIE:I:5:Z0
Hutten-Czapski 206
Datare: 1520
Inv. 57066

56. AR ↓ 0,43 g; 17,7 mm, lipsă material din margine.
Av.: LVDOVICV[...]
Rv.: [...]S:SWI[...]I5Z0
Hutten-Czapski 206
Datare: 1520
Inv. 57073

50. AR ↑0,32 g; 17,6 mm.
Av.: LVDOVICVS :R:VN:ET:BO

Rv.: CIVITAS:SWEINIE:I:5:ZI
Hutten-Czapski 207
Datare: 1521
Inv. 57067

47. AR ↑ 0,47 g; 18,7 mm.
Av.: [...]DOVICVS:R:VИ: ET BO
Rv.: CIV[...]WIEИI:15Z6
Hutten-Czapski 213
Datare: 1526
Inv. 57064

POLONIA
IOAN ALBERT (1492-1501)
1/2 groș

8. AR ↓ 0,65 g; 16,6 mm. Inv. 57025
9. AR ↓ 0,70 g; 17,1 mm. Inv. 57026
10. AR ↓ 0,50 g; 17,4 mm. Inv. 57027
11. AR ← 0,36 g; 18,8 mm. Inv. 57028
12. AR ↗ 0,39 g; 16,7 mm. Inv. 57029
13. AR ← 0,66 g; 17,1 mm. Inv. 57030
14. AR ↑ 0,67 g; 18 mm. Inv. 57031
15. AR ← 0,46 g; 17,6 mm, lipsă material din margine. Inv. 57032
16. AR ↙ 0,42 g; 17,6 mm. Inv. 57033
17. AR ↙ 0,37 g; 17,1 mm. Inv. 57034
54. AR ↘ 0,56 g; 18,1 mm. Inv. 57071
201. AR → 0,27 g; 17,2 mm, fragmentară (se păstrează aproximativ jumătate din piesă). Inv. 57219
Gumowski 467
Datare: 1492-1501

POLONIA
ALEXANDRU I (1501-1506)
1/2 groș

20. AR ↑ 0,54 g; 18 mm, lipsă material din margine. Inv. 57037
23. AR ↑ 0,30 g; 18,3 mm. Inv. 57040
24. AR ↘ 0,59 g; 18,5 mm. Inv. 57041
25. AR ↓ 0,54 g; 18,3 mm. Inv. 57042
26. AR ↘ 0,61 g; 18 mm. Inv. 57043
27. AR ↓ 0,68 g; 17,9 mm. Inv. 57044

31. AR ↗ 0,31 g; 18,3 mm. Inv. 57048
33. AR → 0,53 g; 18,5 mm. Inv. 57050
34. AR ↗ 0,52 g; 18,2 mm. Inv. 57051
37. AR → 0,53 g; 18,3 mm. Inv. 57054
38. AR ↓ 0,53 g; 18 mm. Inv. 57055
40. AR ↑ 0,45 g; 18,4 mm, îndoită. Inv. 57057
41. AR → 0,41 g; 18,5 mm, lipsă material din margine. Inv. 57058
42. AR. ↘ 0,59 g; 18,3 mm. Inv. 57059
43. AR ↑ 0,43 g; 18,3 mm, perforată. Inv. 57060
45. AR ← 0,32 g; 18,1 mm. Inv. 57062
46. AR ↑ 0,35 g; 18,5 mm. Inv. 57063
48. AR ↑ 0,39 g; 18,2 mm. Inv. 57065
170. AR ↑ 0,32 g; 18,2 mm. Inv. 57187
171. AR ↖ 0,37 g; 18,2 mm. Inv. 57188
172. AR → 0,39 g; 18,1 mm. Inv. 57189
174. AR → 0,32 g; 18,5 mm, lipsă material. Inv. 57191
175. AR ↗ 0,40 g; 17,5 mm, lipsă material din margine. Inv. 57192

Gumowski 469
Datare: 1501-1506

LITUANIA
ALEXANDRU I (1501-1506)
1/2 groș

51. AR ↘ 0,78 g; 20 mm. Inv. 57068
173. AR ↖ 0,66 g; 19,3 mm. Inv. 57190
176. AR 0,18 g, 20,5 mm, fragmentară (se păstrează aproximativ jumătate din piesă). Inv. 57193
178. AR ↘ 0,41 g, 20,3 mm, lipsă material din margine. Inv. 57195

Gumowski 472
Datare: 1501-1506

POLONIA
SIGISMUND I (1506-1548)
1/2 groș

44. AR ↘ 0,44 g; 18,5 mm, lipsă material din margine.

Gumowski 480
Datare: 1507
Inv. 57061

36. AR ← 0,55 g; 18,5 mm, lipsă material din margine. Inv. 57053
39. AR ↑ 0,43 g; 19 mm. Inv. 57056
179. AR ↘ 0,37 g; 18,5 mm, inițial ruptă în două și înregistrată ca atare. Inv. 57196/57197
Gumowski 480
Datare: 1508

28. AR → 0,56 g; 18,7 mm, lipsă material din margine.
Gumowski 480
Datare: 1509
Inv. 57045

19. AR ↓ 0,33 g; 18,8 mm. Inv. 57036
30. AR → 0,48 g; 18,4 mm. Inv. 57047
168. AR → 0,48 g; 18,2 mm. Inv. 57185
Gumowski 480
Datare: 1510

55. AR ↘ 0,67 g; 18,7 mm. Inv. 57072
169. AR ↘ 0,43 g; 18 mm, lipsă material din margine. Inv. 57186
Gumowski 480
Datare: 1511

21. AR ↓ 0,37 g; 18 mm. Inv. 57038
29. AR ↑ 0,47 g; 18,5 mm, la noi litere rare în legendă pe rv. Inv. 57046
32. AR. ↙ 0,36 g; 18,5 mm. Inv. 57049
52. AR ↓ 0,53 g; 18 mm. Inv. 57069
57. AR ← 0,17 g; 15,4 mm, ruptă, lipsă cca. 30%, jumătate din legendă bătută în afara monedei. Inv. 57074
Gumowski 480
Datare: an ilizibil, 1507-1511

LITUANIA
SIGISMUND I (1506-1548)
1/2 groș

4. AR ↑ 0,58 g; 19,6 mm.
Gumowski 507
Datare: 1509
Inv. 57021

7. AR ← 0,57 g; 19,5 mm.

Gumowski 507
Datare: 1513
Inv. 57024

1. AR ↑ 0,88 g; 19,7 mm.
Gumowski 507
Datare: 1518
Inv. 57018

167. AR ↓ 0,40 g; 20 mm, lipsă material din margine.
Gumowski 512, la noi, pe av: [...]TA:SIGISMVИ[...]ZO, rv.: MAGИ[...]LITVAИIE
Datare: 1520
Inv. 57184

3. AR ↑ 0,57 g; 19,7 mm, perforată.
Gumowski 512, la noi, pe av: MONETA8SIGISMUNDI 15ZZ, rv.: MAGNI8DV[...]TUANIE8
Datare: 1522
Inv. 57020

177. AR 0,18 g; 18 mm, fragmentară (se păstrează aproximativ jumătate din piesă).
Datare: 1508 – 1529
Inv. 57194

LITUANIA
SIGISMUND al II-lea (1548-1572)
1/2 groș

5. AR ↑ 0,48 g; 19,8 mm.
Gumowski 598
Datare :1549
Inv. 57022

164. AR ↓ 0,46 g; 19,5 mm, lipsă material din margine.
Gumowski 598
Datare :1551
Inv. 57181

163. AR ↖ 0,54 g; 19,4 mm.
Gumowski 598
Datare :1558
Inv. 57180

6. AR ↑ 0,65 g; 19,8 mm, lipsă material din margine.
Gumowski 600
Datare :1559
Inv. 57023

2. AR ↓ 0,48 g; 17,6 mm, fragmentară și perforată. Inv. 57019
166. AR ↖ 0,39 g; 18,6 mm. Inv. 57183
Gumowski 601
Datare: 1560

165. AR ↑ 0,42 g; 19,3 mm.
Gumowski 606
Datare: 1566
Inv. 57182

Polonia
Falsuri după piesele de 1/2 groș

18. 0,52 g; 16,5 mm, lipsă material din margine, corodată excesiv. Inv. 57035
35. 0,85 g; 18,8 mm, lipsă material din margine, corodată excesiv. Inv. 57052
53. 0,47 g; 18,3 mm, ilizibilă, îndoită. Inv. 57070

CATALOGUL DENARILOR UNGUREŞTI DIN TEZAURUL DESCOPERIT LA SĂSENII VECHI

FERDINAND I
(1526-1564)

58. AR ↓ 0,32 g; 14,9 mm.
Huszár 935
Datare: 1528
Inv. 57075

59. AR ← 0,31 g; 14,7 mm.
Huszár 935
Datare: 1529
Inv. 57076

60. AR← 0,25 g; 15,8 mm, lipsă material din margine.
Huszár 935

Datare: 1534
Inv. 57077

61. AR → 0,25 g; 15,7 mm.
Huszár 935
Datare: 1535
Inv. 57078

62, 63, 181. AR ← 0,31 g; 15,8 mm; AR ↓ 0,21 g; 15,5 mm; AR ↘ 0,21 g; 15,5 mm.
Huszár 935
Datare: 1536
Inv. 57079, 57080, 57199

64 – 65. AR ↘ 0,27 g; 15,8 mm; AR ↙ 0,23 g; 16 mm.
Huszár 935
Datare: 1537
Inv. 57081, 57082

67. AR → 0,31 g; 15,5 mm.
Huszár 935
Datare: 1540
Inv. 57084

68. AR ↑ 0,31 g; 16 mm.
Huszár 935
Datare: 1544
Inv. 57085

69 – 70, 183. AR ↓ 0,21 g; 15,6 mm; AR ↓ 0,17 g; 15 mm; AR ↑ 0,24 g; 15 mm.
Huszár 935
Datare: 1546
Inv. 57086, 57087, 57201

71. AR ↖ 0,32 g; 14,1 mm.
Huszár 935, dar la noi: Av.: *FERDINAND•D•G•R•VNG•1547;* Rv.: *PATRONA***VNGARIE/ K-B.*
Datare: 1547
Inv. 57088

72 – 73. AR ↑ 0,22 g; 15,3 mm; AR ↖ 0,26 g; 15,5 mm.
Huszár 935
Datare: 1548

Inv. 57089, 57090

66, 74, 189. AR → 0,30 g; 15,5 mm; AR ↑ 0,23 g; 15,4 mm; AR ↖ 0,22 g; 16 mm.
Huszár 935
Datare: 1549
Inv. 57083, 57091, 57207

75, 86, 88. AR ← 0,16 g; 14,4 mm, perforată; AR ↘ 0,23 g; 15 mm, perforată; AR ↖ 0,25 g; 15,2 mm.
Huszár 935
Datare: 1550
Inv. 57092, 57103, 57105

77, 87. AR ↗ 0,18 g; 15,5 mm, lipsă material din margine; AR ↖ 0,26 g; 14,5 mm.
Huszár 935
Datare: 1551
Inv. 57094, 57104

78 – 80. AR ↑ 0,23 g; 14,2 mm; AR ↙ 0,21 g; 14,4 mm; AR ↓ 0,22 g; 15,4 mm, la noi eroare de batere/dublare pe Av. și pe Rv., la ora 6.
Huszár 935
Datare: 1552
Inv. 57095, 57096, 57097

81, 187, 199. AR ↑ 0,16 g; 14,1 mm, lipsă material din margine; AR ↖ 0,20 g; 16 mm, margine ruptă; AR ↓ 0,18 g; 15 mm, fragmentară.
Huszár 935
Datare: 1553
Inv. 57098, 57205, 57217

76, 82 – 83. AR ↗ 0,34 g; 15 mm; AR ↙ 0,20 g; 14,2 mm, lipsă material din margine; AR → 0,24 g; 15 mm.
Huszár 935
Datare: 1554
Inv. 57093, 57099, 57100

84, 190, 193. AR ↑ 0,31 g; 15,4 mm; AR → 0,35 g; 14,5 mm; AR → 0,20 g; 15,5 mm, margine ruptă.
Huszár 935
Datare: 1555
Inv. 57101, 57208, 57211

159. AR → 0,38 g; 15,7 mm, lipsă material din margine.
Huszár 935
Datare: 1557
Inv. 57176

85. AR ← 0,25 g; 15,4 mm.
Huszár 935
Datare: 1558
Inv. 57102

194 – 195. AR ↑ 0,21 g; 15,1 mm, margine ruptă; AR → 0,17 g; 14,9 mm, lipsă material.
Huszár 935
Datare: 1527 – 1558
Inv. 57212, 57213

130. AR ↗ 0,21 g; 14 mm, lipsă material din margine.
Huszár 936
Datare: 1559
Inv. 57147

131. AR ↗ 0,22 g; 15,7 mm.
Huszár 936
Datare: 1561
Inv. 57148

132 – 135. AR ↗ 0,19 g; 15,3 mm, lipsă material din margine; AR ↑ 0,22 g; 15 mm, lipsă material; AR ↑ 0,32 g; 14,4 mm; AR ↓ 0,22 g; 14,7 mm.
Huszár 936
Datare: 1562
Inv. 57149, 57150, 57151, 57152

136 – 138. AR → 0,25 g; 15,2 mm; AR ← 0,13 g; 14,8 mm, lipsă material din margine; AR ↘ 0,19 g; 15,3 mm, îndoită, eroare de batere/dublare pe Av. și pe Rv.
Huszár 936
Datare: 1563
Inv. 57153, 57154, 57155

139. AR ← 0,32 g; 15,3 mm.
Huszár 936
Datare: 1564
Inv. 57156

140 – 141. AR ↙ 0,22 g; 15 mm; AR ↑ 0,15 g; 14,5 mm, lipsă material din margine.
Huszár 936
Datare: 1565
Inv. 57157, 57158

MAXIMILIAN II
(1564-1576)

196. AR ↓ 0,21 g; 15,5 mm, lipsă material.
Huszár 992
Datare: 1565
Inv. 57214

125. AR ← 0,38 g; 15,2 mm, lipsă material din margine.
Huszár 992
Datare: 1567
Inv. 57142

143. AR ↙ 0,27 g; 16,2 mm.
Huszár 992
Datare: 1568
Inv. 57160

144 – 145, 153. AR ↓ 0,17 g; 15,3 mm,perforată, lipsă material din margine; AR ↖ 0,23 g; 15,7 mm; AR ↑ 0,30 g; 15,4 mm.
Huszár 992
Datare: 1570
Inv. 57161, 57162, 57170

147 – 148, 185. AR → 0,19 g; 14,5 mm; AR → 0,22 g; 16,3 mm; AR ↗ 0,23 g; 16 mm, lipsă material din margine.
Huszár 992
Datare: 1571
Inv. 57164, 57165, 57203

146. AR ↓ 0,21 g; 15,6 mm.
Huszár 992
Datare: 1572
Inv. 57163

123, 188. AR ↑ 0,34 g; 15,6 mm, perforată; AR ↘ 0,32 g; 15 mm.
Huszár 992

Datare: 1574
Inv. 57140, 57206

152. AR ↓ 0,24 g; 16,5 mm.
Huszár 992
Datare: 1565 – 1575
Inv. 57169

151, 184, 200. AR ← 0,22 g; 16 mm, perforată, lipsă material din margine; AR ↓ 0,22 g; 15,7 mm; 0,12 g; 12x8,6 mm, fragmentară, se păstrează cca. un sfert.
Huszár 993
Datare: 1575
Inv. 57168, 57202, 57218

127, 149 – 150. AR ← 0,20 g; 15 mm; AR ← 0,22 g; 15,5 mm; AR ↑ 0,29 g; 15,7 mm.
Huszár 993
Datare: 1577
Inv. 57144, 57166, 57167

RUDOLF II
(1576-1608)

129. AR ↖ 0,23 g; 15,9 mm.
Huszár 1058
Datare: 1579
Inv. 57146
89 – 91, 182, 191. AR ↓ 0,21 g; 15,2 mm; AR ↗ 0,20 g; 15,8 mm; AR ↙ 0,18 g; 14,6 mm; AR ↑ 0,22 g; 16 mm, perforată; AR → 0,27 g; 15 mm.
Huszár 1059
Datare: 1580
Inv. 57106, 57107, 57108, 57200, 57209

92 – 93. AR ↑ 0,27 g; 14,8 mm; AR ↑ 0,21 g; 14,3 mm.
Huszár 1059
Datare: 1581
Inv. 57109, 57110

94. AR → 0,21 g; 16,1 mm.
Huszár 1059
Datare: 1583
Inv. 57111

95 – 98. AR ↖ 0,17 g; 14,4 mm; AR ↓ 0,20 g; 15,6 mm; AR ← 0,20 g; 15 mm; AR → 0,54 g; 15,4 mm.
Huszár 1059
Datare: 1584
Inv. 57112, 57113, 57114, 57115

99, 192. AR ↖ 0,36 g; 15 mm; AR → 0,23 g; 15 mm.
Huszár 1059
Datare: 1585
Inv. 57116, 57210

100 – 103. AR ↑ 0,21 g; 15,1 mm; AR ↓ 0,23 g; 14,5 mm; AR ↗ 0,26 g; 15,4 mm; AR ↑ 0,25 g; 15,3 mm.
Huszár 1059
Datare: 1586
Inv. 57117, 57118, 57119, 57120

104, 107. AR ↙ 0,22 g; 14,6 mm; AR ↗ 0,19 g; 15,1 mm.
Huszár 1059
Datare: 1587
Inv. 57121, 57124

108 – 109. AR ↗ 0,20 g; 15,4 mm, lipsă material din margine; AR ← 0,18 g; 15,1 mm.
Huszár 1059
Datare: 1588
Inv. 57125, 57126

105 – 106, 186. AR ↘ 0,22 g; 15,4 mm; AR ↑ 0,21 g; 14,9 mm; AR ↖ 0,29 g; 15,5 mm, margine ruptă.
Huszár 1059
Datare: 1589
Inv. 57122, 57123

111. AR ↓ 0,41 g; 14,9 mm.
Huszár 1059
Datare: 1590
Inv. 57128

112 – 113, 118. AR ↑ 0,29 g; 15,6 mm, lipsă material din margine; AR ↘ 0,22 g; 15 mm, margine ruptă; AR ↘ 0,17 g; 15,1 mm.
Huszár 1059
Datare: 1593

Inv. 57129, 57130, 57135

115, 180. AR ↑ 0,28 g; 15 mm; AR ↙ 0,25 g; 14,7 mm.
Huszár 1059
Datare: 1595
Inv. 57132, 57198

114. AR ↘ 0,27 g; 15,8 mm.
Huszár 1059
Datare: 1596
Inv. 57131

116. AR ↙ 0,47 g; 15,1 mm.
Huszár 1059
Datare: 1598
Inv. 57133

110, 117, 119. AR ↓ 0,38 g; 15,4 mm, lipsă material din margine; AR ↙ 0,21 g; 15,6 mm, lipsă material din margine; AR ↓ 0,23 g; 15,6 mm.
Huszár 1059
Datare: 1599
Inv. 57127, 57134, 57136

120 – 121, 126, 197. AR ← 0,25 g; 14,8 mm; AR ↑ 0,18 g; 15,6 mm, fragmentară, lipsă cca. ¼ din piesă; AR ← 0,30 g; 16 mm; AR ↑ 0,22 g; 14 mm, lipsă material.
Huszár 1059
Datare: 1600
Inv. 57137, 57138, 57143, 57215

124, 198. AR ↖ 0,20 g; 14,5 mm; AR ← 0,20 g; 15,2 mm, lipsă material.
Huszár 1059
Datare: 1579 – 1602
Inv. 57141, 57216

155. AR ↑ 0,21 g; 15,3 mm.
Huszár 1060
Datare: 1603
Inv. 57172

122, 128. AR → 0,35 g; 15,3 mm; AR ↓ 0,30 g; 15,2 mm.
Huszár 1060
Datare: 1608

Inv. 57139, 57145

142. AR ↙ 0,17 g; 15,6 mm.
Huszár 1060
Datare: 1602 – 1608
Inv. 57159

MATHIAS II
(1608-1619)

156. AR ↓ 0,38 g; 15,7, mm, lipsă material din margine.
Huszár 1139
Datare: 1610
Inv. 57173

154. AR ↖ 0,42 g; 15,9 mm.
Huszár 1140
Datare: 1612
Inv. 57171

157. AR ↗ 0,19 g; 15,1 mm.
Huszár 1141
Datare: 1613
Inv. 57174

Fals după denarii ungurești

160. 0,17 g; 13,3 mm, fals de epocă, lipsă material din margine, corodată excesiv.
Datare: sec. XVI – XVII.
Inv. 57177

Fals după monedă emisă în Sfântul Imperiu Romano - German

158. 0,24 g; 15,2 mm, fals de epocă, legendă ilizibilă, rv. ilizibil, tocită.
Datare: sec. XVI.
Inv. 57175

Fals după piesele de ¼ taler (ort)
Sigismund al III-lea Vasa (1596-1609)
Gdansk (Danzig)

161. 4,05 g; 27,6 mm, fals de epocă, miezul din fier, placat cu argint la exterior, lipsă material.
Av. SIGIS:III:D:G:REX•POL: M:D:L:R:PRVS:
Rv. MONETA•CIVIT:GEDAN[...]
Datare: sec. XVII.
Inv. 57178

IMPERIUL OTOMAN
Murad IV
(AH 1032 – 1049/ AD 1623 – 1640)
Onluk

162. AR 2,04 g; 15,5 mm.
Av. *Sultanül berreyni/ ve hakanül bahreyni/ essultan bin/ essultan*
Rv. *Murad bin* (în mijloc, în cartuș ornamental) *Sultan Ahmed han…./…1032*[40]
Nuri Pere 414; Krause p. 1432
Datare: 1623
Inv. 57179

THE HOARD DISCOVERED AT SĂSENII VECHI, VERNEŞTI COMMUNE (BUZĂU COUNTY) (15TH - 17TH CENTURIES)

Abstract

This paper refers to a hoard of coins discovered at Săsenii Vechi, Buzău County in April 2015, which contains 201 coins struck between 1492 and 1623.

75 pieces from this hoard are ½ groats struck by polish monachs for the Crown and Lithuania and by Louis II of Hungary for the city of Swidnica (5). Among them, we have: 12 pieces of ½ groats struck by John I Albert (1492 – 1501) for the Crown, 23 pieces struk by Alexander I (1501 – 1506) for the Crown and 4 for Lithuania, 15 ½ groats struk by Sigismund I the Old (1506 – 1548) for the Crown and 6 for Lithuania, and 7 pieces struk by Sigismund II Augustus (1548 – 1572) for Lithuania, the first being a coin issued between 1492 and 1501.

The 2nd lot consist of 123 Hungarian denarii struck by Habsburg monarchs as Hungarian kings, in Kremnitz mint: 53 by Ferdinand I (1526 – 1564), 19 by Maximilian (1564 – 1576), 47 by Rudolpf II (1576 – 1608) and 3 by Matthias II (1608 –1619), the last being a coin issued in 1613.

We also identified 6 imitations too, 3 made after Polish Crown's ½ groats, one after Hungarian denarii, one imitating the ¼ silver thaler struck by Sigismund III Vasa (1596-1609) for the city of Danzig, and one imitating a Holy Roman Empire silver coin from the 16th century. The presence here of these counterfeit pieces is not an uncommon thing in a period of development of counterfeits due to the lack of silver and of small coins required in daily transaction.

[40] Autorii mulțumesc domnului Aurel Vîlcu pentru sprijinul acordat la descrierea piesei.

The presence here of a single Ottoman coin, an onluk struck by Murad IV (AH 1032 – 1049/ AD 1623 – 1640) in his first year of reign, and the intensive use of coins issued prior to reforms from the beginning of the seventeenth century, shows us the monetary debasement and the decline of coinage mint in the Ottoman Empire who has registred a severe debasement beginning with the seventeenth century. Pieces from the 16th century, found in hoards after a long period from their struck, shows their quality, being prefered for retention instead of Ottoman contemporary silver pieces.

If we take in account that the onluk issued in 1623 close the hoard, we consider that most probable the hoard was buried in the context of the political uncertainty situation and riots in Wallachia, from the second quarter of the 17th century.

The explanation of the figure

Fig. 1. Satellite image with the discovery location of the hoard from Săsenii Vechi.

BIBLIOGRAFIE

Dumitrescu 2013 - Radu Gabriel Dumitrescu, *Notă preliminară asupra tezaurului de la Bulzești*, Oltenia - Studii. Documente. Cercetări, Seria a IV-a, nr. 1, p. 219-250.

Dumitrescu, Rădulescu 2014 - R. G. Dumitrescu, T. Rădulescu, *The hoard of coins and jewelry discovered at Desa, Dolj District (16th -18th century)*, Coinage and commerce in Southeast Europe, VI, p. 79-94.

Gumowski 1960 - M. Gumowski, *Hanbuch der Polnischen Numismatik*, Graz.

Huszàr 1979 - L. Huszàr, *Münzkatalog Ungarn, von 1000 bis heute*, München.

Iliescu 1970 - O. Iliescu, *Moneda în România, 491-1864*, Bucureşti.

Hutten-Czapski 1871 - E. M. Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des médailles et monnaies polonaises du comte Emeric Hutten-Czapski*, vol. I, Paris.

Klimek 2001 - Z. Klimek, *Ceny monet polskich, 1506-1795*, Gdansk.

Kołodziejczyk 1996 - D. Kołodziejczyk, *The export of silver coin through the Polish-Ottoman border and the problem of the balance of trade*, Turcica. Revue d'études turques, 28, p. 105-116.

Krause 2008 - Krause Publications, *Standard Catalog of World Coins, 1601-1700*, 4th Edition, Iola, Wisconsin.

Neagu, Vlădilă 1987 - M. Neagu, P. Vlădilă, *Aspecte ale circulaţiei monetare la Dunărea de Jos în secolele XV-XVII, în lumina cercetării tezaurelor de la Piua Petrii-Oraşul de Floci*, CCDJ, 3-4, p. 180-186.

Mikolajczyk 1988 - A. Mikolajczyk, *Einfuhrung in die neuzeitliche Munzgeschichte Polens,* Lodz.

Moisil 1922 - C. Moisil, *Monete şi tezaure monetare din România Mare*, BSNR, XVII, nr. 41 - 44, 1922, p. 58-62.

Pere 1968 - N. Pere, *Osmanlilarda Madenî Paralar*, Istanbul.

Pârvan 1994 - K. Pârvan, *Un tezaur de secol XVII descoperit în judeţul Buzău*, Mousaios, IV/I, p. 367-375.

Pârvan 2002 - K. Pârvan, *Un tezaur de secol XVII descoperit în Bucureşti strada Baicului*, CAB, 5, p. 126-152.

Persu 1972 - E. Persu, *Două tezaure feudale descoperite în localităţile Verguleasa, judeţul Olt şi Drăgăşani, judeţul Vîlcea*, Buridava, 1, p. 340-384.

Pîrvulescu, Păunescu 2016 - D. Pîrvulescu, E. Păunescu, *Tezaurul monetar din secolul al XVII-lea descoperit la Nicolae Bălcescu, jud. Teleorman*, RCAN, 2, p. 237-252.

Razacheivici 2003 - C. Razacheivici, *Izvoarele Istoriei Românilor de la 1601 la 1711*/1716, în *Istoria Românilor,* vol V, p. XLVIII.

Smaranda, Trîmbaciu 1981 - A. Smaranda, Şt. Trîmbaciu, *Trei tezaure monetare din secolele XVI-XVII, descoperite în zona oraşului Cîmpulung*, BSNR, LXX-LXXIV, 124-128 (1976 – 1980), p. 341-348.

Spiru 1973-1975 - Ioan Spiru, *Tezaurul monetar feudal de la Ulmeni-Teleorman*, BSNR, nr. 121-123, p. 171-173.

Ştirbu *et al.* 1990 - C. Ştirbu, A. M. Velter, E. Păunescu, *Circulaţia talerilor în sec. XVI-XVII în Ţara Românească – problema falsurilor (tezaurul de la Urziceni, jud. Ialomiţa)*, CN, 6, p. 162-188.

Ştirbu, Velter 1996 - C. Ştirbu, A.-M. Velter, *Tezaurul de la Pietrele*, Numismatica, 1.

Ştirbu, Velter 1994 - C. Ştirbu, A. M. Velter, *Tezaurul de la Săpoca, judeţul Buzău*, Mousaios, IV/1, 1994, p. 343-365.

Ţânţăreanu 2012 - E. Ţânţăreanu, *Tezaurul de la Brânceni, jud. Teleorman, un tezaur medieval cu monede şi podoabe*, BMJT, Seria Arheologie, 4, p. 227-238.

Vîlcu 2002 - A. Vîlcu, *Circulaţia dinarului unguresc în secolul al XVII-lea în Ţara Românească (Tezaurul de la Târgovişte, jud. Dâmboviţa)*, CN, 8, p. 335-346.

Vîlcu, Neculae 2012 - A. Vîlcu, M. Neculae, *Tezaurul de la Dedulești (secolele XV-XVII)*, Buzău.

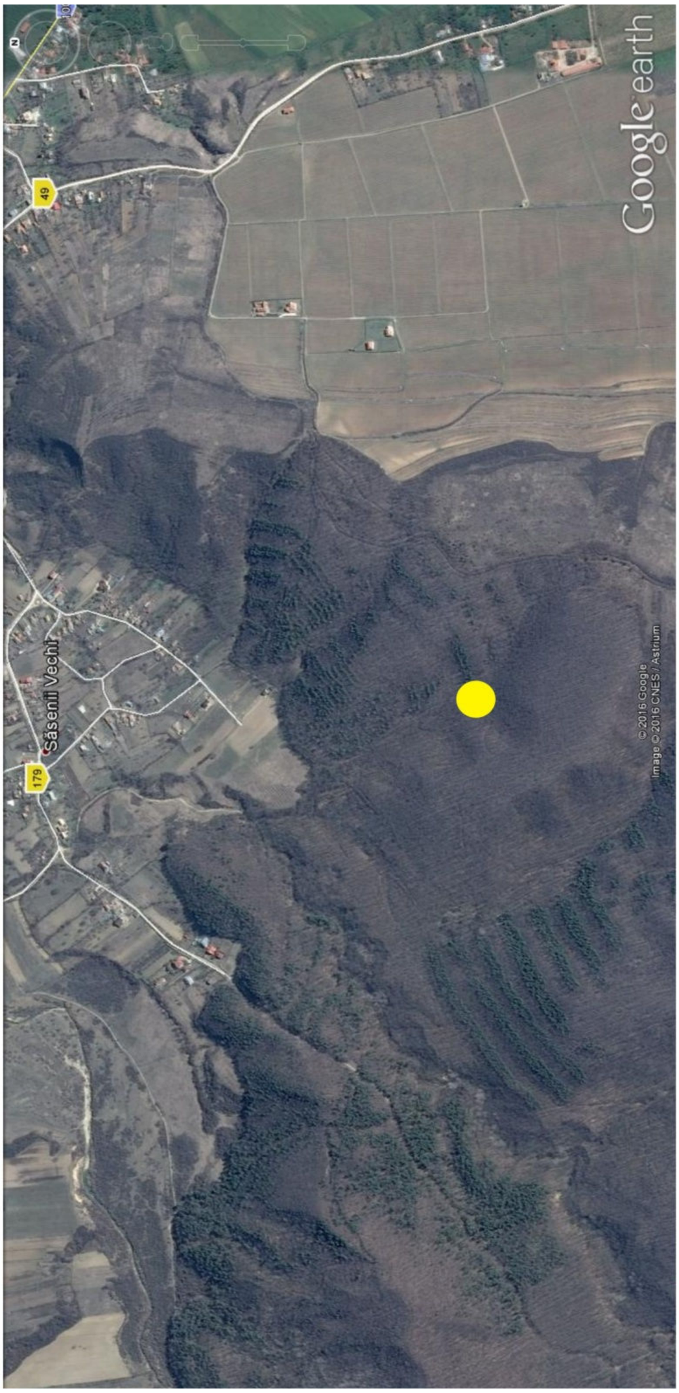

Pl. 1. Imagine satelitară cu locul descoperirii tezaurului de la Săsenii Vechi.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

27

29

31

33

35

26

28

30

32

34

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 249-257

RESTAURAREA ŞI CONSERVAREA UNUI VAS DE PROVIZII DIN CULTURA BOIAN

Daniela ȘTEFAN

Cuvinte cheie: vas, cultura Boian, restaurare, ceramică
Keywords: vessel, Boian culture, restoration, ceramic

Scurt istoric

Conform informaţiilor păstrate în arhiva muzeului, vasul, inventariat în 1981, a fost descoperit întâmplător în anul 1968, în marginea de sud a oraşului Râmnicu Sărat, în zona situată între străzile Costieni şi Bolintineanu[1]. Introducerea în circuitul ştiinţific a acestuia prin publicarea sub forma unei fişe de catalog[2] este însoţită de indicarea greşită a locului descoperirii ca fiind aflat în incinta Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului". Confuzia a fost generată de notarea incompletă a locului descoperirii obiectului în registrul de inventar (unde este înscrisă doar localitatea, nu şi punctul precis) şi de menţionarea sumară în literatura de specialitate a unor fragmente de vase specifice culturii Boian, identificate cu ocazia cercetărilor arheologice realizate din cadrul Ansamblului Brâncovenesc în perioada 1991-1992[3].

Înainte de a prezenta starea de conservare şi diagnosticul piesei, precum şi metodele şi procedeele de restaurare, voi prezenta pe scurt câteva date despre cultura Boian.

Aceasta şi-a primit numele de la aşezarea cercetată pe o insulă a lacului Boian din sudul Munteniei, la nord de Dunăre[4], mai precis lacul Boian din comuna Vărăşti, lângă Călăraşi, unde se găseşte aşezarea de pe „Grădiştea Ulmilor". Parţial contemporană cu cultura Hamangia, ea a fost divizată de către cercetători în patru faze: Bolintineanu, Giuleşti, Vidra şi Spanţov[5].

Civilizaţia Boian a fost răspândită pe ambele maluri ale Dunării, în toată Muntenia, ajungând până în ţinuturile de dealuri (Aldeni, la nord de mun. Buzău) şi

---

[1] Stăicuț *et al.* 2010.
[2] Grigoraş 2009, p. 67.
[3] Cristea 1994, p. 255.
[4] Comşa 1974, p. 191-192.
[5] Comşa 1974, p. 191-192.

în Bulgaria de nord. Ocupaţiile acestor comunităţi erau cele obişnuite: cultivarea primitivă a plantelor, creşterea vitelor şi mai puţin vânătoarea. Uneltele de silex sunt în parte microlite. Din piatră şlefuite s-au făcut topoare şi tesle. Obiectele de aramă sunt foarte rare. Locuinţele erau adâncite sau de suprafaţă, acestea din urmă fiind realizate în sistemul paiantă, cu acoperişul în două ape, cu vatră într-un colţ sau pe mijloc. Ceramica este decorată foarte variat: benzi liniare, impresiuni triunghiulare pe margini, excizie şi încrustaţie cu alb. Plastica, foarte rară, este reprezentată din figurine antropomorfe sau zoomorfe, dovadă că se practica cultul fertilităţii[6].

Descrierea morfologică a piesei

Vasul a fost descoperit în stare fragmentară, în proporţie de 70%, are corpul bitronconic, umărul arcuit, buza uşor evazată şi rotunjită, iar fundul este plat.

Elementele stilistice identificate pe vasul prezentat aici sunt specifice celei de-a doua faze a culturii Boian (faza Giuleşti)[7]. Acesta este decorat cu motive geometrice (linii paralele, meandre, spirale) trasate prin incizie simplă sau asociată cu mici crestături. Registrele tectonice sunt delimitate de benzi compuse din două-trei incizii, însoţite sau nu de şiruri de linii verticale. Meandrele, care acoperă aproape tot corpul vasului, sunt trasate destul de neglijent, prin linii suprapuse (o linie directoare, traversată de crestături prelungi, înguste şi dese. Celor patru benzi verticale care împart registrul decorativ inferior îi corespund pe linia diametrului maxim uşoare deformări ale peretelui, care imprimă secţiunii transversale un aspect mai curând rectangular.

Deşi peretele recipientului este bine netezit, cu urme de slip lustruit pe alocuri, apreciem că modelarea acestuia a fost destul de neglijentă, rezultând o uşoară asimetrie a axei verticale. Pasta din care este realizat obiectul nu este bine omogenizată.

Culoarea vasului, neuniformă, variază de la cafeniu la brun închis, cu pete negricioase, ca urmare a unei arderi primare în atmosferă necontrolată.

Probabil că unele dintre caracteristicile tehnologice menţionate au contribuit, alături de procesele tafonomice, la spargerea vasului în mai multe fragmente şi la păstrarea sa parţială.

Prezentarea procesului tehnologic de restaurare

a) *Desfacerea şi curăţarea fragmentelor ceramice de resturile de nitrolac învechit, adeziv (poliacetat de vinil) şi ipsos*

La intrarea în laboratorul de restaurare, materialul ceramic a fost studiat cu atenţie şi au fost evidenţiate aspecte privind starea de conservare: vasul a fost descoperit în stare fragmentară - 59 fragmente de diferite forme şi mărimi, lipite incorect (cu deviaţii şi deformări ale vasului) cu un aracet de o calitate inferioară.

[6] Şerbănescu 2005, p. 9.
[7] Comşa, 1974.

Imediat după descoperire vasul a suferit un proces de restaurare, unele etape ale acestui proces tehnic nu au fost tratate cu atenție și responsabilitate, iar altele nu au fost finalizate. Fragmentele, care nu au fost curățate suficient de bine, prezintă depuneri de praf și murdărie aderentă în special în partea interioară a vasului. Completările din ipsos de modelaj, turnate în zonele lacunare au fost executate neglijent, necorespunzător, în comparație cu forma vasului, cu surplus de materie nedegroșat, nefinisate suficient de bine în special în partea interioară a piesei, lipiturile nu au fost consolidate integral, iar completările nu au fost integrate cromatic, ba mai mult aproape jumătate din suprafaţa exterioară a fost acoperită într-un mod neuniform şi neglijent cu un strat de lac, care datorită trecerii timpului şi a microclimatului a dus la exfolierea şi brunificarea acestuia (Pl. I).

Înainte de a începe restaurarea propriu-zisă a piesei, au fost făcute fotografii-martor, care să evidenţieze starea de conservare a piesei, a fost analizat cu atenţie materialul ceramic şi apoi stabilite propunerile de tratament şi activităţile ce vor fi parcurse în cadrul desfăşurării procesului tehnic de restaurare.

Restaurarea a debutat cu îndepărtarea resturilor de nitrolac învechit (exfoliat pe alocuri) prin tamponări uşoare cu un amestec de acetonă şi alcool etilic absolut în proporţie de 50 cu 50%, apoi acesta a fost imersat într-o baie de apă distilată încălzită la 400°C, pentru ca adezivul cu care au fost lipite fragmentele să se înmoaie şi să se poată desprinde mai uşor de pe muchiile de îmbinare. După această operaţiune a urmat curăţarea mecanică (cu mare atenţie pentru a nu degrada peretele ceramic), cu o pensetă şi un instrument cu vârf (nu foarte ascuţit) a resturilor de poliacetat de vinil (aracet) de pe canturile de lipire ale fragmentelor.

După aceea, fragmentele au fost curăţate mecanic, sub un jet de apă curentă, folosind un periaj uşor, local, în zonele cu depuneri şi murdărie, apoi au fost imersate într-o baie de apă distilată pentru neutralizare. Fragmentele curăţate au fost uscate lent pe hârtie de filtru, la temperatura camerei, câteva zile.

b) *Refacerea formei originale*

În continuare, fragmentele ceramice ale vasului au fost aşezate pe masa de lucru, sortate şi împerecheate două câte două, după profilul spărturii, începându-se în acest mod reconstruirea iniţială a formei piesei (Pl. II/1).

Etapa următoare a fost asamblarea, care s-a realizat cu acetat de polivinil – aracet, fără plastifiant, care după coagulare rămâne transparent şi maleabil, este reversibil în apă, acetonă sau alcool etilic, nu este casant şi în prezenţa unei temperaturi de 45-50°C poate permite corectarea unor mici defecţiuni de asamblare. Acesta a fost aplicat pe muchiile de lipire ale fragmentelor cu ajutorul unei spatule, sub forma unui cordon subţire, continuu, iar surplusul de adeziv rezultat în urma fixării acestora a fost îndepărtat cu o bucată de material textil îmbibată în apă, operaţiune efectuată înainte ca adezivul să polimerizeze. Pentru o mai bună fixare şi pentru a se evita unele posibile erori de execuţie (deviaţii, deformări), fragmentele lipite au fost aşezate în poziţie de echilibru în lada cu nisip până ce lipiturile s-au

uscat complet. Asamblarea fragmentelor a fost începută de la baza vasului şi continuată pe înălţime adăugând fragment cu fragment şi uneori blocuri de mai multe fragmente lipite, până s-a ajuns la buza vasului.

c) *Completarea părţilor lipsă*

Părţile lipsă au fost completate progresiv, o dată cu înălţarea vasului, atât pentru consolidare, cât şi datorită dimensiunilor mari ale piesei. Completările au fost realizate din ipsos alb de modelaj, cu timp mare de priză (Pl. II/2-3).

Completările s-au făcut prin copiere după curburile originale folosind amprenta de plastilină de modelaj care se pretează la suprafeţe plane şi fără unghiuri ascunse. Mai întâi s-a plasticizat plastilina prin frământare, apoi s-a întins cu ajutorul unui rulou o foaie de 1 cm grosime, care a fost aşezată în zona de amprentat presând uşor de la centru spre extremităţi, fiind apoi scoasă cu mare atenţie de la margini spre interior şi montată în dreptul zonei lacunare.

După montarea negativului s-a preparat ipsosul pentru completarea respectivă, s-a turnat din punctul cel mai înalt al negativului şi a fost dirijat spre zonele situate mai jos, radial, pentru a se evita formarea golurilor de aer. Când s-a stins punctul de priză şi masa ipsosului s-a încălzit la 35-400C a fost desprins şi înlăturat negativul. În starea de semiumed a plombelor a fost refăcut decorul incizat, prin trasarea în creion a liniei decorului şi apoi incizarea folosind diferite bisturie cu lamă bine ascuţită şi alte instrumente speciale de incizat şi degroşat (Pl. III).

Uscarea porţiunilor completate cu ipsos a fost urmată de finisarea acestora cu ajutorul unor instrumente speciale (bisturie de diverse forme, sită metalică şi glass-papier de diferite granulaţii), apoi au fost integrate cromatic prin pensulări repetate până s-a obţinut o suprafaţă plană, uniformă. Pentru această operaţiune, au fost folosite culori pe bază de apă (acrilice), fiind aplicate în nuanţe uşor discrete faţă de culoarea originală, astfel punându-se în valoare partea originală a vasului şi respectând principiul lizibilităţii intervenţiei (Pl. IV).

Procesul tehnologic de restaurare fiind încheiat, vasul a fost din nou fotografiat, după care a urmat întocmirea documentaţiei de specialitate (dosar de restaurare), care include şi recomandările restauratorului cu privire la conservarea ulterioară a piesei de către beneficiar în depozit sau expoziţia de bază.

La final consider că restaurarea propusă şi efectuată prin metode de reîntregire a decorului şi a cromaticii vasului va pune în valoare frumuseţea ceramicii de tip Boian, iar piesa îşi va găsi un loc de cinste în cadrul expoziţiei de bază a Secţiei de Arheologie – Neolitic din cadrul Muzeului Judeţean Buzău.

RESTORATION AND CONSERVATION OF A PROVISION ASSIGNMENT FROM BOIAN CULTURE

Abstract

This supply vessel belongs to the Boian culture and was discovered in a fragmentary state following excavations carried out in Râmnicu Sărat, in 1968.

Immediately after the discovery, the vessel underwent a restoration attempt, unfinished at the time, leading recently to a new restoration process which was completed by following the rules and principles of conservation and restoration of the archaeological ceramic material.

I believe that the proposed restoration, completed with the renewal of the decoration and color of the vessel, highlights the beauty of the Boian type ceramics. The newly restored piece finds its place of honor in the Archaeological exhibition of the Buzău County Museum.

The list of the plans

Pl. I. 1-5. Vessel before restauration.
Pl. II. Images during the restauration.
Pl. III. Images during the restauration.
Pl. IV. Images afrer reataauration.

BIBLIOGRAFIE

Cristea 1994 - F. L. Cristea, *Cercetări arheologice în cadrul Complexului brâncovenesc „Adormirea Maicii Domnului" din Râmnicu Sărat. Aşezarea prefeudală*, în *Mousaios*, IV, I, p. 253-267.

Comşa 1974 - E. Comşa, *Istoria comunităţilor culturii Boian*, Bucureşti.

Stăicuț *et al.* 2013 - G. Stăicuţ, S. Matei, D. Costache, C. Dinu, L. Ciobotaru, *Studiu arheologic al Municipiului Râmnicu Sărat*, Arhiva Muzeului Judeţean Buzău (în manuscris).

Grigoraş, 2009 - L. Grigoraş, *fişă catalog nr. 32*, în D. Garvăn, D. Buzea, A. Frînculeasa, *Precucuteni. Originea unei mari civilizaţii*, BMA, XXIII, Piatra Neamţ.

Şerbănescu 2005 - D. Şerbănescu, *Catalog - Oltenița Muzeul Civilizaţiei Gumelniţa.*

Pl. I. 1-5. Vasul înainte de restaurare.

Pl. II. Imagini din timpul restaurării.

Pl. III. Imagini din timpul restaurării.

Pl. IV. Imagini după restaurare.

MOUSAIOS, XXI, Buzău, 2017, p. 259-264

Recenzii şi prezentări de carte

Ольга В. ***Ларина*****, Валентин А.** ***Дергачев*****,** ***Памятники культуры линейно-ленточной керамики Республики Молдова (свод источников)=The linear band pottery culture sites of the Republic of Moldova (catalogue)*****, Кишинэу 2017, 354 p.**

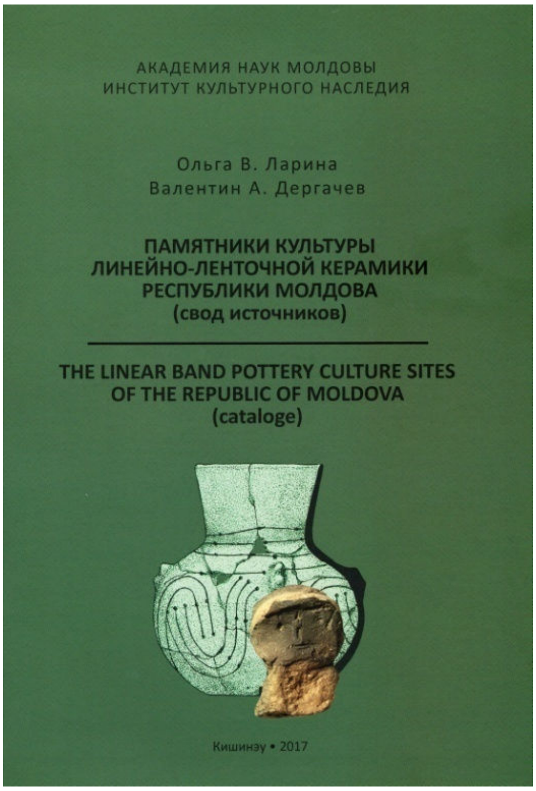

În luna noiembrie 2017 la Chişinău vede lumina tiparului monografia semnată de Olga Larina şi Valentin Dergaciov (cercetători în cadrul Institutul Patrimoniului Cultural al AŞM), ce are drept subiect siturile culturii ceramicii liniare din Republica Moldova. Lucrarea cuprinde rezultatele cercetărilor de circa jumătate de secol realizate de diferiţi specialişti în aşezările acestei culturi. O primă sinteză asupra acestor vestigii a fost realizată în anul 1999 (Larina 1999), monografia din 2017 prezentând într-o formă mai elaborată conţinutul acesteia. În *Introducere* (p. 7-22) autorii prezintă istoricul cercetării culturii ceramicii liniare (*în continuare* – CCL) din spaţiul carpato-nistrean (Ucraina, România, Republica Moldova) şi condiţiile naturale ale regiunii menţionate. În prima parte, *Cultura ceramicii liniare în Moldova* (p. 23-134) sunt prezentate caracteristicile aşezărilor (poziţia topografică, suprafaţa siturilor, expunerea spre punctele cardinale etc.) (p. 23-30), locuinţele şi alte construcţii atestate în ele (p. 31-45). Sunt examinate pe larg diversele categorii de unelte din silex, şist şi alte roci, os şi corn, lut ars (p. 45-70). Caracteristica materialului ceramic este realizată în baza a cca 13 mii fragmente ceramice recuperate în urma săpăturilor sau perieghezelor (p. 70-97). Piesele de cult şi podoabele examinate provin în special din aşezarea Dănceni I (p. 97-99). Un capitol aparte este rezervat ocupaţiilor practicate de această populaţie – agricultura, creşterea animalelor, vânătoarea, culesul, îndeletnicirile casnice (p. 100-122). Segmentul este încheiat cu un capitol în care este examinată poziţia cronologică a

siturilor CCL din spaţiul pruto-nistrean în cadrul culturii în ansamblu şi raportul ei cu alte culturi neolitice (p. 123-133). Existenţa siturilor respective în spaţiul pruto-nistrean este estimată la o durată de până la 300 ani (p. 133).

Partea a doua, *Repertoriul siturilor culturii ceramicii liniare din Republica Moldova* (p. 135-235) conţine informaţii despre 73 aşezări, grupate în funcţie de bazinele râurilor în limita cărora sunt situate. Pentru fiecare sit sunt prezentate anul şi autorul descoperirii/cercetării, descrierea succintă a amplasării în teren, caracteristica complexelor cercetate şi a materialelor recuperate, rezultatele studiilor interdisciplinare, locul păstrării materialelor, zona naturală, tipurile de sol şi bibliografia existentă. Localizarea fiecărei aşezări în teren a fost realizată pe segmente de hartă topografică, ediţia anului 1982.

Prezentat într-o formă desfăşurată comparativ cu cel publicat în anul 1999 sub formă de listă[1], repertoriul necesită totuşi unele observaţii şi precizări. Astfel, satul Moldoveanca (p. 135) este parte a comuna Logofteni, raionul Făleşti. Situl de la Brînzenii Vechi (p. 185) se află în comuna Brînzenii Noi. Satul Rădeni (p. 196), lângă care este situată o aşezare a CCL face parte din componenţa raionului Călăraşi şi nu Străşeni unde există un sat cu aceiaşi denumire. Râul în bazinul căruia se află un sit al CCL (Chiperceni I) de pe moşia satului Chiperceni, raionul Orhei poartă denumirea de *Ivanos*[2] şi nu de *Iaz* (p. 191). Confuzia se datorează faptului că pe harta topografică din anul 1982, un iaz amenajat pe cursul Ivanosului din s. Step-Soci este ortografiat de aşa natură încât autorii lucrării au extins denumirea asupra întregului curs de apă. Două aşezări din bazinul r. Răut (Putineşti I, Rogojeni II) au fost localizate eronat. Situl Putineşti I cu resturi de locuire ale CCL, precucuteniene-tripoliene timpurii, epoca antică târzie şi evul mediu nu se află la marginea de sud-est a localităţii (p. 143, fig. 72), ci la 1-1,1 km nord-est de biserica din sat[3]. Aşezarea Rogojeni II se găseste în realitate la 2 km nord-est de la locul marcării pe hartă (p. 169, fig. 92) în zona unui pârâu, afluent de stânga al r. Ciorna[4]. În mod neclar, situl Chirileni I (raionul Sîngerei) a fost exclus din repertoriu deşi în anul 1999 îl regăsim în listă ca sit al CCL[5]. Informaţia privind aşezarea Ialoveni I (p. 229) numită şi Ialoveni-*Panta de vest a Şesului lui Mardari* poate fi completată cu rezultatele sondajelor efectuate în anul 2006 în urma cărora a fost recuperat un lot reprezentativ de ceramică cu decor incizat şi de uz comun, precum şi două topoare-calapod[6]. În aşezarea Durleşti I (or. Durleşti, mun. Chişinău), cercetată prin săpături în anii 1986-1988 contrar afirmaţiei autorilor (p. 204) nu au fost realizate prospecţiuni geomagnetice. Doar în baza informaţiilor publicate şi

[1] Larina 1999, p. 113-116.
[2] http://www.etomesto.ru/shubert-map/28-7/
[3] Markevich 1973, p. 28-29, 106; Sorochin 2002, p. 256, fig. 2.
[4] Passek, Chernysh 1963, p. 30; Markevich 1973, p. 33.
[5] Larina 1999, p. 113, 115.
[6] Vornic *et al.* 2011, p. 214, fig. 11, 217, 222, fig. 16/4, 5.

a documentaţiei originale de şantier, colectivul de autori au presupus existenţa în această aşezare a câtorva locuinţe de suprafaţă lungi, cu mai multe gropi de par[7].

Includerea aşezărilor culturii bugo-nistrene (Soroca III, Soroca V, Tătărăuca Nouă XIV, Tătărăuca Nouă XV) din care provin fragmente ceramice sau alte categorii de artefacte specifice CCL, apreciate tradiţional ca importuri[8] în lista siturilor CCL din spaţiul Prut-Nistru nu este justificată deoarece până în prezent în acestea nu este atestat un nivel de locuire care poate fi atribuit în exclusivitate acestei culturi. De asemenea, includerea în repertoriu a descoperirilor izolate de topoare caracteristice CCL descoperite în cadrul unor aşezări eneolitice (Iscacova II) (p. 194) sau medievale (Trebujeni-*Scoc*) (p. 193-195) fără alte materiale aferente pune deocamdată sub semnul întrebării existenţa certă aici a unor aşezări ale CCL. Doar investigaţiile viitoare vor putea demonstra sau infirma acest lucru. În opinia noastră, repertoriul putea fi divizat în trei părţi distincte: aşezări cert documentate în teren, descoperiri izolate care necesită precizare şi siturile altor culturi neolitice în care sunt prezente materiale ale CCL. Repertoriul poate fi completat şi cu alte aşezări descoperite în ultimele decenii. În bazinul r. Ichel, afluent de dreapta al Nistrului prin perieghezele realizate în anul 2011 au fost semnalate trei situri ale CCL – Rădeni-*Valea Borzeşti*, Micăuţi-Zamciogi-*La Hotar*, Româneşti-*Crama roşie*[9].

Bibliografia cuprinde cca 350 titluri şi 23 rapoarte de săpătură păstrate în arhivele de specialitate (p. 236-249). Pe lângă planşele, tabelele şi graficele inserate în text, lucrarea conţine 99 planşe în care sunt ilustrate materiale din 46 situri ale CCL (p. 251-349). De menţionat că unele dintre ele, în special cele provenite din periegheze, sunt publicate în premieră. Realizate într-o bună ţinută grafică, ilustraţiile contribuie la completarea informaţiilor privind diversele categorii de artefacte semnalate în aşezările vizate. Apariţia acestui volum pune în valoare în mod reuşit caracteristica siturilor epocii neolitice din Republica Moldova, culturile arheologice atestate aici beneficiind pe parcursul anilor şi de alte studii monografice. De domeniul cercetărilor viitoare ţine acumularea de noi materiale realizate atât prin cercetări perieghetice cât şi sistematice, asociate cu studii interdisciplinare.

Sergiu BODEAN

BIBLIOGRAFIE

Gaskevych 2014 - D. Gaskevych, *Radiocarbon dating of pottery as solution of the problem of chronology of the Bug-Dniester Neolithic culture*, în *Archaeology of lake settlements IV-II*

---

[7] Saile *et al.* 2016, p. 11-12.
[8] Gaskevych 2014, p. 50, 52.
[9] Levinschi, Brihuneţ 2013, p. 195, 196.

mill. B.C.: Chronology of cultures, environment and palaeoclimatic rhythms, Saint-Petersburg, p. 50-54.

Larina 1999 - O.V. Larina, *Kul'tura lineino-lentochnoi keramiki Pruto-Dnestrovskogo reghiona*, Stratum plus, 2, 1999, p. 10-140.

Levinschi, Brihuneţ 2013 - A. Levinschi, E. Brihuneţ, *Vestigii arheologice din raza satelor Zamciogi şi Rădeni pe r. Ichel*, RA, s.n., vol. IX, nr. 2, 2013, p. 191-197.

Passek, Chernysh 1963 - T.S. Passek, E.K. Chernysh, *Pamiatniki kul'tury lineino-lentochnoi keramiki na territorii SSSR (*Arkheologhiia SSSR, SAI, B1-11*)*, Moskva 1963.

Saile *et al.* 2016 - Th. Saile, M. Dębiec, M. Posselt, S. Ţerna, D. Kiosak, *Zur Bandkeramik zwischen Pruth und Südlichem Bug*, PZ, 91(1), 2016, p. 1-15.

Markevich 1973 - V.I. Markevich, *Pamiatniki epoh neolita i eneolita (*AK MSSR, vyp. 2*)*, Kishinev, 1973.

Sorochin 2002 - V. Sorochin, *Aspectul regional cucutenian Drăguşeni-Jura*, BMA, XI, Piatra Neamţ.

Vornic *et al.* 2011 - V. Vornic, S. Tabuncic, L. Ciobanu, I. Ursu, V. Iarmulschi, *Sondajele arheologice de la Ialoveni*, RA, s.n., vol. VII, nr. 1-2, 2011, p. 200-229

http://www.etomesto.ru/shubert-map/28-7/ (vizitat 15.12.2017)

Elena Renţa, *Cercetările arheologice de salvare de la Ciulniţa, judeţul Ialomiţa (1994-1997)*, Seria Situri arheologice, V, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2016, 388 p. + 202 fig. + 33 pl.

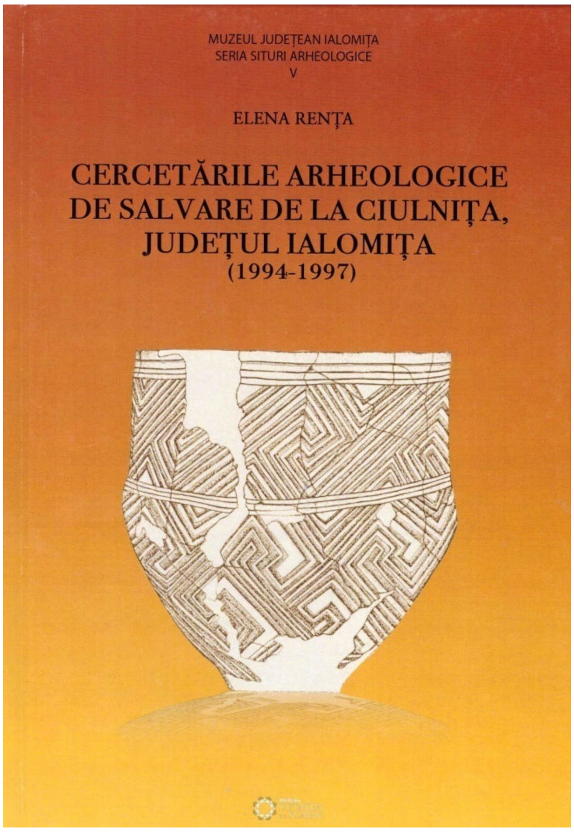

Volumul are următoarea structură: *Introducere*, I. *Cadrul natural*; II. *Aşezarea neolitică Boian-Giuleşti Ciulniţa I*; III. *Mormintele tumulare. Tumulii I-III (T I-III)*; IV. *Alte descoperiri arheologice*; V. *Consideraţii finale*; *Abrevieri*; *Bibliografie*; *Abstract*; *Ilustraţie*.

Organizat după o structură clasică, volumul prezintă rezultatele cercetărilor de salvare / preventive desfăşurate de-a lungul a patru ani (1994-1997) în situl de la Ciulniţa I.

Monografia debutează cu o scurtă introducere ce cuprinde istoricul cercetării, colectivul de cercetare şi redactare şi mulţumirile, urmată fiind de prezentarea cadrului natural actual. La finalul capitolului de geografie sunt prezentate speciile de animale sălbatice identificate in cadrul aşezării Boian în urma analizelor arheozoologice.

În cap. II (*Aşezarea neolitică Boian-Giuleşti Ciulniţa I*) sunt prezentate pe rând date privind aşezarea (săpătura şi stratigrafia), structurile de locuire şi gropile, inventarul arheologic, consideraţiile generale, iar în încheiere – un repertoriu al descoperirilor Boian pe cursul inferior al Ialomiţei şi pe braţul Borcea. În ceea ce priveşte săpătura, aflăm că au fost cercetaţi peste 4000 mp, fiind trasate 22 de secţiuni. Stratigrafia generală a sitului este greu de precizat, din cauza lucrărilor de exploatare a lutului începute cu mult înaintea celor arheologice, fiind decapat un strat de pământ cu grosimea de cca 1 m. În continuare, sunt prezentate principalele caracteristici ale aşezărilor Boian-Giuleşti de la nordul Dunării.

În următorul subcapitol sunt prezentate bordeiele (9), locuinţele de suprafaţă (4) şi gropile (19), iar în finalul fiecărei expuneri autoarea face o scurtă trecere în revistă a descoperirilor de acest tip din alte situri Boian. Subcapitolul dedicat

inventarului arheologic este unul amplu, fiind prezentate pe rând toate tipurile de artefacte, dintre acestea ceramica deţinând ponderea cea mai mare. În subcapitolul *Consideraţii generale*, pe baza principalelor descoperiri, autoarea schiţează câteva concluzii. În încheierea capitolului sunt repertoriate descoperirile Boian de pe cursul inferior al Ialomiţei şi pe braţul Borcea, fiind prezentate cu acest prilej 36 de puncte.

Pe suprafaţa cercetată au fost reperaţi şi trei tumuli, doi dintre aceştia (T II – T III) afectaţi de intervenţiile neautorizate. Cu toate acestea, în urma cercetării lor a fost identificat un lot de 41 de indivizi şi a rezultat un bagaj important de informaţii referitoare la înmormântările de la începutul epocii bronzului şi sec. II-III p. Chr. T. I constituie un monument atribuit sec. VI a. Chr. În mantaua acestuia au fost descoperite trei înmormântări secundare. Deşi toate mormintele sunt prezentate detaliat, nu putem să nu remarcăm lipsa analizelor antropologice, rezultate care ar fi întregit acest capitol.

În cap. IV sunt prezentate descoperirile din alte epoci sau cu atribuire incertă. Sunt amintite descoperiri Cernavoda I, un mormânt plan cu două schelete fără inventar (atribuit cu reţinere aceloraşi populaţii de la începutul epocii bronzului), un cenuşar Coslogeni şi sporadice urme de locuire din sec. IV-III a. Chr.

Textul se încheie cu scurte *Consideraţii finale*, urmate fiind de *Abrevieri* şi *Bibliografie* şi un rezumat extins în limba engleză. În cadrul ilustraţiei, care este în general de bună calitate, un loc important îl ocupă descoperirile eneolitice, cele mai numeroase, dealtfel.

La final, apreciem că volumul reprezintă o importantă contribuţie, în special pentru cunoaşterea comunităţilor Boian, fiind ultima dintr-o serie scurtă de lucrări care abordează monografic o aşezare din această perioadă.

Daniel GARVĂN

ABREVIERI

AK MSSR	- *Arkheologhicheskaia karta Moldavskoi SSR*, Chişinău;
ArhMold	- *Arheologia Moldovei*, Institutul de Arheologie, Iaşi;
AS	- *Anatolian Studies*, British Institute at Ankara;
BCMI	- *Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice*, Institutul Naţional al Patrimoniului, Bucureşti;
BMA	- *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*, Piatra Neamţ;
BMJT	- *Buletinul Muzeului Judeţean Teleorman, Seria arheologie*; Muzeul Judeţean Teleorman, Alexandria;
BMJV	- *Buletinul Muzeului Judeţean Vlaşca „Teohari Antonescu"*, Giurgiu;
BSNR	- *Buletinul Societăţii Numismatice Române*, Bucureşti;
BThr	- *Bibliotheca Thracologica*, Institutul Român de Tracologie, Bucureşti;
CA	- *Cercetări Arheologice*, Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti;
CAB	- *Cercetări Arheologice în Bucureşti*, Muzeul Municipiului, Bucureşti;
CCA(R)	- *Cronica Cercetărilor Arheologice (din România)*, CIMEC, Bucureşti;
CCDJ	- *Cultură şi Civilizaţie la Dunărea de Jos*, Muzeul Dunării de Jos, Călăraşi;
CI	- *Cercetări Istorice*, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iaşi;
CN	- *Cercetări Numismatice*, Muzeul Naţional de Istorie a României, Bucureşti;
EAIVR	- *Enciclopedia Arheologiei şi Istoriei Vechi a României*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti;
ESA	- *Eurasia Septentrionalis Antiqua*, Journal for East European and North Asiatic Archaeology and Ethnography, Helsinki;
JAS	- *Journal of Archaeological Science*, Elsevier;
MCA	- *Materiale şi Cercetări Arheologice*, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti;
MemAntiq	- *Memoria Antiquitatis*, Muzeul de Istorie şi Arheologie Piatra Neamţ;
RCAN	- *Revista de Cercetări Arheologice şi Numismatice*, Muzeul Municipiului, Bucureşti;
SA	- *Sovetskaja Arheologija*, Moscova;
SCIV(A)	- *Studii şi Cercetări de Istorie Veche (şi Arheologie)*, Institutul de Arheologie „Vasiel Pârvan" Bucureşti;
PZ	- *Praehistorische Zeitschrift*, Berlin;
RA	- *Revista Arheologică*, Centrul de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural, Chişinău;
SAI	- *Svod arkheologhicheskih istochinikov*, Moskva;
Stratum plus	- *Stratum plus*, Şcoala Antropologică Superioară, Chişinău;
UPA	- *Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie*, Bonn.

ISSN 1582-0688